Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Північно-Казахстанський державний університет імені академіка Манаша Козибаєва

М А Т Е Р І А Л И

4-ї Міжнародної науково-практичної конференції

«Розвиток форм та методів сучасного менеджменту, економіки і права в умовах глобалізації»

ТОМ 1

5-7 квітня 2016 року
м. Дніпропетровськ

УДК 658
ББК 65.291.21
Р64

Розвиток форм та методів сучасного менеджменту, економіки і права в умовах глобалізації: Матеріали 4-ї міжнародної наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ, 5-7.04.2016: тези доповідей. – Т1. –Дніпропетровськ: Видавництво «Свідлер А.Л.», 2016. – 324 с.

Посвідчення УкрІНТЕІ № 592 від 02.11.2015 р.

В матеріалах конференції висвітлено передові науково-практичні результати досліджень, отриманих в галузі менеджменту.

Для студентів, аспірантів, науковців та фахівців.

Матеріали збірника подаються в авторській редакції та друкуються мовою оригіналу

Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, географічних назв, цитат та інших відомостей несуть автори публікацій.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов’язковим.

© Колектив авторів, 2016
© ДДАЕУ, 2016

ЗМІСТ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

Александрова Т. Тайм – менеджмент: європейський досвід на підприємствах України 9
Гаврильчак О. Яким має бути сьогодні менеджер, щоб відповідати вимогам сучасності та постійним економічним змінам? 11
Кривченко А. Обґрунтування управлінських рішень підвищення результативності діяльності підприємства в умовах кооперації 14
Кулаченкова М. Управління інвестиційними інноваціями на підприємстві на кооперацийних засадах 15
Куцак В. Кайзден – інноваційна стратегія успішного менеджменту 17
Осадчук І. Особливості соціально відповідальної поведінки аграрних підприємств Херсонщини 19
Водяна Н. Управління основними виробничими засобами підприємства 23
Головко В. Управління інвестиціями підприємства в умовах кооперації 26
Губаренко Р. Обґрунтування доцільності інтенсивних технологій при виробництві сільськогосподарської продукції 27
Запара Л. Інтеграція стратегічного і інноваційного менеджменту 29
Миронова О. Умови опису моделі бізнесу 30
Миронова Р. Тенденції розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації 33

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ, ЕКОНОМІКИ І ПРАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Schaefer M. Innovative educational development 35
Бажай А. Мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз етуде – ақпараттық қауіпсіздіктің орны 37
Байтемирова Н. К вопросу о формировании рыночной позиции банка 40
Білошицький С. Глобалізація світової економіки як фактор постліберальної трансформації національних ринків та політичних систем 43
Білоцерківець В. Історія та сучасність нової економіки: трансформація змісту та предметної області 52
Герасимяк Н., Зінчук І. Методичний інструментарій аналізу системи управління збутовою діяльністю підприємства 55

Гетьман Д. Механізм регіональної фінансової конкурентоспроможності **59**
Гетьман О. Механізм забезпечення «ефективної зайнятості» населення в Україні: інноваційний підхід **61**
Головко Л. Інституціональні умови формування моделі інноваційної економіки **64**
Демчук Н. Основи управління банківським кредитуванням **67**
Карпенко О., Ковальчук С. Організація процесу управління відхиленнями часу при перевезенні вантажів **69**
Коломоєць Ю. Проблеми додержання прав і законних інтересів в земельному законодавстві України **72**
Левенець Ю. Розвиток туристичного менеджменту в умовах глобалізації **73**
Лимонова Е. Форми інноваційної діяльності ТНК **75**
Makhnusha S. The problems of agriculture-industrial complex in Ukraine under globalization **78**
Нечипоренко К. Екологічний аспект управління транспортною логістикою аграрної сфери **80**
Озима В., Заруба В., Економічна доцільність купівлі вітчизняних товарів **82**
Пасько О. Місце національних зацікавлених сторін в міжнародній егалітарній системі регулювання обліку **86**
Rakhimzhanova N. Trends of Poland and Kazakhstan franchising: comparative research **88**
Tukhtarova T. Education system in the period of economic crisis: current problems of the state management in Ukraine **91**
Мазана Т., Ткаченко В. Стратегія аграрних підприємств на конкурентоспроможність **93**
Тропін Ю. Правові аспекти реєстрації сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів **96**
Проволоцька О., Чаусов О. Енергоменеджмент – складова енергетичної безпеки України **98**
Штефан Н, Гривко Т. Формування інноваційної моделі розвитку України – запорука економічного зростання в умовах глобалізації **101**
Ярмоленко В. Взаємозв'язок політики та економіки в умовах глобалізації суспільства **105**

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Бажай А. «Мәңгілік ел» – ұлттық идея **107**
Бойко Є. Державне регулювання розвитку альтернативних джерел енергії в Україні **110**

Боліла С. Сучасні аспекти управління територіальними громадами та підвищення конкурентоспроможності сільських населених пунктів **112**
Гладкий М. Бюджетування як механізм удосконалення фінансово-економічного забезпечення освітньої діяльності **116**
Задоя О. Державне регулювання трансформації заощаджень в інвестиції: методологічні засади **118**
Магдіч А. Соціально-економічний контекст проблем економічного зростання в Україні **122**
Мареніченко В. Державне регулювання якісного розвитку малих та середніх підприємств на основі рейтингу Doing business **126**
Мунько А. Завдання органів місцевого самоврядування на шляху до фінансової децентралізації **128**
Приходько О. Розвиток системи професійного навчання та підвищення кваліфікації державних службовців **130**
Пугач А. Стратегія державного управління сільськогосподарськими підприємствами **132**
Романенко К. Державний маркетинг як інноваційний механізм упровадження менеджментної парадигми державного управління **134**
Шевченко Н., Сичова М. Проблеми фінансового забезпеченн інноваційного розвитку аграрного сектору економіки України **138**
Сухоносова К. Маркетинговий механізм державного управління **140**
Трещов М. Фіскальна децентралізація в країнах Європейського Союзу **141**
Шпортюк Н. Засади муніципального господарювання в країнах ЄС: досвід для України **144**

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Дмитриев П., Фомин И., Назарова Т., Глинских В., Алексеева Е. Экономические перспективы в инновационном развитии рыбного хозяйства Северо-казахстанской области **145**
Довгань А. Екологічний менеджмент як інструмент раціонального природокористування **149**
Дмитриев П., Фомин И., Назарова Т., Глинских В., Есемсеитов М. Условия и факторы влияющие на рыбное хозяйство Северо-Казахстанской области **154**
Дудник А. Еколого-економічні проблеми землекористування у міських поселеннях **160**
Дмитриев П., Фомин И., Ишмаева А. Применение лечебных грязей Северо-Казахстанской области в лечебно-оздоровительном туризме **162**
Лысакова Т., Дмитриев П., Бектемирова А. Экологический менеджмент как важнейший аспект в области экономики природопользования **166**

Нижник Л. Інтеграція сучасного освітнього менеджменту та економіки природокористування на прикладі здійснення екологічного виховання в коледжі **169**
Павлов К. Инновационная экология как перспективное направление научных исследований **171**
Сидорук С. Розвиток ділового туризму на прикладі Київської області **174**
Цоцко В. Сучасні аспекти економіки природокористування в умовах ДДАЕУ **176**
Чайка Т. Розвиток органічного сільського господарства як концепція розвитку аграрного сектора економіки України **178**
Часнікова М. Сучасні погляди на взаємозв'язок між забезпеченням країни природними ресурсами та її економічним розвитком **181**

ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Сиченко В. Методологія оцінки рівня монополізму на ринках **184**
Быков А., Быков В. Регулирования трансакционных издержек зернового подкомплекса в рамках зернового кластера (на примере Северо-Казахстанской области) **186**
Бричко А. Ефективність діяльності молокопереробних підприємств на регіональному рівні **190**
Вишневська М. Сучасні тенденції розвитку кадрових потреб та організаційних структур банків **192**
Гаркавый В. Специализация аграрного сектора Днепропетровской области **193**
Гакельберг Т. Оценка деятельности АО «Казпочта» **196**
Гончаренко Р., Миронова Р. Формування системи стратегічного управління сільськогосподарським підприємством **200**
Граділь А. Розробка операційної стратегії сільськогосподарського підприемства **202**
Гакельберг Т. К вопросу о структуре инвестиционного портфеля АО «Банк ЦентрКредит» **203**
Губаренко Л., Аніканов С. Напрями та чинники зниження собівартості продукції промислового підприємства **208**
Данелюк К. Переваги і недоліки використання інформаційних технологій в управлінському обліку **211**
Застава І., Байдак І. Стан, перспективи та напрямки кооперативного руху на Дніпропетровщині **213**
Капітула Т. Основні чинники стратегічного розвитку підприємства в ринкових умовах господарювання **215**
Карасьов О. Проблемні аспекти оплати праці в сільському господарстві **219**

Костюченко М. Інноваційні аспекти розвитку підприємств аграрного сервісу **221**
Кошеваров А. Эколого-экономические особенности развития аграрных предприятий **223**
Лозинська І. Економіко-філософський аспект генезису поняття розвитку **225**
Пальчик І. Логістичне забезпечення розвитку підприємства **229**
Савенко І. Стратегічне лідерство і подолання опору змінам **230**
Савенко О. Корпоративна культура в системі управління персоналом підприємств України **232**
Семенова Т. Оцінка фінансового потенциалу промислових підприємств **233**
Степанов Д. Теоретичні засади активізації інноваційно-інвестиційного процесу сільськогосподарських підприємств **235**
Ткалич Ю. Формування системи управління витратами підприємства на засадах кооперації **238**
Ткаченко Г. Напрями підвищення ефективності використання основних засобів сільськогосподарського підприємства **239**
Федорова Т. Механізм розробки та реалізації конкурентних стратегій в системі управління хлібопекарським підприємством **241**
Цонєва А. Планування ефективного розподілу виробничих ресурсів підприємства в умовах кооперації **244**
Шинкаренко К. Проблеми збутової діяльності сільськогосподарських підприємств **246**

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Безена І. Соціокультурні аспекти самоактуалізації та самореалізації особистості школяра в контексті структурних змін в освіті **248**
Ващенко М. Формування компетенцій сучасного педагога в умовах освітнього закладу **254**
Вознюк Л. Інноваційні технології в управлінській діяльності менеджера шкільної освіти **256**
Гірліна Н. Мережний менеджмент в освіті **262**
Курмишева Н. Ефективна проксемічна організація управлінського спілкування керівника навчального закладу **265**
Майданенко С. Досвід організації методичної роботи у нашій країні **268**
Мариновська О. Технологічне проектування інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу **273**
Сарсенбаев В. Модель построения современной системы образования (краткий обзор) **276**

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИРОБНИЦТВІ І НА ТРАНСПОРТІ

Абильмажинов С.И., Жақсыбаева Ж., Тұрсынбеков Ж. Қазақстанның көлік саласының дамуының саяси талдамасы **280**

Городенко С. Інвестиції – ефективний механізм забезпечення розвитку й економічної доцільності функціонування підприємств аграрного сектору України **284**

Гулик Т. Концептуальні основи управління інноваційним розвитком **286**

Донських А. Роль інноваційних процесів у підвищенні конкурентоспроможності виробництва олієнасіння соняшнику **288**

Ратушная Т., Дятлова Н. Метрологическое обеспечение ремонта колесных пар **290**

Карасёв П. Планирование технического обслуживания грузовых автомобилей в организациях малой мощности **292**

Ковальова О. Інноваційна активність підприємств України **301**

Колисниченко С., Коптяев Д., Колисниченко С. Исследование энергоэффективных технологий и технологических комплексов восстановления лопаток сложной геометрии энергетического оборудования, с применением плазменной энергией **307**

Маховський Д. Сучасний стан виробництва м'яса птиці в Україні та перспективи розвитку **310**

Савенкова И., Морозова А. Эффективность применения метода Н.А. Анели при мониторинге зеленых насаждений г. Петропавловск **313**

Савинкин В., Дерман А. Исследование энергонапряженного состояния лопатки гидрогенератора турбины методом имитационного моделирования **316**

Черних С., Грекова Н., Петровенко В. Можливості поліпшення якості хлібобулочних виробів **320**

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

ТАЙМ – МЕНЕДЖМЕНТ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

ТЕТЯНА АЛЕКСАНДРОВА, студент
Науковий керівник: к.е.н., доцент Бойко Є.О.
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова, Україна

Сучасний світ потребує від підприємств високого рівня адаптивності до зовнішнього середовища, швидкої реакції на зміни. Аби і надалі займати конкурентноспроможні позиції, необхідна вчасна, адекватна та якісна реакція, яка є запорукою успішної діяльності на ринку. Тому існує потреба у делегуванні працівникам (підлеглим) ширших повноважень, прийнятті ними самостійних рішень, особистого планування та організації своєї роботи.

На сьогодні відома ціла низка інструментів підвищення ефективності роботи як конкретного працівника, так і підприємства в цілому. Одним із таких інструментів є впровадження технологій тайм-менеджменту, як елемента системи управління підприємством [1].

Якщо говорити про ідею управління часом, то вона існує рівно стільки, скільки існує людство. Дисципліна тайм-менеджмент оформився в самостійний напрям менеджменту організації до кінця 60-х рр.. XX століття. Тайм-менеджмент - це сукупність технологій планування роботи, які людина застосовує самостійно для підвищення ефективності використання свого робочого часу і для підвищення контролю зростаючої кількості завдань.

Впровадження інструментів тайм-менеджменту дозволяє співробітникам підприємств [2]: поліпшити процес планування, зменшити кількість проблем (у тому числі системних); більше часу приділити роботі по поліпшень; підвищити швидкість вирішення проблем і виключити їх повторне поява; значно скоротити час на пошук документів; розставити вірні пріоритети в справах; підвищити ефективність проведення нарад і використання баз даних; підвищити задоволеність споживача і конкурентоспроможність підприємства.

В практиці європейських компаній вміння планувати, враховувати і аналізувати свій час з використанням системи «Тайм Менеджмент», – це такий же кваліфікаційний навик працівника, як уміння працювати на комп'ютері, проте в Україні не дуже поширений.

Дослідження технологій займаються як вітчизняні так і західні вчені. Серед вітчизняних робіт отримали найбільш широке поширення дослі-

дження та підходи Г.Х.Попова, серед західних – технології Л.Зайверта (Німеччина), К.Меллера (Данія).

Перевага впровадження інструментів тайм-менеджменту полягає в тому, що їх впровадження дає швидкий ефект, не потребує значних витрат на впровадження, вони прості і зрозумілі будь-якому співробітникові. Крім того, інструменти Тайм-менеджменту сумісні з будь-якими іншими методами менеджменту (бережливе виробництво, електронний документообіг, «6 сигм» та іншими) і значно підвищують їх ефективність [3].

Зарубіжний досвід переважно пропонує використовувати 5 концепцій:

1. Концепція Лотара Зайверта – це ідея економії свого часу.

2. Концепція М. Вудкока і Д. Френсіса – ідея подолання власних обмежень.

3. Концепція В.А. Андрєєва – ідея саморозвитку творчої особистості.

4. Концепція А.Т. Хроленко – підвищення особистої культури ділового життя.

5. Концепція Бербеля і Хайнца Швальбе – ідея досягнення особистого ділового успіху.

Для ефективності тайм-менеджменту необхідне дотримання системи самооцінки особистості, яка базується на чотирьох основних аспектах людської натури:

1) Яким чином ми взаємодіємо з оточуючим світом і куди спрямовуємо свою енергію;

2) Якого роду інформацію ми сприймаємо насамперед і легше всього;

3) Як ми приймаємо рішення;

4) Визнаємо ми за краще жити в конкретному, упорядкованому світі (приймаючи рішення), чи у більш вільному, динамічному (вивчаючи можливі варіанти).

Працівники повинні засвоювати прийоми тайм-менеджменту. Автономізація ролі керівника власного навантаження має велику важливість, бо шанобливо підкреслює значимість людського професійного фактору в соціальній роботі [4].

Впровадження технологій тайм – менеджменту на українських підприємствах допомагає раціонально використовувати робочий час, тим самим збільшуваючи продуктивність підприємства та обсяги виробництва.

Зважаючи на вищевикладене, можна з упевністю сказати, що дуже важливо, щоб менеджер міг керувати не тільки процесами, але й часом. Це дозволить ефективно використовувати свої можливості та можливості команди, з якою ти працюєш, при цьому раціонально виділяти на все час.

Слід розуміти, що ефективність в управлінні часу полягає не в тому, щоб все зробити якомога швидше, а в грамотному розподілі своїх сил і можливостей. Іншими словами, для початку потрібно все ретельно продумати і спланувати, бо той, хто не здатний до планування, планує здатися.

Список використаних джерел:

1. Возний Н.Р. Етимологія та розвиток тайм-менеджменту як невід'ємної складової ефективного управління / Н.Р. Возний, Р.Д. Бала // Науковий вісник НЛТУ України. - 2014. - Вип. 24.9. - С. 208-214. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2014_24.
2. Дод П. 25 лучших способов и приемов тайм-менеджмента. Как делать больше, не теряя головы [Текст] / Памела Дод , Даг Сандхайм. – М.: Диля, 2012.
3. Дункан К. Ваш личный тайм-менеджмент [Текст] / К. Дункан. – Мн.: Попурри, 2012. – 224 с.
4. Кулакова С. Ю. Впровадження европейської практики тайм – менеджменту на підприємствах України / С. Ю. Кулакова – Режим доступу : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2016/27

ЯКИМ МАЄ БУТИ СЬОГОДНІ МЕНЕДЖЕР, ЩОБ ВІДПОВІДАТИ ВИМОГАМ СУЧАСНОСТІ ТА ПОСТІЙНИМ ЕКОНОМІЧНИМ ЗМІНАМ?

ОЛЬГА ГАВРИЛЬЧАК, студент
Науковий керівник: к.е.н., доцент Бойко Є.О.
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова, Україна

В наш час сучасним організаціям, щоб вижити в реаліях сьогодення, а тим більше розвиватися, потрібні успішні та кваліфіковані менеджери. Тому, в умовах жорсткої конкуренції і змінюються вимоги до менеджера.

Так як будь-який менеджер є представником фірми, а отже, і носієм її стилю. Як виглядає менеджер, у партнерів і клієнтів буде складатися враження про компанію в цілому, вплинути на цю думку буде проблематично. Отже, акуратний, одягнений зі смаком ,консервативний одяг – свідчить про рівень солідності й надійності.

Керувати людьми без впевненості в собі неможливо, ось ще одна з головних рис якою повинен володіти сучасний менеджер. Тому, що упевнені люди знають, чого хочуть. Вони ніколи не вдаються до обхідних шляхах. Їх погляди на проблеми завжди чіткі і ясні, і вони прагнуть до того, щоб всі про цих поглядах знали, а тому висловлюють вільно свою точку зору, домагаючись, щоб їх почули і зрозуміли, але при цьому поважають інших людей і їх думки.

Але найголовніше - менеджер повинен мати вміння керувати, організовувати і підтримувати роботу колективу, бути готовим до дій, ризику. Він повинен вміти визначити обсяг своїх службових повноважень, можливість діяти незалежно від керівництва, спонукати людей до покори, позбуватися баласту, а решті допомогти стати самими собою, а не підминати під себе. Для цього менеджер повинен мати терпимість до слабостей людей, і нете-

рпимість до всього, що перешкоджає успішному вирішенню що стоять перед ним і колективом завдань.

Сучасний керівник повинен виділятися розумовими здібностями, умінням аналізувати ситуацію, створювати і критично оцінювати різні плани й програми, приймати рішення, брати на себе відповідальність за їх виконання, багато і наполегливо працювати для цього, бути енергійним і рішучим. Однак керівник повинен бути ще й творчою особистістю. Він має вірити в свої творчі здібності, цінувати творчість в інших, вміти їх мобілізувати й використовувати, долаючи перешкоди, що зустрічаються на шляху. Для цього необхідно бути наполегливим, відчувати потреби в змінах, сприймати й застосовувати нове.

Характер сучасного життя вимагає від менеджера ясних і обґрунтованих цілей. Без них він може відчувати нерішучість, упускати хороші можливості, витрачати час на дурниці. Оскільки в світі все стрімко змінюється, щоб утриматися на плаву, менеджер повинен вміти не лише ставити реальні цілі, а й корегувати їх та успішно досягати. Це і відрізняє менеджера від інших працівників.

Іншою організаторською якістю, яка має бути притаманна менеджеру, є діловитість. Вона полягає в умінні чітко і своєчасно ставити завдання, приймати обґрунтовані рішення, контролювати їх виконання, бути оперативним і розпорядчим в діях і вчинках. Важливою якістю менеджера є енергійність, тобто здатність заражати людей упевненістю, прагненням діяти шляхом логічного навіювання, особистого прикладу, власного оптимізму .

Ще менеджер завжди повинен бути психологічно готовий до виконання поставлених завдань із управління будь-яким процесом. Усі командні і робочі групи під керівництвом менеджера повинні ефективно працювати як єдиний злагоджений колектив. Тепер уже немає необхідності доводити, що ефективне керування кожною формальною групою усередині організації має вирішальне значення. Успішна робота менеджера – це не лише робота з фінансами, необхідно вміти працювати з людьми. Хороший менеджер повинен постійно вчитися мистецтву психологічної взаємодії.

Не можна забувати і про фізичне здоров'я менеджера. Він повинен бути ще і емоційно здоровою людиною, інакше просто не витримає всіх звалюються на його голову перевантажень. Тому потрібно заздалегідь формувати у себе позитивні емоції: співпереживання, що робить людину гуманним; хвилювання, що стимулює активність, зацікавленість і допитливість, допомагає просуватися вперед, освоєння нових сфер діяльності; впевненість, що додає солідності.

Прийняття управлінських рішень вимагає від менеджерів не тільки кваліфікації, а й емоційної зрілості, яка виражається в умінні і готовність йти назустріч гострим ситуацій, успішно справлятися з ними, не робити не пережитої трагедії з поразок, неминучих на життєвому шляху будь-якого менеджера. Сучасний менеджер повинен активно боротися з власними вадами, формувати у себе позитивне ставлення до життя і роботи, створювати «здорове» оточення шляхом висунення і навчання людей, розкриття їх-

ніх здібностей і талантів; при цьому не потрібно боятися втратити авторитет - у більшості випадків співробітники за таке ставлення до них платять, навпаки, визнанням та вдячністю.

Отже, ким же сьогодні повинен бути сучасний менеджер та які характеристики він повинен поєднувати в собі, щоб відповідати вимогам сучасності .

Сучасний менеджер сьогодні повинен виконувати таку роль :

- керівника, якщо у нього є влада і повноваження управляти організацією чи підрозділом;
- лідера, якщо у нього є здібності вести за собою інших, використовуючи свій авторитет, професіоналізм, позитивні якості;
- дипломата, якщо у нього є здібності встановлювати контакти з іншими (підлеглими, партнерами, клієнтами), вміння запобігати і переборювати внутрішні і зовнішні конфлікти;
- вихователя, якщо у нього є якості згуртовувати людей у команду і спрямовувати їхній розвиток у потрібному напрямку;
- інноватора, якщо є розуміння нового, вміння оцінити "ноу-хау", впровадити його в життя;
- людини, яка за своїми якостями повинна бути взірцем для інших.

Сучасні менеджери повинні мати такі риси :

- здатність до змін, вміння створювати підприємства, які витримають конкуренцію;
- професіоналізм, готовність до прийняття нових ідей, рішень, сучасних технологій;
- уміння вчитися у провідних фахівців, адаптувати рішення інших організацій до ситуації свого підприємства;
- дух підприємництва, швидкість у діях та конкретно-дійове мислення;
- уміння досягти цілей;
- уміння уявляти майбутнє підприємства;
- усвідомлення необхідності змін як основи творчих дій;
- вміння поєднувати поточні проблеми з планами на майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Чайка Г. Л. Культура ділового спілкування менеджера: навч. посіб. / Г.Л. Чайка –К: Знання, 2012. – 442 с.
2. Нємцов В.Д., Довгань Л.Є., Сініок Г.Ф. «Менеджмент організацій». Навчальний посібник. - 2013.- С.342.
3. Зозульов О. Сучасні проблеми менеджменту українських підприємств / О. Зозульов, А. Длігач, Н Писаренко // Економіка України. – 2011. - № 6(487). – С. 41-46
4. Хміль Ф.І. Становлення сучасного менеджменту в Україні: проблеми теорії та практики. – Львів: Львівська комерц. академія, 2014. – 206 с.
5. Мескон М. Х. Основи менеджменту. - М.: Людина, 2013. - 275 с.

6. Антонець А.В. Про деякі питання професійної підготовки менеджерів у ВНЗ // Вісник Черкаського університету: Педагогічні науки. – 2008. – Вип. 139. – С. 10-16.

ОБҐРУНТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КООПЕРАЦІЇ

АЛЬОНА КРИВЧЕНКО, магістрант
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Ефективне прийняття рішень потрібне для виконання управлінських функцій, тому процес прийняття рішень є центральним у теорії управління. Вчені-економісти, які досліджують науку управління, намагаються підвищити ефективність кооперації шляхом збільшення здатності керівництва до прийняття обґрунтованих та об'єктивних рішень у ситуаціях виключної складності за допомогою моделей і кількісних методів.

Залежно від інформаційних умов, в яких приймаються управлінські рішення, методи їх обґрунтування поділяються на три групи:

1) методи, що застосовуються в умовах повної визначеності інформації про ситуацію прийняття рішення. До них належать аналітичні методи та методи математичного програмування;

2) методи, що використовуються в умовах імовірнісної визначеності інформації про ситуацію прийняття рішення (серед них ті самі методи математичного програмування та статистичні методи);

3) методи, що застосовуються в умовах невизначеності інформації про ситуацію прийняття рішення, серед яких розрізняють переважно теоретико-ігрові методи.

Також, конкурентне ринкове середовище вимагає від кооперації постійного вдосконалення. Для того щоб бути конкурентоспроможним, кооператив повинен мати конкурентні переваги. Основними шляхами їх отримання є такі:

- стати кращим самому через вживання заходів щодо удосконалення власної діяльності та підвищення її ефективності;
- безпосередньо послабити конкурентів;
- змінити ринкове середовище [1-2].

Оскільки реалізація останніх двох напрямків потребує значних зусиль, основним засобом отримання конкурентних переваг в кооперативах залишається підвищення ефективності власної діяльності.

Кооператив працює в певному економічному середовищі, яке впливає на його діяльність. Досконалість податкової та амортизаційної систем, кредитна і фінансова політика держави, стабільність і прогресивність норм чинного законодавства, рівень регулювання цін у національній економіці,

система ліцензування - ці та інші, незалежні від підприємства, чинники безперечно впливають на ефективність його діяльності. Це зумовлює виділення серед чинників підвищення ефективності діяльності групи неконтрольованих підприємством чинників. Удосконалення механізму економічного впливу на підприємства - основна функція держави на шляху підвищення ефективності роботи суб'єктів національної економіки.

Використання ресурсних чинників дасть змогу кооперативу розробити програму заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності за рахунок власних можливостей, у таких напрямах.

Список використаних джерел:

1. Мартос Б. Теорія кооперації / Б. Мартос // Подєбради, 2008. – С. 34.

2. Сиченко В.В. Особливості розвитку обслуговуючої кооперації в аграрній сфері / В.В. Сиченко, О.С. Ходирєва // Науковий вісник Херсонського державного університету (серія: економічні науки). – Вип. 13. Ч. 4. – ХДУ, 2015. – С. 78-80.

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ІННОВАЦІЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ НА КООПЕРАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ

МАРИНА КУЛАЧЕНКОВА, магістрант
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Інвестиційні та інноваційні процеси слід розглядати не окремо, а в комплексі, що призводить до необхідності побудови інноваційно-інвестиційної моделі, яка поєднує інвестиційні та інноваційні принципи, методи та механізми реалізації, критерії прийняття інноваційно-інвестиційних рішень.

Успішна реалізація такої інноваційно-інвестиційної моделі на підприємстві на кооперацийних засадах можлива за умови забезпечення наступних вимог:

- узгодження потреби у інноваціях та потенціальних обсягах залучення інвестицій;
- оптимальне поєднання очікуваного досягнення прибутковості від вкладання інвестицій в інновації та потенційних ризиків і невизначеності в майбутньому періоді;
- окреслення часових рамок для впровадження нововведень, що сприяють залученню інвесторів, які усвідомлюють цінність інновацій [1-2].

Інноваційний потенціал розглядають, як сукупність природних і трудових ресурсів, організаційних та інформаційних компонентів, матеріальних умов, що функціонують як єдине ціле в умовах впливу факторів зовнішньо-

го середовища з метою вирішення завдань інноваційної діяльності в кооперації. Складові інноваційного потенціалу:

- інтелектуальні ресурси (патенти, ліцензії, технологічна документація);
- матеріальні ресурси (технологічне та лабораторне устаткування);
- фінансові ресурси (власний, позичковий, венчурний капітал тощо);
- трудові ресурси (кваліфіковані кадри).
- інфраструктурні ресурси (техніко-технологічні підрозділи, патентно-правові відділи).

Сприятливі передумови для інноваційного розвитку досягаються завдяки ресурсозабезпеченості підприємства. Екстенсивний шлях розвитку економіки призводить до неефективного використання ресурсів, а внаслідок цього – нестачі ресурсів. Бережне використання ресурсів забезпечує формування конкурентоспроможного інноваційного потенціалу, що стимулює розвиток суб'єктів господарювання.

Інвестиційно-інноваційний розвиток підприємств с кооперацийними засадами в Україні повинен базуватися на:

- активній участі держави задля підтримки сталості інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств;
- визначенні пріоритетних галузей для зовнішнього і внутрішнього інвестування;
- ефективному моніторингу ринку, вивченню конкурентного середовища;
- ресурсозабезпеченості підприємства.

Підприємства за обставини структурних і функціональних змін економіки завдяки інвестуванню в інноваційну діяльність можуть досягти високих економічних показників, зокрема зростання прибутку та збільшення обсягу виробництва продукції.

Список використаних джерел:

1. Основи кооперації: навч. посіб. / С.Г. Бабенко, С.Д. Гелей, Я.А. Гончарук, Р.Я. Пастушенко. – К.: Знання, 2014. - 470 с.

2. Сиченко В.В. Механізми державного регулювання інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу / В.В. Сиченко, В.В. Мареніченко // Вісник Академії митної служби України: серія «Державне управління». – 2015. - № 1(12). – С. 52-57.

КАЙЗДЕН – ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ УСПІШНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

ВІКТОРІЯ КУЦАК, студент
Науковий керівник: к.е.н., доцент Бойко Є.О.
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова, Україна

Японська філософія кайдзен в сучасному бізнес-суспільстві стрімко набирає свої оберти. І справді, успіх сучасних компаній залежить від їх прагнення до довгострокової перспективи, злагодженості роботи колективу і їх рівня кваліфікації.

Термін «кайдзен» перекладається як зміна на краще. Підприємства, які слідують філософії кайдзен прагнуть не тільки до вдосконалення всього потоку цінностей, а й до вдосконалення окремих бізнес-процесів, і до усунення втрат [3].

Японський підхід організації бізнесу ґрунтується на постійних невеликих поліпшення, які не вимагають великих витрат, але в перспективі ведуть до суттєвих поліпшень результатів. Підприємства, що використовують філософію кайдзен прагнуть задіяти в процес вдосконалення весь персонал. За поліпшення потоку відповідають менеджери, за поліпшення окремих процесів - робочі, об'єднані в команди.

Основні ідеї кайдзен виклав Імаі Масаакі, який вважається батьком Кайдзену. Основні з них:

• «Кайдзен виходить з того, що немає підприємства без проблем. Кайдзен допомагає вирішити ці проблеми шляхом розвитку такої культури праці, коли кожен працівник не штрафується за проблему, а ручається, що вона буде усунена»;

• «Кайдзен-стратегія грунтується на визнанні того, що менеджмент, метою якого є отримання прибутку, повинен ставити своїм завданням задоволення клієнта і його вимог»;

• «Кайдзен - це стратегія вдосконалення, орієнтована на клієнта»;

• «Кайдзен виходить з того, що вся діяльність підприємства в результаті повинна вести до підвищення задоволеності клієнта. При цьому розрізняється філософія внутрішнього і зовнішнього клієнта» [1].

Кайдзен зосереджує свою увагу на поступове поліпшення процесів, але це не означає поліпшення тільки заради поліпшення. Результат для кайдзен важливий, але і процес його досягнення - значить нітрохи не менше.

На практиці для реалізації системи кайдзен необхідно дотримуватися наступних принципів:

1) Організація робочого місця - для правильної організації робочого місця застосовуються відповідні інструменти управління, які отримали назву 5S методологія. До них входять 5 ключових елементів :

- Seir – акуратність;

- Seiton – порядок;
- Seiso – чистота;
- Seiketsu – стандартизазія;
- Shitsuke – дисципліна.

2) Усунення невиправданих втрат - в системі кайдзен розглядаються сім видів втрат або сім «muda»:

- Рухи - непродуктивні та зайві рухи збільшують час виконання операцій і їх складність;
- Очікування - зайве час очікування виконання операцій призводить до збільшення циклу виробництва;
- Технологія - неправильно організована технологія процесів призводить до неузгодженості дій;
- Транспортування - великі відстані, переміщення з місця на місце, підйом і опускання в процесі виробництва збільшують невиробничі витрати;
- Дефекти - на виправлення дефектів йдуть витрати матеріалів і праці;
- Запаси - зайві запаси матеріалів додають вартість до продукції, але не дають цінність;
- Перевиробництво - продукції вироблено більше, ніж передбачено планом.

3) Стандартизація - це процес стандартизації роботи. Стандартизація створює основу для стабільної роботи, проте стандарти повинні бути змінені при зміні як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. В системі кайдзен процес стандартизації не закінчується ніколи. Стандарти постійно удосконалюються. Удосконалення стандартів виконується по циклу PDCA : Плануй> Роби> Перевіряй> Впливай>Плануй

М. Імаі представив кайдзен як «стратегію-парасолька», яка є сукупністю величезної кількості методів оптимізації виробництва і підвищення ефективності виробництва. Вона містить в собі :

- Орієнтацію на споживача;
- Тотальний контроль якості;
- Роботизацію і автоматизацію;
- Дисципліну на робочому місці;
- Підвищення якості та продуктивності;
- Прагнення до виробництва «нуль дефектів» і тд.

Співробітники японських компаній, що практикують кайдзен, реалізують десятки пропозицій в рік щодо поліпшень, що значно вище за аналогічний показник в великих компаніях інших розвинених країн. Такий підхід до роботи автоматично підвищує ефективність праці, і є інструментом саморозвитку співробітників. Це вірний шлях до створення культури самоосвіти [2]!

Сьогодні традиційний менеджмент, як і раніше орієнтований на кардинальні перетворення та інновації для досягнення технологічних проривів, наприклад, це і нове обладнання, і інформаційні (комп'ютерні) системи.

Це суттєві зміни для компаній, тому саме на них зосереджено основну увагу керівників. З таких позицій зазвичай кайдзен розглядається як доповнення до перетворень для збільшення ефекту. Але насправді, ефект від постійних удосконалень в сумі можна порівняти з впровадженням інновацій, а витрати - менше у багато разів. Правильний підхід до практичної реалізації і прихильність кайдзен доводить, чому японські компанії не зупиняються у своєму прагненні до зростання та розвитку, і на наш погляд, може дозволити будь-якому вітчизняному підприємству отримати стійкі результати в підвищенні ефективності бізнесу і, головною умовою залишається - не зупинятися на досягнутому рівні.

Важливо розуміти, кайдзен - це не «модна штучка» на півроку, не просто набір певних дій та заходів, які застосовуються без цілі. Кайдзен – це довготривала інноваційна стратегія, яка вимагає постійних покращень від кожного співробітника, незалежно від його функціональних обов'язків та посади.

Список використаних джерел:

1. Имаи Масаакі - Кайдзен: ключ до успіху японських компаній - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://royallib.com/read/imai_masaaki/kaydzen_klyuch_k_uspehu_yaponskih_kompaniy.html#0

2. Кайдзен - довгострокова стратегія японського менеджменту, В'ячеслав Марков і Павло Рабунец. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.leaninfo.ru/2010/06/11/kaizen-dolgosrochnaya-strategiya-yaponskogo-menedzhmenta/

3. Кайдзен. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.up-pro.ru/encyclopedia/kaizen-sistema.html

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ХЕРСОНЩИНИ

ІРИНА ОСАДЧУК, кандидат сільськогосподарських наук, доцент
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Україна

Останнім часом в Україні актуалізуються практичні та теоретичні аспекти соціальної відповідальності підприємств, що пов'язано з підвищенням значущості нефінансових факторів сталого розвитку, таких як соціальна стабільність і екологічна безпека, та з процесами глобалізації, що посилюють вплив великих компаній на економічний розвиток.

Наразі соціальна відповідальність становить значну сферу інтересів науковців та практиків. У тому чи іншому аспекті проблеми відповідальності торкалися мислителі різних часів: Платон, Аристотель, Конфуцій, І. Кант, К. Маркс. Не залишилася ця проблема, але уже у вигляді проблеми соціальної відповідальності, осторонь уваги таких зарубіжних вчених як: С. Баклі, А. Крейн, Д. Маттіа та інших. У вітчизняних наукових дослідженнях засто-

совуються різні теоретико-методологічні підходи до визначення поняття «соціальна відповідальність». І хоч серед наукових доробок є ті, в яких висвітлюються напрями соціальної відповідальності підприємств [1], ми не знайшли серед них таких, в яких би розглядалися особливості соціально відповідальної поведінки аграрних підприємств Херсонщини.

Мета дослідження: вивчити особливості соціально відповідальної поведінки аграрних підприємств Херсонщини.

У ході теоретичного дослідження встановлено, що на сьогодні не існує єдиного підходу до розуміння поняття «соціальна відповідальність». Так, згідно до визначення запропонованого «Зеленою книгою» Європейської комісії, під соціальною відповідальністю підприємств розуміється концепція, що дозволяє впроваджувати в повсякденну діяльність комерційних підприємств соціальні та екологічні аспекти, а також добровільно враховувати їх при взаємодії із стейкхолдерами [2]. Інше визначення соціальної відповідальності знаходимо у Р. Хачатурова та Р. Ягутяна: «дотримання суб'єктами суспільних відносин вимог соціальних норм» [3]. Х.Р. Гальчак вважає, що «соціальна відповідальність може розглядатися як напрям дій щодо розвитку компетенції, лояльності й ефективності роботи персоналу у поєднанні із задоволенням потреб і очікувань інших, зацікавлених у діяльності підприємства груп: власників, споживачів, бізнес-партнерів, громадськості» [4]. Згідно з визначенням «Концепції національної стратегії соціальної відповідальності бізнесу в Україні» соціальна відповідальність – це «відповідальність організації за вплив рішень і дій на суспільство, довкілля шляхом прозорої та етичної поведінки, яка: сприяє сталому розвиткові, у т.ч. здоров'ю і добробуту суспільства; зважає на очікування заінтересованих сторін; відповідає чинному законодавству і міжнародним нормам поведінки; інтегрована у діяльність організації та практикується в її відносинах» [5].

Результати проведених нами теоретичних та емпіричних досліджень дозволяють стверджувати, що в цілому агробізнес в Україні не можна назвати соціально відповідальним. Однак, він не лише на словах, а й на ділі здатен виявляти і частина його уже демонструє соціально відповідальну поведінку [6].

Проведене у ході емпіричного дослідження опитування 100 керівників аграрних підприємств Херсонщини, у тому числі й фермерів, показало, що 73 % з них декларують своє позитивне ставлення до різних аспектів соціальної відповідальності, а 14 % - нейтральне. Однак, при створенні власного переліку мотивів діяльності аграрного підприємства, 57% керівників з позитивним ставленням до соціальної відповідальності сформулювали лише один мотив діяльності, який прямо вказує на бажання здійснювати соціально відповідальні вчинки. Цей мотив - «Визнання територіальною громадою соціально відповідальної позиції підприємства». Та під час ранжування мотивів, запропонованих керівникам підприємств у вигляді переліку з семи мотивів (розробленого нами на основі зроблених раніше самими респон-

дентами переліків), вони цей мотив поставили на передостаннє місце. Тож зрозуміло, що далеко не всі керівники аграрних підприємств, які заявляють про своє позитивне ставлення до соціальної відповідальності, дійсно готові діяти соціально відповідально. Насправді більше половини досліджуваних підприємств не приймає безпосередньої участі навіть у підтримці соціально-економічного розвитку сільських територій, на яких вони діють. Особливо це стосується невеликих сільськогосподарських підприємств та традиційних фермерських господарств.

Встановлено, що основним напрямом соціально відповідальної поведінки аграрних підприємств Херсонщини є підтримка соціально-економічного розвитку сільських територій, на яких вони розташовані. Однак, найбільш поширеними є такі їх соціально-відповідальні вчинки, які не потребують значних капіталовкладень, наприклад: поточний ремонт приміщень дитячого садка, школи, церкви, сільського клубу, часткова заміна в них старих вікон на сучасні пластикові, озеленення території села, поповнення лісосмуг молодими саджанцями, розгортання власною технікою снігу на вулицях, організація та проведення спільно з жителями села, які не є працівниками підприємств, суботників з метою прибирання вулиць тощо.

З'ясовано, що кількість проведених аграрними підприємствами Херсонщини соціально відповідальних заходів дещо підвищується в урожайні, прибуткові роки, і знижується через нестабільну економічну та політичну ситуацію, примушування до благодійності з боку владних структур. Наприклад, районна влада одного з районів Херсонської області у неврожайний 2013 рік примусово надавала традиційним фермерським господарствам (з розміром землекористування до 50 га) статус «шефа» школи чи дитячого садка та ще й змушувала звітувати про результати благодійної діяльності.

Виявлено прямий зв'язок між ухиленням агробізнесу від соціально відповідальної поведінки і загостренням соціальних проблем сільського населеного пункту, в якому цей бізнес розміщується. При цьому слід зазначити, що 73 % сільського населення Херсонщини вже не очікує допомоги держави, але 54 % з них називає конкретні розміри благодійної допомоги (від 500 грн до «нехай зроблять капітальний ремонт дитсадка»), яку на їх думку, мають надавати аграрні підприємства школі, дитсадку, пенсіонерам, іншим жителям села і т.д. Часто можливості цих підприємств не відповідають завищеним вимогам селян. При цьому ступінь інформованості селян про розміри і види соціально відповідальної поведінки тих чи інших аграрних підприємств залишає бажати кращого. Так, достатній рівень поінформованості про соціально відповідальну поведінку місцевого агробізнесу продемонструвало лише 32 % опитаних жителів сіл Херсонщини.

Не зважаючи на непрості українські реалії, серед аграрних підприємств Херсонщини є й такі, що не залишаються осторонь не лише проблем сільської громади села, а й проблем своїх працівників, навколишнього середовища, споживачів продукції, яку вони виробляють, інших стейкхолдерів, і здатні соціально відповідально поводитися. Вони турбуються не

лише про фінансові результати своєї діяльності, а й про те, яким чином ці результати досягаються. Керівництво таких підприємств розуміє, що підприємство може розвиватися тільки тоді, коли соціальна відповідальність буде органічним доповненням до господарських операцій. Тому ці підприємства створюють робочі місця для людей з обмеженими можливостями, забезпечують роботою своїх працівників, вчасно виплачують їм заробітну плату, надають відпустки, преміюють, використовують похвалу і конструктивну критику, створюють умови для підвищення кваліфікації, кар'єрного зростання, допомагають у вирішенні проблем із житлом тощо. Керовані такими лідерами підприємства є соціально відповідальними перед своїми працівниками, що значно підвищує продуктивність праці і надає більше можливостей стримувати плинність кадрів, адже люди вважають за краще працювати в організаціях, цінності яких збігаються з їх власними.

Встановлено, що саме підприємства, які є соціально відповідальними перед своїми працівниками, зазвичай є піонерами і соціально відповідальної поведінки стосовно навколишнього середовища. Найпростіші приклади – встановлення у найбільш популярних місцях сіл урн для сміття, створення сільських сміттєзвалищ, ведення органічного землеробства на земельних ділянках, розташованих поблизу населених пунктів.

Отже, в Україні ще не сформувалася національна модель соціальної відповідальності агробізнесу, а підтримці соціальної відповідальності підприємств, які діють в аграрній сфері, не приділяється належна увага ні з боку держави, ні з боку місцевої влади, ні з боку суспільства. Сьогодні більшість аграрних підприємств Херсонщини намагається накопичувати капітал для власного розвитку, відсуваючи потреби суспільства в цілому та сільської громади на другий план. Їх соціально відповідальна поведінка часто зводиться до одиничних соціально відповідальних вчинків. Та навіть у реалізації соціально відповідальної поведінки підприємств, які розуміють, що довіра суспільства дуже важлива для розвитку успішного, довгострокового, прибуткового бізнесу, і демонструють таку поведінку стосовно персоналу, територіальної громади, навколишнього середовища, відсутня системність.

Змусити аграрні підприємства діяти соціально відповідально неможливо. Для цього необхідно: забезпечити здійснення державного інвестування у підвищення зацікавленості цих підприємств у даній сфері, в просування ідей соціальної відповідальності, у виховання і розвиток соціально відповідальних особистостей, у підготовку фахівців у галузі управління, які матимуть відповідні компетентності, достатні для ефективного виконання завдань такого характеру; всіляко підримувати і розвивати екологічне, етичне, інформаційне інвестування у соціально відповідальну поведінку підприємств; створити умови для їх прибуткової діяльності. Адже тільки прибуток та глибока переконаність керівників і співробітників аграрних підприємств Херсонщини у тому, що організації, які є соціально відповідальними, мають довгострокову перспективу, позитивний імідж, кращу інвестиційну привабливість, кредитоспроможність, стратегічну стійкість і ділову репута-

цію на вітчизняних та іноземних ринках, здатні забезпечити їх системну соціально відповідальну поведінку.

Список використаних джерел:

1. Олександренко І.В. «Напрями соціальної відповідальності підприємств» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки..**
2. Березіна О. Ю. Теоретичні підходи до визначення поняття «корпоративна соціальна відповідальність» / О. Ю. Березіна // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – Житомир : ЖДТУ, 2010. – Вип. 3 (53). – Ч. 1. – С. 223–225.
3. Московский экономический журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://qje.su 2/2015.
4. Х.Р. Гальчак. Соціальна відповідальність як напрям покращення соціального розвитку підприємств. http://www.vuzllib.su/articles/ 1930/1.html.
5. Проект «Концепція національної стратегії соціальної відповідальності бізнесу в Україні»
6. Осадчук І.В., Ярмоленко В.В. Особливості вияву соціальної відповідальності агробізнесу в українських реаліях // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інвестування та формування інвестиційного клімату в АПК» (м. Полтава, 29-30 жовтня 2015 року). – Полтава : РВВ ПДАА, 2015. – С. 112 - 115

УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ВИРОБНИЧИМИ ЗАСОБАМИ ПІДПРИЄМСТВА

НАТАЛІЯ ВОДЯНА, магістрант

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Підвищення ефективності використання основних засобів підприємств є одним з основних питань у період переходу до ринкових відносин. Від вирішення цієї проблеми залежить фінансовий стан підприємства, конкурентоспроможність його продукції на ринку. Основні засоби – це матеріальні цінності, що використовуються у виробничій діяльності підприємства понад один календарний рік з початку введення їх в експлуатацію Основні засоби підприємства включають основні виробничі засоби й невиробничі основні засоби.

Виробничі основні засоби є частиною основних засобів, яка бере участь у процесі виробництва тривалий час, зберігаючи при цьому натуральну форму. Вартість основних виробничих засобів переноситься на вироблений продукт поступово, частинами, у міру використання. Поновлюються основні виробничі засоби через капітальні інвестиції. Невиробничі основні засоби – це житлові будинки та інші об'єкти соціально-культурного й побутового обслуговування, які не використовуються у господарській діяльності і перебувають на балансі підприємства. Відтворюються вони тільки за рахунок прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства. Незважаючи на те, що невиробничі основні засоби безпосередньо не впливають на обсяг виробництва, збільшення цих засобів пов'язане з поліпшенням добробуту працівників підприємства. Це в кінцевому рахунку позитивно позначається на результатах діяльності підприємства, на зростанні продуктивності праці

Співвідношення окремих груп основних виробничих засобів становить їх структуру. Поліпшення структури основних виробничих засобів, передовсім підвищення питомої ваги активної їх частини, сприяє зростанню виробництва, зниженню собівартості продукції, збільшенню грошових нагромаджень підприємства. Для обчислення амортизаційних відрахувань основні засоби поділяють на такі групи: Група 1 – будівлі, споруди, їхні структурні компоненти, передавальні пристрої; Група 2 – автомобільний транспорт та вузли (запасні частини) до нього; меблі; побутові електронні, оптичні, електромеханічні прилади та інструменти, включаючи електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичної обробки інформації; інформаційні системи; телефони, мікрофони та рації; різне конторське обладнання, устаткування та приладдя; Група 3 – інші основні засоби, не включені до груп 1 і 2, а саме: робочі машини й устаткування, вимірювальні й регулюючі прилади. Підприємству не байдуже, в яку групу основних виробничих засо-бів укладати кошти. Воно заінтересоване в оптимальному підвищенні питомої ваги машин, устаткування, тобто активної частини основних засобів, які обслуговують процес виробництва і характе-ризують виробничі можливості підприємства.

У процесі господарської діяльності кругообіг основних виробничих засобів проходить три стадії. На першій стадії відбувається продуктивне використання основних виробничих засобів та нарахування амортизаційних відрахувань. На цій стадії основні виробничі засоби в процесі експлуатації зношуються й нараховується сума зносу. Вона є підставою для списання суми амортизаційних відрахувань на витрати після завершення процесу виробництва. На першій стадії кругообігу основних виробничих засобів втрачається споживна вартість засобів праці, їхня вартість переноситься на вартість готової продукції. На другій стадії відбувається перетворення частини основних виробничих засобів, які перебували в продуктивній формі, на грошові кошти через нарахування амортизаційних відрахувань. На третій стадії в процесі виробництва відбувається поновлення споживної вартості частини основних виробничих засобів. Це поновлення здійснюєть-

ся заміною зношених основних виробничих засобів на нові за рахунок нарахованого зносу основних засобів.

Просте відтворення основних виробничих засобів здійснюється у двох формах:

- заміна зношених або застарілих основних виробничих засобів;
- капітальний ремонт діючих основних засобів.

За простого відтворення у кожному наступному циклі відбувається створення основних виробничих засобів у попередніх обсягах та з однаковою якістю. Джерелом фінансування заміни зношених основних засобів є нарахована сума амортизації. За розширеного відтворення кожного наступного циклу здійснюється кількісне і якісне зростання основних виробничих засобів. Джерелом фінансування таких змін є використання частини створеного додаткового продукту. Необхідність оновлення основних виробничих засобів за рин-кових відносин визначається передовсім конкуренцією товарови-робників. Саме конкуренція спонукує підприємства здійснювати прискорене списання основних виробничих засобів з метою на-громадження фінансових ресурсів для наступного вкладання засобів у придбання більш прогресивного устаткування, впровадження нових технологій та іншого поліпшення основних виробничих засобів. Для забезпечення відтворення основних виробничих засобів важливе значення має вивчення їхнього стану та використання. Стан і використання основних виробничих засобів є важливим фактором підвищення ефективної діяльності підприємства. У процесі виробництва основні засоби зношуються фізично і старіють морально. Ступінь фізичного зносу основних засобів визначається в процесі нарахування амортизації. Цей процес можна розглядати в кількох аспектах: По-перше, як метод визначення поточної оцінки не зношеної частини основних засобів. По-друге, як спосіб віднесення на готову продукцію одноразових витрат на основні засоби. По-третє, як спосіб нагромадження фінансових ресурсів для за-міщення виведених з виробничого процесу основних засобів або для вкладання засобів у нові виробництва. Показники стану й ефективності використання основних засобів можна об'єднати в три групи, які характеризують: 1) забезпечення підприємства основними засобами; 2) стан основних засобів; 3) ефек-тивність використання основних засобів. До показників, які характеризують забезпеченість підприємства основними засобами, належать: фондомісткість, фондоозброє-ність, коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства. Фондомісткість є величиною зворотною до фондовіддачі. Цей показник дає можливість визначити вартість основних засобів на одну гривню виробленої продукції і характеризує забезпеченість підприємства основними засобами. За нормальних умов фондовід-дача повинна мати тенденцію до збільшення, а фондомісткість – до зменшення.

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КООПЕРАЦІЇ

ВІКТОРІЯ ГОЛОВКО, магістрант
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Поняття "інвестиції" є занадто широким, щоб можна було дати йому єдине і вичерпне визначення. У різних розділах економічної науки і різних галузях практичної діяльності, його зміст має свої особливості.

Будь-які інвестиції пов'язані з інвестиційною діяльністю підприємства, яка представляє собою процес обґрунтування і реалізації найбільш ефективних форм вкладень капіталу, спрямованих на розширення економічного потенціалу підприємства.

Для здійснення інвестиційної діяльності підприємства виробляють інвестиційну політику. Ця політика є частиною стратегії розвитку підприємства і загальної політики управління прибутком. Вона полягає у виборі і реалізації найбільш ефективних форм вкладення капіталу з метою розширення обсягу операційної діяльності і формування інвестиційного прибутку.

Інвестиційна політика як діяльність, що відображає створення системи передумов, можливостей і умов для інвестиційної активності, в рівній мірі стосується не тільки органів державної влади і державного управління всіх рівнів, але й підприємців. Визначальною є державна інвестиційна політика, що представляє собою складову частину державної, економічної і соціальної політики держави.

Реальне інвестування для більшості підприємств в сучасних умовах складає основу інвестиційної діяльності. Здійснення реальних інвестицій характеризується низкою особливостей. Серед них можна виділити наступні:

По-перше, реальні інвестиції безпосередньо пов'язані з основною діяльністю підприємства, розширенням асортименту виробленої продукції, підвищенням її якості шляхом впровадження досягнень науково-технічного прогресу. Іншими словами, виробнича діяльність та реальні інвестиційні процеси взаємопов'язані і взаємозумовлені.

По-друге, реальні інвестиції в порівнянні з фінансовими інвестиціями схильні до високого рівня економічного ризику, що, у свою чергу, обумовлює (передбачає) їх здатність забезпечувати більш високу рентабельність порівняно з фінансовими інвестиціями. Економічні ризики пов'язані з особливостями технологічних процесів, чинниками морального зносу і т.д.

По-третє, реальні інвестиції є менш ліквідними в порівнянні з фінансовими. Дана обставина пов'язана, як правило, з вузькою цільовою спрямованістю більшості інвестицій в реальне виробництво і часто не мають можливостей альтернативного господарського застосування. Тому помилки при ухваленні рішення про реальні інвестиції вкрай складно компенсувати.

Під реальними інвестиціями розуміють вкладення капіталу в створення реальних активів, пов'язаних з веденням операційної діяльності та вирішенням соціально-економічних проблем господарюючого суб'єкта. Підприємство – інвестор, здійснюючи реальні інвестиції, збільшує свій виробничий потенціал – основні виробничі фонди і необхідні для їх функціонування оборотні кошти.

Реальні інвестиції здійснюються в різноманітних формах. Основними формами реальних інвестицій є капітальні вкладення, вкладення у приріст оборотних активів та інвестування в нематеріальні активи.

У свою чергу капітальні вкладення реалізуються також у різних формах і насамперед у формі нового будівництва, реконструкції, модернізації, технічного переоснащення, а також придбання цілісних майнових комплексів. Придбання цілісних майнових комплексів є прерогативою найбільших компаній, як правило, з агресивною політикою, спрямованої на зростання свого впливу на окремих ринках.

ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ІНТЕНСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИРОБНИЦТВІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

РОМАН ГУБАРЕНКО, магістрант
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Сучасна стратегія розвитку рослинництва характеризується високою наукоємністю. Тому дуже важливо, яким шляхом розвиватиметься сільськогосподарське виробництво на початку XXI століття, які технології застосовуватимуться на полях України: інтенсивні, ресурсоощадні, біологічні, чи інші. Адже модель технології впливає на економічні показники, екологічну ситуацію, стан ґрунтів – сприяючи підвищенню родючості чи, навпаки, їх деградації тощо. Модель технології визначатиме напрямок наукових досліджень, потребу експериментального обґрунтування окремих елементів технології, їх актуальність.

В останні 10-15 років у сільському господарстві стали використовувати дуже досконалу техніку: обертові плуги, комбіновані знаряддя для підготовки ґрунту до сівби, ґрунтообробно-посівні агрегати, самохідні обприскувачі, зернозбиральні комбайни, комбайни для збирання цукрового буряку, картоплі тощо. Більшість агрегатів обладнані системами навігації GPS, що дозволяє використовувати техніку найбільш ефективно. Необхідно зазначити, що ця техніка працює на полях України, її достатньо для виконання всього комплексу сільськогосподарських робіт. Помилковим є твердження окремих посадовців чи навіть науковців про те, що в Україні не вистачає техніки. Вони порівнюють лише кількість одиниць, не враховуючи, що сучасна техніка високопродуктивна і замінює 10-20 одиниць старих моделей.

Основною ознакою сучасних інтенсивних технологій є широке застосування засобів захисту рослин для боротьби з бур'янами, шкідниками, хворобами, захисту від вилягання. Це стало базовою основою революційних змін у рослинницьких технологіях. Стан агрофітоценозу контролюється від сходів до достигання, забезпечуються оптимальні умови для росту та формування якісного врожаю. При вирощуванні за інтенсивними технологіями недоречними є принципи інтегрованого захисту (ефективного для ресурсоощадних технологій), всі заплановані обробки посівів виконуються в обов'язковому порядку, нехтування хоча б одним обприскуванням може призвести до значних фінансових втрат. В Україні зареєстровано достатньо пестицидів для комплексного захисту основних культур. Негативним явищем тут є лише надмірна кількість низькоякісних продуктів, переважно китайського походження. Нові засоби захисту рослин від провідних виробників є високоефективними щодо знищення шкідливих організмів, мають інші цінні властивості.

Цілком закономірно виникає питання – ці зміни в рослинництві позитивні чи негативні? Однозначно позитивні, оскільки дозволяють підвищити врожайність і забезпечити зростаюче населення планети продуктами харчування. Зрештою так ставити питання не коректно, тому що це закономірні неминучі зміни, викликані науково-технічним прогресом та розвитком людського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Єрмаков О.Ю. Організація сільськогосподарського виробництва. Навч. мет. Посібник. / Єрмаков О.Ю. – Друге видання, доп. і перероб. - К.: 2007. – 266 с.

2. Могилова М.М. Матеріально-технічне забезпечення аграрної галузі. Економіка АПК. / Могилова М.М. – Л.: 2013. – 67 с.

3. Формування ринку [Електронний ресурс]. - Режим доступу http://vuzlib.com.ua/articles/book/8883Formuvannja_rinku_mater%D1%96alno-/1.html, вільний.

4. Глобальна мережа знань [Електронний ресурс]. - Режим доступу http://knowledge.allbest.ru/agriculture/2c0b65635a3ac78b5c4 3a89521316d37_0.html, вільний.

ІНТЕГРАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО І ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

ЛЮДМИЛА ЗАПАРА, к.е.н., професор
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

При розробці перспективних напрямків розвитку підприємства керівництво аналізує і визначає, в першу чергу, свої стратегічні орієнтири на ринку. Потім ці загальні довгострокові напрями конкретизуються і реалізуються у формі різних стратегічних програм і планів-проектів. Інтеграція стратегічного і інноваційного менеджменту дозволить встановити взаємозв'язок і взаємодію між технологічними і нетехнологічними напрямками господарювання підприємства.

Комплексна система стратегій росту і розвитку організації, як правило, включає в себе три рівні прийняття управлінських рішень:

1) загальний, або корпоративний;

2) конкурентний, або виробничо-господарський;

3) операційний, або функціональний.

В існуючій системі стратегій виведення на ринок нових продуктів і послуг на основі впровадження продуктових і технологічних інновацій відноситься до стратегій зростання. Це означає, що в корпоративному плані стратегії інновацій не надається пріоритетного значення. Дану стратегію прийнято ототожнювати з виробничо-господарським, а не корпоративним менеджментом. Така система ієрархії корпоративних напрямків зростання призводить до того, що на більшості підприємств на освоєння інновацій виділяється недостатньо ресурсів, бо дана стратегія продовжує вважатися додатковою і не належить до основних. Звідси потенціал нових технологій використовується недостатньо і збільшує технологічне відставання підприємств.

Рішення цієї задачі можливе на основі включення до складу корпоративних стратегій такого окремого напряму розвитку, як інноваційний.

Переміщення управління по освоєнню нових технологій з виробничо-господарського і функціонального рівнів на корпоративний призведе до підвищення ролі інноваційної діяльності в загальній системі управління підприємством. Включення стратегії інновацій в число корпоративних сприяє тому, що технологічний розвиток стає загальною стратегічною метою господарюючого суб'єкта в цілому і перестає бути окремим функціональним завданням виробничо-господарського підрозділу або бізнес-одиниці, що входять до складу даного підприємства.

Крім того, корпоративні стратегії при такому варіанті, можна узгодити з фазами життєвого циклу товарів: народження, зростання, зрілість, спад. Приведення корпоративних стратегій у відповідність між собою згідно концепції життєвого циклу та з урахуванням їх послідовного росту і розвитку, у свою чергу, дозволяє підприємствам постійно формувати збалансований бізнес-портфель, під яким традиційно розуміється рівномірне розміщення

ресурсів між ринками з метою розосередження ризиків, диверсифікації бізнесу, пом'якшення залежності від визначених груп споживачів, різноманітності технологічної орієнтації та отримання рівноважного розподілу прибутку в короткостроковому і довгостроковому періодах.

Основний сенс такої класифікації стратегій полягає в тому, щоб в основу кожного стратегічного плану вкладати інноваційний розвиток. Така декомпозиція стратегій перспективного розвитку може також слугувати концептуальною основою для формування механізму інтеграції стратегічного та інноваційного менеджменту. Мова йде про те, щоб при розробці та реалізації інновацій аналізувати у взаємозв'язку не тільки технологічні і нетехнологічних напрямки корпоративного росту і розвитку але і застосовувати принципи стратегічного управління до інноваційного менеджменту господарюючих суб'єктів.

УМОВИ ОПИСУ МОДЕЛІ БІЗНЕСУ

ОЛЕНА МИРОНОВА, викладач
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Протягом останніх двох століть людство вирішувало завдання організації бізнесу і управління ним. При описі управління використовувалися різні підходи. Одним з найбільш відомих є процесний підхід, що може розглядатися як концепція, що включає сукупність методологічних принципів рішення складних міждисциплінарних проблем.

Існує велика кількість визначень процесного підходу. Найбільш часто використовується наступний: процесний підхід – це метод управління організацією на основі системи взаємозалежних процесів. Впровадити процесний підхід - означає організувати управління підприємством на основі мережі процесів.

Питання, пов'язані із процесним підходом, виникають у наступних випадках: при аналізі і реорганізація бізнесу організації; при структуруванні діяльності, налагодженні взаємодії між підрозділами; при розробці і впровадженні системи стратегічного управління; при впровадженні системи менеджменту якості; при розробці і впровадженні корпоративної системи управління проектами; при розробці і впровадженні системи бюджетування; при впровадженні збалансованої системи показників; при розробці і впровадженні мер по скороченню витрат та ін.

Більшості підприємств потрібне комплексне впорядкування діяльності, при цьому процесний підхід служить для цілей аналізу ситуації, що склалася на підприємстві, виявлення проблем, пов'язаних з існуючим розподілом функцій і повноважень, з організацією взаємодії між підрозділами, зі сформованою організаційною структурою, а також для розробки комплексу пропозицій за рішенням даних проблем.

Таким чином, можна припустити, що процесний підхід є якоюсь складовою частиною більше широкого підходу до опису управління – комплексного підходу. Найбільший ефект може бути досягнутий тоді, коли будуть нерозривно злиті три одночасно розв'язуваних проблеми: раціоналізація керівництва (практика), підготовка керівників і формування теорії. Це і є триєдина формула формування науки. Таким чином, тільки єдність трьох основних напрямків дозволяє забезпечити ефективність управління, тобто домогтися комплексного підходу. Забезпечити подібну єдність можливо за допомогою такого інструмента як моделювання. Опис моделі бізнесу породжує на практиці необхідність виконання ряду умов:

Умова 1. Бізнес формується як відбиття інтересів і цілей суб'єктів, при цьому цілі групуються по якому-небудь одному або сукупності критеріїв. Обмеженням у даній ситуації є те, що склад суб'єктів бізнесу дуже неоднорідний, у силу чого: а) у них можуть виникнути протилежні цілі; б) може виникнути розбіжність у розумінні (інтерпретації) ключових показників, що формалізують цілі діяльності. Вивчення бізнесу через аналіз його цілей пов'язаний з побудовою «цільової моделі», тобто формуванні класу понять і концепцій, що описують стан бізнесу. Існує безліч визначень терміна «ціль», наприклад, ціль – виражений кількісно або якісно майбутній стан об'єкта, досягнення якого є для нього бажаним і на досягнення якого спрямована його діяльність. Основними закономірностями виникнення, формулювання і формування цілей є: залежність уявлення про цілі і формулювання цілей від стадії пізнання об'єкта (процесу); залежність цілі від зовнішніх і внутрішніх факторів; можливість зведення завдання формулювання узагальнюючої цілі до завдання структуризації цілі.

Умова 2. Опис бізнесу шляхом застосування кількісних характеристик, створення методів, що звужують неоднорідність понять, визначень, оцінок. Встановлення однозначного джерела інформації, що забезпечує вірогідність і надійність даних. Інформаційний простір бізнесу може обслуговуватися великою кількістю програмних продуктів. При цьому інформація часто надходить не з першоджерела, а через «другі руки», тому комунікативний процес стає зайво громіздким, виникають комунікативні перешкоди. Все це створює проблеми в одержанні достовірної та надійної інформації.

Обмін інформацією також часто значною мірою гальмується через надмірну прихильність бюрократичним звичкам передавати повідомлення наверх по ланцюжку начальнику функціонального відділу для того, щоб узгодити їх з начальником іншого функціонального відділу і потім, уже там, спустити донизу по ланцюжку. Інша проблема стосується обміну інформацією у функціонально побудованій організації з навколишнім середовищем і полягає в тому, що іноді навколишнього середовища просто не існує, а люди, здається, печуться про роботу своєї функції або відділу, забуваючи про всю іншу діяльність навколо них, яка, здавалося б, повинна викликати в них жвавий інтерес і турботу.

Існують наступні основні причини використання багатоцільового підходу в опису бізнесу: неможливо через інформаційні і методичні труднощі точно ви-

явити, виміряти та погодити всі фактори, що впливають в остаточному підсумку на максимум прибутку, і звести все до одного синтетичного результату; єдину ціль потрібно розбивати на підцілі за принципом «засоби – результати», щоб побудувати цільовий каркас бізнесу; доводиться враховувати, що однорідність цілей бізнесу – «вигадана» єдність, тому що протилежні цілі різних груп усередині бізнесу нерідко інституціаналізуються в напрямку, що суперечить цілям бізнесу; довгострокові і короткострокові дії та інтереси бізнесу не збігаються, окремо треба формулювати і забезпечувати цілі розвитку та цілі функціонування; «обмежена раціональність» керівників, постійна нестача інформації, аналітичних і технічних (обчислювальних) можливостей змушує задовольнятися задовільними, а не оптимальними рішеннями, що зменшує актуальність одноцільового підходу.

Умова 3. Правильна декомпозиція всіх елементів бізнесу і їхнє структурування.

Якщо розглядати бізнес як сукупність активів і регулярних угод, контрольованих особою або групою осіб – власниками, то як одиниця економічної діяльності (бізнесу) може бути виділена ділова операція (transaction – господарська операція, угода). У науковій літературі використовується два основних терміни: ділові операції і бізнес-процеси. Як правило, автори вкладають у них однаковий зміст. Мова йде тільки про ступінь точності перекладу англійського терміну «bisiness process».

Висока мобільність бізнесу створює необхідність його постійного поліпшення. Усвідомлення цього факту породило у світовій історії три хвилі програм, перша з яких була спрямована на поліпшення виконання співробітниками своїх завдань із метою досягнення «нульового рівня дефектів», друга – на поліпшення бізнес-процесів, а третя (сьогодення час) – на поліпшення бізнес-систем. Дві останні хвилі позв'язані між собою, тому що поліпшення бізнес-систем передбачає оцінку великих елементів, що складаються з бізнес-процесів, наприклад, оцінку інтегрованості процесів для підтримки ключових операційних систем у рамках бізнесу.

Реалізація процесно-орієнтованого підходу і відповідних вимог до моделі управління, заснованої на бізнес-процесах, вимагає структурування та стандартизації як внутрішніх, так і зовнішніх процесів за всіма функціональними напрямами.

Підготовка системи управління з метою її переходу до процесно-орієнтованої моделі передбачає здійснення необхідних змін у принципах управління, подальшого коректування стратегії і завдань організації та поступового застосування окремих елементів і інструментарію бізнес-процесної структури. Перехід до управління бізнес-процесами та адаптація системи управління до відповідних умов та змін на ринку створює об'єктивну необхідність комплексного рішення щодо визначення ключових напрямів структурних перетворень.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ

РУСЛАНА МИРОНОВА, кандидат економічних наук, доцент
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

У ході реалізації аграрної реформи в Україні, в основному завершився період створення нових господарських структур в сільському господарстві на приватній основі, виникає необхідність розробки стратегії їх розвитку на перспективу. Однією з умов їх успішного функціонування є створення різного роду обслуговуючих кооперативів, які значно здешевлюють цю сферу діяльності. Враховуючи складність сільськогосподарського виробництва, приватні товаровиробники не можуть одночасно приділяти увагу і виробництву, і комерційній діяльності, пошуку та придбанню ресурсів та послуг за прийнятними цінами.

Незважаючи на зусилля Верховної Ради і Уряду та наявність здобутків вчених-аграрників, все ще не існує чіткого розуміння механізму здійснення кооперування, завдяки якому сільськогосподарські товаровиробники можуть працювати в умовах, коли держава відходить від таких функцій, як заготівля, збут та переробка сільськогосподарської продукції, забезпечення виробників матеріально-технічними засобами, надання технічних і технологічних послуг, створення та підтримка виробничої інфраструктури тощо. На наш погляд, найбільш ефективним буде створення товаровиробниками повністю ними контрольованих кооперативних організацій, так як, діючи на ринку відокремлено, вони не мають реальної перспективи.

Кооперативний рух в українському селі тільки починає розвиватись, однак вже існує безліч факторів, які до цього спонукають. До них слід віднести: диспаритет цін на промислову і сільськогосподарську продукцію; засилля в агробізнесі різного роду посередницьких структур, які, дбаючи про власні прибутки, зовсім не враховують інтереси сільськогосподарських товаровиробників; високі кредитні ставки як на сезонні, так і на довгострокові цілі.

Світовий і історичний український досвід свідчать, що навіть ті сільськогосподарські виробники, які мають незначний економічний потенціал, об'єднуючись в кооперативи, створюють впливову організаційно-економічну силу, що здатна вирішувати їх спільні проблеми. Кооперація стала важливою ознакою агропромислового комплексу в багатьох країнах світу.

На нашу думку, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи – це на сьогодні чи не єдиний засіб, нині існуючий в Україні, для вирішення або спільного подолання проблем, які сільськогосподарські товаровиробники не можуть вирішити поодинці. Тому об'єктивно назріла необхідність створення в сільській місцевості сільськогосподарськими підприємствами, фермерськими та особистими селянськими господарствами кооперативів для

заготівлі, зберігання та реалізації сільськогосподарської продукції. Основним завданням яких є активізація процесу формування конкурентного середовища шляхом сприяння функціонування альтернативних комерційним структурам маркетингових каналів просування продукції до споживачів, що контролюються сільськогосподарськими товаровиробниками.

Кооперативи при сільських громадах є одним із найперспективніших елементів інфраструктури аграрного ринку з огляду на те, що вони є підприємствами особливого типу. Специфіка їх підприємницької діяльності полягає в тому, що вона не націлена на отримання прибутку, а здійснюється для задоволення економічних і соціальних інтересів своїх членів. Членство кооперативів такого типу в агроторгових домах, а через них у біржовій торгівлі сприятиме перетворенню дрібних товаровиробників на рівноправних суб'єктів ринку, підвищить конкурентоспроможність продукції їх членів-власників.

За ринкових умов економічна сутність сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу пов'язана із можливістю надання клієнтам-власникам необхідних послуг за собівартістю, збільшення доходів членів кооперативу, розподілу економічних ризиків та координації дій членів кооперативного об'єднання, безпосередньою участю кооперативів у створенні конкурентного середовища на аграрному ринку. В результаті такого процесу зростають масштаби економічної діяльності кооперативів при сільських громадах, збільшуються обсяги наданих ними послуг, розширюється сфера їх діяльності. Незважаючи на пріоритетність економічних функцій кооперативи при сільських громадах за будь-якого рівня їх розвитку повинні надавати належного значення й соціальній функції, оскільки вони є комплементарними. Двосторонній зв'язок між економічною і соціальною функцією проявляється у тому, що з одного боку, соціальна функція може здійснюватися за ефективної економічної діяльності кооперативу, з іншого, – відтворення трудових ресурсів як основної складової ресурсного потенціалу кооперативів при сільських громадах значною мірою визначатиметься соціально орієнтованою діяльністю кооперативу.

Держава повинна здійснювати підтримку діяльності кооперативних організацій. У своєму розпорядження вона має цілий арсенал вивірених світовою і вітчизняною практикою економічних, правових, адміністративних та інших засобів державного регулювання. Проте, як свідчить вітчизняний досвід, адміністративні засоби управління належного розвитку кооперації, як правило, не забезпечували, а, навпаки, пригнічували його. Водночас, економічні та правові засоби державного регулювання в поєднанні з дією ринкових механізмів відкривають широкі можливості для розвитку кооперативного руху на селі. Наразі держава має гарантувати, з одного боку, недопущення процесу одержавлення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та нав'язування державою виконання невластивих їм функцій, а з іншого – створити сприятливі умови діяльності кооперативних організацій в аграрному секторі економіки країни.

Як основні напрями державної підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації виділимо – економічний, правовий, організаційний та соціальний. Зазначені напрями державної підтримки здатні забезпечити ефективний розвиток кооперації в аграрному секторі економіки країни та стати основою для формування організаційно-економічного механізму державної підтримки сільськогосподарської обслуговуючої кооперації.

Під організаційно-економічним механізмом державної підтримки розвитку кооперації слід розуміти сукупність організаційних та економічних важелів і стимулів цілеспрямованого впливу держави на задоволення правових, економічних та соціальних потреб сільськогосподарських товаровиробників, об'єднаних в кооперативні організації. Зміст і форми поставлених перед організаційно-економічним механізмом державної підтримки розвитку кооперації завдань знаходять відображення у сукупності організаційно-економічних важелів та стимулів, через які держава коригуватиме недоліки ринкового механізму і, опосередковано, за допомогою кооперативів виконуватиме місію захисту соціально-економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників. Доречним може стати формування при Міністерстві аграрної політики України спеціальної координаційної ради з питань розвитку кооперації у складі керівників зацікавлених центральних органів управління, науково-дослідних установ та представницьких кооперативних організацій усіх видів та напрямів діяльності.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ, ЕКОНОМІКИ І ПРАВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

INNOVATIVE EDUCATIONAL DEVELOPMENT

SCHAEFER MICHAEL, Doctor in Economics, Professor
Association 1901 SEPIKE, Poitiers – Frankfurt (France-Germany)

Higher education is a key strategic objective in modern global standards, which aims on reducing the outflow of domestic students and to attract more foreign students through the use of modern teaching methods, scientific knowledge and practical training. The optimal preparation of students of tomorrow for a growing global labor market is a key component to support domestic enterprises and thereby ensure a strengthening and improving their competitiveness as well as the economy of the domestic market.

Under considered numbers, which describe situation with involving Ukrainian students into educational processes abroad. The so-called interna-

tional mobility of students will grow in the nearest future and published on the website:

- Worldwide, 4.3 million students are internationally mobile.
- According to the OECD, this figure will increase in a few years to more than 7 million.
- E.G. Germany is an internationally attractive study destination. Overall, the Federal Republic occupies third place after the USA and Great Britain and is immediately followed by France and Australia.
- The federal and state governments want to improve this position even further, other countries are catching up quickly. The world's fastest growing target regions are the emerging countries in Latin America and Asia.
- In addition, international mobility from the outset one of the key objectives of the Bologna reforms and the strategy "Europe 2020" is adopted by the European Ministers of Education.

Long training periods and difficulties in starting a career lead to a delay of family formation, which with increasing age of the person concerned and the demands on the partners grow. There are also declining religiosity and increasing urbanization, unsafe expectant careers, lack of availability of suitable family living space in urban areas, and much more. So, what if the respective university would even take over the practical training? The relevant departments were actually available, perhaps currently only rudimentary, but this would be expandable. Currently many people are employed in universities with administrative tasks, which could be partially or in whole acquired by students. This would on the one hand significantly alter the cost structure and provide other practical tasks enormously to the better. We want to add the possibility of the respective university, to promote the theme of "entrepreneurship" stronger and to develop it.

Young people often wish to become self-employed, the knowledge which they obtain in the study is not sufficient. In an increasingly strong global market, precisely this direction is crucial to future success.

Innovation does not just mean to go with the times, but to be a little ahead of it. But this also means that there are resistances which must be overcome. Innovation means progress and progress means change. But change for many people is associated with work, relearning, responsibility, risk and other more negative things. However, without these steps there is no development at all.

The biggest hurdle lies in ourselves, because in most cases people say: "we have always done it this way". That may be so, and it may be that it also worked well in the past, but it does not mean that tomorrow it will still work.

To change the future, we first have to change ourselves!

МЕМЛЕКЕТТІҢ ҰЛТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕ – АҚПАРАТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІҢ ОРНЫ

БАЖАЙ АЛИ ХУАНДАГУЛЫ
«Ақпараттық технологиялар» факультетінің студенті М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан Мемлекеттік университеті Қазақстан Республикасы

Жаһанданудың қазіргі заманғы жағдайында ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету стратегиялық басты міндеттердің бірі болып саналады. Мемлекетіміздің ұлттық қауіпсіздігі – бұл азаматтардың, қоғамның және мемлекеттің өмірлік маңызды мүдделерінің, ұлттық құндылықтары мен өмір сүру салтының қалыпты деңгейде қорғалуы болып табылады. Ұлттық қауіпсіздік немесе ұлт қауіпсіздігі – ол әртүрлі салаларда жеке адамның, қоғам мен мемлекеттің өмірлік маңызды мүдделерінің ішкі де, сыртқы да қауіп-қатерлерден қорғалуы, яғни еліміздің тұрақты дамуының қамтамасыз етілуі. Ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің негізі объектілері ретінде: 1) жеке адам – оның құқықтары мен еркіндіктерін; 2) қоғам – оның рухани және материалдық игіліктерін; 3) мемлекет – оның егемендігі, конституциялық құрылысы мен аумақтық тұтастығын танимыз. Олай болса, аталған маңызды объектілердің қауіпсіздік тұрғыдан қамтамасыз етілуінде бізді ерекше алаңдатып отырған мәселе – ол ақпараттық қауіпсіздік дер едім. Бүгінгі таңда ақпараттық қауіпсіздік әлемнің кез келген мемлекетінің өзекті мәселелерінің бірі саналады. Р.Ә. Нұртазинаның «Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігі» еңбегінде ақпараттық қауіпсіздік ұғымына былайша сипаттама береді: «Ақпараттық қауіпсіздік – ол ақпараттық ортаның қоғамдағы қорғалуының жай-күйі. Ақпараттың қорғалуы деп: қорғалатын ақпараттың таралып кетуінің, қорғалатын ақпаратқа рұқсат етілмеген және қасақана емес ықпал жасалуының алдын алу жөніндегі қызмет немесе осындай жағдайға жеткізуге бағытталған үдерісті түсіну керек. Мемлекеттің ақпараттық қауіпсіздігі – мемлекеттің ақпарат ресурстарының сақталуы және жеке адам мен қоғамның ақпарат саласында құқықтары қорғалуының жай-күйі»... Автор: «ҚР ақпараттық қауіпсіздігі деп: ақпарат саласында жеке адамның, қоғамның және мемлекеттің теңгерімді мүдделерінің жиынтығымен айқындалатын оның (республикамыздың) ұлттық мүдделері қорғалуының жай-күйін түсіну керек», деп тұжырымдай келіп, жеке адамның, қоғамның, мемлекеттің ақпарат саласындағы мүдделерін ашып көрсетеді [1, 106 б.].

Қазақстан Республикасы ақпараттық қауіпсіздігіне төнетін қатерлердің түрлері мен бастаулары тұрғысынан Р.А.Нұртазина Қазақстан Республикасы ақпараттық қауіпсіздігінің қатерлері өзінің бағыттылығы бойынша төмендегі түрлерге бөліп көрсетеді: «Адам мен азаматтың рухани өмірі мен ақпараттық қызметі саласындағы конституциялық құқықтары мен бостандықтарына, жеке-дара, топтық және қоғамдық сана-

сезімге төнетін қауіп-қатерлер; ҚР мемлекеттік саясатының ақпараттық қамтамасыз етілуіне төнетін қауіп-қатерлер; Ақпараттандыруды, телекоммуникация мен байланысты қоса алғанда, ақпараттың отандық индустриясына, ішкі нарықтың қажеттіліктерін оның өнімімен қамтамасыз етуге, сол өнімнің әлемдік нарыққа шығуына, сондай-ақ отандық ақпараттық ресурстардың жинақталуын, сақталуын және тиімді пайдаланылуын қамтамасыз етуге төнетін қауіп-қатерлер; Қазақстан аумағында таралған да, құрылып жатқан да ақпараттық және телекоммуникациялық жүйелердің қауіпсіздігіне төнетін қауіп-қатерлер» [1,110 б.]. Қазақстан Республикасы ақпараттық қауіпсіздігінің 2016 жылға дейінгі тұжырымдамасына сәйкес: «Елдің ақпараттық қауіпсіздігі осы құжатта өзара байланысты екі аспектімен қаралады: техникалық және әлеуметтік. Техникалық аспект ақпараттың тұтастығын, құпиялылығын және қолжетімдігін қамтамасыз ету үшін ұлттық ақпараттық ресурстарды, ақпараттық жүйелерді, ақпараттық-телекоммуникациялық инфра-құрылымды авторланбаған қол жетімділіктен, пайдаланудан, ашудан, бұзудан, өзгертуден, оқудан, тексеруден, жазудан немесе жойылудан қорғауды қамтамасыз етуді көздейді. Әлеуметтік аспект ұлттық ақпараттық кеңістікті және бұқаралық ақпарат тарату жүйелерін Қазақстан Республикасының ұлттық мүдделеріне нұқсан келтіруі мүмкін мақсатты келеңсіз ақпараттық және ұйымдық әсер етуден қорғау болып табылады» - деп тұжырымдалған болатын. Ақпараттық қылмыс (киберқылмыс) - қылмыстық-жазалау әрекетін көздейтін, ақпараттық технологиялар пайдаланылатын қылмыс түрі. Ақпараттық терроризм - террористік мақсатта ақпараттық ресурстарды пайдалану және (немесе) оларға ақпараттық кеңістікте әсер ету...». Алынған анықтамаларда «Ақпараттық қылмыс (киберқылмыс)» және «Ақпараттық терроризм» ұғымдарының қауіпсіздік кеңістігінде алатын орны ерекше екендігі айтпаса да түсінікті. Әлемнің жетекші мемлекеттері жаңа технологияларға, жаңа әдістер мен жаңа ұстанымдарға негізделген ақпараттық қоғамды құру процесін бастан өткеруде. Сайып келгенде, оларды пайдалану азаматтардың конституциялық құқықтарын іске асырудың, халықтың әл-ауқатын жақсартудың, компаниялардың бәсекеге қабілеттілігін арттырудың барабар жаңа болмысына ықпал етуі тиіс. Мемлекеттік органдар үшін ақпараттық қоғам азаматтарға қызметтер көрсету рәсімдерін тиімді жаңартуға мүмкіндік береді. Осылайша, ақпараттық қоғам дамуының дәрежесі мемлекеттік институттардың жұмыс істеу процесіне, әрбір елдің экономикасы мен қорғаныс қабілетіне тікелей ықпал етеді. Қазіргі заман болмысында азаматтардың қажеттіліктеріне барабар ақпараттық қоғамның болуы мемлекеттің әл-ауқатының қажетті шарты болып табылады. Осыған байланысты Қазақстан Республикасының ақпараттық саладағы негізгі ұлттық мүдделері: 1) азаматтардың ақпаратты алу және таратуға конституциялық құқықтарын іске асыру; 2) ақпараттық қоғамның қалыптасуы және дәйекті дамуы; 3) мемлекеттің әлемдік ақпарат алмасуға тең құқылы қатысуы; 4) ақпараттық-коммуникациялық

технологиялардың озық дамуы; 5) мемлекеттік билік органдарын тиімді және уақтылы ақпараттық қамтамасыз ету; 6) мемлекеттік құпияларды құрайтын мәліметтерді, сондай-ақ өзге де қорғалатын ақпаратты жоғалту және жария ету фактілеріне жол бермеу; 7) өте маңызды ақпараттық жүйелердің, ресурстар мен қолдаушы инфрақұрылымның жұмыс істеу сенімділігі мен беріктігін қамтамасыз ету болып табылады» [2]. Әлем елдеріндегі жағдайларға қарасақ, экстремистік және террористік ұйымдар мен топтар өз идеологияларын насихаттау, пікірлестерін тарту мен оқыту, әртүрлі террористік топтармен байланыста болу және қаржыландыру үшін жаһандық ақпараттық-коммуникациялық желілер мүмкіндіктерін тағы да белсенді пайдалануда. Ақпараттық қылмысқа қарсы күрес құқық қорғау органдарынан шет елдердің арнайы қызметтері мен құқық қорғау органдарымен бірігіп, үйлестірілген іс-қимыл жасау жолымен барабар жедел әрекет етуді талап етеді. Құқықтық саясат тұжырымдамасында 2010 жылдан 2020 жылға дейін мерзімінде ұлттық құқықтың негізгі мәселесі анықталды – ақпаратты қорғау мемлекеттік жүйенің негіздері, осы салада негізгі қауіптер анықталды [3].

Ақпараттандыру және байланыс саласындағы қылмыстық құқық бұзушылықтарға халықаралық мәртебелі ұйымның алаңдауы тектен-тек емес. Себебі, интернет-ресурстардың шексіз де шетсіз мүмкіндіктері ең алдымен техникалық саладағы сан-алуан қылмысқа жаппай жол ашты. Қылмыс әлемінде бет перде кимей, қолына қару ұстамай, кісі өліміне бармай-ақ банктерді тонап, мекемелер қорындағы қаражаттарды қас пен көздің арасында қолды ететін қылмыскерлер пайда болды. 2014-жылы 3-шілдеде қабылданып, 2015- жылдың 1- қаңтарында күшіне енген Жаңа қылмыстық кодексте ақпараттандыру және байланыс саласындағы қылмыстық құқық бұзушылықтар өз алдына жеке топтық объекті ретінде санатталды [4]. Бұл осы тақырыптың маңыздылығының айрықша екендігін көрсетеді деген сөз. Қорытындылай келгенде ақпараттық қауіпсіздік мәселесінде төнген қатерлердің қайнар көзі ретінде зиянды бағдарламаларды ерекше атай отырып, зиянды бағдарламалық қауіптерден сақтануға кеңес беретін төмендегі пайдалы сілтемені көпшілікке назар аударуға ұсынар едім: «Зиянды бағдарламалық қамтамасыз ету деген не? Компьютерді зиянды бағдарламалардан қалай қорғау керек? cert.kz/kz/presscenter/publication/?doc=113»

Әдебиеттер

1 Нұртазина Р.А. Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігі: Оқу құралы / - Алматы, «Бастау» баспасы, 2014.- 368 бет.

2 «Қазақстан Республикасы ақпараттық қауіпсіздігінің 2016 жылға дейінгі тұжырымдамасы туралы» Қазақстан Республикасының Президенті Жарлығының жобасы туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 30 қыркүйектегі № 1128 Қаулысы http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1100001128

3 Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 24 тамыздағы N 858 Жарлығы http://adilet.zan.kz/kaz/docs/U090000858_

4 2014 жылғы 3 шілдедегі Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі № 226-V ҚРЗ (өзгерістерімен) http://adilet.zan.

К ВОПРОСУ О ФОРМИРОВАНИИ РЫНОЧНОЙ ПОЗИЦИИ БАНКА

НАЗГУЛЬ БАЙТЕМИРОВА, магистрант
Петропавловский филиал СГА, Республика Казахстан

Долгосрочное преобразование модели банковского бизнеса Казахстана в соответствии с концепцией развития финансового сектора Республики Казахстан до 2030 года направлено на формирование эффективной модели банка будущего и базируется на основе новых технологий.

Для эффективной деятельности коммерческого банка важен не только внутренний анализ его деятельности, но и сравнение результатов работы с результатами других банков. Населению стала интересна информация о финансовых инструментах, о принципах работы банков как бизнеса и, в особенности, о надежности и стабильности финансовых институтов. Для принятия решения о выборе банка недостаточно внутренних оценок и зачастую необходима оценка независимых экспертов. Такую роль в современном обществе играет система рейтингов.

Рейтинг - это метод сравнительной оценки деятельности нескольких банков. В основе рейтинга лежит обобщенная характеристика по определённому признаку, которая позволяет выстраивать (группировать) коммерческие банки в определённой последовательности по степени убывания данного признака.

Самые распространенные международные рейтинговые агентства в Казахстане, специализирующиеся на присвоении рейтинга банкам, это: Moody'sInvestors, ServiceStandard&Poor's, FitchRatings.

Наличие рейтинга международного рейтингового агентства дают возможность самим банкам сравнения с аналогичными компаниями, а регулятору и клиентам получить больше информации о банке.При присвоении рейтинга РА «Moody'sInvestors» учитываются как количественные, так и качественные факторы такие как рыночные позиции и перспективы, позицирование к риску, регулятивная среда, операционная среда, финансовые показатели. Оценка рыночных перспектив банка проводится по следующим пунктам: доля рынка и устойчивость положения, то есть насколько доминирующую позицию на рынке занимает банк; национальное и региональное присутствие филиальной сети.

Банком определяется рыночная позиция, с целью закрепить в глазах потребителей и конкурирующих банков уровень своей конкурентоспособности и для определения стратегии ее увеличения для удержания и закрепления рыночной позиции. Рыночная позиция дает возможность банку демонстрировать преимущества своего продукта, нивелировать собственные недостатки и акцентировать внимание на недостатках конкурентов и завоевывать новые рынки.

Показатель доли на рынке является важнейшей количественной характеристикой конкурентной позиции, но этого показателя бывает недостаточно при определении устойчивости позиции банка. Как показывает практика, для более эффективного осуществления деятельности банка в условиях конкуренции, коммерческий банк должен постоянно проводить оценку своей рыночной позиции. Динамика мировой экономической среды, внешней и внутренней среды самого банка и его конкурентов такова, что необходим постоянный мониторинг изменения всех факторов, влияющих на рыночную позицию.

Интеграция во Всемирную торговую организацию и Единое экономическое пространство, создает предпосылки для дальнейшего ужесточения конкуренции на рынке финансовых услуг, что должно повлечь за собой повышение качества и расширение спектра предоставляемых услуг.

Немаловажное значение для расширения круга клиентов имеет хорошо развитая сеть банковских офисов, доступные места их размещения, выгодные предложения банковских продуктов и быстрота их оформления. Именно это заставляет банки расширять сеть собственных офисов и отделений, чем больше филиальная сеть банка, тем большему количеству потенциальных клиентов доступны услуги банка.

С целью расширения обслуживаемой клиентской базы коммерческие банки все больше надежды возлагают на сервисы самообслуживания. Для их развития основным направлением деятельности должен являться потребитель, работа с которым начинается с осведомленности об особенностях его поведения и влияния на бизнес. Банки так же сталкиваются с проблемой интерпретации собранных ими данных, мало собрать информацию, нужно понять, что она означает и как применить сделанные выводы для решения бизнес задач. Основа разработки и внедрения новых банковских продуктов опирается на мировую банковскую практику, развитие казахстанского банковского сектора происходит по тому же сценарию, используя не только зарубежный опыт по внедрению новых продуктов, но и разрабатывая собственные ключевые подходы по грамотному управлению банком и технологические аспекты подходящих бизнес-процессов. Проблемой является то, что внедряемые новые продукты и услуги банка не являются его собственностью и, как правило, после прошествии короткого промежутка времени получают широкое распространение среди банков-конкурентов.

Этап современного развития казахстанского банковского сектора находится на стадии интенсивной конкуренции между банками, благодаря

насыщению рынка финансовыми продуктами и услугами. В сложившихся условиях, огромные преимущества получат те банки, которые в состоянии создать и развить новые технологии, усовершенствовать продуктовую линейку, разработать альтернативные каналы предоставления сервиса клиентам. Банковский сервис, предлагаемый на основе новых средств связи позволяет увеличить число привлекаемых клиентов и осваивать новые банковские рынки.

Посредством Интернета необходимо развивать дистанционные банки или банки самообслуживания. Кроме традиционных банковских продуктов клиент банка получает возможность получать информацию или пользоваться услугами с помощью электронной почты, социальных сетей или сайта банка.

Таким перспективным направлением, позволяющим расширить долю клиентского рынка, является «виртуальный банк». Через социальные сети, в виртуальном банковском отделении пользователи могут получить консультацию сотрудников банка или решить свои вопросы, касающиеся используемых продуктов или услуг. Банковским продуктом является разработанное программное обеспечение, которое позволит банковским специалистам проводить онлайн-беседу, как с клиентами, так и со сторонними пользователями. Беседа может проводиться как в группе, так и в личном чате. Удобство чата для клиентов заключается в режиме его работы: с 8 утра до 9 вечера 7 дней в неделю.

В 2015 году в Казахстане зарегистрировано 3,47 млн. пользователей Интернета, из которых 870 тыс. Алматы. Интернетом пользуется 71% всего населения в возрасте от 12 до 54 лет. 52,2% пользователей - это женщины.

К потенциальным клиентам виртуального банка относится возрастной сегмент от 18 до 55 лет, на долю которых приходится 88,8% всех пользователей Интернета. Наиболее охватной группой являются молодые люди 25-35 лет, доля этого возрастного сегмент составляет 32,1%. 67,5% пользователейв Казахстане, как и на любом растущем интернет-рынке, это жители крупных городов. Но компаниям в регионах в ближайшие несколько лет следует учитывать бурный рост потенциала рекламы. В связи с тем, что прирост проникновения интернета в малых населенных пунктах составляет около 40%в год. К наиболее популярным площадкам в Казахстане относятся социальные сети (Вконтакте, Одноклассники, Facebook).

Кроме того Казахстан не отстает от мировых тенденций и активно пользуется интернетом «на ходу». По данным J'son&Partners,ведущей международной консалтинговой компании, специализирующейся на рынках телекоммуникаций, медиа, ИТ и инновационных технологий в России, СНГ, Центральной Азии, на начало 2015 года уже **7**2%домашних хозяйств пользовались одним из видов беспроводного доступа к сети, причем 27%предпочитали высокоскоростную мобильную связь. Согласно проведенного исследования, до 20%пользователей заходят на сайты с мобильных устройств – смартфонов и планшетов. Учитывая эту особенность, ба-

нкам важно сразу планировать адаптацию рекламы, информации и площадок для просмотра с экранов планшетов и телефонов. Так как в Казахстане высокий уровень сельского населения и низкая плотность населения в ряде регионов внедрение системы «виртуальный банк» позволит банкам охватить население, проживающее в сельских населенных пунктах, на значительном удалении от подразделений БВУ.

Стационарных отделений банка станет меньше, но они не исчезнут, хотя их профиль и количество могут претерпеть значительные изменения. Конечно, отделения должны стать намного более продающими и, возможно, более риск-ориентированными. Виртуальные отделения отличаются от интернет-банкинга, предлагаемого большинством банков, так как виртуальные отделения это имитация отделения-оффлайн, посредством которого можно проконсультироваться с банковским менеджером в онлайн-режиме путем нажатия на фото сотрудника.

Данный продукт является перспективным, так как в социальных сетях зарегистрировано большое количество пользователей и предоставление консультация о банковских услугах прямо в социальной сети позволит банкам снизить расходы, а клиентам сэкономить время на обслуживание в обычных отделениях.

Таким образом, лишь усиленное внедрение новшеств, в предоставлении банковских продуктов и услуг, позволит банкам оставаться конкурентоспособными, удерживая и расширяя свою рыночную позицию.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ФАКТОР ПОСТЛІБЕРАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ТА ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

СЕРГІЙ БІЛОШИЦЬКИЙ, доктор політичних наук, доцент
Хмельницький, обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Україна

Сучасне українське суспільство вкрай потребує вироблення адекватного уявлення про ресурси, проблеми та перспективи розвитку економічного та політичного лібералізму, які на переконання значної кількості політиків та експертів, претендують на статус універсальних і безальтернативних цінностей для успішних країн.

У рамках комплексного дослідження феномена економічної та політичної глобалізації представляється важливим встановити наявність або відсутність як внутрішньосистемних чинників, так і зовнішніх перешкод на шляху поширення ліберальних цінностей в сучасному світі, зокрема – з боку лідерських інституцій глобалізованої економіки.

В загальному вигляді проблема полягає в тому, що нормативні канони ліберальної демократії передбачають ствердження в економічній сфері (в тому числі і міжнародній економіці) ринкових механізмів, які сприяють

соціально-економічному піднесенню лібералізованих суспільств. Відповідно, послаблення ринкових механізмів шляхом монополізації окремих сегментів економіки класифікується політичною наукою як вихід економічної системи за межі ліберальної моделі, що відповідно відображатиметься в еволюції політичної системи в бік авторитаризму або тоталітаризму. Водночас в надрах самих провідних суспільств, що на практиці репрезентують стандарти ліберальної демократії, характер відносин між суб'єктами економічного життя між собою, суспільством і державно-політичними інститутами сьогодні виходить за межі задекларованої моделі. Після завершення «холодної війни» та знищення формаційного опонента ліберальної демократії – комунізму провідні держави поступово втрачають інтерес до забезпечення основних соціально-економічних прав як окремих людей, так і соціальних груп і цілих регіонів, оскільки це передбачає перерозподіл влади на користь соціальних аутсайдерів і, відповідно, послаблення владних позицій самих правлячих еліт.

Деякі аспекти даної проблеми у своїх наукових працях висвітлювали такі діячі, як Ф. Хайек, Б. Гаврилишин, Дж. Ґелбрейт, О. Тоффлер, Дж. Сорос, Л. Туроу, Т. Фрідман, Ф. Фукуяма, Г. Мартін, Х. Шумман, В. Хаттон, І. Валлерстайн, С. Джордж, М. Ротбард, Д. Хендерсон, Дж. Бхагвати, Б. Ліндсі, А. Пшеворський, М. Делягін, О. Бузгалін, А. Колганов, В. Іноземцев, С. Удовік та інші, однак вони скоріше виявили тенденцію поступового підсилення впливу глобалізованої економіки на соціально-економічне та політичне життя сучасних суспільств, не відповідаючи на питання про ідеологічний зміст зазначеного процесу.

Таким чином, завдання статті – охарактеризувати вплив глобальної економіки на національні ринки і ліберально-демократичні політичні системи та оцінити ступінь загрози постліберальної трансформації сучасних економічних та політичних практик внаслідок глобалізаційних процесів.

Протягом останніх трьох десятиліть дослідники відмічають тенденцію до посилення соціальної полярності як в рамках національних держав, так і на міждержавному (глобальному) рівні. Зокрема, розрив у доходах між п'ятою частиною світового народонаселення найбагатших країн і п'ятою частиною мешканців у найбідніших країнах у 1997 р. виражався співвідношенням 74:1 (у порівнянні з 60:1 – у 1990 р., 30:1 – у 1960 р.) [12, с. 16]. Організація економічного співробітництва і розвитку орієнтує свої країни на те, щоб річний прибуток на особу був не нижче 30 тис. дол. США, у той час як 85% людства живуть в умовах, коли прибуток на особу не перевищує 3 тис. доларів. За період з 1985 р. більш ніж у 100 країнах абсолютний прибуток на душу населення знизився. У країнах, що розвиваються, зараз живуть 4,5 млрд. чоловік, 60% з них – в умовах, що суперечать мінімальним санітарно-гігієнічним вимогам. На менш ніж 1 дол. США в день живуть більше 1,2 млрд. чоловік, а майже половина населення світу дотепер змушена жити на менш ніж 2 дол. в день. Третина населення країн, що розвиваються, не доживають до 40-літнього віку. Експерти Світового банку відзначають, що економічна криза 1997 – 1999 рр. лише підсилила цю тен-

денцію. У Східній Азії за ці два роки число людей, що живуть в абсолютній бідності, збільшилося з 40 до 100 млн. чоловік. В даний час 64 країни у світі є найбіднішими: середньорічний прибуток на душу населення не перевищує там і 300 дол. США [12, с. 19].

Рівень виробництва ВВП США на душу населення в 1999 р. перевершував рівень африканських країн, розташованих на півдні від Сахари, більш ніж у 95 разів, менш розвинутих країн світу – у 123, країн Південно-Східної Азії – у 30 (у тому числі Південної Азії – у 72), Африки – у 49 разів. З країнами Європейського союзу відповідний розрив трохи нижче, хоча залишається дуже значним. Рівень виробництва ВВП у країнах Європейського Союзу вище в 74 рази, ніж в африканських країнах, розташованих на півдні від Сахари, у 96 разів вище рівня найменш розвинутих країн світу, у 23,7 рази – країн Південно-Східної Азії (у тому числі країн Південної Азії – у 56,3 рази), Африки – у 35,8 рази. Китай по даному показнику уступає США в 40 разів, Європейському Союзу – у 32 рази [4, с. 214].

Відповідно до інформації, що міститься у доповіді ООН про людський розвиток за 1998 р., три найбагатші людини у світі мають сукупний особистий рахунок, що перевищує валовий внутрішній продукт 48 найменш розвинутих країн разом узятих. 225 найбагатших людей планети мають сукупний прибуток більш ніж у 1 трлн. доларів, а 3/5 з 4,4 млрд. жителів країн, що розвиваються, позбавлені каналізації, 1/3 – чистої води і 1/5 – медичного обслуговування. Американці витрачають на косметику 8 млрд. доларів у рік. По оцінках ООН, 6 млрд. доларів у рік вистачило б для того, щоб дати дітям усього світу початкову освіту. Європейці з'їдають морозива на 11 млрд. доларів у рік, у той час як 9 млрд. цілком вистачило б на те, щоб забезпечити чистою водою і надійною каналізацією всіх нужденних у світі. Американці і європейці витрачають 17 млрд. доларів на корм для домашніх тварин; 13 млрд. вистачило б, щоб забезпечити елементарною медичною допомогою і нагодувати всіх нужденних по усьому світі [3, с. 119-120]. З огляду на це важко не погодитися з російським дослідником Н. Римашевською, яка стверджує, що сучасний світ «характеризується ростом ізоляції і маргіналізації; багатство і влада концентруються в руках невеликої групи людей; мрії про гарне життя перетворюються в кошмар масової бідності, безробіття і соціальної деградації» [12, с. 19].

Процес згортання «суспільства загального добробуту» у рамках національних держав за часом збігся зі значним посиленням інтеграційних процесів у світовій економіці, що пізніше одержало назву глобалізації. Суть цього явища дотепер викликає різні тлумачення в суспільствознавців і державних діячів. Однак не викликає сумніву той факт, що в основі даного процесу поряд з об'єктивною причиною – зникненням на Землі вільного економічного простору лежить і суб'єктивна – бажання західних, насамперед американських, економічних еліт уніфікувати й інтегрувати світову економіку у своїх інтересах.

Характерно, що економічна глобалізація значно випереджає у своєму динамізмі політичну і соціальну глобалізації. Створення «єдиного світового

ринку» поки що не припускає створення єдиних цивільного суспільства, держави, політичної, правової і соціальної систем. У результаті цього тісні фінансово-економічні зв'язки між країнами змушують національні держави змагатися в зниженні податків, скороченні суспільних витрат і відступі від принципів соціальної рівності, що приводить лише до глобального перерозподілу – від тих, хто на дні, до тих, хто на вершині. «Чим більше країни залежать від доброї волі інвесторів, тим більше уряди змушені потурати привілейованій меншості, що володіє значними фінансовими активами... Винагороджуються всі ті, хто створює найкращі умови для великих капіталовкладень, а над будь-яким урядом, що пручається цьому закону джунглів, нависає погроза санкцій» [11, с. 92].

У глобалізації економіки виняткова роль належить країнам «великої сімки» і контрольованим, насамперед США, міжнародним інститутам, таким як Всесвітній банк, Міжнародний валютний фонд і Світова торгова організація. Принципи глобалізації були закладені ними, як того вимагає так званий Вашингтонський консенсус, спрямований на політику дерегулювання, лібералізації і приватизації, що створило конкурентні переваги багатим країнам, які одержали можливість для захисту національних інтересів використовувати подвійні стандарти і селективне застосування принципу відкритості. Ці переваги глобалізації забезпечуються не стільки принципами раціональності і взаємної вигідності (що характерно для ліберально-демократичних режимів), скільки такими авторитарними засобами, як глобальні ЗМІ (які використовують методи психологічного тиску) і військова міць США і НАТО. «Глобальний тріумф вільного ринку, – констатує В. Дергачов, – привів до небувалої поляризації багатства і бідності, дестабілізації економіки багатьох країн і до руйнування традиційних укладів господарювання. Можливість широкого використання дешевої праці іммігрантів підсилила суперечливі настрої громадян високорозвинених країн» [6, с. 270].

Ключовим інструментом і безпосередньою рушійною силою глобалізації виступають транснаціональні корпорації (ТНК). Саме на основі ТНК формується нова економічна система, у якій лідерство визначається наявністю великих фінансових ресурсів, передових технологій, великих ринків збуту й активної, у глобальному масштабі, інвестиційної політики.

Сьогодні 500 найбільших ТНК забезпечують більш чверті загальносвітового виробництва товарів і послуг, їхня частка в експорті промислової продукції досягає 1/3, а в торгівлі технологіями й управлінськими послугами – 4/5; при цьому 407 з них належать країнам «великої сімки»; 24 тис. транснаціональних компаній мають штаб-квартири в 14 найбагатших країнах світу [8, с. 50].

Феномен ТНК, на думку С. Удовіка, полягає в тому, що вони як комерційні підприємства володіють рядом конкурентних переваг перед суб'єктами національних економік, що дозволяють їм одержувати максимальні прибутки. Ця мета досягається завдяки наступним складовим: 1. Масштаб виробництва і розмах операцій. 2. Мінімізація трансакціонних витрат. 3. Концентрація засобів на наукових дослідженнях і наступному про-

дажі високотехнологічної продукції і ліцензій. 4. Застосування нових технологій керування й організації праці. 5. Застосування єдиної виробничої чи торгової технології. 6. Розробка єдиних стандартів. 7. Розробка єдиної рекламної стратегії і культури всередині фірми. 8. Можливість брати практично необмежені кредити під мінімальні відсотки. 9. Підключення різного роду ресурсів, незалежно від їхнього місцезнаходження, для виконання стратегічних цілей. 10. Формування суспільної свідомості і розробка нових концептів для масової свідомості [14, с. 210-211].

Відповідно до теорії ймовірності, робить висновок російський економіст С. Єгишянц, конкурування національних і транснаціональних компаній позбавлено змісту, оскільки останні володіють відносно перших практично необмеженими фінансовими, матеріально-технічними й інтелектуальними ресурсами. «Тривала конкуренція з великою ТНК із боку локальних виробників просто неможлива. Реальним конкурентом ТНК може бути тільки інша ТНК порівнянного масштабу... Немає ніякого – узагалі ніякого! – способу обіграти ТНК у рівній конкурентній боротьбі», – підкреслює він [7, с. 378].

Для руйнування національних ринків ТНК використовують кілька способів: демпінг, трансферні ціни, перекуповування найбільш сильних фахівців, патентний захист, доступ до кредиту, витиснення національних валют. У результаті, відзначають А. Кобяков і М. Хазін, «національні виробники з усіма їхніми особливостями або знищуються, або купуються, а потім уніфікуються під «міжнародні стандарти». Як наслідок цих процесів – серйозно послабляються національні економіки в цілому як на фінансовому, так і на технологічному і кадровому рівні» [10, с. 298].

Посиленню ТНК, тобто великого капіталу як такого, об'єктивно сприяють фінансові кризи. Так, у ході «азіатської кризи» 1997-1998 років з фондових ринків Південно-Східної Азії пішов переважно національний дрібний і середній капітал, залежний через незначні масштаби діяльності від перепадів кон'юнктури. Його замінив великий капітал, в основному міжнародний, що створює потрібну кон'юнктуру та ефективно впливає на уряди не тільки на національному, але й на регіональному і навіть на світовому рівні.

Крім легальних конкурентних схем ТНК активно використовують і тіньові, такі як підкуп конкурентів чи урядових чиновників на глобалізованих територіях. Індійський економіст Дж. Бхагваті з жалем констатує: «Доводиться визнати, що багаті корпорації можуть за допомогою підкупу схиляти високопоставлених і рядових політиків, чиновників і бюрократів цих країн до створення умов, що сприяють одержанню корпораціями штучних надприбутків, пагубних для соціального розвитку приймаючої країни. Одержуваний прибуток поділяється між ТНК і корумпованими чиновниками» [2, с. 227].

Фактично, ТНК, оперуючи такими інструментами, ліквідують саму можливість існування вільного ринку. Як справедливо зауважує С. Кара-Мурза, «вільний ринок, перетворившись в ході свого розвитку на глобальний ринок ТНК, регульований державними угодами, просто не може знову

виникнути – його зародки миттєво «пожираються» сучасним ринком. Тут – пряма аналогія з явищем життя... жмутки органічного слизу, що з'являються у водоймах і могли б дати початок першим формам живої матерії, відразу ж пожираються бактеріями, грибками і т. д., що вже живуть. Розвившись, життя не може співіснувати зі своїми первинними формами» [9, с. 447].

У результаті ТНК є не стільки суб'єктами ринкових відносин, скільки суб'єктами керування глобальною економікою, а відповідно, і глобальною політикою. Нобелівський лауреат О. Тоффлер з цього приводу заявив, що «ТНК уже стали настільки величезними, що вони самі придбали деякі риси держави-нації, включаючи власні квазідипломатичні корпуси й ефективні розвідувальні агентства» [13, с. 516].

Варто додати, що ТНК, по своїй суті, у політичних відносинах є непідзвітними і непрозорими інституціями, що привносять у світову політику сильні антидемократичні традиції. Вкрай важливо зазначити, що інтереси самої ТНК, як правило, відповідають інтересам її «країни базування». Це досягається за рахунок пошуку компанією країни з найбільш сприятливими для себе умовами, у результаті чого надалі відбувається зближення світоглядів і інтересів керівників ТНК і національних еліт. Якщо мати на увазі, що зі 100 найбільших ТНК 55 базуються в США, можна припустити, що саме ця обставина є однією з безпосередніх причин комерційного домінування США в сучасному світі.

З усією серйозністю варто поставитися до наступної констатації М. Делягіна: «Вся історія транснаціональних корпорацій являє собою блискучий доказ того незаперечного факту, що найкращим видом бізнесу є керування не тими чи іншими діючими на ринку компаніями, а керування самими ринками за допомогою національних урядів» [5, с. 256]. Внаслідок цієї тенденції на зміну ТНК приходять ще більш могутні структури, що умовно можна назвати глобальними монополіями. Вони контролюють розвиток не стільки виробництва і торгівлі, скільки технологій і світоглядів. Глобальні монополії найчастіше навіть не формалізовані, що утрудняє їхній аналіз, не говорячи вже про зовнішнє регулювання. Але їхня ефективність, мобільність і різнобічність значно перевищують аналогічні якості ТНК, що зазвичай входять до їхнього складу або являються їхніми стійкими партнерами.

Глобальні монополії виникають, як правило, у результаті злиття і поглинання корпорацій. Їхня важлива якість – керування потоками не тільки фінансів, але й інформації, доступними учасникам ринку, «оскільки в короткостроковому плані рух капіталу усе більше залежить від психологічних факторів – настроїв, очікувань і інстинктивних, підсвідомих реакцій учасників ринку, а не об'єктивних економічних процесів» [5, с. 277].

Новий глобальний монополізм розвивається в двох основних напрямах – формування глобальних монополій на глобальних ринках фінансових і інформаційних інструментів, а також формування єдиної глобальної монополії в результаті інтеграції зазначених ринків.

Через об'єктивно домінуючу на всякому нерегульованому ринку тенденцію до концентрації єдиний глобальний ринок випробує найсильнішу тягу до складання єдиної глобальної монополії. У цій ролі все більше виступає не комерційна організація, а ціле суспільство – США, що стали основним двигуном глобалізації і, відповідно, головним набувачем вигод, принесених нею людству. Саме завдяки цьому система національного керування США впливає на весь світ, маючи наднаціональний характер свого впливу. У результаті американська зовнішня політика не тільки не відділена від внутрішньої, але є її прямою проекцією на навколишній світ. Як наслідок, американська національна правляча еліта перетворюється на правлячу глобальну еліту, не маючи на це мандата з погляду демократичних цінностей і процедур.

Фактично, США як остання суверенна і самодостатня держава і власник глобальних монополій являють собою певний симбіоз. З одного боку, держава використовує глобальні монополії як один із ключових інструментів ефективної реалізації своїх національних цілей за межами власної території. З іншого боку, саме ці цілі виробляються державою під найсильнішим впливом монополій і виражають їхні власні інтереси. Як вважає М. Делягін, «формування подібної сукупної, одержавленої монополії – по суті імперії, є вершиною, об'єктивним завершенням процесів концентрації виробництва, монополізації ринків і впливу на них (включаючи інформацію і технології), зрощування корпоративних структур з державними» [5, с. 278].

Ще нещадніше звучить висновок О. Бузгаліна й А. Колганова: глобальний монополізм використовує переваги своєї транснаціональної кооперації і мобільності для «формування всесвітнього панування і зміцнення диспропорцій, протиріч між регіонами і країнами, соціальними і національними групами» [1, с. 273].

Звичайно ж, було би помилкою вважати, що ТНК і глобальні монополії нічого не дають периферійній економіці. Вони демонструють нові моделі роботи, нову організацію праці і нові технології. Але останні з багатьох причин залишаються недоступними країнам, що розвиваються. Як правило, їх зовсім не готове сприйняти інституційне, економічне і технологічне середовище напівперифериних і периферійних країн. Крім того, ТНК практично перестали продавати ліцензії на найсучасніші технології.

Сам процес глобалізації, у такій формі, в якій він протікає, різко підсилює централізацію фінансових потоків і економічних рішень, що у випадку посилення кризових тенденцій може привести до колапсу світової економічної системи. Економіка без границь загрожує експортом хаосу із центра на периферію і навпаки.

Як відзначає американський економіст Т. Паллі, вирішальним протиріччям глобальної економічної системи є протиріччя між інтересами бізнесу переміщатися в країни з більш низькими витратами і потребою економіки в забезпеченні масового споживання. Зараз це протиріччя трохи згладжується споживчими кредитами, які надають дерегульовані фінансові ринки, а також зростанням цін на товари й послуги, що триває вже 25 років [15].

Однак проблема полягає в тім, що споживчі кредити таять у собі ризик несвоєчасного погашення у випадку скорочення доходів, а це може привести до зупинки всієї економічної каруселі. Якщо в результаті такої зупинки наступить економічна криза, глобалізація теж може зруйнуватися. Після того як глобалізація стала головною причиною скорочення чисельності середнього класу, вона втратила політичну підтримку.

Характер відступу, на думку Т. Паллі, пророчити важко. Однією з можливостей є повернення до тарифів і квот. Друга можливість – поява блоків регіональної торгівлі та інвестицій. Третьою реакцією, що зберегла б глобалізацію, могло б стати створення нових внутрішніх і міжнародних правил на підтримку соціально орієнтованої демократичної, заснованої на масовому споживанні економіки. Однак всі ці сценарії кидають виклик міжнародній економічній системі, яку підтримують сьогоднішні глобальні еліти.

Крім того, світ, що керується глобальними монополіями, і при успішному менеджменті, і при економічному колапсі несе загрозу існуючим ліберально-демократичним інститутам і процедурам. У першому випадку глобальні управлінські ієрархії просто витиснуть політичні, у другому – бізнесу будуть потрібні політичні структури авторитарного або навіть тоталітарного характеру.

Вищенаведені фактори дозволяють зробити наступні висновки:

– Посилення соціальної полярності в рамках національних держав відтворюється й на міждержавному (глобальному) рівні. Процес згортання «суспільства загального благоденства» у рамках національних держав за часом збігся зі значним посиленням інтеграційних процесів у світовій економіці, які пізніше одержали назву глобалізації.

– Економічна глобалізація значно випереджає за своїм динамізмом політичну й соціальну глобалізації. Створення «єдиного світового ринку» поки що не припускає створення єдиних: цивільного суспільства, держави, політичної, правової і соціальної систем.

– Ключовим інструментом і безпосередньою рушійною силою глобалізації виступають транснаціональні корпорації (ТНК). Фактично, ТНК ліквідують саму можливість існування вільного ринку. В результаті вони є не стільки суб'єктами ринкових відносин, скільки суб'єктами керування глобальною економікою, а відповідно, і глобальною політикою. ТНК, по своїй суті, у політичних відносинах є непідзвітними і непрозорими інституціями, що привносять у світову політику сильні антидемократичні традиції.

– На зміну ТНК приходять ще більш могутні структури, які умовно можна назвати глобальними монополіями. Вони контролюють не стільки розвиток виробництва й торгівлі, скільки технологій і світобачень. У цій ролі все більше виступає не комерційна організація, а ціле суспільство – США, що стали основним двигуном глобалізації й, відповідно, головним набувачем вигод, принесених нею людству.

– Завдяки цьому система національного керування США впливає на весь світ, виявляючись наднаціональною за характером свого впливу. В результаті американська зовнішня політика не тільки не відділена від внут-

рішньої, але є її прямою проекцією на навколишній світ. Як наслідок, американська національна правляча еліта перетворюється на правлячу глобальну еліту, не маючи на це мандата з погляду демократичних цінностей і процедур.

– Сам процес глобалізації, у такій формі, у якій він протікає, різко підсилює централізацію фінансових потоків і економічних рішень, що у випадку посилення кризових тенденцій може привести до колапсу світової економічної системи. Економіка без границь погрожує експортом хаосу із центру на периферію і навпаки. Світ, що керується глобальними монополіями, і при успішному менеджменті, і при економічному колапсі несе загрозу існуючим ліберально-демократичним інститутам і процедурам. У першому випадку глобальні управлінські ієрархії просто витиснуть політичні, у другому – бізнесу будуть потрібні політичні структури авторитарного або навіть тоталітарного характеру.

Список використаних джерел:

1. Бузгалин А. В., Колганов А. И. Глобальный капитал. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 512 с.
2. Бхагвати Дж. В защиту глобализации / Пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева. — М.: Ладомир, 2005. – 448 с.
3. Валянский С., Калюжний Д. Понять Россию умом. — М.: Изд-во Эксмо, 2002. – 544 с.
4. Галецкий В.Ф. Демографические проблемы глобализации // Население и глобализация: 2-е изд. / Н.М. Римашевская, В.Ф. Галецкий, А.А. Овсянников и др. – М.: Наука, 2004. – С. 173-227.
5. Делягин М.Г. Мировой кризис: Общая теория глобализации: Курс лекций. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 768 с.
6. Дергачев В. А. Цивилизационная геополитика (Геофилософия): Учебник для вузов. – Киев: ВИРА-Р, 2004. – 672 с.
7. Егишянц С.А. Тупики глобализации: торжество прогресса или игры сатанистов? – М.: Вече, 2004. – 448 с.
8. Иноземцев В.Л. Технологический прогресс как фундаментальная основа социальной поляризации // Мегатренды мирового развития. – М: Экономика, 2001. – 306 с.
9. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 832 с.
10. Кобяков А. Б., Хазин М. Л. Закат империи доллара и конец «Pax Americana». – М.: Вече, 2003. — 368 с.
11. Мартин Г.-П., Шуманн Х. Западня глобализации: атака на процветание и демократию. / Пер. с нем. – М.: Издательский Дом «АЛЬПИНА», 2001. — 335 с.
12. Римашевская Н.М. Население в ракурсе глобализации // Население и глобализация: 2-е изд. / Н.М. Римашевская, В.Ф. Галецкий, А.А. Овсянников и др. – М.: Наука, 2004. – С. 8-28.
13. Тоффлер Э. Третья волна. – М.: ООО «Фирма «Издательство АСТ», 1999. – 784 с.
14. Удовик С.Л. Глобализация: семиотические подходы. – М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер», 2002. – 480 с.

15. Palley Thomas. Global Imbalances: Is globalization destined to fail? // The International Herald Tribune. – 2006. – 20 April.

ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗМІСТУ ТА ПРЕДМЕТНОЇ ОБЛАСТІ

ВОЛОДИМИР БІЛОЦЕРКІВЕЦЬ, доктор економічних наук, професор
Національна металургійна академія України

Нова економіка давно вже стала невід'ємною складовою сучасного економічного буття. Серед знакових елементів постіндустріалізму вона займає почесне місце поряд з такими явищами, як інформатизація, поширення мережевої економіки, флексибілізація ринку праці, домінування сервісної економіки, формування нетократії, глобалізація тощо. Проте розуміння нової економіки, окреслення її предметної області постійно змінюється, перебуває у невпинному еволюційному русі, набуваючи все нових складових та втрачаючи деактуалізовані елементи. Ще більш вражаючою є її трансформація у історичному контексті, на дефінітивному рівні вона неодноразово кардинально змінювала своє змістовне наповнення, виступала консолідуючим термінологічним ідентифікатором для досить віддалених один від одного процесів у економіці.

Так, піонерним можна вважати застосування у 1898 р. терміну «нова економіка» американським дослідником Л. Гронлундом у своїй однойменній праці [1]. Нова економіка, на його думку, має виступити доповненням «до науки про виробництво та розподіл, у сенсі їх продовження під знаменом соціальної кооперації» [1, с.12]. «Нове століття», зазначає дослідник, «інаугурує нову еру», під час якої слід провести ряд реформ, що мають сприяти пом'якшенню «соціальних проблем шляхом покращення економічних умов для найманих робітників». У цьому контексті Л. Гронлунд резюмує, що нова економіка XX ст. має стати економікою домінування колективізму, а не індивідуалізму [1, с.353-363]. Пророцтва вченого в значній мірі виявились візіонерськими, справдившись протягом минулого століття. Проте авторське смислове наповнення змісту терміну «нова економіка» значно відрізняється від сучасного, незважаючи на всю плюралістичність його розуміння. Нова економіка за Л. Гронлундом та нова економіка в сьогоднішніх поліальтернативних редакціях мають надто мало точок взаємоперетинання, аби ці два феномени можна було ототожнювати. Сучасна нова економіка не є еволюційним породженням «нової економіки» Л. Гронлунда, вони генетично непов'язані – це явища цілком різного плану.

Кардинально іншого змісту термін «нова економіка» набуває з виходом у 1904 р. в США праці Р. Флемінга «Нова економіка» [2], в якій остання розглядається автором у вкрай негативному світлі. Нова економіка, на думку дослідника, представляє собою економіку, ознаками якої виступають стрімко зростаючі ціни, скорочення реальних доходів найманих робітників

та фермерів та збагачення власників великих підприємств. Р. Флемінг звертає увагу на той факт, що, незважаючи на швидко зростаючу продуктивність праці, лідируючі позиції США у випуску промислової продукції, заробітна плата робітників залишається на надто низькому рівні. Особливо рельєфно в такій «новій економіці» проявляється дискримінація за ставками заробітної плати в гендерному та віковому розрізах – жінки отримують вдвічі менше за чоловіків, а заробітна плата дітей втричі поступається зарплаті дорослих чоловіків [2, с.9-10]. Нова економіка, за інтерпретацією автора, це економіка, в якій капіталісти встановлюють невиправдано високі ціни та привласнюють надзвичайно великі прибутки [2, с.11-12]. Подібне трактування феномену «нової економіки» у виключно похмурих тонах різко контрастує із сьогоднішнім дещо ейфорійним його сприйняттям, що вочевидь зрозуміло за врахування кардинальних відмінностей на базисному рівні між тодішнім і нинішнім об'єктами дослідження.

За кілька десятиліть термін «нова економіка» піддається ґрунтовному переосмисленню, і він стає дескриптивним відповідником вже для цілком іншого феномена. У 1921 р. з'являється фундаментальна праця видатного німецького дослідника В. Ратенау «Нова економіка», в якій вчений визначає в якості останньої економіку, що «вже не є більше приватною справою, але є справою суспільства» [3, с.5]. Розглядаючи умови, що склались після завершення Першої світової війни, В. Ратенау констатує, що повернення до попередньої, довоєнної системи господарювання стає цілком неможливим, і за цих, нових умов нагальною потребою стає посилення її соціалізації, встановлення «обмежень економічної свободи», які відбудуться в результаті «поглиблення класової ворожнечі» [3, с.8-11]. Нова економіка, резюмує вчений, стає невід'ємною складовою нового національного суспільства і нової держави, що формуються у повоєнній Німеччині [3, с.75-80]. Зрозуміло, що подібна дефініція нової економіки має дуже мало спільного із сучасним змістовним наповненням цього терміну.

Дещо іншу інтерпретацію отримує в економічній теорії поняття «нова економіка» завдяки розробкам американського вченого Г. Мінза. Так, у своїй праці «Сучасна економіка в дії» він протиставляє «нову економіку» та «стару економіку». При цьому відмінності між ними полягають зовсім в іншій площині, ніж це розуміється зараз. Нова економіка, з точки зору дослідника, виступає як економіка домінування великих корпоративних підприємств, економіка недосконалої конкуренції, дрейфу від цін, що встановлюються стихійним ринком, до негнучких цін, що адмініструються корпораціями [4, с.22]. Отже, ціни товарів, що реалізуються в умовах «нової економіки», будуть перевищувати ціни аналогічних товарів в умовах «старої економіки», а обсяг випуску, навпаки, буде обмежуватися, оскільки саме така поведінка продавця є найбільш доцільною з точки зору гонитви за прибутком. Втім поступово термін «нова економіка» відступає на другий план в розробках Г. Мінза, по мірі концентрації зусиль вченого на дослідженні феномену «колективного капіталізму». Тим більше це поняття не застосовується іншими вченими. На довгі десятиріччя термін «нова економіка» в

будь-якому розумінні зникає з дефінітивного арсеналу економічної теорії. Його ренесанс, тріумфальне повернення до лексикону фундаментальної економічної науки відбулися лише через п'ятдесят років.

Відроджений у середині 1980-х років термін мав вже зовсім інше смислове навантаження. Структурні зміни в національних економіках провідних країн, поступове збільшення питомої ваги зайнятих у сфері послуг, вихід її на домінантні позиції в забезпеченні зростання ВВП, фіксація фактичного відбуття терціарної революції вимагали створення відповідного категоріального апарату. Отже, термін «нова економіка» починає застосовуватися для визначення специфічності терціарної економіки, економіки сервісу, як «нової», на противагу «старій економіці», до якої традиційно відносили аграрну та індустріальну.

Ще одна дефінітивна метаморфоза поняття «нова економіка» відбувається наприкінці XX ст. Бурхливі технологічні зміни в американській економіці, наочні приклади формування постіндустріального суспільства вимагали адекватного відтиску на вербально-семантичному рівні. Саме в цей час з'являється декілька взаємно нееквівалентних визначень нової економіки. Так, в 1993 р. відомий американський дослідник У. Демінг запропонував використовувати термін «нова економіка» для позначення економіки, що поступово формувалась у США в повоєнні роки, економіки, виживання в якій вимагає від суб'єктів господарювання постійних інновацій [5]. Це економіка, в якій потрібно безперервно підвищувати кваліфікацію робітників, вивчати навколишнє технічне, соціальне та економічне середовище, «аби не впустити час, коли настане потреба в інновації – новому товарі, послузі або методі» [5, с.55]. Таке трактування нової економіки вже не знаходиться в когнітивному дисонансі з більш сучасним розумінням її феномену, отримуючи певне віддзеркалення у низці майбутніх варіантів її дефініцій. Вже пізніше, у 1994 р. з подачі часопису «Fortune» [6] до широкого наукового вжитку впроваджується інтерпретація сучасної нової економіки, насамперед, вже як високотехнологічної економіки. Офіційне визнання феномену неоекономіки в щорічній доповіді президента Сполучених Штатів в 1996 р. закріплює саме таке смислове навантаження цього терміну, хоч й в досить широкому розумінні, залишаючи значний простір для спроб більш конкретного, змістовного його тлумачення. Тільки в 2000 рр. фіксується, що така економіка є «цифровою економікою», а її зовнішніми ознаками є «отримання колосального виграшу, а саме: швидке зростання продуктивності, доходів, низьке безробіття та помірна інфляція, що стали наслідком синергічного взаємозв'язку переваг в технологіях, бізнес-практиці та економічної політики» [7, с.23]. Департамент комерції США додатково зазначав, що це економіка, яка завдяки інформаційним технологіям і відповідним інвестиціям забезпечує у вищій мірі продуктивне зростання.

У руслі такого сприйняття явища з'являється низка комплементарних визначень основних властивостей нової економіки. Втім подальша еволюція змістовного наповнення цього терміну не припинилася як у

напрямку експансії предмету дослідження, розширення його контурів, так і його дрейфу, зміни самої екзистенціональної локалізації.

Список використаних джерел:

1. Gronlund L. The New Economy. A Peaceable Solution of the Social Problem / L. Gronlund. - Chicago, New York: Herbert S. Stone & Company, 1898. – 364 p.
2. Fleming R. The new economy. How trustmakers have capitalized the American people and made dollar worth fifty cents / R. Fleming. – New York: R. Fleming Pub. Co., 1904. - 20 p.
3. Rathenau W. Die neue Wirtschaft / W. Rathenau. – Berlin: S. Fischer Verlag, 1921. – 88 s.
4. Ware C.F. The Modern Economy in Action / C.F. Ware, G.S. Means. – New York: Harcourt Brace, 1936. – 231 p.
5. Деминг У. Э. Новая экономика: пер. с англ. / У.Э. Деминг. – М.: Эксмо, 2006. – 208 с.
6. Huey J. Waking up to the New Economy / J. Huey, J. Furth // Fortune. – 1994. - V. 129. – № 13. – P. 36-46.
7. Economic Report of President 2001. – Washington: United States Government Printed Office, 2001. – 402 p.

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ АНАЛІЗУ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

НЕЛЯ ГЕРАСИМЯК, кандидат економічних наук, доцент
ІРИНА ЗІНЧУК, студентка
Луцький національний технічний університет, Україна

Нині, коли посилюється конкурентна боротьба на ринку, треба не лише виробляти якісні товари чи послуги, а й продавати їх вигідніше, ніж конкуренти. У ринкових умовах господарювання важливо забезпечити максимальну віддачу від збутової діяльності шляхом збільшення доходу, рентабельності та зростання частки ринку підприємств, щоб сформувати їх конкурентоспроможність. З огляду на це застосування нових методів оцінки системи збутової діяльності набуває особливої актуальності.

Різноманітні аспекти даної проблеми розглядаються у працях провідних вітчизняних та зарубіжних вчених: В.Г. Андрійчука, Л.В. Балабанової, А.В. Балабаниць, О.С. Бєлоусової, Г.Дж. Болта, Ю.В. Огерчука, Т.І. Ткаченка та ін. Проте серед них відсутня одностайна думка щодо методики оцінки системи управління збутовою діяльністю підприємства. Більшість дослідників оцінюють окремі складові системи, а не комплексно її ефективність.

Система управління збутовою діяльністю являє собою відкриту систему підприємства-виробника, що формується із сукупності внутрішніх і зовнішніх організаційно-економічних елементів, які забезпечують реалізацію

продукції і доведення її до кінцевого споживача. Основним завданням системи управління збутовою діяльністю є створення умов для перетворення потреб потенційного покупця в реальний попит на конкретний товар [3]. В табл. 1 подана характеристика комплексної системи збутової діяльності, запропонована Л. В. Балабановою та А. В. Балабаниць, яка складається із системи забезпечення, системи управління та системи підтримки збутової діяльності.

Таблиця 1 – **Характеристика складових комплексної системи збутової діяльності (КСЗД) [1]**

Складові КСЗД	Параметри
1. Система ресурсного забезпечення збутової діяльності	
1.1. Підсистема інформаційного забезпечення	Розробленість системи маркетингової інформації
	Внутрішня комунікаційна політика
1.2. Підсистема кадрового забезпечення	Кадрова політика підприємства в області збуту
	Конкурентоспроможність збутового персоналу
	Договірна політика
1.3. Підсистема товарного забезпечення	Асортиментна політика
2. Система управління збутовою діяльністю	
2.1. Підсистема програмування	Стратегічні програми збутової діяльності
	Тактичні програми збутової діяльності
2.2. Підсистема організації	Технологія продажу у підприємстві
	Заходи мерчандайзингу
2.3. Підсистема маркетингового аудиту	Стратегічний аудит збутової діяльності
	Тактичний аудит збутової діяльності
	Оперативний аудит прибутковості
	Система координації
3. Система підтримки збутової діяльності	
3.1. Підсистема маркетингових комунікацій опосередкованого впливу	Рекламна політика.
	«Паблік рилейшнз»
3.2. Підсистема маркетингових комунікацій безпосереднього впливу	Стимулювання збуту
	Традиційні канали прямого маркетингу
3.3. Підсистема сервісної підтримки збуту	Сервісна політика

Кожна із цих систем поєднує в собі три підсистеми, від взаємодії яких залежить ефективність системи управління збутовою діяльністю підприємстві.

Таким чином, для забезпечення ефективного управління збутом необхідно, щоб ефективно функціонувала комплексна система управління збутовою політикою, яка включає в себе систему ресурсного забезпечення збутової діяльності, систему управління збутовою діяльністю та систему підтримки збутової діяльності [2].

З метою оцінки системи управління збутовою діяльністю підприємства скористаємося наступними показниками. Визначаючи частку збутових витрат, надалі будемо зіставляти їх з витратами операційної діяльності на виготовлення та реалізацію продукції та обсягом реалізованої продукції. Відношення збутових витрат до витрат операційної діяльності дасть змогу оцінити вплив збутових витрат на загальну величину витрат підприємства при виготовленні продукції. А співставлення цих витрат і обсягу реалізованої продукції уможливить аналіз впливу збутових витрат на кінцеві результати виробничо-збутової діяльності підприємства.

До показників оцінки збутової діяльності підприємства, які характеризують систему управління збутовою діяльністю віднесемо:

Частку збутових витрат по відношенню до витрат операційної діяльності підприємства, яка розраховується за наступною формулою:

$$Чо = \frac{Вз}{Во} \cdot 100\%, \quad (1)$$

де *Чо* – частка збутових витрат по відношенню до витрат операційної діяльності;

Вз – збутові витрати;

Во – витрати операційної діяльності.

Для розрахунку частки збутових витрат до обсягу реалізованої продукції використовують наступну формулу:

$$Чр = \frac{Вз}{РП} \cdot 100\%, \quad (2)$$

де *Чр* – частка збутових витрат по відношенню до обсягу реалізованої продукції;

РП – обсяг реалізованої продукції.

Варто зауважити, що усі показники ефективності збутової діяльності поділяються на кількісні та якісні.

Показниками ефективності збутової діяльності підприємства, які характеризують систему ресурсного забезпечення та систему підтримки збутової діяльності є:

1. Ефективність організаційної структури управління збутовою діяльністю:

- обсяг реалізації в розрахунку на одного працівника в системі збуту:

$$РПпр = \frac{РП}{ЧПз}, \quad (3)$$

де *РП* – загальний обсяг реалізації продукції, тис. грн.;

ЧПз – чисельність працівників, які займаються збутом, чол.

- питома вага чисельності працівників, які займаються збутом:

$$ПВз = \frac{ЧПз}{ЧП} \cdot 100\%, \quad (4)$$

де *ЧП* – загальна чисельність працівників підприємства, чол.

- коефіцієнт оборотності товарних запасів:

$$Котз = \frac{РП}{ТЗ}, \quad (5)$$

де *ТЗ* – обсяг товарних запасів, тис. грн.

- тривалість обороту товарних запасів в днях:

$$Тотз = \frac{360}{Котз} \quad (6)$$

2. Ефективність збутових витрат:

- прибуток від реалізації виготовленої продукції;

- рентабельність продажів:

$$Rп = \frac{Пч}{Дрп} \cdot 100\%, \quad (7)$$

де *Пч* – чистий прибуток, тис. грн.;

Дрп – дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.

- рентабельність продукції:

$$Rпп = \frac{Пч}{С/Врп} \cdot 100\%, \quad (8)$$

де *С/Врп* – собівартість реалізованої продукції, тис. грн.

- співвідношення збутових витрат і обсягу продажу:

$$Чрп = \frac{Вз}{РП}, \quad (9)$$

де *Вз* – збутові витрати, тис. грн.

- норма прибутку на вкладений капітал у вигляді збутових витрат:

$$Нп = \frac{Пч}{Вз} \quad (10)$$

Таким чином, система управління збутовою діяльністю - це складний та системний процес, що передбачає реалізацію таких функцій менеджменту як планування, організація, мотивація, контроль збутової діяльності. Ефективність системи управління збутовою діяльністю визначається ефективністю формування та реалізації її підсистем.

Список використаних джерел:

1. Балабанова Л.В. Маркетинговый аудит системы сбыта: монография / Л.В. Балабанова, А.В. Балабаниц. – Донецк: Дон ГУЭТ им. М. Туган – Барановского, 2003. – 189 с.

2. Балабанова Л. В. Управління збутовою політикою : навч. посібн. / Л.В. Балабанова, Ю.П. Митрохіна. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 240 с.

3. Наумов В.Н. Розвиток понятійного апарату та елементів маркетингу. Управління маркетингом у сфері торгівлі та логістики / В.Н. Наумов. − Унів СПбГУЕФ , 2007. − 18 с.

МЕХАНІЗМ РЕГІОНАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

ДМИТРО ГЕТЬМАН, аспірант
Університет митної справи та фінансів, Україна

Сьогодні для регіонів України однією з основних проблем, яке визначає їх розвиток, є підвищення їх фінансової конкурентоспроможності. Тому забезпечення фінансової конкурентоспроможності регіону є пріоритетним напрямком сьогоднішньої регіональної політики сталого розвитку, який потребує системного і комплексного вивчення виробничо-господарської та фінансової діяльності регіональних суб'єктів і передбачення ймовірності виникнення дестабілізуючих чинників, тобто діагностики, яка базується на використанні системи індикаторів виявлення диспропорцій.

За методикою М.А. Коваленка, Т.О. Мацієвич, Г.М. Полевик та Н.В. Радванської, кошти регіональних централізованих фондів перебувають у розпорядженні органів місцевої влади й місцевого самоврядування (місцеві бюджети). За рахунок зібраних до цих фондів коштів фінансуються місцеві видатки, здійснюється капітальне будівництво, інвестиційна та інноваційна діяльність, утримується соціально-культурна невиробнича сфера – освіта, наука, фізична культура та спорт, охорона здоров'я; утримуються органи державної влади, правоохоронні органи тощо. До державних фінансових ресурсів регіону належать кошти місцевого бюджету, відрахування з Державного бюджету, позабюджетні кошти, надходження від майнової і фінансової діяльності органів влади, цільові фонди, розпорядником яких є державні органи влади. До недержавних фінансових ресурсів регіону належать кошти підприємств і організацій, кошти населення, а також цільові кошти, розпорядником яких є громадянські організації, фізичні та юридичні особи [1].

Загальновідомо, що інвестиційні ресурси розподіляються за рівнями світової, національної та місцевої економік нерівномірно: близько 90% з них збирає світова економіка, близько 7% – національна і лише 3% інвестицій залучається в місцеві економічні проекти. Звідси ясно: якщо регіон має намір розвиватися, то отримувати необхідні ресурси йому доведеться на глобальному економічному рівні. А це означає, що регіон неминуче повинен позиціонувати себе як «трамплін» для запуску і реалізації світових найбільш перспективних проектів.

Отже, як міра оцінки фінансових конкурентних переваг нами запропонована система показників, що дозволяє порівнювати різні індикатори з метою отримання інформації про глибину і характер процесів, що відбуваються на тій чи іншій території. Ця система власне і є системою показників визначення фінансової конкурентоспроможності регіону:

1) показники, що відображають масштаби економіки регіону;
2) показники, що відображають результативність економіки регіону;
3) показники, що відображають якість відтворення населення в регіо-

ні;

4) показники, що відображають стан і відтворення основних засобів у регіоні;

5) показники загальної оцінки освоєння території регіону;

6) показники, що відображають самозабезпеченість регіону;

7) показники, що відображають рівень кооперацийних зв'язків у регіоні;

8) показники, що відображають фінансові потоки в регіоні;

9) показники, що відображають рівень життя населення регіону;

10) показники оцінки насиченості території регіону елементами продуктивних сил.

Фінансову архітектуру показників можна дискутувати, опираючись на сучасні дослідження І.О. Школьник [12] та Л.О. Добрянської [11], але однозначною є необхідність включення до окремих індикаторів оцінки фінансової конкурентоспроможності регіону таких індексів, як: коефіцієнт фінансової глибини, співвідношення загального обсягу торгів на ринку та чистого процентного доходу банків, співвідношення активів банків та небанківських фінансових установ, співвідношення активів банків і ринкової капіталізації, співвідношення активів банків та ВВП, коефіцієнт ліквідності ринку капіталу. Але цей перелік має бути доповнений з урахуванням можливих конкурентних переваг регіону. Всі вищевказані групи показників і окремих індикаторів розглядаються в сучасних Програмах регіонального розвитку на законодавчому рівні, зокрема в щойно затвердженій Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року.

Аналізуючи і порівнюючи останні Державні стратегії регіонального розвитку (на період до 2015 року та на період до 2020 року), слід відмітити суттєві відмінності по-перше, у векторі формування конкурентних переваг та механізмах їх реалізації. Так, очевидний є курс на підвищення регіональної конкурентоспроможності (в тому числі, фінансової) за рахунок розгалуження інструментів.

Так, зокрема, акцент в Стратегії регіонального розвитку 2020 відповідно до вказаного пріоритету поставлений на: 1) забезпечення розвитку інфраструктури міст; 2) підтримка інтегруючої ролі міст як центрів економічного та соціального розвитку; 3) поліпшення транспортної доступності в межах регіону; 4) розвиток сільської місцевості; 5) розвиток інтелектуального капіталу; 6) підвищення рівня інноваційної та інвестиційної спроможності регіонів; 7) розвиток підприємницького середовища та конкуренції на регіональних товарних ринках; 8) раціональне використання природно-ресурсного потенціалу; 9) збереження культурної спадщини і найцінніших природних територій; 10) розвиток транскордонного співробітництва; 11) диверсифікація джерел енергопостачання та підвищення рівня енергоефективності в регіонах [2].

У нашому дослідженні створення потужного фінансового потенціалу регіону є предметом забезпечення реалізації Стратегії підвищення його конкурентоспроможності. Узагальнюючи викладені міркування, слід зазначити, що успішне формування ключових факторів успіху (конкурентних переваг)

регіону на локальному, регіональному, галузевому і макроекономічному рівнях під впливом соціально-економічного і політико-правового середовища, з урахуванням аналізу чинного стану і проектування бажаного, мають створити потужний фінансовий потенціал регіону, який є основою забезпечення високої фінансової конкурентоспроможності регіону. Засадами успішного регіонального розвитку при цьому має стати логіко-структурна схема, запропонована П. Сегварі «від комунікацій до капіталу» [3], що в термінах вітчизняної науки може бути сформульовано як ланцюг формування потужного фінансового потенціалу регіону через ефективні комунікації з владою з метою формування високого статусу довіри, які в сукупності перетворюються на нормативно-реалізовану інформацію, за допомогою чого формується система знань, потрібних для формування капіталу регіону, тобто: комунікації → довіра → інформація → знання → капітал.

Список використаних джерел:

1. Фінанси регіону : Навч. посібник / М.А. Коваленко, Т.О. Маціевич, Г.М. Полевик, Н.В. Радванська; за ред. М.А. Коваленка. – Херсон : Олді-плюс, 2010. – 312 с.
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. №385 (чинна з 9 вересня 2014 р.) – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/ link1/KP140385.html.
3. Сегварі, П. Наукова презентація «Регіональна політика в умовах європеїзації: Європа регіонів», Проект партнерства Канада – Україна «Регіональне врядування та розвиток», [Переклад з англ.], 25 с.

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ «ЕФЕКТИВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ» НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ: ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД

ОКСАНА ГЕТЬМАН, кандидат економічних наук, доцент,
Ph.D. in Ec. Sc.
Університет митної справи та фінансів, Україна

Як показує історія розвитку суспільства, в періоди кризи державне регулювання ринку праці відбувається за спрощеними механізмами. Водночас, з точки зору концепції забезпечення соціальної безпеки держави, відносини зайнятості мають бути пасивно залежними від стану економіки та похідними від соціально-економічних пріоритетів її розвитку. В цьому разі науково-теоретичну і практичну цінність мають праці науковців, які пов'язують макроекономічну стабільність з високим рівнем зайнятості, а подолання кризи у сфері праці вважають необхідною передумовою інноваційної орієнтації економіки.

Наразі розроблена система показників, за якою оцінюється рівень ефективності зайнятості. Вона включає такі групи показників: 1) пропорції

розподілу трудових ресурсів за характером участі в суспільно корисній діяльності (рівень забезпечення потреб ринку праці в робочих місцях і досягнення повної зайнятості); 2) структура розподілу трудових ресурсів за галузями економіки (пропорції розподілу трудового потенціалу за видами занять); 3) професійно-кваліфікаційна структура працюючих (міра збалансованості ринку праці і ринку освітніх послуг) [1, с.177].

Сучасна галузева структура зайнятих в Україні відображає її низьку ефективність і потребує змін відповідно до обраного євроінтеграційного вектору, для якого характерні стабільні темпи поповнення трудових ресурсів і вагома частка працюючих в сфері послуг і науково-дослідній галузі. Тільки побудова власної інноваційної економіки уможливлює забезпечення ефективної зайнятості і збалансоване функціонування ринку праці. Причому в механізмі її регулювання слід поєднувати пряме державне втручання і ринкові механізми.

Т. Пальчевич стверджує, що перехід України на інноваційний шлях розвитку потребує здійснення комплексу заходів, спрямованих на приведення системи зайнятості згідно з моделлю економічного росту. Ключове значення в цьому належить зміні взаємовідносин владних структур з науковим співтовариством, реальний вплив наукової громадськості на формування й реалізацію державою інноваційної політики [2, с. 72]. О. Воронцова зазначає, що ключовим фактором формування попиту на працю є інноваційний розвиток економіки й інвестиційний попит, з позиції роботодавців – виробництво інноваційних товарів, з позиції найманих працівників – ставка заробітної плати і високий професійно-кваліфікаційний рівень. На її думку, індикаторами цього має бути зростання зайнятих за рахунок створення нових робочих місць в інноваційних сферах і додаткових робочих місць у традиційних сферах, скорочення чисельності працівників на неефективних робочих місцях, переважання у структурі зайнятих висококваліфікованих працівників на основі безперервного навчання/ підвищення кваліфікації [3, с. 229-231].

Отже, перехід України на інноваційну модель розвитку вбачається в трансформації структури зайнятості й формуванні на цій основі ефективного інтелектуального капіталу країни (регіонів). Держава має сприяти ефективній зайнятості населення шляхом розробки і реалізації державної (регіональних) програми зайнятості населення (соціальної безпеки).

О. Нартюк вказує, що одним із основних принципів формування моделі ефективної зайнятості в інноваційній економіці є «інклюзія зайнятості» як активний процес включення у соціально-трудові відносини вразливих категорій економічно активного населення, які зазнають дискримінаційних обмежень на ринку праці [4, с. 47].

Сьогодні перехід України до економіки інноваційного типу унеможливлюється ще й через високий рівень її тінізації, яка набула гіпертрофованих масштабів на фоні глибокої соціально-економічної кризи в умовах відсутності дієвого впливу на припинення військового конфлікту. Національним інститутом стратегічних досліджень (НІСД) були запропоновані заходи детінізації ринку праці: 1) перерозподіл обсягів страхових внесків між працівни-

ком і роботодавцем за умов зменшення розриву між вартістю трудових ресурсів та обсягом отриманих коштів для працівника; 2) запровадження «періоду очікування» для осіб, які не сплачували страхові внески до пенсійної системи, що полягає у підвищенні віку виходу на пенсію таких осіб; 3) посилення зв'язку між фактично сплаченими страховими внесками та розміром пенсійного забезпечення; 4) посилення відповідальності за ухилення від сплати податків і страхових внесків та покращення їх адміністрування, зокрема, збільшення штрафних санкцій за ухилення від легалізації трудових відносин [5, с.31]. Однак, слід зазначити, що такі заходи не є превентивними, вони не тільки не сприятимуть детінізації ринку праці, їх реалізація може призвести до її поглиблення і суцільної неконтрольованості.

Для покращення ситуації на вітчизняному ринку праці необхідно сприяти розвитку малого і середнього бізнесу, застосовувати пільгове оподаткування підприємств, які створюють додаткові/нові/інноваційні робочі місця, застосовувати нульову податкову ставку в перший рік функціонування інноваційних StartUp-ів. Разом з тим важливим є сприяння в реалізації інвестиційних проектів, які за короткий термін здатні забезпечити створення нових/інноваційних робочих місць. Обравши пріоритетом вступ до європейської спільноти, Україна повинна переймати зарубіжний досвід побудови соціально-економічних, політичних і культурних відносин, заснований на впровадженні дієвої Програми національної безпеки держави. На нашу думку, Державна фіскальна служба і Міністерство соціальної політики мають впроваджувати рішення щодо удосконалення порядку оформлення трудових відносин та посилення контролю за дотриманням законодавства про працю.

З огляду на описані рекомендації вчених та експертів вважаємо, що основною метою детінізації економіки і забезпечення «ефективної зайнятості» населення в Україні є інклюзивна зайнятість при одночасному впровадженні концепції соціальної безпеки на державному рівні, зниження податкового та регулятивного тиску на малий і середній бізнес, підприємницьку діяльність, захист прав власності і трудових відносин, створення передумов для покращення інвестиційного клімату і створення інноваційних робочих місць.

Список використаних джерел:

1. Економіка праці та соціально-трудові відносини : Навч. посібник / І.В. Багрова, Н.І. Редіна, О.О. Гетьман, Т.С. Яровенко. – Дніпропетровськ : ДДФА, 2014. – 588 с.

2. Пальчевич Т.Г. Забезпечення зайнятості в умовах становлення інноваційної економіки / Т.Г. Пальчевич // Економічні науки. – 2014. – №25. – С. 70-78. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21 COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npkntu_e_2014_25_13.pdf.

3. Воронцова О.В. Проблеми формування попиту на працю в умовах

нестабільного розвитку економіки / О.В. Воронцова // Бізнес Інформ. – 2014. – №2. – С. 228-232. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.business-inform.net/_inc/kachka_pdf.
php?year=2014&volume=2_0&pages=228_232&abstract=2014_02_0'))%20{return%20false}.

4. Нартюк О.В. Інклюзія як організаційно-економічний механізм оптимізації зайнятості економічно активного населення / О.В. Нартюк // Україна: аспекти праці. – 2015. – №1. – С. 43-49. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uap.in.ua/download/all/Випуски_ 2015_року/ UAP_ 01_15.pdf.

5. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрямки подолання. – К.: НІСД, 2014. – 32 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kneu.edu.ua/get_file.php?id=2597.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

ЛІЛІЯ ГОЛОВКО, старший викладач
Обласний комунальний вищий навчальний заклад «Інститут підприємництва «Стратегія», Україна

Загострення соціальної та екологічної ситуації в Україні актуалізує проблему формування збалансованого економічного розвитку і вимагає прискіпливого дослідження соціо-еколого-економічних систем з позиції сталого економічного розвитку. В даному випадку економічне зростання виступає визначальним показником загального розвитку економіки, адже базується на збалансованому структурному перетворенні економічної підсистеми, неодмінному соціальному прогресі та удосконаленню управління, забезпечує збереження й збільшення виробничого потенціалу з впровадженням ефективних інновацій.

З точки зору системного підходу дослідження економічного розвитку доцільно проводити по наступним блокам: соціальний – показує рівень та якість життя населення; екологічний – відображає стан довкілля; економічний – характеризує економічне зростання. Аналіз та оцінка цих складових дозволяють розглядати економічний розвиток з позицій сталості в межах системи, що розглядається [2].

Інноваційна економіка в умовах розвитку суспільства знань, характеризується провідним значенням інноваційної активності суб'єктів науки і виробництва, ростом науково-технічного виробництва, наукоємних технологій, інтелектуалізацією факторів виробництва, які формують завдяки інноваціям, новий технологічний уклад.

Зовнішнім проявом інноваційної економіки виступають збільшення витрат держави, підприємців, домашніх господарств на накопичення людського капіталу, вкладень у науково-дослідницькі та дослідно-

конструкторські розробки. Але, ці формальні ознаки стають реальністю лише тоді, коли мають місце і реалізуються вихідні умови розвитку інноваційної економіки. До них відносяться: інституційні – наявність системи– формальних і неформальних правил (інститутів), що сприяють інноваційній діяльності та становленню економіки інноваційного типу; структурні – наявність мережевих взаємодій– значної кількості суб'єктів інноваційної діяльності та ринку інновацій; конкуренція за нову техніку і технології, за якість продукції (така конкуренція є базовою умовою інноваційної економіки); ресурсні – наукові, технологічні, інтелектуальні ресурси, які формують інноваційний потенціал, достатній і можливий для організації й приведення в дію інноваційного процесу; мотивуючі – спонукають і заохочують затребуваність інновацій більшістю господарюючих суб'єктів, домашніх господарств, споживачів, економікою в цілому [3].

Формування та становлення інноваційної економіки варто досліджувати крізь призму інституціональної економічної теорії. В центрі уваги дана теорії знаходяться інституції (соціальні форми функцій суб'єктів, об'єктів, процесів та результатів економічної діяльності, що забезпечують еволюцію системи суспільного поділу праці на основі статусів, норм, правил, інструкцій, регламентів, контрактів, стандартів і порядків) та інститути (складні фактори виробництва, які представляють собою видові комплекси взаємодії інституцій й організацій, що закріплюють ефективні інституції в межах суспільної системи; типові комплекси інституцій, які виступаючи функціональними генотипами організацій, моделями їх функціональної структури, склалися еволюційно). Не дивлячись на те, що теорія інституціоналізму все ще знаходиться на стадії розвитку, існуючі результати дозволяють досліджувати інноваційну економіку, пояснювати її динамічний розвиток та визначати чинники, що детермінують поведінку її структурних інституційних одиниць. Саме тому, плеяда українських і закордонних вчених-економістів та науковців беруть за основу теоретико-методологічну базу інституціоналізму для пояснення ринкових перетворень в своїх країнах й розуміння можливих варіантів майбутнього розвитку економік [4].

Сьогодні глобалізація висуває нові виклики національним інноваційним системам, серед яких: загострення соціальних проблем, таких як: нові проблеми охорони здоров'я в умовах, що змінилися, старіння населення, подовження активної фази життя людини; питання охорони навколишнього середовища й пошук нових джерел енергії, а також необхідність енергозбереження й ресурсозбереження в інтересах стійкого розвитку; зміни в науково-технологічній сфері: зростання міждисциплінарності досліджень і розробок (наприклад, у сфері біо-, нано-, інфотехнологій), зближення науки й технологій в умовах нової технологічної революції й формування нового технологічного укладу; зміни в інноваційній сфері: поява нових бізнес-моделей, а також динамічне відкриття, завоювання й формування нових ринків (особливо інноваційних). Актуальною для країн у посткризовий період стає проблема стосовно інновацій в контексті того, як конвертувати знання про технології, ринки тощо в соціальне та фінансове багатство [5].

Загальна тенденція інноваційних економік характеризується новим співвідношенням між людським і фізичним капіталом, за яким людський капітал стає пріоритетом в економічному розвитку. Так, згідно з розрахунками Всесвітнього банку, у складі національного багатства США виробничі фонди (споруди та приміщення, машини й обладнання) становлять всього 19%, природні ресурси - 5, людський капітал - 76% [1].

Процес інституціоналізації інноваційної економіки потрібно розглядати, по-перше, через формування ефективного інституціонального середовища як комплексу формальних і неформальних норм, що регулюють правила «ринкової гри». Інституціональне середовище повинно містити стимули (перш за все, економічного порядку), які б робили вигідними, корисними й ефективними впровадження новацій для підприємницьких структур. По-друге, з позиції організаційних форм, наприклад підприємницьких структур, що створюються економічними агентами в межах вищевказаних правил і норм шляхом контрактації. Внутрішнє середовище підприємницької структури через такий його елемент як організаційна культура, повинна включати систему стимулів, яка б спрямовувала інноваційну діяльність працівників усіх рівнів на активне сприйняття інновацій [3].

Формування, становлення та розвиток інноваційної економіки потребує подальшого розроблення нових емпіричних моделей; застосування методу системно-структурного аналізу, який дає можливість, з одного боку, з'ясувати місце інституціонального базису у системі ринкових відносин, а з іншого – розглянути сучасну економічну систему як складну взаємодію підприємницьких структур, бізнесу, держави та суспільства.

Список використаних джерел:

1. Амосов О., Дєгтяр А. Формування людського капіталу в умовах інноваційної економіки: методологічний аспект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2011-3/doc/3/08.pdf

2. Балджи М. Д. Динаміка економічного розвитку соціо-еколого-економічних систем. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/.pdf

3. Краус Н.М. Інноваційна економіка: дефініція поняття та інституціональний базис розвитку / Н.М. Краус // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка. Ч.1 – 2015. – Вип. 2(4) . – С. 36-42.

4. Краус Н. М. Становлення інноваційної економіки в умовах інституціональних змін: монографія. – Київ: ЦУЛ, 2016. – 596 с.

5. Федулова Л.І. Концептуальна модель інноваційної стратегії України / Л. І. Федулова // Економіка і прогнозування. - 2012. - № 1. - С. 87-100. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2012_1_9

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМ КРЕДИТУВАННЯМ

НАТАЛІЯ ДЕМЧУК, д.е.н., професор, професор кафедри фінансів та банківської справи
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Трансформація ринкових відносин вимагають одночасного і пропорційного розвитку сфери виробництва та фінансів. З метою успішного кредитування, тобто для забезпечення повернення наданих кредитів та підвищення дохідності кредитних операцій, комерційні банки мають впровадити ефективну та гнучку систему управління кредитним портфелем.

Під управлінням кредитним портфелем банку розуміють процес, спрямований на забезпечення раціонального співвідношення дохідності та надійності портфеля. Основними параметрами управління кредитним портфелем в цілому та банківським портфелем кредитів суб'єктів господарювання зокрема є дохідність і ризик. За співвідношенням цих показників визначається ефективність кредитної діяльності банку.

Головна мета процесу управління банківським портфелем позик суб'єктів господарювання, як і кредитним портфелем банку в цілому, полягає в забезпеченні максимальної дохідності за допустимого рівня ризику.

Розвиток національної економіки за сучасних умов значною мірою залежить від забезпечення господарської діяльності підприємств фінансовими ресурсами, суттєвою складовою яких є кредит.

Потреба у кредиті, його значущість для функціонування економіки зумовлена перебігом процесів як у сфері виробництва, так і реалізації, хоча саме його походження, в першу чергу, пов'язане з торгівлею. Необхідність кредиту спричинена характером обігу та кругообігу капіталу суб'єктів господарювання, зокрема наявністю часового лагу між появою виробничих витрат і надходженням грошових коштів від реалізації продукції. Практично вирішальною є роль кредиту у функціонуванні підприємств з довготривалими і сезонними процесами виробництва і реалізації продукції, зокрема сільськогосподарських підприємств.

Загалом же, кредит має багатовекторний вплив на економіку. З одного боку, він сприяє перерозподілу створеної вартості, концентрації та централізації капіталу, пришвидшенню його обігу та перетоку, а в результаті, – зрівноваженню структури господарства. З іншого ж, – оновленню основних і поповненню оборотних засобів, підвищенню виробничого потенціалу, а тим більш, ефективності його використання, інтенсифікації виробничого процесу, впровадженню інновацій, а отже, покращенню результатів господарської діяльності. Усе зазначене є основою для розвитку економіки та підвищення добробуту громадян. Отже, кредит відіграє високу економічну та соціальну роль, тому й видається слушною думка В. А. Москвіна про достатність підстав, аби вважати кредит одним із найбільш геніальних винаходів в історії людства.

У той же час варто відзначити і наявність абсолютно протилежної точки зору. Окремі джерела наводять обґрунтування того, що кредит є ознакою бідності та виникає в результаті відсутності майна, через платність погіршує фінансовий стан і загрожує банкрутством позичальнику, може посилити кризу та спричинити анархію, а також загострює соціальну нерівномірність та посилює бідність – загалом руйнує економіку.

Таке суперечливе ставлення до ролі кредиту певно зумовлене браком чіткої уяви про теоретичну сутність даної категорії та специфіку її прояву на практиці. Тож, вважаємо першочерговим аналіз сутності та принципів кредиту, що є основою для подальшого тлумачення пов' язаних з ним понять.

Аналіз наукових джерел підтверджує суперечливість та неоднозначність трактувань суті кредиту, що свідчить про неповноту розкриття такої багатогранної та різнопланової категорії. Зазвичай вчені пояснюють кредит як сукупність відносин; позичковий капітал або його рух; позику, борг або надання у борг певних цінностей, угоду чи зобов'язання з цього приводу; фінансову послугу чи актив, а також форму фінансування. Кожен із цих підходів хоч і є цілком обґрунтованим, але відображає лише окремі аспекти, не охоплюючи усієї багатомірності кредиту.

Обов'язковою умовою кредиту є тимчасове передавання певної вартості, яка за різних умов може мати різну споживну вартість, але зберігати свою безпосередню вартість. Будь яка форма позикового капіталу матиме вартісний вираз і грошовий еквівалент, який повинен зберегтися під час використання кредиту. Більш того, має створюватися додаткова, або принаймні необхідна вартість, частина якої у формі позикового відсотку передається кредитору як винагорода за виявлену довіру і тимчасово надані ресурси. Тобто, позичальник може звернутися до кредитора з приводу надання у тимчасове користування певного товару або визначеної суми грошових коштів. Кредитор, аналізуючи фінансово-майновий стан і ділову репутацію позичальника, може прийняти позитивне рішення та на певних умовах задовольнити потребу як у грошових коштах, так і у товарі.

Більше того, у сучасних умовах зростає актуальність взяття кредитором зобов'язання надати грошові кошти позичальнику, у разі неспроможності останнього самостійно сплатити їх третій особі; або ж, навпаки, права стягнення кредитором заборгованості третьої особи перед позичальником. У даному разі, перш, ніж передати позикову вартість, надається зобов'язання чи право щодо неї, яке підтверджується відповідним документом, який діє протягом певного періоду і почасти може самостійно обертатися та перепродаватися. При цьому фактично об'єктом позики стає документально зафіксована домовленість (зобов'язання чи право), за що позичальник теж сплачує винагороду, навіть якщо остаточного передавання грошових коштів або товарів не відбувається. Така позика має перспективний характер, але в цілому, відповідає основним рисам кредиту. Отже, матеріальний носій позикового капіталу за сучасних умов може набувати різноманітних форм: товарної, грошової, документарної.

Формуючи кредитний портфель слід дотримуватися певного рівня концентрації кредитних операцій, оскільки банк працює в конкретному сегменті ринку і спеціалізується на обслуговуванні певної клієнтури. Одночасно надмірна концентрація значно підвищує рівень кредитного ризику. При цьому банку не слід контролювати свою діяльність в маловивчених, нових, нетрадиційних сферах [2, с.137].

Диверсифікація являється поняттям протилежним по економічному змісту концентрації. Диверсифікація потребує професійного управління і глибоких знань ринка. Тому надмірна диверсифікація приводить не до зменшення, а до росту кредитного ризику банка. Оскільки навіть великий банк не завжди має достатню кількість висококваліфікованих спеціалістів, які володіють глибокими знаннями в багатьох галузях економіки, знають специфіку різних географічних територій, мають практичний досвід роботи з різними категоріями позичальників [4, с. 88].

Слід зазначити, що більшість зарубіжних економістів вважає, що основним засобом здійснення диверсифікації є лімітування. На відміну від зарубіжних економістів, українські вчені вважають лімітування окремим способом управління ризиком.

Саме ефективність економічної діяльності позичальника має бути запорукою своєчасності та повноти виконання його зобов'язань серед кредитором, а не можливість реалізації заставного майна. Застава, гарантія чи порука мають бути лише доповненням – основний акцент слід зміщувати на ефективність господарської діяльності позичальника та ефективність використання ним залучених кредитних ресурсів. Звідси і випливає принцип винагороди і довіри.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ВІДХИЛЕННЯМИ ЧАСУ ПРИ ПЕРЕВЕЗЕННІ ВАНТАЖІВ

ОЛЕНА КАРПЕНКО, кандидат економічних наук, доцент
СВІТЛАНА КОВАЛЬЧУК, старший викладач
Національний транспортний університет, Україна

У проведеному досліджені було зазначено що, важливим при впровадженні клієнт-менеджмену є управління якістю послуг, що базується на методах управління відхиленнями. Сутність такого підходу складається в тому що всі цілі, які стоять перед організацією та її підрозділами і містяться в планах, формалізуються в систему нормативів, відхилення від яких виявляються в результаті контролю і слугують основою прийняття управлінських рішень.

Аналізуючи основні етапи розвитку менеджменту якості слід звернути увагу на роботи відомих спеціалістів, які мали вирішальний вплив на сучасну теорію і практику забезпечення якості, таких як: Е. Демінг, Дж. Джуран, К. Ісікава, Ф. Кросбі, Г. Тагуті, А. Фейгенбаум, У. Шухарт, та інші [1 – 4].

Едвард Дємінг (W. Edwards Deming) розширив область застосування циклу Шухарта і статистичних методологій управління виробництвом на сферу продажу і надання послуг. Ним були сформульовані знамениті «Чотирнадцять принципів» управління якістю та принцип постійного поліпшення якості. Вперше розробив програму спрямовану на підвищення якості праці, яка базувалась на трьох прагматичних аксіомах, що узагальнювали результати практичної діяльності менеджерів і приймалися без доведення:

1. Будь-яка діяльність може розглядатися як технологічний процес і тому може бути поліпшена.
2. Виробництво має розглядатися як система, що знаходиться у стабільному чи нестабільному стані, тому вирішувати конкретні проблеми — це ще не достатньо, все одно ви одержите тільки те, що дає система, необхідні корінні зміни.
3. Вище керівництво підприємства повинне у всіх випадках брати на себе відповідальність за його діяльність.

Саме його сформульовані п’ять «смертельних хвороб» відбивають стан сучасного управління якістю вантажних перевезень: а) втрата сталості мети; б) орієнтація на сьогоднішній успіх; в) щорічне оцінювання ділових якостей; г) частота зміни керівниками вищої ланки місця роботи; д) орієнтація компанії виключно на очевидні кількісні показники. Тому, автором дисертаційного дослідження пропонується розробляти клієнтоорієнтований підхід до управління процесом вибору перевізників (постачальників), базуючись на принципах управління якістю за Демінгом.

Оцінка перевізників (постачальників) має проводитися не тільки з точки зору ціни. На даному етапі, необхідно розробити таку методику оцінки постачальника послуг перевезення вантажів, яка б задовольняла не тільки вимоги суб’єктів ринку на рівні B2B, а й враховувала побажання кінцевого споживача (тобто, рівень B2C).

Запропонований підхід до організації контролю за якістю перевезень формується на виявленні системних та випадкових помилок та відхилень від нормованих показників якості послуги.

Відхилення від планів і завдань виникають тому, що процес досягнення цілей нелегкий. Причинами відхилення можуть бути різного роду непередбачені ситуації, які виникають в процесі виконання плану, ігнорування виконавцями необхідних дій з причин недбалості, стомленості, некомпетентності, недобросовісності, зловживання.

Відхилення можуть бути різними за масштабами і наслідками. Якщо вони незначні, на них зовсім можна не звертати уваги, або підлеглі можуть самостійно виправляти становище, не доводячи до відома керівника. При значних відхиленнях, які складають небезпеку для розвитку організації або підрозділу, керівництво вимушене брати управління в свої руки. Для визначення моменту, коли керівництво повинно втручатися в діло, відхилення класифікують по якісним і кількісним параметрам, строкам, причинам виникнення, ступенем небезпеки з визначенням критичних значень. Якщо

останні перевищені, то виникає необхідність втручання керівництва в управлінський процес.

Таким чином, керівник бере на себе безпосередню управлінську діяльність тільки у важливих випадках, полагаючись в іншому на досвід і здібності виконавців. Це дозволяє йому не витрачати на пустощі сили, час і здібності, скорочувати кількість рішень, що приймаються і надавати простір творчості підлеглих. Керівник частину своїх повноважень по прийняттю менш важливих і відповідальних рішень передає підлеглим, не дистанціюючись від них, а спостерігаючи за їх діями і при необхідності виправляючи. Для забезпечення ефективності такої системи, керівник повинен довіряти підлеглим, своєчасно заохочуючи їх за досягнуті успіхи і одночасно не дозволяючи перекладати на нього відповідальність за виконання рішення.

Управління за відхиленнями використовуються для навчання підлеглих, розширення їх світогляду, оволодіння ними напрямками діяльності організації, підготовці до високих посад у майбутньому.

В той же час, управління за відхиленнями пов'язано з окремими складнощами і негативними наслідками. Воно культивує у керівників і виконавців надто формальний підхід до справи, оцінці ситуації, прийняттю рішень. В результаті при нестачі достатньої кількості інформації, виникають нестандартні ситуації, особливо пов'язані з психологічними аспектами, в його реалізації можуть виникнути серйозні перепони.

Впровадження управління за відхиленнями вимагає створення спеціальної системи обліку відхилень і обов'язкового повідомлення про них керівника, що веде до додаткової бюрократизації управлінського процесу. Отже, управління за відхиленнями у багатьох випадках є похідною з ідеї, яка невластива діловому життю, присипляє пильність, особливо у відношенні незначних на перший погляд відхилень, які можуть мати великі небажані наслідки.

Список використаних джерел:

1. Эдвардс Деминг. Выход из кризиса. Новая парадигма управления людьми, системами и процессами. — М.: «Альпина Паблишер», 2011. — 400 с.

2. Уилер Дональд, Чамберс Дэвид. Статистическое управление процессами: Оптимизация бизнеса с использованием контрольных карт Шухарта. — М.: «Альпина Паблишер», 2009. — С. 310.

3. Исикава Каору. Японские методы управления качеством. — М.: Экономика, 1988. — 215 с.

4. Лапидус В.А. Всеобщее качество (TQM) в российских компаниях / Гос. ун-т управления; Нац. фонд подготовки кадров. М.: ОАО «Типография Новости», 2000. — 432 с.

ПРОБЛЕМИ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ В ЗЕМЕЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

ЮЛІЯ КОЛОМОЄЦЬ, кандидат юридичних наук
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Згідно зі статтею 14 Конституції України, земля віднесена до основного національного багатства,що перебуває під особливою охороною держави. Ця охорона, як відомо, може здійснюватися різноманітними правовими засобами. Необхідність посилення правової охорони земель в сучасних умовах зумовлена об'єктивними факторами, по відношенню у першу чергу до земель сільськогосподарського призначення.

Проблеми додержання прав і свобод людини і громадянина в земельному праві в різні часи стало предметом дослідження таких вчених-юристів як С.Б. Гавриш, О.В.Дубовик,С.М. Кравченко, Ю.С.Шемшученко, Шульга А.М. Конституція України «ст.50» закріпила право кожного на безпечне для життя и здоров'я довкілля, а також на відшкодування шкоди,яка завдана порушенням цього права.

Земельні відносини регулюються різними нормативними правовими актами. Основний із них - Земельний кодекс України (розділом 9 цього припису регламентується юридична відповідальність за земельні правопорушення).

Особливу увагу питанням забезпечення прав і свободи людини і громадянина приділяється міжнародно-правовим актом, а саме: Загальна Декларація прав людини 1948 року; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року; Європейська Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 року.

Аналіз положень Земельного кодексу дозволяє такі види земельних правопорушень в залежності від характеру та ступеня суспільної небезпеки: самовільне заняття земельної ділянки; псування сільськогосподарських та інших земель, забруднення їх хімічними та радіоактивними речовинами,виробничими відходами та стічними водами; розміщення, проектування, будівництво,введення в дію об'єктів,що негативно впливають на стан земель;порушення строків повернення тимчасово зайнятих земель та інше.

Відповідно до Земельного кодексу особи, винні у скоєні вище зазначених правопорушень, підлягають цивільно-правовій ,дисциплінарній, адміністративній або ж кримінальній відповідальності. Існуючи у Кримінальному кодексі України норми лише частково вписуються у загально правову систему і не забезпечують певною мірою охорону земельних відносин і форм власності на земельні ресурси.

Таким чином, існуючи норми, що передбачають кримінальну відповідальність за порушення у сфері земельних правовідносин, дійсно, реалізують основні конституційні положення щодо забезпечення основних прав та свобод людини і громадянина. Але при цьому заходи забезпечення охо-

рони основних прав і свобод людини і громадянина у сфері земельних відносин повинні постійно вдосконалюватись.

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

ЮЛІЯ ЛЕВЕНЕЦЬ, студент
Науковий керівник: д.е.н., професор Іртищева І.О.
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова, Україна

Туристичний менеджмент – це особлива, відносно відокремлена діяльність, цілеспрямований вплив на працівників, управління та координацію операцій туристичних фірм (підприємств) в умовах ринку для досягнення певної мети (одержання прибутку) [2].

Розвиток туристичного бізнесу окремих географічних регіонів неможливий без розвитку світового туризму загалом. Саме тому глобалізаційні процеси в світі значно впливають на туристичну індустрію. Туристичний менеджмент, в свою чергу, повинен вчасно і швидко реагувати на постійні виклики мінливого економічного середовища.

Туристична діяльність є частиною рекреаційної діяльності, що реалізується поза межами постійного місця проживання за вільним вибором з метою відновлення фізичного та духовного стану, розвитку та збагачення індивідуальних здібностей людини. Туризм набирає обертів на світовому ринку за рахунок появи у людей більшого часу на відпочинок, що є мірою соціального добробуту і розвитку.

Туристична індустрія – це економічна система, яка складається з комплексу галузей та підрозділів, які задовольняють різноманітний попит на різні види відпочинку й розваг. Реалізація функціонально-господарської діяльності в туризмі ґрунтується на спеціалізованих підприємствах, функціонування яких визначається взаємодією різних галузевих комплексів господарства країни [1]. Оскільки туристичний продукт має свої особливості, це й визначає специфіку формування зв’язків між суб’єктами туристичної галузі.

Особливості туристичного менеджменту зумовлені особливостями цієї сфери діяльності, які відрізняють її від інших. Складна будова, багатоаспектні зв'язки, специфіка туристичного обслуговування потребують зваженого ставлення до планування, організації, мотивації, контролю функціонування туристичної індустрії, її окремих складників, у т. ч. підприємств. Саме це становить основу інституційно-організаційної підсистеми індустрії туризму, яка бере на себе відповідальність за управління, менеджмент і ґрунтується на відповідному правовому, фінансовому, науковому забезпеченні [1].

Значна кількість елементів організаційної структури туристичного підприємства й широкий спектр зв'язків між ними зумовлює і різні аспекти вивчення управлінсько-організаційного процесу в туристичній сфері:

— технологічний - логічна схема функціонального призначення (надання і споживання туристських послуг);

— економічний - наявність складових компонентів і елементів як ринкових агентів;

— адміністративно-управлінський - організацію з огляду на належність за правом власності, ієрархічне підпорядкування [1].

В туризмі одними з головних питань управління можна назвати такі:

- на які сегменти ринку орієнтуватися;
- яким чином створюється запропонована послуга;
- які доходи очікувати наступного року;
- які залучати інвестиції.

Менеджер повинен мати чітке уявлення про економічну ситуацію,яка склалася на національному та міжнародному туристичних ринках для прийняття ефективних управлінських рішень щодо подальшого розвитку підприємства.

Поняття «менеджмент» охоплює різні рівні й види управління, тому зупинимося лише на тих, які характерні для туристичного менеджменту. Управління туристичною діяльністю може здійснюватися на 3 рівнях:

1. Державний (збільшення валового національного доходу від туристичної діяльності, організація туристичної діяльності, захист споживачів туристичних послуг, збереження туристичних ресурсів)

2. Галузевий (створення інфраструктури попиту, вплив на розробку податкового й трудового законодавства в інтересах туристичної індустрії споживача, впровадження міжнародних стандартів обслуговування, просування національного турпродукту на іноземні ринки)

3. Оперативний (створення туристичної фірм, підготовка й реалізація туристичного продукту).

На кожному рівні управління є свої проблеми, які потребують вирішення. Особливо це стосується двох вищих рівнів, а саме державного та галузевого, оскільки вони охоплюють всю туристичну індустрію країни.

Суттєвої шкоди галузі нанесли непродумана реорганізація, а зараз і ліквідація, центрального органу виконавчої влади у сфері туризму. За останні 23 роки відбулося 9 реорганізацій органу виконавчої влади цієї галузі. Такі дії практично призупинили розвиток галузі та унеможливили здійснення системного підходу до реалізації державної політики в галузі туризму. Україні як державі з потужним туристичним потенціалом необхідно на національному рівні підтримувати розвиток туристичної галузі. Для цього необхідно створювати спеціальні комітети для впровадження програм з розвитку туризму. Це надасть можливість поповнити державний бюджет за рахунок надходжень туристичних податків.

Організація туристичної діяльності в Україні потребує уваги до проблем розвитку окремих туристичних регіонів та підвищення їх привабливості для туристів. Це включає в себе й впровадження новітньої інфраструктури світової якості для залучення іноземних туристів.

Особливу увагу слід приділити питанню міжнародним стандартам обслуговування туристів. Україна зараз має стандарти, що є характерними для країн СНД, проте вони потребують значного доопрацювання з урахуванням національних особливостей й векторів розвитку України.

Таким чином, туристичний менеджмент має всі перспективи для розвитку на національному ринку, особливо в умовах глобалізації.

Список використаних джерел:

1. Кіптенко В. К. Менеджмент туризму : підручник / В.К. Кіптенко. - К.: Знання, 2010. - 502 с.

2. Явкін В.Г Проблеми географії та менеджменту туризму / В.Г. Явкін, В.П.Руденко, О.Д. Король та ін. – Чернівці: Рута, 2006. – 260 с.

ФОРМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТНК

ЕЛЬВІНА ЛИМОНОВА, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та економічної теорії
Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, Україна

На сьогоднішній день деякі найбільші ТНК значно сильніше в економічному плані, ніж багато держав світу. Незважаючи на те, що фактичний контроль над корпорацією зазвичай зберігається за країною базування, відносини ТНК і материнських країн досить складні і неоднозначні. Це пов'язано з тим, що дії ТНК, спрямовані на максимізацію власних прибутків, далеко не завжди співпадають з стратегічними інтересами материнської країни, пріоритетами її зовнішньої і внутрішньої політики. Найяскравіший тому приклад – численні антимонопольні розгляди, що проходять зараз по всьому світу.

ТНК, використовуючи свою трансмобільність, переносить трудомісткі операції в країни з більш дешевою робочою силою, а у своїй країні, більш розвинутій економічно, проводе підготовку висококваліфікованих кадрів. Найважливіше значення має і перетік кваліфікованих кадрів, що здійснюється в рамках ТНК, так як в цьому випадку країна базування, в яку залучаються фахівці з приймаючих країн, не несе багатотисячних витрат на освіту фахівців, а отримує їх вже готовими. Крім того, прилучення до міжнародних стандартів ведення бізнесу підвищує рівень підготовки національних кадрів. За словами Лестера Терлоу [1], «у XXI столітті освіта та кваліфікація робочої сили стануть домінуючим знаряддям міжнародної конкуренції». Ми згодні з цим твердженням, тому що, сьогодні суспільство розвивається дуже стрімко та динамічно і інформація (знання) стає стратегіч-

ним ресурсом. За рахунок доступу до інформаційних ресурсів інших країн ТНК дозволяють країні базування здобувати нові знання та технології, а так само продовжувати термін життя і підвищувати віддачу від власних інноваційних технологій. Найважливішим фактором придбання та створення нових знань за кордоном є інтернаціоналізація інноваційної діяльності ТНК, а також придбання результатів інноваційної діяльності (РІД), яке може здійснюватися в таких формах:

1) Ліцензування;
2) Прямі іноземні інвестиції;
3) Спільні підприємства;
4) Злиття та поглинання [2].

Ліцензійна угода – це юридичний договір на передачу певних прав на деякий час і за певну винагороду. На сьогодні ліцензування є найменш привабливою формою придбання нових технологій на світових ринках. До недоліків такої форми відносять:

- придбання тільки одного технологічного рішення;
- обмеженість використання, переданих по ліцензії РІД;
- постійний контроль за комерційною та виробничою діяльністю ліцензіата з боку ліцензіара;
- шахрайство при переговорах про ліцензування з метою переконати передбачуваного покупця в цінності ліцензії;
- ускладнення активних користувацьких інновацій, оскільки внесення змін продукту вимагає обов'язкового узгодження з власником ліцензії [2].

Таким чином, ліцензування може використовуватися в таких випадках, де може бути забезпечений ефективний патентний захист (наприклад, у фармацевтиці, в галузі промислових органічних хімікатів, пластикових матеріалів, синтетичних волокон).

Іншим каналом доступу до інформаційних ресурсів приймаючих країн є прямі іноземні інвестиції в конкретний інноваційний проект. У цьому випадку інвестує ТНК і, як наслідок, країна базування отримує або частину виняткових прав на створювані в ході проекту об'єкти інтелектуальної власності, або певну частку від продажів продукції, виробленої згодом за отриманою технології. Така форма надає інвестору значний контроль над процесом створення нової технології і його результатом при невеликій небезпеки витоку технічної або комерційної інформації.

Створення спільних (СП) підприємств є ще одним способом експансії капіталу за кордоном. Спільне підприємство – це міжнародна компанія, що створюється двома або кількома національними підприємствами з метою найбільш повного використання потенціалу кожної зі сторін для максимізації корисного економічного ефекту їх діяльності [3]. Використання спільних підприємств дозволяє ТНК розділити з партнером ризик капіталовкладень, отримати доступ до місцевих ринків збуту, скоротити час пускового періоду, збільшити розмір накопичення капіталу. Подібна співпраця може забезпечити національним ТНК більш швидкий і менш дорогий доступ до не-

обхідних інноваційних технологій в інших країнах. Такі форми співпраці особливо поширені в молодих галузях: біотехнології, генної інженерії та робототехніки. Транснаціональні компанії, що беруть участь в утворенні спільного підприємства, керуються в основному стратегічними цілями: проникнути в ту чи іншу галузь виробництва; захопити нові ринки, прагнучи в майбутньому підпорядкувати освічені СП повному контролю.

Для продовження життя і підвищення рівні віддачі від національних технологій ТНК використовують трансферт технології. Найважливішим елементом такої політики є використання обмеження на передачу технологій. Існує безліч видів такої практики, однак до найбільш дієвим слід віднести наступні: обмеження використання технології після закінчення терміну дії патенту; умови, які зобов'язують покупця технології передавати продавцю права на удосконалення предмета ліцензії; умови, щодо встановлення цін на товари, що виготовляються при використанні проданої технології; обмеження експорту вироблених за проданої технології виробів; обмеження обсягів виробництва та областей використання ліцензованого вироби. Таким чином, країна базування витягує максимальну вигоду з використання виробленої в ній інноваційної технології, мінімізує свої ризики і максимізує прибуток, що дуже сприятливо позначається на її конкурентоспроможності. Очевидно, що материнська країна, зважаючи збереження певного контролю над діяльністю ТНК, що базуються в її економіці, вживає заходів, спрямованих на максимізацію позитивного ефекту від діяльності інтернаціоналізованого сектора своєї економіки. Крім різних дій по стимуляції інноваційної діяльності ТНК, заохоченню трансферту технологій та залучення висококваліфікованої робочої сили, материнська країна приймає ряд заходів щодо стимулювання і напряму потоків ПІІ, здійснюваних ТНК, у своїх інтересах. У класифікації ООН [4], пакет таких заходів, що вживаються країною базування, отримав назву Заходи країни базування (Home Country Measures). За визначенням ООН [4], заходи країни базування (МСБ) – це комплекс рішень, що приймається країнами, в яких базуються експортери ПІІ, щодо стимулювання і напряму потоків закордонних інвестицій. Для розробки і застосування комплексу таких заходів уряд країни базування ТНК, що експортують ПІІ, може залучати як уряди приймаючих країн, так і сторонні комерційні структури. Застосування комплексу МСБ дозволяє уряду материнської країни вирішити наступні проблеми: інтенсифікувати взаємовигідне співробітництво з країнами-одержувачами інвестицій; забезпечити безперебійне постачання країни сировиною, кваліфікованою робочою силою та інноваційними технологіями; дозволити національним корпораціям ефективніше використовувати свої конкурентні переваги для досягнення конкурентоспроможності на міжнародному рівні; подолати (шляхом укладання спеціальних угод з урядом країни-реципієнта) бар'єри для входу національних ТНК на ринок приймаючої країни; підвищити ефективність національного експорту; інтенсифікувати регіональну кооперацію в рамках країни базування і стимулювати подальший розвиток інвестування за рубіж.

Позитивний вплив на економіку країни базування ТНК значний. Частина отриманих прибутків з філій, як правило, вони переводять на батьківщину, роблячи позитивний внесок у зміцнення платіжного балансу своєї країни і в її економічне зростання. Крім того, у разі вдалих закордонних операцій економічна міць і діловий імідж ТНК дає дорогу іншим компаніям зі своєї країни. В цілому успішна інвестиційна діяльність ТНК за кордоном не тільки додає країні їх базування економічну вагу, але і приносить політичні дивіденди, посилюючи її політичний вплив у світі.

Список використаних джерел:

1. Becker G. A Theory of Competition Among Pressure Groups for Political Influence/ Gary S. Becker. – The Quarterly Journal of Economics, Vol. 98, No. 3. (Aug., 1983), pp. 371-400. [Електронний ресурс]. – Stable URL: http://links.jstor.org/sici?sici=0033-5533%28198308%2998%3A3%3C371%3AATOCAP%3E2.0.CO%3B2-I, вільний. – Назва з екрану, англ.
2. Фокин С. Влияние транснациональных компаний на конкурентоспособность стран. [Электронный ресурс] / С.Фокин // Режим доступа: http://geopub.narod.ru/student/fokin/3/4.htm, свободный. – Название с экрана, рус.
3. Мильнер Б.З. Теория организации/ Б.З. Мильнер. – Библиотека «Полка букиниста». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://polbu.ru/milner_organization/ch27_all.html, вільний. – Назва з екрану, рос.
4. Home Country Measures. Working paper, United Nations Conference on Trade and Development. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unctad.org, вільний. – Назва з екрану, англ.

THE PROBLEMS OF AGRICULTURE-INDUSTRIAL COMPLEX IN UKRAINE UNDER GLOBALIZATION

SVETLANA MAKHNUSHA, PhD, Associated Professor
Sumy National Agrarian University, Ukraine

Under conditions of prolonged economic crisis in Ukraine not only measures to overcome it become important, but also measures to create a favorable environment for the domestic market in the future. Since the present troubles of national benefits in the future in a practical sense are ignored, it seems necessary to create conditions for a gradual increase of dynamism and productivity of the national economy. Increasing welfare of nation based on a high level of competitiveness is not only the primary purpose of government, but also a national task to resolve which should be involved all segments of the Ukrainian society.

Ukraine found itself in the international competitive environment in which the national economy was unprepared. Low competitiveness of domestic prod-

ucts, irrational structure of production, inefficient use of inputs, low domestic demand, poor motivation to improve production efficiency, innovation and unfavorable investment climate, irrational development of regions – these key factors led to the unsatisfactory international state relations. Ukraine to increase the competitiveness of national producers should conduct intensive development of foreign trade which is of particular importance, as it contributes to the completion of market transformation of economy and effective integration into the global economy.

The economy of Ukraine agriculture greatly affects the socio-economic situation of the society. However, at the present stage of the financial position of most agricultural enterprises and social services is unsatisfactory. Country's problem is the unstable branch, which provided virtually no modern equipment and new technologies, resulting in low productivity and uncompetitive agricultural products on the world market.

This complex situation in the agricultural sector is explained due to the following factors:

- failure problems in strategic areas of agriculture and agrarian reform in Ukraine; physical, technological and moral deterioration of basic production assets of agricultural enterprises; the presence of a significant disparity in prices for agricultural products and industrial means of production and labor, causing permanent lack of financial resources and limiting the activities and development of agricultural producers; irrational use of land, labor and financial resources of the agricultural sector;
- a reduction in soil fertility, inefficient use of existing potential of agricultural land; insufficient development of agricultural market infrastructure;
- lack of necessary farm support at the state level, which manifests itself in pricing imperfections, financial, credit and investment policy towards agrarian;
- low standard of living of the villagers, meager salaries of persons engaged in agriculture, unemployment, deepening demographic crisis, migration in search of work, the destruction of the labor potential of village.

In a globalized economy Ukraine strategy of agriculture and rural economy as a whole should be based on:

- creation of conditions for development of agriculture, the intensification of agriculture and rational state financial support for agriculture;
- improving access to markets and enhancing competitiveness of agricultural production by growth in domestic and foreign investment in the agricultural sector provided harmonized current legislation with the norms and requirements of the World Trade Organization;
- improving social services through the creation of advanced infrastructure in rural areas.

To remove agriculture from the crisis in a globalized economy should be developed fundamental long-term program of stable external economic relations with trading partners that are beneficial.

To expand markets and the successful promotion of domestic agricultural products on world food markets should be:

- reoriented the development of agriculture to increase export potential, provided the balance between domestic and external demand for agricultural production; improved the efficiency of traditional Ukraine exported products – cereals, sunflower seeds, livestock production and increase capacity in promising sectors of world agriculture;

- diversified the geographical structure of foreign trade in agricultural products, minimizing dependence on individual countries (markets), thereby increasing the economic security of the country; provided state-level balance of exports and imports of agricultural products to achieve an increase in the surplus in foreign trade – the excess of exports over imports; at public offices and embassies of Ukraine abroad must be conducted a seek for regular buyers of domestic agricultural products, to support and develop diplomatic relations with real partners.

Also for successful agricultural development of the country in a globalized economy, it is necessary to carry out state policy of constant improvement of investment attractiveness of the agricultural sector. Increased investment is constrained largely imperfection of the current legislation and unstable political situation of the country. Without the introduction of new energy-saving technologies and use of modern technology this can bring agriculture to the crisis and the country as a whole.

In addition, for the material and technical upgrading of agriculture it is required involvement and significant credit regulation of issues. To promote agriculture and ensure improvement of its competitiveness Ukraine needs also to harmonize it with the Ukrainian economic realities and historical development of industry in the country.

ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ ТРАНСПОРТНОЮ ЛОГІСТИКОЮ АГРАРНОЇ СФЕРИ

КОСТЯНТИН НЕЧИПОРЕНКО, ст. викладач
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

На сучасному етапі розвитку суспільного виробництва декларуючи пріоритетність питань екології та енергозбереження, їм не приділяється достатньо уваги через більш нагальні економічні та політичні проблеми.

В той же час, в умовах євроінтеграції, підвищена увага до екологічного аспекту логістичної діяльності зумовлена рядом причин, серед яких поінформованість споживачів через екомаркування, зростання економічних мотивацій захисту довкілля, підвищена увага до регулювальних заходів у цьому напрямку, зростаючий попит на фахівців щодо захисту довкілля.

Логістику необхідно розглядати не тільки як науковий та бізнесовий напрям або функцію господарського управління, але і як важливий чинник сталого, тобто екологічно збалансованого розвитку господарства. Оцінка

логістики як чинника сталого розвитку розкриває дуже важливий, але практично недосліджений в Україні аспект взаємозв'язку екології та логістики, а також впливу останньої на екосистеми регіону, країни, світу. Актуальність цих питань порівняно давно визначають західні вчені, вони навіть запропонували термін "зелена логістика" ("Green Logistics") – за аналогією із "зеленим бізнесом" (Green Business), "зеленим менеджментом" (Green Management), "зеленим маркетингом" (Green Marketing).

Транспорт – це один із найбільших забруднювачів навколишнього середовища з усіх компонентів логістичних систем. Завдання забезпечення екологічної безпеки логістичних систем, крім визначення впливу транспорту на екосистему регіону, вимагає й розроблення заходів з поліпшення екологічних показників логістичної інфраструктури, зокрема зменшення забруднення атмосферного повітря та ґрунтів, захисту поверхневих і підземних вод від забруднення; зниження транспортного шуму і вібрації; охорони флори та фауни регіону від шкідливої дії транспорту. Виявлення впливу територіально-логістичного чинника на екосистему регіону потребує, насамперед, дослідження впливу транспортно-складської інфраструктури на екологічний стан території. Ці дослідження мають передбачати, по-перше, загальну характеристику дії транспорту на екосистему регіону, зокрема визначення видів і об'єктів дії, основних виробництв - забруднювачів і їхнього розміщення, складників та обсягу забруднення від стаціонарних і пересувних джерел, шумової дії транспорту, екологічних аспектів можливих аварій на транспорті, впливу транспортно-складської інфраструктури на рослинний світ; по-друге, аналіз специфіки дії окремих видів транспорту на навколишнє середовище регіону.

Нажаль не поодинокі випадки, коли на локальному рівні сільськогосподарського підприємства практично не зважають на шкідливий вплив оточуючому середовищу та екосистемі вцілому: використання транспортних засобів, які вже кілька разів відпрацювали свій технічний ресурс і здійснюють значно більші викиди шкідливих речовин; низька якість внутрішньогосподарських доріг, які не тільки збільшують витрати пального, а іноді через створення об’їзду перешкод (непроїзна яма, калюжа, звалене дерево і т.п.) вилучають із користування родючі землі; створення неконтрольованих, без належних умов утилізації, звалищ відходів діяльності машинно-тракторного парку і т.п.

Пом’якшення екологічної кризи можливе лише за умови обмеження стихії забруднення довкілля, дотримання національних і міжнародних заходів захисту природи. При цьому, поряд з вихованням високої екологічної свідомості населення, повинна діяти чітка система централізованого контролю суворого дотримання заходів з обмеження і запобігання забруднення навколишнього природного середовища, доповнення раціональними заходами всебічного контролю за станом навколишнього середовища.

Здійснюючи нововведення на підприємстві, в тому числі і екологічні, слід враховувати специфіку роботи підприємства, політичний аспект, менталітет людей, місцеві звичаї, традиції тощо. Інновації з однієї сторони – це

дуже прибутковий вид діяльності, проте з іншої – це величезний ризик, який може привести до суттєвих економічних втрат і навіть до загибелі підприємства.

Особливістю впровадження «зеленої» транспортної логістики на даному етапі є її впровадження в межах великих підприємств, для яких ключовим стимулом є бажання зменшити витрати, переходячи на дешевші енергоносії та зменшуючи їх використання, і не відмовляються від можливості сформувати соціально відповідальний імідж організації. В той же час впровадження новітніх логістичних концепцій у невеликих підприємствах гальмується обмеженим фінансовим ресурсом, та високими затратами на фоні тривалого періоду окупності.

Дослідження прогресивного світового досвіду та пропозицій вітчизняних науковців свідчать, що можливе впровадження «екологічних» заходів які матимуть і позитивний економічний ефект у сфері транспортної логістики аграрного підприємства.

Таким чином підтримуємо необхідність здійснення повного екологічного менеджменту територіально-логістичної системи, що включатиме екологічний облік і контроль, планування та фінансування екологічних заходів, проведення екологічного ліцензування і сертифікації, визначення ефективності екологічних заходів і розмірів можливої сплати за забруднення навколишнього середовища, а також підготовку необхідної екологічної документації, зокрема екологічного й акустичного паспортів організації.

ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ КУПІВЛІ ВІТЧИЗНЯНИХ ТОВАРІВ

ВАЛЕНТИНА ОЗИМА, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
ВАЛЕНТИНА ЗАРУБА, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Брацлавський агроекономічний коледж ВНАУ, Україна

Сьогодні для України настали дуже непрості часи! Зокрема, постійно зростає курс долара, і відповідно зростають ціни на безліч товарів, так як більшість товарів з-за кордону. Але давайте будемо оптимістами і почнемо шукати вихід разом. А почати можна з самого елементарного, але дуже важливого – це підтримка вітчизняного виробника товарів. Таким чином, українські покупці одночасно зможуть і заощадити, і отримати нічим не гіршу якість, при цьому сприяючи розвитку і процвітанню ситуації в країні.

Наприклад, частка товарів вітчизняного виробництва на ринку області становить майже 90%, що є надзвичайно важливим в умовах подолання кризи та виходу на конкурентні ринки Європи й інших держав. [1]. Адже Вінниччина без перебільшення є локомотивом аграрного сектору.

Загальновідомий вплив фактора країни-виробника на рішення про придбання тієї чи іншої продукції.

Кращою рекомендацією є, наприклад, таке маркування: для електронних товарів – «Зроблено в Японії», для товарів легкої промисловості –

«Зроблено в Італії», для електротоварів – «Зроблено в Німеччині». З іншого боку, напис «Зроблено в Китаї» часто асоціюється з дешевим і не завжди якісним ширвжитком.

У попередні десятиліття імідж імпортних товарів був значно вище вітчизняних по всім товарним позиціям. Але в останні роки ситуація змінилася на користь вітчизняних товарів.

Це зумовлено постійно зростаючим курсом долара, в результаті якого імпортна продукція стала недоступною для більшості населення, як наслідок, насичення вітчизняних ринків дешевими, низькопробними закордонними товарами.

Але основна причина зростання іміджу багатьох вітчизняних товарів полягає насамперед у тому, що покупець переконався в їх підвищених споживчих властивостях. Тому споживач, який купує товари вітчизняних виробників, керується патріотизмом і бажанням підтримати свого виробника товару, що в свою чергу сприятиме розвитку нашої економіки, позитивна динаміка якої позначиться і на культурному розвитку та житті кожного громадянина. Крім того, враховує такий фактор конкурентоспроможності, як географічний.

Вітчизняні товари, насамперед харчові продукти, на відміну від імпортних, краще зберігають товарні якості, що обумовлено коротшим шляхом до прилавка, відсутністю у їх складі консервантів, кращою пристосованістю до шлунку споживача і клімату країни. Хіба можна порівняти картоплю, вирощену в Україні і завезену з Польщі? Місцева картопля має хороший смак і багата вітамінами, а привезена здалеку вже в процесі тривалого транспортування втрачає багато корисних властивостей. Вітчизняні сорти насіння, виведені українськими селекціонерами, краще пристосовані до умов нашого клімату.

Таблиця 1 – **Експорт сільськогосподарської продукції** [2]

Назва продукції	Місце по експорту в Україні	Місце по експорту в Європі	Місце по експорту в світі
Соняшник	1		
Зернові	2		
Кукурудза	3		
Пшеничне борошно	6		
Мед (виробництво)		1	3
М’ясо птиці		3	7

Розглянемо п’ять «за», щоб купувати українські товари.

1. Власна вигода. Купуєш український продукт – підтримуєш вітчизняні підприємства – створюються робочі місця для місцевих жителів, робітники отримують зарплату, підвищується купівельна спроможність – зростають

прибутки всіх галузей і поліпшується життя кожного громадянина. Загалом одна з основних причин глибокої економічної кризи в Україні – зорієнтованість великого вітчизняного бізнесу на зовнішні ринки, а не на внутрішній. Як наслідок – недорозвинений внутрішній ринок, засилля імпорту. [3].

Як видно з таблиці 1, Україна займає 1-ше місце по експорту соняшника, 2-е місце – зернові культури, 3-є місце – кукурудза, 6-е місце займає Україна як експортер пшеничного борошна. На 3-му місці Україна по експору м'яса птиці в Європі та на 7-му місці в світі (експортує птицю в 70 країн світу). По виробництву меду Україна займає 1-ше місце в Європі та 3-є місце в світі. [2].

Українська продукція експортується в 190 країн світу. Кожний 3-й долар від експорту заробляється в сільськогосподарському секторі. [2].

2. Споживацький патріотизм. Кожна сума, сплачена за товар українського виробництва, включає певну частку податків, що спрямовуються до бюджету. А це соціальні виплати пенсіонерам, інвалідам, студентам та іншим незахищеним верствам населення. Від імпорту бюджет отримує менші грошові надходження, зокрема внаслідок великих обсягів контрабанди [3].

Купуючи українське, ми перераховуємо до бюджету не лише ПДВ, податок на прибуток, ЄСВ, але і збагачуємо власних громадян тому, що допомагаємо їм отримувати зарплату і стимулювати економіку. З кожного українського товару економіка, наш бюджет, ми самі отримуємо в рази більше, ми допомагаємо собі, нашим друзям, сусідам, просто своїй країні.

Таблиця 2 – **Переваги купівлі українських товарів**

Показники	Український товар	Імпортний товар
Вартість товару, грн.	8000	8000
ПДВ (в ціні товару), грн.	1333,36	1333,36
Заробітна плата, грн.	4800	
Нарахування в ЄСВ, грн.	1785	
Утримано ЄСВ, грн.	172,80	
Утримано податок на дохід фізичних осіб, грн.	720	
Прибуток від реалізації, грн.	800	
Податок на прибуток	136	
Разом відрахувань до бюджету, грн.	4147,16	1333,36
Вигода	3,11 рази	

Проаналізуємо таблицю 2 (за розрахунками авторів). Порівняємо імпортний товар ціною 8000 грн. – до бюджету отримуємо 1333 грн., і вітчизняний товар за цією ж ціною – отримуємо до бюджету не лише ПДВ, а й податки в сумі 2814 грн., заробітну плату 4800 грн. і наше підприємство

може отримати прибуток 800 грн. отже, маємо 1333 грн. з імпортного товару і 4147 грн. з вітчизняного товару. Вигода в 3 рази!

3. Відносна дешевизна українських товарів. Ще одна причина віддавати перевагу вітчизняним товарам – їхня відносна дешевизна. Товари, які виробляються у нас, дешевші, ніж аналогічні імпортні. Пляшку пристойного українського вина можна купити за 85 грн., а, наприклад, італійського – за 240 грн. Вітчизняний твердий сир сорту «Радомир» – 102 грн. за кг, польський цього самого сорту – 180 грн. за кг. Сир «Рокфор» від ТМ «Добряна» 200 грн., польського виробника – 400 грн. і французького – 1490 грн. за кг.

4. Традиції та звички. Деякі товари, до яких звикли українські споживачі, просто не виробляють за кордоном. Приміром, на ринку не купиш імпортного віника. Знайти звичний одяг для немовлят – пелюшки, байкові дитячі сорочечки й очіпки – можна тільки поміж асортименту українських швейних фабрик. Адже, в зарубіжних країнах немає самої традиції сповивання, а отже, й відповідних товарів [3].

5. Українське натуральніше.

Багато українців віддають перевагу вітчизняним продуктам харчування, оскільки вважають їх натуральнішими. Є думка, нібито імпортована їжа містить більше небезпечних компонентів, підкріплена логістичними міркуваннями: мовляв, скільки ж потрібно покласти в масло консервантів, щоб привезти його з Данії в Україну [3].

Свіжі продукти: місцева продукція овочівництва-плодівництва свіжіша, здоровіша і смачніша, так як за короткий час долає шлях від грядки або дерева до вашої тарілки. Дослідження показують, що більшість поживних речовин в фруктах і овочах утворюються в ході їх дозрівання. Після збору, цукри починають перетворюватися в крохмаль, а кількість поживних речовин – зменшується. Отже, чим швидше ви з'їдаєте свіжий продукт, тим він більш корисний і поживний для вас.

Менше пересувань: продукти місцевого виробництва проходять набагато коротший маршрут до ринку, а це означає, що використовується набагато менше палива і менше забруднюється довкілля.

Менше відходів: завдяки більш короткому ланцюжку поставок під час розподілу, зберігання та збуту місцевої продукції, зменшується кількість зіпсованої і викинутої їжі.

В нашому регіоні є багато потужних товаровиробників. Серед тих, хто займається виробництвом та реалізацією продуктів харчування: ВАТ Тульчинський м'ясокомбінат, ТОВ Літинський м'ясокомбінат, Никифорівецька ковбасна фабрика, ТОВ «ТЕРРА ФУД», ВАТ «Літинський молокозавод», ВАТ «Іллінецький молочний завод», ТОВ «Мак-Вар Продукт» та ін.

Серед виробників промислової групи товарів: ТОВ «Вінницька шкіргалантерейна фабрика», ПАТ «Володарка», Вінницький завод «Кристал», ПАТ «Вінницяпобутхім», ПАТ «Калина», та ін.

Отже, купувати українську продукцію престижно, патріотично і корисно для іміджу держави.

Список використаних джерел:

1. Вінниччина – перлина Поділля [Електронний ресурс] / Вінницька обласна державна адміністрація – Режим доступу: http://www.vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/webgr_view/GrXJHHQ?OpenDocument&count=5&RestrictToCategory=GrXJHHQ
2. Grow Ukraine [Електронний ресурс] / Промо-відео від Міністерства аграрної політики та продовольства України – Режим доступу: http://ukrstream.tv/videos/grow_ukraine#.VkwLHNLhDDc
3. Наш номер 482 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tyzhden.ua/Publication/1156

МІСЦЕ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН В МІЖНАРОДНІЙ ЕГАЛІТАРНІЙ СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ

ОЛЕГ ПАСЬКО, кандидат економічних наук, доцент
Сумський національний аграрний університет, Україна

Протягом останнього десятиріччя світ став свідком наймасштабнішого та безпрецедентного в міжнародній політиці делегування повноважень від державних органів до приватних інституцій. Однією із таких інституцій, що часто згадується в літературі з глобального управління як найяскравіший приклад приватного глобального управління є Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (*International Accounting Standards Board* – далі РМСБО). Започатковані іще в 70-х роках двадцятого сторіччя міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, у 21 сторіччі під новою назвою – міжнародні стандарти фінансової звітності (*International Financial Reporting Standards* – далі МСФЗ), що видаються РМСБО - завоювали уже півсвіту. Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку сьогодні перетворилася на глобального видавника стандартів, чиї стандарти в багатьох країнах (приблизно 120) стали частиною законодавства або загальноприйнятою практикою. Однак іще не достатньо розвинутою є діяльність національних українських акторів щодо впливу на глобального видавника стандартів, однією із причин цього є недостатня їхня поінформованість щодо стандартотворчого процесу РМСБО. Нашою метою є показати шляхи як національні актори можуть впливати на міжнародного видавника.

На сьогодні система регулювання та створення стандартів обліку і звітності РМСБО змінилася кардинально, якщо її коротко описати, то замість елітарного стандартотворення, коли група людей вважала, що вона може диктувати свої правила, вона стала егалітарною – передбачає участь широкого кола зацікавлених сторін. Все це через, що процес ухвалення стандартів РМСБО, який називається належна правова процедура є дуже чітко прописаний і суворо дотримується. При цьому однією із головних його характеристик є широке врахування думок усіх зацікавлених сторін, все-

охопний процес консультування, який у великих проектах в сукупності за всіма процедурами може бути більше, ніж півроку.

Формальні процеси належного правової процедури виконують кілька важливих функцій. По-перше, належна правова процедура допомагає визначити мінімальні кроки, які повинні бути зроблені з метою гарантування ефективності діяльності РМСБО шляхом ретельного та ефективного процесу консультацій. Ці кроки ми надалі будемо називати обов'язковими, оскільки РМСБО у процесі ухвалення стандартів не може ухилитися від їх проведення. По-друге, належна правова процедура допомагає визначити необов'язкові кроки або процедури, які повинні обмірковуватися, але не обов'язково застосовуватися. У цьому випадку застосовується підхід «дотримуйся або пояснюй» [1,с.6], який означає, що необов'язкові кроки в належній правовій процедурі все таки рекомендуються, а, отже, їхнє недотримання вимагає пояснень. Звідси ми будемо звертатися до цих процедур як до опційних, оскільки у процесі стандартотворення РМСБО не завжди використовує ці процедури, а тільки коли вважає, що складність та важливість проекту потребують додаткового консультування, посиленої уваги до деталей проекту. По-третє, належна правова процедура допомагає ідентифікувати інші, необов'язкові кроки, які, втім, доступні для РМСБО з метою поліпшення якості МСФЗ і пов'язаних з ними документів [1,с.6].

Узагальнивши етапи належної правової процедури РМСБО у розрізі стадій ми отримаємо таке (табл. 1).

Дуже важливою з точки зору процесу консультування є листи-коментарі до документів для обговорення та до проектів стандартів, які відіграють ключову роль в процесі обговорення положень майбутніх стандартів, оскільки вони надають можливість оцінити ставлення професійної громадськості і зацікавлених сторін до пропозицій. При цьому усі листи з коментарями, отримані РМСБО доступні на сайті Фонду МСФЗ.

Таблиця 1 – **Узагальнення кількості етапів належної правової процедури РМСБО у розрізі стадій до яких вони належать та їх типу**

Стадії	Процедури		
	обов'язкові	опційні	всього
Дослідницька стадія	0	1	1
Розробка пропозицій до публікації	5	2	7
Остаточне узгодження та завершальна стадія	7	1	8
Разом	12	4	16

Ми вважаємо, що вітчизняні бухгалтери повинні відкинути старі заскорузлі комплекси, які іще десь глибоко в них сидять на кшталт «будемо слідувати інструкціям, бо що ми там знаємо», а активно брати участь у процесах стандартотворення.

Однією із передумовою для впливу є об'єднання зусиль, тобто створення професійних організацій, які б регулярно шляхом науково-дослідного впливу у формі листів з коментарями відстоювали позиції, що відображають інтереси їх членів, суспільства та країни.

Список використаних джерел:
1. IASB and IFRS Interpretations Committee Due Process Handbook Approved by the Trustees January 2013 http://www.ifrs.org/DPOC/Documents /2013/Due-Process-Handbook-February-2013.pdf

TRENDS OF POLAND AND KAZAKHSTAN FRANCHISING: COMPARATIVE RESEARCH

N. Rakhimzhanova
North Kazakhstan State University named after M. Kozybayev

Buying a franchise can be an investment in your future. But as with any major decision, you should thoroughly research the franchise industry, the franchise model and the pros and cons of owning a franchise. I would like to consider and compare Polish and Kazakh franchising.

Although, in Kazakhstan franchising compared with Poland is a new business concept: it is drawing increased interest from entrepreneurs. Nowadays, there are more than 450 franchises operating in Kazakhstan, most of them located in Almaty, making Kazakhstan the franchising leader in Central Asia.

Kazakhstan is characterized by a large number of franchisees working on the basis of sub-franchising agreements with master franchisees based in Russia, Turkey, or elsewhere. Only a few foreign franchisors work directly with Kazakhstani partners but their numbers are growing. There are approximately 80% Polish franchise systems and 20% foreign ones in Poland. The majority of the foreign franchise systems are being developed by subsidiaries of foreign franchisors, but the share of Polish master franchisees introducing the foreign systems grows.

Licensing. The person entitled under the registration of a trademark may authorize another enterprise or another person to use that trademark for goods covered by the registration by concluding a license agreement with it. A license agreement has to be executed in writing; otherwise, it shall be null and void. At the request of the interested party, a license must be recorded in the register of trademarks maintained by the Patent Office of the Republic of Poland and expires upon expiration of the protective right to a trademark. The above principles also apply to non-registered trademarks that were submitted for registration, unless otherwise agreed by the parties. There is the same situation in Kazakhstan, and also Kazakh franchising is is regulated by the government.

Difficulties and problems. The most significant problem that franchisors meet in their attempt to establish their networks in Poland (apart from macroeconomic factors applicable across the national economy) is the shortage of po-

tential franchisees with, firstly, sufficient capital resources to pay the franchise fees and to finance the initial investments; and secondly, the required management expertise and knowledge of franchising. Most opinions on the advantages of franchising for franchisees were expressed on the basis of experiences in Western Europe and the United States (for instance, no significant initial capital required, no need to have experience in running a business, etc.). However, one should remember that what is referred to as “no significant initial capital” in those countries with a developed market economy often constitutes a remarkable amount for Polish entrepreneurs. It is also obvious that foreign franchisors launching operations in emerging markets (of which they have little knowledge) will be reluctant to entrust their reputation to people with no experience of conducting commercial activities and no knowledge of franchising. Education with regard to franchising therefore plays a very important role in relations between franchisers and franchisees. Unfortunately, in Poland there are no business educational courses on franchising organised or at least sponsored by the state.

Kazakhstan franchise market is relatively small. At such a young market, of course, there are a number of problems and difficulties: lack of state benefits and preferences to franchising sector; inadequate protection of intellectual property; limited access of businessmen to so-called "long money"; lack of transparency of domestic business; growth in real estate prices and the unpredictability of high property prices make opening franchise store be unprofitable, which is a significant barrier to the development of franchising in general; lack of interest of banks to cooperate with the franchise system.

Types of franchising. Report about franchising in Poland 2015 shows that in the last year abandoned 63 companies - most of the clothing industry (16) and catering (11). The difficult situation on the market has taught potential franchisees to choose only the best deals. Grocery and restaurant sectors remain the unchallenged leader in franchising in Poland. Half of all franchised businesses operate in restaurant and café sector and 1,800 out of the mentioned 3,001 new franchisees opened last year in these sectors. Among food chain stores, WSE-listed company Eurocash has once again hit the record number of new franchised grocery stores in 2012, opening 713 new stores, which joined a nation-wide network “abc” counting of 5,300 stores. Furthermore, 29 new franchising systems were launched in groceries and restaurant sectors, which was the biggest growth in new franchising systems among all the sectors. If we consider the types of franchising in Kazakhstan, the most represented types are distribution and retail in the country.

Opportunities. The U.S. Commercial Service in Kazakhstan is working with a number of prospective franchisers that are either finalizing agreements with local partners or in the midst of constructing their first outlets in Kazakhstan. Fast food restaurants are of great demand for U.S. franchise models. U.S. market presence is also visible in business education and training services, business services, and children’s services/preschools. The majority of non-U.S. foreign franchises in Kazakhstan are from Russia and Western Europe, mainly the U.K., France, Germany, Spain, and Italy. U.S. franchisors should focus

marketing efforts on the growing middle class, estimated to be as high as 15-20% of the population and responsible for purchasing 50-70% of the financial value of all goods sold in Kazakhstan. Multibillion dollar investments made by oil companies in Kazakhstan are creating a retail market for locals employed in the energy and related services sectors, as well as for growing expatriate communities.

To understand the potential for franchising in Kazakhstan, it is important to consider the rapidly developing retail infrastructure of new shopping malls. The development of hypermarkets (i.e. megastores that include grocery stores), which is accompanying and spurring retail growth, is opening up new opportunities for franchisors. In the past ten years, about twenty new hypermarkets opened in Almaty and Astana. According to investors involved in developing new trade centers, retail infrastructure development is far from being saturated and will continue to grow. Several new hypermarkets were opened in Almaty, including Metro Superstores. Almaty, the largest city, and Astana, the capital, account for more than half of retail sales in the country, and with competition becoming fierce, some developers are targeting other regions.

In the last two – three years one could see new developments in the Polish franchise market. The basic change involved a sharp increase in the number of new franchisors entering the market. That proves that the popularity of franchising, construed as a method of running one's own business, is on the rise. Poland's EU accession and growing interest in the market on the part of foreign chain stores have also contributed to a greater number of networks. In last years the number of systems operating in business format franchising overcame the number of product distribution franchising systems indicating that the Polish market became a mature franchise market. Also, Poland has a great opportunity to expand the network of domestic franchises over the world.

Table 1 – **comparison of Poland and Kazakhstan franchising**

Characteristics	Poland franchising	*Kazakhstan franchising*
Number of franchise systems, 2015	1100	*450*
Number of domestic (national) franchises	800	*35*
Licensing	*A license agreement has to be executed in writing ; otherwise, it shall be null and void.*	
The most developed type of franchising	Gastronomic industry and fashion retail (clothing and footwear)	*Distribution / Retail*
First appeared	in 1989	*in 1994*
The first foreign franchise in domestic market	*Adidas, in 1990*	*Coca-Cola, in 1994*

Data source: Forbes.kz, franchise.org.pl

The only thing that all franchise opportunities have in common is that they reward hard work. For although you have in effect bought all the tools to run a

successful business, the only way for that business to operate profitably is for you to use those tools.

It should be noted that franchising is not the solution to all problems of entrepreneur and any project couldn`t be successful and profitable. Undoubtedly, foreign franchises, with many years of experience and history of the development, are beneficial to the entrepreneur. But each case is different, and work with the licensor which has high franchise payments is not always profitable, and in some cases it`s more profitable to open its own network. Overall, for the economy imports of goods is not favorable versus transfer of innovation and technology, and in this respect the most useful is "In-franchising", allowing you to create an intelligent product, rather than import it.

EDUCATION SYSTEM IN THE PERIOD OF ECONOMIC CRISIS: CURRENT PROBLEMS OF THE STATE MANAGEMENT IN UKRAINE

TATIANA TUKHTAROVA, the scientific researcher
Dnipropetrovsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Ukraine

At the present stage of the Ukrainian state development, the question of society democratization is becoming increasingly worsening and must be determined not by the declarativeness, but by the actual implementation. At the State level, the process of democratization should be implemented through the reforms, through qualitative transformations in all spheres of public life: financial, economic, social, and the like. An integral element of this transformation is the education system – the source of the spiritual, socio-economic and scientific-technical potential of the country.

There is no doubt that the development of the educational sphere is influenced by economic factors, which primarily determine the state of the country's economy and its financial system through the level of wealth in society, affecting, in turn, the growth of the educational needs of citizens, and to defining the ability to finance the system of education as the public sector. The high level of overall economic development, highly developed market relations create favorable conditions for filling the state budget, which has a positive effect on the financing of the education system. Therefore, if there are positive indicators of economic growth of the state, it is expedient to talk about the future development of the educational sphere. And what happens with the education system in the period of social and economic crisis? What are the main factors of its manifestations? And what problems arise in the sphere of state management?

During the economic crisis, education, in order to "survive", must be flexible, mobile. State institutions and society must react quickly to the emergence of deficit professions with a focus on the future direction of development of the country. Reforms should be aimed at the anti-crisis policy, which has two main objectives:

1) mitigation of adverse effects of falling economic activity for those segments of the population that can be most severely affected;

2) preservation and economic development potential for future growth.

If these approaches pursue first goal as preserving of the education system, for the implementation of the second objective a different perspective on the problem is required.

The current crisis is not only the deterioration of the current state of the economy. For education, as well as for other "under-reformed" social spheres, it is also a crisis of reforms, because not all reform measures provide specific answers to the questions: what changes will occur in the human and financial resources and flows of the education system under the influence of the crisis; how these changes will be reflected in the access to education for various segments of the population, the quality and competitiveness of Ukrainian education; what can be done to reduce the risks and stimulate the development of the education system, even in times of crisis.

To answer these questions it is expedient to analyze the influence of the main factors of the economic crisis on the education system. Conventionally, there are several areas of the negative effects of the crisis.

1) The decline in economic activity and the reduction in income of customers and educational institutions work services, which leads to a reduction of budget revenues of the latter. The crisis affects primarily the subjects of the educational sphere, which most have entered the market and form the bulk of their revenue from the provision of services.

2) Sequestration of budget expenditures, which resulted in a reduction of covered program costs represent for education investment costs not only to strengthen the material base, but also information, intellectual capital, and the like. These costs provide a qualitative transformation in the system and create the potential for post-crisis development.

3) Freezing of existing institutions and the preservation of inefficient institutions, and as a consequence, the further exclusion from the issue of optimization of the structure of state institutions and the budget expenditures in this area.

4) Using education as a social reservoir for the non-working population – here there is a double effect: on the one hand, the training programs for unemployed will bring additional resources and expand the activities in the field of non-formal education (positive), on the other hand, the expenses on training without personal motivation can lead to the formation of lower quality (negative effect).

5) A significant transformation of the labor market is manifested not only in the growth of unemployment, but also in the attractiveness of different sectors of the economy for the graduates. In addition, the labor market temporarily stops sending signals that guide the choice of profession and this can lead to a decrease in motivation and make the choice of profession more difficult, as well as to further alienate employers from vocational education.

Analyzing the impact of these factors on an education system, certain conclusions can be formed: the main customer of the education system should be the state; it is necessary to eliminate inter-separation of education and employment specialist and establish interrelation "training specialist – the labor market"; it is needed to develop specialized education, which must be continuous and stay ahead of the order, and the state and the business community should understand that real investment in education in the future will provide competitive in the global labor market specialists.

Listed above factors of the economic crisis impact on the education system are urgent problems of state management in Ukraine, which define meaningful boundaries for the development and implementation of appropriate reforms, as the negative impact of certain factors may lead to a prolonged socio-economic crisis in the country and the rise of high-quality backlog of Education and Science of Ukraine from developed countries.

СТРАТЕГІЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

ТЕТЯНА МАЗАНА, ст. викладач

ВАЛЕНТИНА ТКАЧЕНКО, доцент

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Сьогодні процес глобалізації для України є неминучим. Країна є членом Світової організації торгівлі (СОТ), де діють закони виживання найсильнішого та найбільш конкурентного виробника. Іноземні підприємства все більше виходять на український ринок, а вони є технологічно сильнішими та конкурентоспроможнішими.

В умовах глобалізації значна увага надається проблемам якості товарів та послуг, що є вирішальним критерієм конкурентоспроможності. Механізм глобалізації стимулює аграрні підприємства виробляти продукцію і здійснювати пошук кращих можливостей її реалізації на ринках, що можуть забезпечити вищий рівень прибутків. На сьогодні немає загальноприйнятої методики визначення та оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Одним зі зручних практичних інструментів для оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства є матричні методи, які широко застосовують американські консультаційні фірми. Вони засновані на ідеї розгляду процесів конкуренції в динаміці. Теоретичною базою цих методів є концепція

життєвого циклу товарів і технологій. Будь-який товар або технологія з моменту його появи на ринку і до зникнення проходить відповідні стадії життєвого циклу - впровадження, ріст, насиченість і спад. Інколи виділяють додаткові етапи життєвого циклу, які є уточненням основної градації.

На кожному етапі продуцент може реалізувати товар або продукт зазначеної технології в тих або інших масштабах, що об'єктивно відображається в займаній частці на ринку і в динаміці продажу.

Найчастіше використовують:

- матрицю Ансоффа (ринок - товар);
- матрицю «росту частки ринку» або матрицю Boston Consulting Group (BCG);
- матрицю «привабливість галузі (ринку) - конкурентоспроможність, або матрицю «Дженерал Електрик» «Мак-кінзі».

Після складання матриці необхідно перейти до всебічного аналізу ринкових (маркетингових) можливостей підприємства, тобто найбільш привабливих напрямів діяльності, які відкриваються перед ним в умовах середовища його функціонування і дають змогу досягти стратегічних переваг перед конкурентами. Цей аналіз називають SWOT-аналізом. За його допомогою визначають сильні та слабкі сторони підприємства, можливості й загрози, які існують для підприємства на ринку, формують стратегію на ринку.

Комплексна, об'єктивна оцінка конкурентоспроможності сільгосппідприємства є передумовою ефективного управління і має бути складовою частиною діяльності на всіх рівнях від підприємства та його структурних підрозділів до органів державного управління. Дослідження стану управління конкурентоспроможністю в ПП «Перемога АВК» за допомогою використання методик рейтингової оцінки конкурентоспроможності та виявлення найбільш прийнятних з них в умовах даного господарства.

Для всебічної та достовірної оцінки конкурентоспроможності пропонується використати систему показників: обсяг валової продукції та прибутку на 1 га сільськогосподарських угідь, на одного середньорічного працівника, на 1 грн. основних виробничих фондів; виробництво валової продукції на 1 грн. виробничих витрат; рівень рентабельності підприємства. Кожен з показників має винятково важливе значення в аналізі конкурентоспроможності.

Наступним, важливим етапом при визначенні рейтингів є вибір методики стандартизації показників. Головним завданням стандартизації є приведення різнопланових показників до безвимірних величин, єдиної основи, що забезпечує методичну єдність всіх часткових компонентів системи та збереження співвідношення між ними.

Рейтингові оцінки для аналізу конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств Дніпропетровського району Дніпропетровської області, які є найближчими конкурентами ПП «Перемога АВК наведені в табл. 1.

Таблиця 1 – **Показники конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств Дніпропетровського району Дніпропетровської області**

Підприємство	Вироблено валової продукції:				Одержано прибутку (збитку):			Рівень рентабельності виробництва, %
	на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	на 1 середньорічного працівника, тис. грн.	на 1 грн. основних виробничих фондів, грн.	на 1 грн. виробничих витрат, грн.	на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	на 1 середньорічного працівника, тис. грн.	на 100 грн. основних вир. фондів, грн.	
ПП «Перемога АВК»	1544,8	751,9	1,6	2,3	62,9	30,6	6,7	7,2
ТОВ «АФ «Дзержинець»	652,1	342,1	1,1	1,5	94,2	41,5	9,3	25,6
ТОВ «Любимівка»	724,1	397,1	1,5	2,0	78,3	39,5	8,4	23,9
СПП «Чумаки»	812,4	427,9	1,8	1,98	84,1	40,8	9,4	25,9
В середньому по району	704,5	375,4	1,5	1,9	79,9	38,1	8,5	20,7

На основі вище зазначених даних та з використанням різних методів інтегральної оцінки визначимо рейтинг та конкурентоспроможність підприємств досліджуваного району за 2015 рік (табл. 2).

Таблиця 2 – **Рейтинг сільськогосподарських підприємств Дніпропетровського району Дніпропетровської області за рівнем їх конкурентоспроможності при різних методах інтегральної оцінки**

Підприємство	Метод суми місць		Метод відносних відхилень		Метод багатовимірної середньої	
	K_i (comp)	місце у рейтингу	K_i (comp)	місце у рейтингу	K_i (comp)	місце у рейтингу
ПП «Перемога АВК»	21	2	0,470	4	1,149	1
ТОВ «АФ «Дзержинець»	22	3	0,493	3	0,998	4
ТОВ «Любимівка»	23	4	0,512	2	1,029	3
СПП «Чумаки»	14	1	0,698	1	1,125	2

Як свідчать дані таблиці, вибір методики інтегральної оцінки конкурентоспроможності суттєво впливає на місце підприємства у рейтингу. Так, за методом суми місць найбільш конкурентоспроможним серед сільськогосподарських підприємств Дніпропетровського району Дніпропетровської області було СПП «Чумаки», менш конкурентоспроможними - ПП «Перемога АВК», ТОВ «АФ «Дзержинець» та ТОВ «Любимівка». За методом відно-

сних відхилень розподіл сил у конкурентній боротьбі на ринку досліджуваного району мав наступний вигляд: найбільш конкурентоспроможним виявилось також СПП «Чумаки», найменш конкурентоспроможними – ПП «Перемога АВК». За методом багатовимірної середньої найбільш конкурентоспроможними стали ПП «Перемога АВК» та СПП «Чумаки», найменш конкурентоспроможним - ТОВ «АФ «Дзержинець».

Використання рейтингових методів при оцінці конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств дозволяє вирішити вкрай важливе завдання – визначити місце підприємства (району, області) в досліджуваній сукупності.

Для успішного виживання і функціонування підприємства та підвищення його конкурентоспроможності необхідно визначати пріоритетні напрямки розвитку, розробляти бізнес-плани, використовувати нові технології організації управлінських процесів, змінювати стратегії діяльності. Треба вміти пристосовуватися до змін зовнішнього середовища, передбачати труднощі, з якими підприємство може зіткнутися у майбутньому, і нові можливості, які можуть відкритися для нього.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕЄСТРАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ

ВІТАЛІЙ ТРОПІН, к.ю.н.
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Виходячи з визначень, наведених у ст. 2 Закону України «Про кооперацію» [2] та ст.1 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» [3], сільськогосподарським кооперативом є юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, які є виробниками сільськогосподарської продукції, що добровільно об'єдналися на основі членства для провадження спільної господарської та іншої діяльності, пов'язаної з виробництвом, постачанням засобів виробництва і матеріально-технічних ресурсів членам цього кооперативу, наданням їм послуг з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб на засадах самоврядування.

Так, з врахуванням приписів ч.1 ст.80 ЦК України [4] для виникнення в якості юридичної особи сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу (далі – СОК) повинен пройти два етапи – створення та реєстрацію. І лише з дня державної реєстрації СОК вважається створеним (ч.4 ст.87 ЦК України).

Державна реєстрація СОК, відповідно до п.4 ч.1 ст.1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» полягає в офіційному визнанні шляхом засвідчення державою факту створення або припинення юридичної особи, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб,

фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, про юридичну особу та фізичну особу - підприємця, а також проведення інших реєстраційних дій, передбачених цим Законом [1].

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про кооперацію» державна реєстрація кооперативу проводиться в порядку, передбаченому законом.

Перелік документів, що подаються для державної реєстрації створення юридичної особи визначений у ст.17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» й передбачають: 1) заява про державну реєстрацію створення юридичної особи; 2) заява про обрання юридичною особою спрощеної системи оподаткування та/або реєстраційна заява про добровільну реєстрацію як платника податку на додану вартість, та/або заява про включення до Реєстру неприбуткових установ та організацій за формами, затвердженими відповідно до законодавства, - за бажанням заявника; 3) установчий документ юридичної особи; 4) документ про сплату адміністративного збору - у випадках, передбачених ст. 36 цього Закону.

Вимоги до оформлення документів, що подаються для державної реєстрації встановлені статтею 15 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань». Зокрема, у п. 8 ч.1 ст.15 закону закріплено, що установчий документ юридичної особи повинен містити відомості, передбачені законодавством, та відповідати законодавству.

Тобто Статут СОК повинен містити всі відомості, що передбачені ст..8 Закону України «Про кооперацію», зокрема: найменування кооперативу, його тип та місцезнаходження; мета створення кооперативу і вичерпний перелік видів його діяльності; склад його засновників; умови і порядок вступу до кооперативу та виходу чи виключення з нього; права і обов'язки членів та асоційованих членів кооперативу; порядок формування, використання та розпорядження майном кооперативу; порядок розподілу його доходу та покриття збитків; порядок скликання загальних зборів; умови і порядок повернення паю тощо.

В той же час, умови щодо порядку розподілу доходу кооперативу, передбачені ч.5 ст.9 Закону України «Про сільськогосподарську обслуговуючу кооперацію», які передбачають розподіл загальними зборами залишку фінансового результату господарської діяльності кооперативу після виконання зобов'язань сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу та відшкодування збитків за минулі періоди у вигляді кооперативних виплат його членам та нарахувань на паї членам кооперативу, у тому числі асоційованим не можуть бути внесені до Статуту СОК, оскільки органами Фіскальної служби України вони визнаються доходами кооперативу, що унеможливлює внесення СОК до Реєстру неприбуткових організацій України. В той же час, не внесення до Статуту кооперативу зазначеного механізму розподілу доходів тягне певні юридичні наслідки, оскільки не відповідність документів вимогам Конституції та законів України є підставою для відмови у державній реєстрації юридичної особи (п.5 ст.28 Закону).

Але, на нашу думку, таке становище є дискримінаційним по відношенню до СОК у порівнянні з іншими видами кооперативів. Вважаємо, що питання визначення механізму розподілу доходів СОК між його членами, з метою дотримання ознак неприбутковості, та забезпечення відповідності установчих документів законодавству для дотримання умов державної реєстрації СОК, повинні бути узгоджені з Податковим кодексом України.

Список використаних джерел:

1. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань. Закон України від 15.05.2003 р. // Урядовий кур'єр. – 2003. - №188.
2. Про кооперацію. Закон України від 10.07.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - N 5. – ст.35.
3. Про сільськогосподарську кооперацію. Закон України від 17.07.1997 // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 39. – ст. 261.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.

ЕНЕРГОМЕНЕДЖМЕНТ –СКЛАДОВА ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

ОЛЕНА ПРОВОЛОЦЬКА, доцент, кандидат екон. наук
ОЛЕКСАНДР ЧАУСОВ, студент
Криворізький економічний інститут ДВНЗ «КНУ», Україна

На сьогоднішньому етапі розвитку України проблеми ефективного використання енергетичних ресурсів спричиняють виникнення потенційних загроз національній безпеці держави в цілому. Про це свідчить той факт, що економічна політика держав світу формується залежно від наявних запасів енергоресурсів, їх можливостей задовольняти потреби народного господарства, а Україна відноситься до енергодефіцитних країн і забезпечує свої паливно-енергетичні потреби за рахунок власних ресурсів менше ніж на 50%[1, с.5]. Подібною або близькою є енергозалежність таких розвинутих країн Європи, як Німеччина - 61,4 %, Франція - 50 %, Австрія - 64,7 %. Багато країн світу мають значно нижчі показники забезпечення власними первинними ПЕР (Японія - 7%, Італія - 18%)[2]. Проблема енергозалежності України посилена відсутністю диверсифікації джерел постачання енергоносіїв, насамперед нафти, природного газу та ядерного палива. Енергоємність валового внутрішнього продукту (ВВП) в Україні в 2,1 -3,7 рази перевищує енергоємність ВВП розвинених країн світу [2].

Значна кількість наукових праць присвячена проблемам підвищення енергоефективності вітчизняних підприємств і економіки України в цілому (Ю.В. Дзядикевич, М.В.Буряк, Р.І. Розум, А.А. Осадчієва, О.В. Фа-

дєєва, М.В. Нєсвєтайло та ін.). В той же час науковцями не приділяється достатньої уваги енергоменеджменту, як основному напряму енергозбереження на сучасному етапі розвитку країни. Саме тому, мета роботи полягає в обґрунтуванні ролі енергоменеджменту як складової енергетичної безпеки України.

Неефективне використання енергетичних ресурсів призвело до зростання собівартості продукції національних виробників за рахунок суттєвого збільшення частки енергетичних витрат в структурі собівартості продукції. Як наслідок, впродовж багатьох останніх років маємо: значне зростання цін на різноманітні товари для українського споживача, неможливість конкурувати з аналогічними товарами світових виробників на зовнішньому ринку, зменшення прибутковості діяльності вітчизняних підприємств, забруднення навколишнього середовища.

Основною причиною неефективного використання енергетичних ресурсів на вітчизняних підприємствах є застарілість їх матеріально-технічної бази та технологічних процесів. Так в чорній металургії, хімічній, нафтохімічній та харчовій промисловості зношення обладнання перевищило 70%, а середній вік технологічного і контрольно-вимірювального устаткування на українських підприємствах перевищує 30 років[3], в той час як на підприємствах Європи середній вік - 7-8 років.

Вихід із ситуації, що склалася, є очевидним – розробка і запровадження в експлуатацію нових енергозберігаючих, маловідходних і безвідходних технологій, докорінне оновлення техніко-технологічної бази підприємств. В той же час одночасне здійснення зазначених заходів в усіх сферах народного господарства неможливе, оскільки потребує значних фінансових коштів, яких у внутрішніх інвесторів недостатньо, а зовнішні - не мають бажання вкладати в українську економіку, допоки не відбудеться політична, економічна стабільність та не закінчиться антитерористична операція на Сході країни. Тому в сучасних умовах на найближчу перспективу для багатьох галузей господарювання найбільш прийнятним є еволюційний шлях запровадження політики енергозбереження через застосування системи енергоменеджменту.

Система енергетичного менеджменту - це частина загальної сфери управління підприємством, основне завдання якої - це ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів.У Великобританії система енергоменеджменту використовується більше ніж у 25 галузях промисловості і торгівлі. Система забезпечують стабільну економію енергії (5-15%) на підприємствах різного профілю без додаткових витрат на модернізацію технології[4, с.7]. Характерною особливістю є безперервність процесу контролю та управління.

Складовими енергоменеджменту є: об‘єкт управління, мета управління, критерії управління, керуючі впливи, обмеження на процес управління, некеровані впливи на об‘єкт, засоби управління. При побудові системи енергоменеджменту підприємства розглядаються питання, пов‘язані з організацією основних процесів енергозбереження, розроб-

кою енергетичних балансів, управлінням режимами енергозабезпечення та енергоспоживання, енергообліком, енергетичним обстеженням та енергоаудитом, формуванням та обґрунтуванням програм енергозбереження.

Побудова сучасної системи енергоменеджменту вимагає ряду послідовних кроків: прийняття рішення про впровадження системи енергоменеджменту; залучення професійних консультантів; побудова складових енергоменеджменту; запуск функціонування циклу енергоменеджменту; забезпечення безперервності функціонування циклу енергоменеджменту. Залучення професійних консультантів здійснюється з метою проведення енергоаудиту,оскільки професійні енергоменеджери на вітчизняних підприємствах є рідкістю.

Основа енергетичного менеджменту полягає в тих видах робіт, які систематично виконують працівники служби енергоменеджменту: вимірювання енергоспоживання, аналіз енергоспоживання, розробка енергозберігаючих заходів, впровадження енергозберігаючих заходів.

Про необхідність якнайшвидшого побудови та використання системи енергоменеджменту на вітчизняних підприємствах свідчить досвід бюджетних установ та організацій м. Львова.

Львів – місто обласного підпорядкування. Чисельність населення - близько 750 тисяч осіб. На балансі Львівської міської ради перебуває 513 будівель бюджетної сфери, з яких 270 займають заклади освіти. Основними енергоресурсами, які споживають будівлі бюджетної сфери, є тепло (62%) і природний газ (23%), решта припадає на електроенергію і гарячу воду[5, с.7].

У бюджеті Львова видатки на придбання енергоресурсів стабільно займають друге місце після заробітної плати та більш ніж на 90% пов’язані з утриманням будівель бюджетної сфери. Після впровадження у Львові системи енергоменеджменту в будівлях бюджетної сфери було започатковано стабільне щорічне зменшення фактичного споживання основних енергоносіїв з одночасним забезпеченням комфортного внутрішнього температурного режиму. Протягом 2007-2011 рр. загальне споживання газу скоротилось на 28,47%, теплової енергії – на 11,88%, електроенергії – на 7,57%, холодної води – на 39,66%[5, с.14].

Звісно, енергоменеджмент, створюючи ряд позитивів, не є панацеєю у вирішенні усіх диспропорцій та викликів у сучасних умовах ведення бізнесу, але важливим є те, що впровадження механізму енергоменеджменту уможливить підвищення фінансової результативності й стійкості організації до кон’юнктурних коливань на ринку. Своєчасність та необхідність розробки та впровадження систем енергоменеджменту полягає в тому,що завдяки підвищенню рівня енергоефективності в економіці та соціальній сфері України можуть бути реалізовані настільки великі обсяги економії енергоресурсів, що енергозбереження має перетворитися в одне з самих потужних та ефективних джерел енергозабезпечення та енергобезпеки країни.

Список використаних джерел:

1. Дзядикевич Ю.В. Енергетичний менеджмент / Ю.В. Дзядикевич, М.В. Буряк, Р.І. Розум – Тернопіль: Економічна думка, 2010. – 295 с.
2. ЕнергетичнастратегіяУкраїни до 2030 року // Офіційний сайт «ЗаконодавствоУкраїни» / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/
4. Системи енергоменеджменту та їх математичне забезпечення: навч. посібник / Г.Г. Півняк, С.У. Випанасенко, О.І. Хованська та ін. - Д.: Національний гірничий університет, 2013. - 214 с.
5. Що повинно зробити місто, щоб стати успішним учасником угоди мерів. Навчальні приклади з України і Грузії:вид. рамках проекту «Модель розбудови потенціалу України і Грузії для їх участі в Угоді Мерів – взірцеве рішення для Східного Партнерства та країн Центральної Азії /[авт.-упоряд.О.Гарасевич]. - Львів: Асоціація «Енергоефективні міста України», 2013. – 57 с.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ – ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

НАТАЛІЯ ШТЕФАН, доцент, кандидат технічних наук
ТИМОФІЙ ГРИВКО, магістр
Національний гірничий університет, Україна

У сучасних умовах інновації є одним з найважливіших чинників, що забезпечують економічне зростання.

Інтеграція України у високотехнологічне конкурентне середовище зумовила потребу у формуванні інноваційної моделі розвитку вітчизняної економіки. Визначена владою мета – вступ України в “двадцятку” провідних держав світу до 2020 року – може бути досягнута тільки за умови створення в країні нової моделі інноваційної економіки [1]. Тому на сучасному етапі необхідно посилити вплив держави на формування інноваційної економіки, використовуючи при цьому не адміністративні механізми, а ринкові. Мається на увазі перетворення олігархічно-монопольної структури капіталу в державно-корпоративну, що поставить під державний контроль фінансові потоки, направивши їх на інновації, і таким чином сформує нову модель економіки.

Дослідження останніх років свідчать, що інноваційна модель економіки має складний характер. Вона складається з багатьох елементів, які знаходяться в динамічному взаємозв'язку. Головними елементами інноваційної моделі є такі:

- система освіти та підвищення кваліфікації;
- система комерціалізації наукових знань та інновацій;
- система використання інновацій;
- система управління і регулювання інноваційного розвитку економіки.

Проголошена інноваційна модель економічного розвитку України передбачає реалізацію стратегії розвитку національної економіки, спрямованої на істотне підвищення її ефективності, зростання ВВП шляхом широкої цілеспрямованої діяльності щодо створення, освоєння у виробництві і просування на ринок технологічних і організаційно-управлінських інновацій, що забезпечить Україні стійке економічне зростання, високий рівень конкурентоспроможності економіки і дозволить зайняти гідне місце у світовій господарсько - економічній системі.

Наукова література з питань інноваційної складової та її удосконалення не дає достатньо повного уявлення про завдання інноваційної політики з урахуванням умов сучасного етапу євроінтеграції

України. До сьогодні не вирішено проблему пошуку шляхів євроінтеграції нашої держави в рамках підвищеної конкуренції та інноваційного відставання від ряду країн-членів Європейського Союзу. Це потребує удосконалення інноваційного механізму та формування сучасної моделі (стратегії) інноваційного розвитку в умовах існуючих глобалізаційних викликів. [2]

Одним із найважливіших аспектів сучасної економіки найбільш розвинених країн світу є інноваційний, про що свідчить його переважання в економічному зростанні країн – головних інноваторів. Використання знань і новітніх технологій забезпечує високий рівень конкурентоспроможності будь-якої країни у сучасній моделі міжнародного поділу праці, яка базується на новій постіндустріальній парадигмі глобального розвитку суспільства. Швидке і якісне впровадження інноваційної політики, поглиблення міжнародної інтеграції дозволили більшості країн Західної Європи, США, Японії та ряду нових індустріальних країн отримати першість у глобальному економічному розвитку, взявши за основу досягнення конкурентоспроможності саме інноваційний фактор. Порівнюючи розвиток вітчизняної науки та інноваційної діяльності з тенденціями ЄС (Швеція, Німеччина, Великобританія), США, варто зазначити, що Україна загрозливо наближається до стану економічно відсталої, неконкурентоспроможної країни, що зафіксували дані рейтингів Всесвітнього економічного Форуму (ВЕФ).

Україна за останній рік у рейтингу глобальної конкурентоспроможності втратила 11 позицій, з 73 до 84, отримавши показник 4,05 бали з 7 можливих [3]. За цією методикою Україна належить до країн, які забезпечують міжнародну конкурентоспроможність “на основі ресурсів”, а підприємства конкурують між собою на рівні цін, отримуючи конкурентні переваги від дешевих факторів. У той час як високорозвинені (трійка лідерів не змінилася порівняно з попереднім роком, оскільки Швейцарія,

Сінгапур і Фінляндія утримують ті самі 1-ше, 2-ге та 3-тє місця) знаходяться здебільшого на стадії інновації чи на стадії ефективності.

Обравши вектор на досягнення в Україні такого рівня життя, який відповідає рівню країн ЄС з урахуванням національних особливостей, необхідно звернути увагу на ті досягнення цих країн, в яких переважно інноваційність давно вже перетворилася в основну складову сучасного економічного життя.

Формування й ефективне використання української інноваційної системи, покращення інноваційного забезпечення економіки і врегулювання питань зближення з Євросоюзом сприятиме становленню України як інвестиційно-привабливої країни та підвищенню її міжнародної конкурентоспроможності. Відповідно ефективна інноваційна політика є визначальним фактором розвитку економіки країни на сучасному етапі євроінтеграції України.

Іноваційна діяльність є наслідком пошуку ьільш прибуткових сфер вкладення капіталу за умов падіння середньої норми прибутку. В умовах розриву виробничого та фінансового капіталів і недостатності останнього механізм ринкового стимулювання іновацій не спрацьовує. Іновації досі не стали належним засобом підвищення конкурентоспособності. Оцінка вартості інтелектуальних благ відбувається на деформованоу ринку, відокремлено від потенційного економічного ефекту впровадження іновацій. Це не стимулює вдосконалення виробництва інтелектуального продукту – основи іновації.

Сучасні аналітики виділяють основні фактории, що стримують розвиток іноваційної діяльності вітчизняних підприємств (табл. 1).

Таблиця 1 – **Фактории, що стримують іноваційну діяльність вітчизняних підприємств**

Фактор	Частка підприємств,%
Нестача власних коштів	83,0
Недостатня фінансова допомога держави	56,6
Великі витрати па нововведення	55,9
Високий економічний ризик	38,9
Недосконаліть законодавчої бази	37,7
Тривалий термін окупності нововведень	34,6
Відсутність коштів у замовників	31,7
Нестача інформації про нові технології	19,5
Відсутність можливостей для кооперації з інтими підприємствами та науковими організаціями	18,5
Нестача інформації про ринки збуту	18,3
Відсутність кваліфікованого персоналу	17,2
Відсутність попиту на продукцію	16,0
Несприйнятливість підприємства до нововведень	14,5

З-поміж сприятливих чинників для впровадження нововведень: здатність керівників підприємств і прсоналу визначати та оцінювати економічні, соціальні, технологічні зміни у зовнішньому середовищі; орієнтація керівників на дострокову перспективу, наявність чітких стратегічних цілей; розширена система сбуту та і маркетингу, здатна оцінювати ринкові тенденції; безперервний пошук нових ринкових пропозицій; вміння аналізувати й реалізовувати нові ідеї.

Модель створення локальних інноваційних осередків (у вигляді технопарків, техополісів тощо чи стимулювання винятково «високопродуктивних» галузей і виробництв) в Україні малоефективна через низьку сприятливість економіки до інвестицій. Така політика за сучасних умов не сприятиме зміцненню всієї економіки, а породжує зловживання і корупцію. Державне стимулювання інновацій пільговим оподаткуванням та інноваціями без впровадхення дієвих стимулів для впрвадження інвестиційної діяльності (точніше – повного виведення інвестицій з-під оподаткування) спричиняє припинення розриву між наукою і виробництвом, марнування державних коштів. Так схема видається значно менш ефективною для запровадження інноваційної моделі розвитку, ніж надання податкових пільг для інвестиційної діяльності без пільгового стимулювання інновацій.

Україна повинна прискорити процес напрацювання механізму визначення національних економічних інтересів загалом та інноваційній сфері зокрема. До того ж інноваційна політика повинна базуватись на домінуванні таких елементів:

– партнерство держави та бізнесу;

- створення політики структурних перетворень, при якій основні зусилля держави будуть спрямовані на зміну економічної структури всього господарського механізму.

– широка диверсифікована підтримка інноваційної активності національних підприємств;

– міжнародне співробітництво у сфері технологій і становлення вітчизняної індустрії венчурного капіталу як пріоритетної форми фінансування нововведень на початкових стадіях створення бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Парламентські слухання. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kno.rada.gov.ua. 5. Рекомендації парламентських слухань на тему “Національна інноваційна система України: 1.

2. World Economic Forum. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.weforum.org/.

3. Аналіз індексу конкурентоспроможності України в 2013–2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://infolight.org.ua/ content/analiz-indeksukonkurentospromozhnosti-ukrayini-v-2013-2014-rr.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОЛІТИКИ ТА ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

ВАЛЕРІЯ ЯРМОЛЕНКО, магістр напряму «Менеджмент організацій»
Дніпропетровський державній аграрно-економічний університет, Україна

Усі сфери життя будь-якого суспільства, особливо в умовах глобалізації, тісно взаємопов'язані. Сьогодні тенденція взаємозалежності різних сфер суспільного життя проявляється надзвичайно виразно не тільки всередині держав, але і в рамках світового співтовариства. Найбільш яскраво ця тенденція простежується на прикладі взаємозв'язку політики та економіки.

Існує декілька точок зору на взаємозв'язок політики та економіки. Відповідно до першої (концепція матеріалістичного розуміння історії, сформульована ще у XIX ст. К.Марксом), політика - це всього лише надбудова над економікою, яка не має своєї внутрішньої логіки функціонування і розвитку, детермінована функціонуванням і розвитком економіки, яка є базисом суспільства (політика - це концентроване вираження економіки). Хоча Маркс допускав можливість взаємодії базису і надбудови, впливу надбудови на базис, все ж таки головним у його соціологічної концепції була теза про те, що економіка визначає політику. Іншими словами, взаємозв'язок економіки і політики в теорії Маркса носить причинно-наслідковий характер: економічні явища виступають причиною, а політичні - наслідком. Ця теорія в сучасній суспільній науці піддалася серйозній критиці.

Відповідно до другої концепції (це питання було глибоко проаналізоване у відомій роботі К. Поппера "Відкрите суспільство та його вороги"), висновок, до якого автор приходить в результаті аналізу теорії Маркса, прямо протилежний. Відповідно до позиції К. Поппера, політична влада має фундаментальний характер, вона може контролювати економічну міць. Завдяки їй можна розробити програму захисту економічно слабких, створити закони, що обмежують експлуатацію, застрахувати робітників на випадок втрати працездатності, безробіття, старості та інше. Іншими словами, політична влада служить ключем до економічного захисту, вона і властиві їй способи контролю - найголовніше в житті суспільства.

Однак, будь-яка теорія, що має односторонній підхід до питання, апріорі, помилкова. Тому невірно буде намагатися визначити "пальму першості" між політикою та економікою. І найбільш розумне, в даній ситуації, буде розгляд їх у тісному взаємозв'язку, їх існування і функціонування.

Наприклад, можна з упевненістю сказати, що економічна криза істотно загострює політичні суперечності в суспільстві і вносить корективи в політичні розклади. Багато політиків розглядає ситуацію, з точки зору впливу, який криза справляє на настрої населення. Таке становище ще більше посилює економічну ситуацію в країні. І тоді вона може потрапити відразу під обидві кризи, які в сукупності можуть ввести її в надзвичайно скрутне ста-

новище. В таких умовах, уряд змушений шукати методи державного регулювання економіки. Кризовий стан і його подолання вимагає спеціальних методів управління. Ринкова економіка виробила велику систему фінансових методів діагностики кризи і виробила методику прийняття управлінських рішень в умовах його погрози. Основна роль у системі антикризового управління відводиться широкому використанню механізмів фінансової стабілізації. Це пов'язано з тим, що успішне застосування цих механізмів дозволяє не тільки зняти фінансовий стрес, але і прискорити темпи його економічного розвитку.

В той же час, вплив економічних стосунків на політику існує, хоча воно і не завжди буває помітним в повсякденному житті. Економічний чинник визначає головні параметри соціальної градації суспільства: класову, професійну, майнову, що позначається на політичному житті. Так, наприклад, рівень політичної стабільності залежить від співвідношення багатих і бідних в структурі суспільства, наявність значного середнього класу. Політичні інтереси людей перш за все детерміновані їх економічними інтересами. Визначальну роль грають стосунки власності і розподілу. Це породжує різні політичні вимоги, програми і гасла. Економічне інтереси "вимагають" бізнес-еліту фінансувати виборчі кампанії, безпосередньо впливати на політиків для ухвалення вигідних для бізнесу рішень. Економічна нестабільність і кризи породжують кризи довіри до уряду, є причинами зміни влади, росту протестних форм активності населення і революцій. Зовнішня політика держави будується з урахуванням інтересів національної економіки. Зворотний вплив політики на економіку проявляється в наступному: стабільність політичної ситуації впливає на стабільність економічного життя, робить країну привабливою для інвестицій, політична нестабільність призводить до втечі капіталу за кордон, до так званого "витоку мізків". Вплив держави проявляється в реалізації його економічної функції; розробляючи нові концепції економічного розвитку, держава утілює їх в економічних реформах, тим самим змінює економічне середовище.

Отже, політика та економіка є фундаментами усієї системи суспільних зв'язків. Політика глибоко опосередкована економічною сферою, економічними відносинами і економічними інтересами суспільства. Вплив політики на економічне життя суспільства істотній і багатогранний. Необхідність і можливість цього впливу неухильно зростає, оскільки збільшуються масштаби самої економічної сфери, ускладнюється її структура і поглиблюються економічні взаємини в суспільстві і між країнами.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

«МӘҢГІЛІК ЕЛ» – ҰЛТТЫҚ ИДЕЯ

БАЖАЙ АЛИ ХУАНДАГУЛЫ, «Ақпараттық технологиялар» факультетінің студенті
М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан Мемлекеттік университеті, Қазақстан Республикасы

Бұл әрбір қазақ үшін, не болмаса, Қазақ елі үшін ғана өзекті мәселе емес екендігі баршаға түсінікті мәселе! Олай дейтініміз, басқа мемлекеттердің онда өмір сүріп жатқан сол елдердің азаматтарының да көкейкесті мәселесі тұрғысынан түсінуіміз қажет. Себебі, қай мемлекеттің мәңгілік ел болғысы келмейді дейсіз. Олардың бәрі де мәңгілік ел болғылары келеді, олар да армандайды, олар да тек армандап қана қарап отырған жоқ, әрекет етуде, сол армандарына жетуге шамаларынша тырысуда.

Қайсыбірі саяси құйтырқылықпен жетсе, енді бірі сол биіктікті табиғи болмысымен, шынайы жасампаздығымен бағындыру үстінде. Енді біреулері қысқа мерзімде жетсе, кейбірі ұзақ жылдар бойғы тарихи кезеңдерді бастарынан өткізді. Бұл өмір заңдылығы.

Бүгінгі таңдағы өзекті мәселе - ол Ел басқару ісі екені жасырын емес. Елді сауатты басқара білу - мемлекетті басқаруды дамытудың стратегиялық бағыттарын түбегейлі нақтылап, анықтап алу деген сөз. Тақырыптың негізі ретінде өз еліміздің нақты жағдайын мысалға ала отырып, Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың ел басқарудағы озық тәжірибесіне оқырман назарын аудартқым келеді.

Тұңғыш Президентіміз, Елбасы Н.Ә.Назарбаев Ел басқару тәжірибесінде «Мәңгілік Ел» ұғымын жиі қолданылады.

«Мәңгілік Ел» ұғымының мәні нені меңзейді? Ол ұғымның маңызы неде? Бұл сұрақтарға Тұңғыш Президентіміз, Елбасы Н.Ә.Назарбаев 2014 жылғы 17 қаңтардағы «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» тақырыбында Қазақстан халқына Жолдауы барысында өзі жауап береді: **«**Мәңгілік Ел – ата-бабаларымыздың сан мың жылдан бергі асыл арманы. Ол арман – әлем елдерімен терезесі тең қатынас құратын, әлем картасынан ойып тұрып орын алатын Тәуелсіз Мемлекет атану еді. Ол арман – тұрмысы бақуатты, түтіні түзу ұшқан, ұрпағы ертеңіне сеніммен қарайтын бақытты Ел болу еді. Біз армандарды ақиқатқа айналдырдық. Мәңгілік Елдің іргетасын қаладық. Мен қоғамда «Қазақ елінің ұлттық идеясы қандай болуы керек?» деген сауал жиі талқыға түсетінін көріп жүрмін. Біз үшін болашағымызға бағдар ететін, ұлтты ұйыстырып, ұлы мақсаттарға жетелейтін идея бар. Ол – Мәңгілік Ел идеясы. Тәуелсіздікпен

бірге халқымыз Мәңгілік Мұраттарына қол жеткізді. Біз еліміздің жүрегі, тәуелсіздігіміздің тірегі – Мәңгілік Елордамызды тұрғыздық. Қазақтың Мәңгілік Ғұмыры ұрпақтың Мәңгілік Болашағын баянды етуге арналады. Ендігі ұрпақ – Мәңгілік Қазақтың Перзенті. Ендеше, Қазақ Елінің Ұлттық Идеясы – Мәңгілік Ел!» - деп, жан-жақты, әрі түсінікті тілде анықтама беруі, анықтама беріп қана қоймай, Мәңгілік Ел ұғымын ұлтымыздың ұлы бағдары – «Қазақстан 2050» стратегиясының түп қазығы етіп алуы болашақ ұрпақ алдында Қазақтың сара жолы осы, міне осы жолдан адаспаңдар, дегенді ашық меңзейді. Осылайша айқын тұжырым жасай отырып, «Мәңгілік Ел» ұғымының маңызын былайша баяндайды Елбасымыз: «Тәуелсіздікке қол жеткізгеннен гөрі, оны ұстап тұру әлдеқайда қиын. Бұл – әлем кеңістігінде ғұмыр кешкен талай халықтың басынан өткен тарихи шындық. Өзара алауыздық пен жан-жаққа тартқан берекесіздік талай елдің тағдырын құрдымға жіберген. Тіршілік тезіне төтеп бере алмай жер бетінен ұлт ретінде жойылып кеткен елдер қаншама. Біз өзгенің қателігінен, өткеннің тағылымынан сабақ ала білуге тиіспіз. Ол сабақтың түйіні біреу ғана – Мәңгілік Ел біздің өз қолымызда. Ол үшін өзімізді үнемі қамшылап, ұдайы алға ұмтылуымыз керек. Байлығымыз да, бақытымыз да болған Мәңгілік Тәуелсіздігімізді көздің қарашығындай сақтай білуіміз керек», - деп тереңінен түсіндіреді [1].

Бұл арада менің айтпағым, әрбір елжанды азамат Елбасымыздың «Қазақстан-2050» Стратегиясының жаңа логотипіндегі береке - бірлік идеясын, мақсат – мүддесі ортақ қазақстандық қоғамның ынтымағын бейнелейтіндігін ұрпақ алдында шынайы ниетпен, жасандылықпен емес, жасампаз табиғи болмысымызбен бойына сіңіре отырып, тәрбиелейтін ең басты құрал ретінде орынды қолдана білулері тиіс демекпін. Ол үшін ең әуелі өзімізді патриоттық тұрғыдан тәрбиелей отырып, ғылым мен білімге арқа сүйеп, озық технологияларды игеруде ұдайы алға ұмтылуымыз керек. Елбасымыздың «Үш тұғырлы тіл» саясатының негізгі мәнін дұрыс түсіне отырып, ана тіліміздің беделін асқақ ұстап, өзге тілге құрметпен қарап көп тілді жетік игере білсек, кәсіби мамандарымыздың қызмет ету кеңістігі мен беделі арта түсері сөзсіз.

Менің ойымша, тілі мен ділі берік тәрбиелі елдің ұрпағы - Мәңгілік Елдің ірге тасының шынайы сапасын, бет-бейнесін айшықтай алатындығы. Бұл турасында ата-бабамыздың: «Адам - мың жасамайды, адамның ұрпағы - мың жасайды»,- деген аталы сөзін өткен тарихымызбен бүгінімізді, бүгініміз арқылы болашақты болжауда, дәуірлер байланысының жүйелілігін сақтап тұруда мәңгілік, әрі бұлжымас басты қағидат ретінде мұра етіп тұжырымдап кеткенін ашық мойындауымыз қажет.

Ата-бабамыздың жоғарыдағы заман өзгерсе де өзгермейтін, тіпті өзгертуді қажет те етпейтін, шынайы, әрі табиғи қағидат өсиеті – мәңгілік ұрпақ арқылы Мәңгілік Елдің болмысын аңсағандары, соған сай ұрпақ тәрбиелеуде дәстүрлі тәрбие көзін ана тілмен қоса сіңіруі, бүгінгі Қазақстанның қол жеткізген тәуелсіздігі мен халықаралық деңгейдегі жеткен жетістіктеріне өзіндік ықпалы болғаны сөзсіз.

Сондықтан болашақ ұрпақ тәрбиелеп, оларды тұлға етіп қалыптастыру жолында «Қазақстан-2050» Стратегиясының жаңа логотипінің негізіне шаңырақ алынғандығын, шаңырақтың - бейбітшілік пен келісімде өмір сүріп отырған түрлі мәдениеттер мен этностар өкілдерінің ортақ үйінің символы ретінде бейнеленгендігін, қазақтың киіз үйінің кеңдігі мен шаңырағының беріктігі жымдасқан керегеге байланысты екендігін ұғындыра отырып, «Қазақстан-2050» Стратегиясының жаңа логотипіндегі бейнеленген керегенің тоғысқан тұсы Қазақстанның көпұлтты халқының жарасымды өмір сүруі идеясын білдіретіндігін тәрбие көзі ретінде балабақшадан бастап жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру үрдісінде, тіпті қоғам арасында насихаттауда тәрбиені бірінші орынға қоя отырып, орынды қолдана білуді бүгінгі күннің аса өзекті мәселесі тұрғысынан түсінгеніміз абзал [2].

Осындай тәрбие негізінде қалыптасып, өркендеген елдің әлемдік қоғамдастықта өзінің лайықты орнын алуға ұмтылған ұлттың қайраты мен ауызбіршіліктің қуаты шеңберлене бейнеленген нұр сәулесімен ажарлана алатындығын анық болжауға болады.

Ел азаматтары «Мәңгілік Ел» Ұлттық идеяның жүзеге асуына кері әсерін тигізетін жағымсыз әрекеттер мен ықпалдарға қоғамдық төзбеушілік ахуалын қалыптастыруға тиіс. Ұлттық қауіпсіздігімізге қарсы қайшылықтарды сезіну, алдын алу, болдырмау бәріміздің қолымыздан келеді, және қолымыздан келетіндігін дәлелдей білуіміз керек.

Қорытындылай келе, жеке бастың идеясын - «Мәңгілік Ел» ұлттық идеяға айналдыру біздің еліміздің өзекті мәселесі ретінде ұғынғанымыз жөн. Себебі Мәңгілік Ел болу өз қолымызда. Ол – Ел жанды, саналы, парасатты, иманды ұрпақ тәрбиесі екені сөзсіз. Ұлттық тәрбиенің сапалылығы қазіргі жаһандану үрдісінде жұтылып кетпей, Елдің болашағын Мәңгілік етудің бірден-бір кепілі болмақ.

Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаев 2015 жылғы 6 мамырдағы үкіметтің кеңейтілген отырысында бес институционалдық реформаны жүзеге асыратын 100 нақты қадамды белгіледі. Елбасының 5 институционалдық реформасын іске асырудағы ұлтымыздың қадамдық жоспары баспасөзде жарияланды. «100 нақты қадам» – бұл жаһандық және ішкі сын-қатерлерге жауап және сонымен бір мезгілде, жаңа тарихи жағдайда ұлттың дамыған мемлекеттердің отыздығына кіруі жөніндегі жоспары. «100 нақты қадам» елімізге «2050-Стратегиясын» жүзеге асыру мен мемлекеттілігімізді нығайтуға, жолдан адаспауға, күрделі кезеңнен сенімді өтуге жағдай туғызатын беріктік қорын жасап беретін болады. Жоспардың негізгі мақсаты – «аурудың сыртқы белгісін» сылап-сипап қою емес, оларды «жүйелі емдеу» болып табылатын қоғам мен мемлекетті түбегейлі қайта өзгертуге негіз қалайды», – делінген [3]. Міне, басқа мемлекеттер үшін Мемлекетті басқарудың Қазақстандық үлгісінің шыныменен назар аударта бастағаны біз үшін мақтанарлық жағдай дер едім.

Қайнар көздері:
1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы.//www.mk.gov.kz/kaz/poslaniya
2. «Қазақстан-2050» Стратегиясының жаңа логотипі //www.mk.gov.kz/kaz/novyi_logotip_2050
3. «100 нақты қадам» https://strategy2050.kz/page/message_text2014/

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

ЄВГЕНІЯ БОЙКО, к.е.н., доцент
Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова, Україна

Важлива роль у покращенні ситуації в енергетичній сфері надається розосередженій генерації, використанню альтернативних традиційних та поновлюваних джерел енергії. На сьогодні когенераційні установки, вітроенергетика, сонячні колектори та теплові насоси реально конкурентоспроможні порівняно з традиційними формами енергопостачання, характеристики витрат на їх створення та експлуатацію мають тенденцію до зменшення, тоді як ціни на традиційні енергоносії органічного походження постійно зростають.

Ефективне державне управління в формуванні системи альтернативного енергозабезпечення повинно бути методом формування та здійснення політики захисту національних інтересів, незалежно від наявних і потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру в енергетичній сфері.

На сьогодні практично всі провідні країни світу розробляють принципово нову ідеологію побудови та функціонування енергетичної галузі з метою надання безпечного, надійного, економічно доцільного та екологічно прийнятного енергозабезпечення споживачів. Зазначена ідеологія базується на активній інформатизації та інтелектуалізації енергетичних об’єктів, широкому використанні розосередженої генерації, в першу чергу, на рівні розподільних електричних мереж середньої та низької напруги, створенні та впровадженні провідних енергоефективних технологій у сфері генерації, акумулювання, розподілу енергії, систем зв’язку та телекомунікацій, засобів керування та захисту, формуванні нової тарифної та регуляторної політики [1].

За кордоном відомі та знаходять своє впровадження у повсякденне життя системи облаштування та функціонування житла за напрямами – інтелектуальний дім, green house, пасивний будинок, які забезпечують зменшення енергоспоживання з одночасним покращенням рівня комфортності та якості життя завдяки інтелектуалізації управління підсистемами життє-

забезпечення житла; застосування екологічно чистих джерел енергії; ефективного використання огороджувальних конструкцій як акумуляторів тепла/прохолоди.

За даними Міністерства енергетики США, лише за рахунок біопалива, відбувається зниження обсягів споживаної нафти на 14% (до 824 барелів на день), що за рік становить 47,7 млрд. літрів. Особливою популярністю в Америці користується біопаливо з кукурудзи. Близько 112,5 млн тонн зерна використовують для виробництва етанолу [3].

Ефективний розвиток на державному рівні альтернативних видів енергетики, потребує створення єдиного національного інформаційного середовища, спільної економічної зацікавленості всіх суб'єктів та єдиної ідеології управління в державі.

Слід зазначити, що згідно зі ст. 3 Закону України "Про альтернативні джерела енергії", основними засадами державної політики у сфері альтернативних джерел енергії є [2]:

– нарощування обсягів виробництва та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел, з метою економного витрачання традиційних паливно- енергетичних ресурсів та зменшення залежності України від їх імпорту шляхом реструктуризації виробництва і раціонального споживання енергії за рахунок збільшення частки енергії, виробленої з альтернативних джерел;

– додержання екологічної безпеки за рахунок зменшення негативного впливу на стан довкілля при створенні та експлуатації об'єктів альтернативної енергетики, а також при передачі, транспортуванні, постачанні, зберіганні та споживанні енергії, виробленої з альтернативних джерел;

– додержання безпеки для здоров'я людини на об'єктах альтернативної енергетики на всіх етапах виробництва, а також при передачі, транспортуванні, постачанні, зберіганні та споживанні енергії, виробленої з альтернативних джерел;

– науково-технічне забезпечення розвитку альтернативної енергетики, популяризація та впровадження науково-технічних досягнень у цій сфері, підготовка відповідних фахівців у вищих та середніх навчальних закладах;

– додержання законодавства всіма суб'єктами відносин, пов'язаних з виробництвом, збереженням, транспортуванням, постачанням, передачею і споживанням енергії, виробленої з альтернативних джерел;

– додержання умов раціонального споживання та економії енергії, виробленої з альтернативних джерел;

– залучення вітчизняних та іноземних інвестицій і підтримка підприємництва у сфері альтернативних джерел енергії, в тому числі шляхом розробки і здійснення загальнодержавних і місцевих програм розвитку альтернативної енергетики.

Слід наголосити, що розвиток державного управління в ефективному формуванні системи альтернативного енергозабезпечення країни, здійснюється перш за все через надання податкових пільг енергокомпаніям, що

працюють на альтернативних джерелах енергії. Вивільнені кошти за рахунок наданих пільг мають спрямовуватись на зменшення собівартості виробленої продукції. Згідно з внесеними змінами до Закону "Про податок на додану вартість", до 1 січня 2019 р. звільняються від оподаткування операції з увезення на митну територію України обладнання для виробництва енергії з альтернативних джерел енергії, якщо таке обладнання не виробляється на митній території України.

Не менш важливим позитивним кроком можна вважати механізми стимулювання державою розвитку альтернативної енергетики, а саме, прийняття Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про електроенергетику" щодо стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії" від 20.11.2012 р. № 5485-VI. Даний Закон встановлює чіткі схеми розрахунку так званого "зеленого тарифу" для кожної галузі альтернативної енергетики залежно від кількості енергії, яку вона виробляє. Такий крок робить більш прозорими схеми встановлення тарифу для конкретної енергокомпанії; зобов'язання оптового ринку електроенергії України на законодавчому рівні купувати весь обсяг виробленої електричної енергії з альтернативних джерел енергії; формування державного фонду енергозаощадження; податкові та митні пільги; пільгове кредитування; державні субсидії.

Список використаних джерел:

1. Енергетика сталого розвитку КПІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kpi.ua/1010-9#sthash.b9dib923.dpuf

2. Закон України "Про альтернативні джерела енергії" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/555-15.

3. Маслянко О. Биоэнергетика избавит от энергозависимости / О. Маслянко. Электронный ресурс. – Режим доступа: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.**

СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

СВІТЛАНА БОЛІЛА, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри менеджменту організацій
Херсонський державний аграрний університет, Україна

Сьогодні за умов ринку особливої актуальності для розвитку територіальної громади набуває врахування передового досвіду менеджменту та маркетингу.

Сучасна система поглядів на управління сформувалася під впливом змін у світовому суспільному та економічному розвитку. З'явились нові можливості для зростання бізнесу, особливо в галузях, що орієнтувалися на

задоволення безпосередніх потреб людей. Істотного значення в цих умовах набули такі характеристики бізнесу, як гнучкість, динамічність, адаптивність, що є актуальним і в управлінні територіальними громадами. Виникла потреба в нових методах управління, які б враховували сучасні реалії та ґрунтувалася на системному та ситуаційному підходах до управління організаціями та була б спрямована на результат.

На сьогодні серйозні виклики стоять перед очільниками територіальних громад на селі. Сільський, селищний голова в сучасних умовах повинен бути кваліфікованим менеджером та добре знати: загальнотеоретичні основи управлінської діяльності та правничих дисциплін в обсязі, необхідному для здійснення професійного керування у сфері місцевого самоврядування, зміцнення законності та правопорядку бездоганного виконання своїх службових обов'язків; загальні, конкретні та практичні проблеми в галузі соціальної та гуманітарної політики, які мають місце в його територіальній громаді; зміст основних економічних процесів на рівні територіальних громад (регіону) в умовах трансформації економіки; загальні теоретичні та правові засади здійснення управління селом, селищем; розподіл сфер діяльності в процесі управління селом, селищем; етику та культуру ділового та політичного спілкування; функції регіону в галузі управління фінансами та бюджетом; організацію, форми і методи роботи органів територіального самоврядування; проблеми соціального захисту членів територіальної громади; основні законодавчі положення щодо державно-церковних відносин, питань національних меншин та міграції населення; основи раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища; основні заходи із запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та зменшення їх збитків у разі їх виникнення; основи кадрової політики; механізми прийняття управлінських рішень; основи організаційно-правової роботи; основи службового діловодства; основи експлуатації комп'ютерної техніки та сучасних засобів телекомунікації .

Очільник територіальної громади на селі повинен демонструвати вміння професійного менеджера громади, а саме: визначати пріоритети напрямків розвитку територіальної громади; досягати дієвості та результативності виконання управлінських рішень; оперативно та дієво опрацьовувати інформацію та на належному рівні готувати проекти ухвал рішень та забезпечувати дієвий контроль за їх виконанням; систематично підвищувати свою професійну кваліфікацію; розв'язувати конфліктні ситуації та управляти комунікаційними технологіями; бути лідером [1].

Для очільників територіальних громад на селі характерний розширений обсяг вмінь та знань аналітично-прогностичної та координаційної діяльності, що зумовлено розробленням стратегії та тактики діяльності керованих ними органів місцевого самоврядування на рівні села, селища. Відповідні вміння та знання із організаційно-забезпечувальних функцій передбачають спроможність створювати та впроваджувати механізми нормативно-правового, матеріально-технічного, економічного, фінансового та інших видів забезпечення функціонування керованих ними структур. Координа-

ційні та контрольні функції вимагають сукупності вмінь та знань, що приходять із досвідом професійної діяльності, вміння належного використання існуючої законодавчо-нормативної бази [2].

Сукупність перелічених функцій вимагає певних рівнів компетенції голови територіальної громади . Для сучасного керівника територіальної громади вже недостатньо першого рівня компетенції, який регламентує виконання стандартних операцій та визначених процедур. Виникає потреба в керівниках-професіоналах, які зацікавлені в розвитку власного стилю розв' язання проблем, а відповідно і в розширенні своїх знань, та керівниках - творчих особистостях, які демонструють мистецтво управління. Керівник другого рівня компетенції основну увагу приділяє формуванню особистого ставлення до того, що відбувається. У процесі розв'язання проблем у керівника цього рівня можуть виникати й творчі ідеї, він може застосовувати принципово нові підходи як до вирішення старих, так і нових проблем. У керівника на третьому рівні компетенції повною мірою починають діяти такі фактори, як персональні стандарти, цінності та моральні норми.

Досить часто персональні цінності перебувають у протиріччі з тими, що існують в організації. Для вирішення цих проблем керівники сільських, селищних, громад повинні докласти максимум зусиль для того, щоб об'єднати членів громади, дати можливість усвідомити їм, наскільки важливе питання єдності. Об'єднуючи активних та свідомих членів громади її очільник повинен щоденно дбати про просвітницьку, культурно-виховну та патріотичну роботу серед населення. За високої духовності членів громади легко долати будь-які труднощі, що виникають у процесі їх життєдіяльності. В умовах єдності і злагоди територіальна громада зможе вирішувати складні господарські питання. У нашій країні є поодинокі приклади територіальних громад, які вміють підтримувати розвиток селянських спілок, фермерських господарств, підприємців, інноваційних технологій тощо.

В нагоді для очільників територіальної громади може стати знання новітніх управлінських концепцій в менеджменті: технократичного менеджменту; сучасного біхевіоризму, продуктом якого стала теорія людського капіталу; управління за цілями (стратегічне управління); менеджменту якості за системою TQM; системи «канбан»; інтрапренерства, реінжинірингу, концепції внутрішніх ринків корпорацій, теорії альянсів, сучасного інституціоналізму та ін.

Крім того, для сучасного керівника достатньо важливо на сьогодні для підвищення конкурентоспроможності та розвитку територіальних громад виходити з позицій маркетингу. Ринкова ефективність враховує те, що будь-яка організаційна діяльність націлена на задоволення потреб ринку. Невміння пристосувати організацію, її працівників, технологію до змін у структурі попиту спричиняє її низьку загальну ефективність. Тому сільські голови, як менеджери, мають спрямувати свої зусилля на розроблення іншої концепції розвитку територіальної громади; вибір нової стратегії, переосмислення відносин між керівниками та персоналом тощо. Як свідчить практика менеджменту в бізнесі та діловому адмініструванні, досить час-

то зорієнтованість на задоволення існуючих потреб призводить до втрати динаміки розвитку, до накопичення ресурсів, які можуть стати непотрібними внаслідок несподіваної зміни у вподобаннях. Щоб забезпечити стабільно високу ефективність, слід брати до уваги не стільки існуюче коло потреб, скільки потенційні запити споживачів. Для того щоб своєчасно виявити небезпеку, спричинену нестабільністю споживацьких переваг, організація мусить бути постійно готовою до змін. Цього досягти складно, оскільки ефективна робота протягом певного часу породжує інерцію, яка, в свою чергу, зумовлює опір будь-яким змінам. Тривале перебування у такому стані спричиняє кризову ситуацію, для виходу з якої організація мусить докласти значно більше зусиль, ніж для підтримання активної рівноваги. Активна рівновага полягає в тому, що організація, випускаючи певну продукцію, якої потребує ринок, здійснює зондування його на предмет виявлення нових потреб, для чого заохочуються дослідницькі проекти. Причому дослідницькі роботи зазвичай не ініціюються керівництвом фірми, а є результатом бажання її працівників реалізувати свої здібності. Організації такого типу називають високоефективними. У високоефективній організації завдання управління полягає, з одного боку, у вивільненні енергії людей, створенні сприятливих умов для їх розвитку і творчого зростання, а з іншого - у спрямуванні їхньої діяльності на досягнення загально організаційних цілей (бажання працівника реалізувати власний проект не має перешкоджати фірмі виготовити заплановану кількість продукції у передбачені угодою терміни).

Орієнтація організації на споживача, а не на боротьбу з конкурентами сприятиме тому, що вона завжди перебуватиме попереду. Отже, ринкова ефективність організації залежить від її здатності своєчасно реагувати на зміни у запитах і вподобаннях споживачів, а це можливо лише за систематичної та цілеспрямованої інноваційної діяльності щодо формування нових способів задоволення потреб споживачів [3].

Таким чином аналіз досвіду менеджменту у сфері бізнесу дозволяє зробити певні висновки і для інших сфер, в тому числі і в галузі територіального управління. На нашу думку, значну роль для розвитку територіальної громади відіграє стратегічне планування, як важливий інструмент підвищення конкурентоспроможності.

Методологія роботи з розробки стратегічного плану підвищення конкурентоспроможності територіальної громади повинна включати наступні етапи:

- організаційні роботи (визначення географічних меж населеного пункту; створення комітету стратегічного розвитку, склад якого повинен адекватно відображувати структуру регіону і усіх зацікавлених суб'єктів: органи влади - місцеві та районні, приватні компанії, науково-дослідні установи тощо; узгодження графіку розробки стратегії, що є інструментом управління і розробляється з метою забезпечення вчасної реалізації проекту);

- аналітичні роботи (проведення ретельного аналізу розвитку основних галузей і секторів економіки населеного пункту; складання економічно-

го профілю регіону; проведення опитування думки підприємців та представників влади і громадськості; визначення головних секторів економіки і напрямків розвитку та їх аналіз; визначення пріоритетів розвитку населеного пункту (головні сектори (галузі) та напрямки розвитку економіки; SWOT - аналіз в розрізі напрямків розвитку та відібраних секторів; визначення стратегічного бачення населеного пункту та його місія);

- роботи з планування (складання плану дій у розрізі напрямків розвитку та головних секторів економіки населеного пункту; визначення переліку проектів);

- роботи з реалізації плану (визначення органів, відповідальних за реалізацію стратегічного плану; розроблення бюджету реалізації кожного проекту; ухвалення плану територіальною громадою; створення органів з управління впровадженням і моніторингу стратегічного плану розвитку територіальної громади).

Таким чином, головним у забезпеченні ефективного управління територіальною громадою є вивчення конкретних умов її діяльності та застосування її очільниками, як професійними менеджерами, сучасних прийомів та методів управлінської діяльності й дієвих інструментів маркетингового менеджменту, що буде сприяти розвитку сільських територій та підвищення їх конкурентного потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Біленчук П.Д. Місцеве самоврядування в Україні. Муніципальне право: Навч. посіб. для вищ. навч. закл. / П.Д. Біленчук, В.В. Кравченко, М.В. Підмогільний; Європ. ун-т управління, безпеки та інформ.-прав. технологій; Т-во науковців по сприянню муніцип. реформі. - К.: Атіка, 2000. - 304 с.

2. Чемерис А.О. Місцеве самоврядування: Монографія. - Кн. 1. Організація роботи сільського, селищного голови / А.О. Чемерис, П.І. Шевчук, П.Ф. Гураль .- Львів: Ліга-Прес, 2002. - 390 с.

3. Цуруль О.А. Менеджмент у державних організаціях/ О.А. Цуруль - К.:КНЕУ, 2002.-142с.

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

МИХАЙЛО ГЛАДКИЙ, аспірант
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Кризовий стан економіки, дефіцит державних ресурсів зумовив процес забезпечення функціонування освіти в Україні в умовах обмеженості бюджетного фінансування. У результаті недоотримання фінансових ресурсів, що виділяються державою, застарілістю нормативно-правового забезпечення та механізмів залучення і використання позабюджетних коштів

освітня галузь не отримує необхідного розвитку. Державні навчальні заклади не завжди приділяють питанню розробки та впровадження системи бюджетування достатньої уваги і тому проблема удосконалення фінансово-економічного механізму освітньої діяльності є вельми актуальною для нашої країни.

Зазначимо, що законодавчо прийнятим методом фінансування освіти в Україні є бюджетне фінансування, яке здійснюється на основі єдиного кошторису доходів та видатків. Джерелами формування кошторису є як бюджетні кошти, так і кошти, отримані з інших джерел (від надання закладом додаткових освітніх послуг, прибутки від реалізації навчально-виробничої продукції, від здачі приміщень в оренду, кредити банківських установ, добровільні внески). При цьому співвідношення між бюджетними та небюджетними фінансовими ресурсами змінюється залежно від наявності бюджетних ресурсів та адекватної державної політики у сфері освіти, темпів економічного розвитку, форми власності навчального закладу, співвідношення між державним та недержавним секторами економіки тощо [1].

Основним чинником максимізації ефективності освіти в Україні має бути принцип повноти забезпечення бюджетних установ освітньої сфери фінансовими ресурсами, що передбачає упровадження наступних заходів: збільшення нормативу при плануванні видатків на утримання бюджетних установ, а це дозволить поліпшить умови фізичного, розумового, духовного розвитку особистості; оптимізація мережі загальноосвітніх навчальних закладів (насамперед у сільській місцевості), шляхом максимальної доступності освітніх послуги для всіх категорій населення через спрямування коштів бюджетів на розвиток сучасної освітньої інфраструктури; раціональне використання кадрового потенціалу педагогічних працівників навчальних закладів та підвищення рівня оплати їх праці відповідно до навантаження, педагогічного стажу тощо; створення умов для здобуття учнями і студентами освіти світового рівня в Україні, що сприятиме їх адаптації в умовах ринкової економіки; забезпечення доступу до якісної освіти групам населення, які потребують особливої уваги в умовах ринкової економіки (діти із малозабезпечених родин, безпритульні, люди з особливими потребами); відповідність освітніх послуг вимогам ринкового середовища та демократичного суспільства; вивчення і запровадження у навчально-виховний процес нових прогресивних форм і методів роботи (особливий акцент при цьому має робитися на впровадженні інтерактивних методів навчання, подальшої гуманізації навчально-виховного процесу); поліпшення соціального забезпечення вчителів, незадовільність якого негативно впливає на якість освіти, оскільки педагогічні працівники змушені шукати додаткові джерела заробітків і т. д.

Проведене дослідження сучасного стану фінансування освіти в Україні засвідчує, що для розв’язання проблем галузі необхідно розробити цілісну систему державних заходів, що будуть спрямовані на забезпечення її ефективного розвитку. При цьому головним завданням має стати забезпечення достатнього фінансування галузі шляхом оптимізації бюджетних та

позабюджетних джерел її розвитку [2].

Особливу роль повинна також відігравати система управління та контролю за діяльністю бюджетних установ щодо ефективності використання фінансових ресурсів держави. Для поліпшення ж наявного стану, який склався нині, політику фінансування освіти потрібно формувати відповідно до соціально-економічної доцільності здійснених бюджетних видатків та поєднання вітчизняного зі світовим досвідом [3-4].

Отже, на підставі вищезазначеного можемо стверджувати, що розробка методів і критеріїв оптимізації фінансового механізму освітньої галузі є складним фінансовим і організаційним завданням. А його ефективне розв'язання має передбачати наступне: удосконалення інформаційної бази прийняття управлінських рішень; наукове обґрунтування цільових планових показників бюджетування; залучення до процесу бюджетування всіх працівників закладів; підвищення зацікавленості працівників усіх підрозділів у результатах їх діяльності; розробку та запровадження системи внутрішніх звітних форм та організацію документообігу; розробку або придбання програмного забезпечення процесу бюджетування; виділення коштів на фінансування заходів щодо переходу на нову систему управління ресурсами навчального закладу тощо.

Список використаних джерел:

1. Буковинський В. С. Шляхи удосконалення планування витрат на освіту / В. С. Буковинський // Фінанси України. - 2004. - № 9. - С. 74-83.

2. Куклін О.В. Економічні аспекти вищої освіти: Монографія / О.В. Куклін. - К.: Знання України, 2008. - 331 с.

3. Воловник В. Є. Логістичний підхід до організації управління і контроль якості навчального процесу у вищій школі / В. Є. Воловник // Наука і освіта. - 2005. - № 7/8. - С. 141-145.

4. Сиченко В.В. Сутність та особливості маркетингу освітніх послуг в Україні / В.В. Сиченко // Державне будівництво [Електронне видання Харківського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України]. – 2007. - № 2. – Режим доступу до журн.: http://www.kbuapa.kharkov.ua.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАОЩАДЖЕНЬ В ІНВЕСТИЦІЇ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

ОЛЕКСАНДР ЗАДОЯ, аспірант
Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, Україна

До найбільш важливих категорій сучасних теорій макроекономічної рівноваги належить заощадження та інвестиції. Спільним елементом суттєво відмінних теорій збалансованості національної економіки є визнання важливості досягнення рівноваги заощаджень та інвестицій. Як кейнсіансь-

кі, так і класичні теорії виходять з того, що рівність чистих інвестицій валовим заощадженням може забезпечити рівновагу сукупного попиту та сукупної пропозиції. Цей постулат сприймається як даність, що не викликає особливих заперечень.

Найчастіше проблему прискорення економічного розвитку пов'язують зі збільшенням інвестицій. Досить поширеною є точка зору, що країни, у яких питома вага інвестицій у ВВП (середня схильність до інвестування) не перевищує 15%, відносяться до деградуючий економік, (режим проїдання) (зокрема, сюди віднесено й Україну). Якщо ж цей показник знаходиться на рівні 15-25%, економіку таких країн можна віднести до стабільних систем (режим стабілізації). А от необхідну модернізацію можна забезпечити лише тоді, коли країна більше 25% свого ВВП буде використовувати на інвестиції (режим модернізації)[1]. Звідсіля й заклики до прискореного інвестування.

Однак, на наш погляд, проблему не можна звести тільки до створення відповідного інвестиційного клімату, різного роду державних заохочень інвестиційної діяльності, тощо. Не слід забувати, що з макроекономічної точки зору головним джерелом інвестицій можуть виступати заощадження. Якщо ж в односторонньому порядку всяк заохочувати лише інвестування, країна може зіткнутися з гострими проблемами макроекономічної рівноваги, що, як правило, позначиться й на темпах економічного зростання.

Таким чином, частиною державної інвестиційної політики повинна стати система заходів, спрямованих на стимулювання заощадження та їх трансформацію саме у інвестиції.

Разом з тим, економічна наука практично зупинилася у дослідженні самої суті та мотивів заощаджень. Якщо інвестиціям присвячена величезна кількість спеціальних досліджень та теорій, їх автори отримали широке міжнародне визнання та стали лауреатами престижних міжнародних наукових премій (зокрема, і Нобелівської), то виявити сьогодні у величезному потоці наукових публікацій дослідження, деб спеціальним об'єктом теоретичного аналізу стали заощадження, досить складно. У відповідь на запити суспільства багатьох дослідників більше цікавить, як уберегти грошові заощадження від знецінення та як обрати найкращу форму зберігання заощаджень, ніж глибоке дослідження мотивів та стимулів заощаджень як таких. Відсутність же відповідей на останні питання робить неможливим як обґрунтоване прогнозування названих процесів, так і у випадку необхідності ефективне державне регулювання трансформації заощаджень у інвестиції, що підтверджується більш частими та глибшими фінансово-економічними кризами останніх десятиліть.

На наш погляд, при формуванні державної політики регулювання заощаджень, інвестицій та процесу трансформації перших у останні необхідно враховувати наступні методологічні застереження:

1. Заощадження є частиною наявного доходу економічного суб'єкта, яку він не використовує на поточне споживання. Мотивами такої відмови від поточного споживання може бути або намагання відтермінувати споживання в часі (відкладене споживання), або альтернативне використання

наявного доходу (наприклад, інвестування для подальшого збільшення доходів). Якщо говорити про домогосподарства, то заощадження першого роду за своєю природою є споживацькими заощадженнями, і при збільшенні терміну аналізу вони просто співпадають (заощадження на відпочинок протягом зими стануть споживанням влітку). Заощадження другого роду, як правило, набувають форму пасивного інвестування (банківські депозити чи портфельні інвестиції у цінні папери). Однак, у будь-якому випадку, збільшення заощаджень відносно зменшують споживацькі витрати в даний момент та негативно позначаються на сукупному попиті як чиннику економічного зростання. Тому державна політика повинна запропонувати варіанти компенсації втрат сукупного попиту від зменшення поточного споживання, найймовірніше за рахунок збільшення інвестицій.

2. Приймаючи рішення про поділ наявного доходу на поточне споживання та заощадження, економічний суб'єкт керується загальними принципами пошуку рівноважного стану: збільшення поточного споживання буде відбуватися до тих пір, доки гранична корисність грошової одиниці, витраченої на споживання, не зрівняється з граничною корисністю заощадженої грошової одиниці. Розуміння цього факту дає можливість регулювати пропорцію поділу наявного доходу на споживання та заощадження через вплив на граничну корисність кожного варіанту використання доходу. Наприклад, підвищення споживацьких стандартів в країні буде збільшувати граничну корисність споживання, а зростання реальної відсоткової ставки по депозитам буде чинником збільшення граничної корисності заощаджень.

3. У будь-якому разі існує межа збільшення заощаджень. Вони не можуть бути більшими ніж перевищення наявного доходу над автономним споживанням. Оскільки економічний суб'єкт не може споживати менше автономного споживання (адже у цьому випадку виникне загроза самому існуванню економічного суб'єкта), то і жодні засоби стимулювання заощаджень за ці межі будуть неефективними. Країни з невисоким рівнем розвитку мають досить високу питому вагу автономного споживання у наявному доході. Саме це обмеження робить не можливим для слаборозвинених країн за рахунок внутрішніх доходів сформувати заощадження, достатні для досягнення бажаних обсягів інвестування. Висока ж питома вага валових нагромаджень в окремих країнах (наприклад, Китай чи В'єтнам) може бути пояснена пануючими у них аскетичними стандартами споживання, що скорочує обсяги автономного споживання. Інші ж країни цієї групи значною мірою формують інвестиційні ресурси за рахунок зовнішніх джерел.

4. Трансформація заощаджень у інвестиції може здійснюватися як безпосередньо власником наявного доходу (наприклад, через реальне інвестування шляхом закупівлі обладнання, будівництва чи збільшення оборотних активів), так і опосередковано, через передачу коштів фінансовим посередникам (інвестиційні фонди, інститути спільного інвестування, банки, тощо). При цьому у ланцюгу «заощадження-інвестиції» можуть виникати (а точніше, обов'язково виникають) розриви, які несуть загрозу макро-

економічній стабільності. По-перше, значна частина заощаджених доходів взагалі не попадає до суспільного обігу, вилучаючись власниками на певний час. По-друге, значна частина фінансових інвестицій (наприклад, відкриття депозитного рахунку в банку чи придбання облігацій) ніколи не перетворюється у реальні інвестиції. Тому досягнення рівноваги заощаджень та інвестицій не можливе без активної участі банківської системи, здатної, використовуючи грошовий мультиплікатор, перетворювати первинні мобілізовані заощадження у більшу суму кредитних активів.

5. Аналіз світового досвіду не підтверджує наявність жорсткої залежності між питомою вагою валових нагромаджень у ВВП та темпами його зростання. Більше того, зростання питомої ваги валових нагромаджень, як правило, передувало черговій економічній кризі: напередодні кризи цей показник був на 1,5 - 2відсоткових пункти вищим, ніж у середньому за період [2].Перехід сучасної економіки від індустріальної до інформаційної стадії значно зменшує значення інвестицій в основний капітал та збільшує роль споживання як чинника економічного зростання.

6. У сучасній економічній системі існують групи чинників, які мають як односпрямований вплив на стимулювання заощаджень та інвестицій (наприклад, рівень доходу), так і різноспрямований вплив (наприклад, банківський відсоток). Крім того, у ланцюгу «заощадження-інвестиції» у силу об'єктивних причин (неспівпадіння суб'єктів, які приймають рішення про заощадження та інвестування) виникають значні розриви. Тому ймовірність досягнення рівноваги інвестицій та заощаджень внаслідок дії суто ринкових механізмів залишається або надто малою, або надто витратною для суспільства.

Таким чином, забезпечення макроекономічної рівноваги потребує державного регулювання процесів формування заощаджень та інвестицій, яке б базувалося на засадах поєднання ринкових та поза ринкових механізмів.

Список використаних джерел:

1. Віктор Галасюк , Україна: від проїдання до модернізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки..**

2. Задоя А.А. Сбережения, инвестиции и экономическая цикличность: эмпирическая проверка теоретических гипотез / А.А. Задоя // Академічний огляд. – 2015. - №2. – С.5-12.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТЕКСТ ПРОБЛЕМ

ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

АЛІСА МАГДІЧ, кандидат економічних наук, доцент
Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, Україна

Питання про вплив макроекономічних факторів на економічне зростання зберігає свою актуальність протягом десятиліть, що є стимулом для проведення великої кількості емпіричних досліджень. Глобальна фінансово-економічна криза підкреслила важливість соціальних факторів у системі заходів антикризової політики та політики економічного зростання. Сучасна економіка України переживає важкий і болісний період системних змін, який супроводжується наростанням негативних тенденцій у соціальній сфері, погіршенням умов життя населення, різким посиленням диференціації доходів, кризою суспільно-політичної системи. Зростання безробіття, масова бідність і падіння реальних доходів призводять до зростання соціальної напруженості в суспільстві, ускладнюють вихід національної економіки країни з кризи. У зв'язку з цим виявлення особливостей і механізму впливу соціальних факторів на зростання національної економіки має важливе теоретичне і практичне значення в сучасних умовах реформування економіки в нашій країні.

Дослідимо соціально-економічний контекст проблем економічного зростання в Україні у порівняні з іншими європейськими країнами.

Згідно даних Державної служби статистики України обсяг реального внутрішнього валового продукту України у 2015 р. скоротився на 9,9%. З початку 2014 р. динаміка ринку праці України в точності повторює криву розвитку економіки в цілому. Політична криза та економічний спад призвели до банкрутства багатьох компаній, скорочення їх витрат та скорочення штатів. Ринок праці залишається слабким у зв'язку з тривалою економічною стагнацією. В останніх оприлюднених даних Державна служба статистики фіксує зменшення рівня економічної активності населення віком 15-70 років з 64,9% до 62,4%, зменшення рівня зайнятості з 60,2% до 56,6% та збільшення рівня безробіття (за методологією МОП) з 7,3% до 9,3%.

Станом на 1 січня 2015 р. в Україні, як і в усьому світі, найвищий рівень безробіття спостерігався серед молоді віком 15-24 роки (23,1%). Молоді люди залишаються особливо вразливою групою, оскільки рівень безробіття працівників молодше 25 років продовжує зростати. Для порівняння, до початку світової фінансової кризи цей показник складав 12,5% на 1 січня 2008 р.

Однією з найгостріших соціальних проблем в Україні залишається великий розрив між високою вартістю життя і низькою ціною праці. Робоча сила в Україні недооцінена в порівнянні з середньою в країнах Європейського Союзу вдвічі, а в порівнянні з Бельгією, Францією, Швецією – в 4 рази [1].

Погіршення економічної ситуації у країні спричинило подальше падіння і реальної заробітної плати. Реальна заробітна плата за І квартал 2015

р. склала 79,9%, що на 20,1% менше порівняно з відповідним періодом минулого. Падіння реальної зарплати становило 6,5% [1].

Серед численних проблем у сфері оплати праці особливе занепокоєння викликає низька питома вага витрат на робочу силу в собівартості виробництва. Частка заробітної платні у собівартості українських товарів становить близько 6%, тоді як у країнах Західної Європи сягає 50-60%. Водночас обсяг ВВП України менший за ВВП європейських країн лише у 4-5 разів, тоді як заробітна плата менше у 7-20 разів.

Існує багато причин малої частки зарплати в собівартості продукції: низький рівень доданої вартості створюваної на українських підприємствах, практика отримання надприбутків шляхом скорочення витрат на заробітну плату найманого працівника замість модернізації виробництва, відсутність сильного профспілкового руху на відміну від кран Сходу, надмірне податкове навантаження на фонд оплати праці, велика корупційна складова витрат вітчизняних підприємств, низька продуктивність праці.

Залишається значною диференціація заробітної плати за видами економічної діяльності. Найвищі розміри номінальної заробітної плати у липні 2015 р. спостерігались у працівників авіаційного транспорту (18886 грн), фінансового та страхового сектору (9108 грн), що в 4,3 – 2,1 рази перевищує середній рівень заробітної плати за видами економічної діяльності по Україні. Низькою залишається заробітна плата у працівників зайнятих у поштовій та кур'єрській діяльність (2239грн); тимчасовому розміщуванні й організації харчування (2818 грн) [2].

Інститут мінімальної заробітної плати, який сьогодні в Україні не виконує покладеної на нього функції соціального стандарту оплати праці, а є по суті лише технічним нормативом для розрахунку зарплати в бюджетній сфері, залишається ще однією гострою проблемою забезпечення належного рівня оплати праці. На відміну від розвинутих країн світу специфіка розрахунку мінімальної заробітної плати в Україні полягає в тому, що в основу розміру мінімальної заробітної плати закладається прожитковий мінімум, в той час як, наприклад, у США це дані офіційної статистики про вартість життя для сім'ї з 4 людей. При цьому в Україні рівень бюджетного впливу на розмір мінімальної заробітної плати залишається суттєвим, що часто нівелює дію інших чинників. В результаті, мінімальна заробітна плата в Україні чимало відстає від мінімальної заробітної плати європейських країн: мінімальна зарплата в Німеччині становить 1473 €, Польщі – 410 €, Румунії – 218 €, Молдові 95 €, Україні – 53 € [2].

Таким чином, можна констатувати, що в Україні заробітна плата перестала бути надійною основою відтворення населення, отже, для забезпечення високих темпів сталого розвитку в першу чергу потрібні інвестиції в людський капітал.

Серед основних тенденцій ринку праці у 2016 р. зберігаються песимістичні настрої. За прогнозами Міжнародного валютного фонду рівень безробіття зменшиться до рівня 8,8 % лише у 2017 р.

Все більш актуальною стає проблема старіння населення в Україні, яка виявляється у збільшенні частки осіб похилого віку, що свідчить про погіршення демографічної ситуації в Україні (рис. 1). В умовах низької продуктивності праці активне трудове населення неспроможне утримувати зростаючу кількість населення пенсійного віку. Частка пенсійних видатків у ВВП країни вже перевищила 17%. За часткою пенсійних видатків у ВВП Україна посідає одне з найперших місць в світі. Ситуація з фінансуванням пенсійних видатків, ймовірно, у подальшому також загострюватиметься.

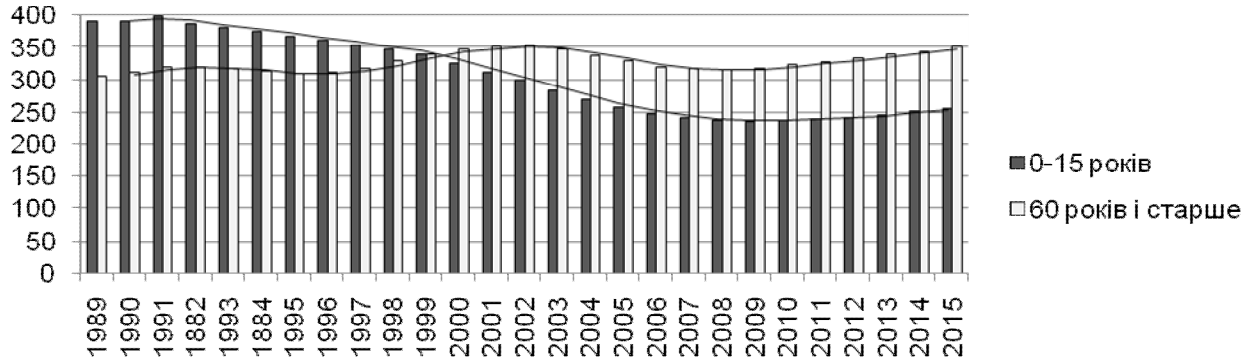

Рис. 1. – **Демографічне навантаження на населення у віці 16-59 років, на 1000 осіб постійного населення**

Побудовано за даними Держстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/

Однією з найбільш гострих в Україні залишається і проблема трансформації заощаджень в інвестиції. Норма заощаджень в Україні в останні десять років неухильно скорочується (рис. 2). У 2004 р. вона досягла 31,4% ВВП, у 2008 р., незважаючи на зростання ВВП, скоротилася до 20,6%, а за підсумками 2015 р. впала, за офіційними даними, до 9,9% ВВП. Це ознака серйозних внутрішніх дисбалансів. Норма заощаджень в Україні набагато нижче середньосвітової (25%), суттєво менше показників країн Західної Європи (17-19%), а також Польщі та Румунії (21-22% ВВП).

Рис. 2. – **Динаміка норми інвестицій та норми заощаджень в Україні, 1999-2015 рр.**

Побудовано за даними Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.imf.org/

З метою привернути увагу міжнародної спільноти до різноманітних аспектів людського розвитку Програма розвитку ООН публікує щорічно звіт з людського розвитку. Методика обчислення Індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП) включає обробку трьох компонентів: рівня освіти, здоров'я та матеріального забезпечення населення. Дещо штучне обмеження лише цими показниками пояснюється тим, що далеко не всі держави мають статистичну базу, здатну надати більш детальні відомості. Крім того, деякі країни надають необхідний мінімум інформації із запізненням майже на два роки.

У 2014 р. Україна за Індексом розвитку людського потенціалу посіла 81 місце з 188 країн. Значення ІРЛП, 0,747, відноситься до високій категорії людського розвитку. За період з 1990-2014 рр. значення ІРЛП України зросло з 0,705 до 0,747, проте ВНД на душу населення зменшився на 24,2% а очікувана тривалість життя при народженні зменшилася на 0,8 року.

Крім того, слід відзначити, що ІРЛП України залишається традиційно низьким порівняно з іншими країнами Центральної та Східної Європи та деякими перехідними економіками азіатського регіону (рис. 3).

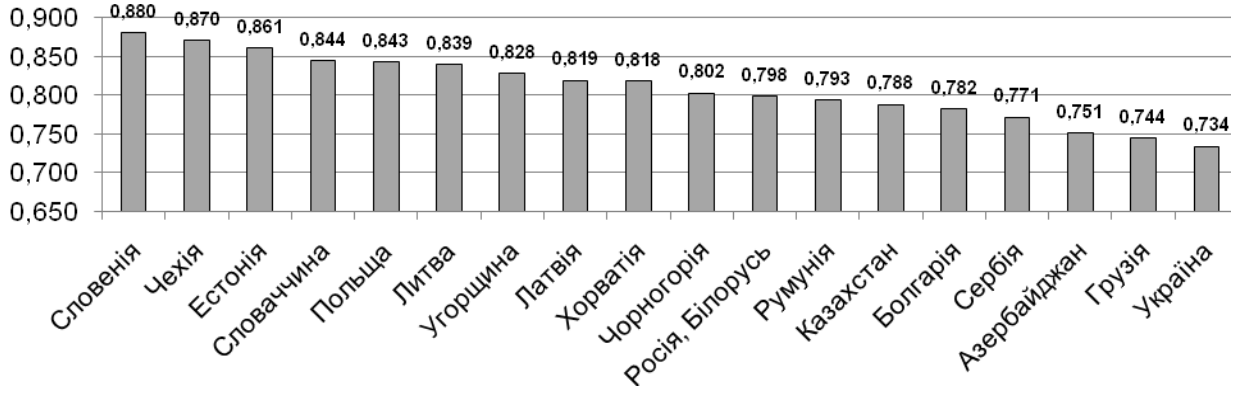

Рис. 3. – **Індекс розвитку людського потенціалу, 2014 р.**

Побудовано за даними Програми розвитку ООН (UNDP) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hdr.undp.org/en/

Аналіз соціально-економічного контексту проблем економічного зростання в Україні дозволив окреслили ті аспекти, які перешкоджають стійкому та тривалому економічному зростанню. Сучасна теоретична та методологічна база дослідження економічного зростання недостатня для того, щоб відповісти на виклики, спричинені глобалізаційними процесами та особливостями суспільно-економічних перетворень, що відбуваються зараз в Україні. Глобальна економічна криза, зростаюча міжнародна конкуренція та загострення всього комплексу соціальних проблем об'єктивно вимагають кардинально змінити підходи до джерел та чинників економічного зростання вітчизняної економіки, приділити особливу увагу соціальним факторам економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Департаменту соціального захисту населення: http://dszn-zoda.gov.ua/

2. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України: http://www.mlsp.gov.ua/

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯКІСНОГО РОЗВИТКУ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ РЕЙТИНГУ DOING BUSINESS

ВАЛЕРІЙ МАРЕНІЧЕНКО, аспірант
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

В останній час ведуться дискусії щодо методик визначення ефективності діяльності, державного регулювання у країнах та їх економіках. Найбільш простим способом одержання інформації про оцінку розвитку та ефективності державного регулювання однієї країни у порівнянні з іншими є її участь у міжнародних рейтингах. Міжнародні рейтинги дозволяють як отримати комплексну оцінку про розвиток країни, так і виявити слабкі та сильні сторони в певній сфері.

Одним із таких міжнародних рейтингів є Doing business – глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг країн світу за показником створення ними сприятливих умов ведення бізнесу, який щорічно проводиться Світовим банком (The World Bank) і Міжнародною фінансовою корпорацією (The International Finance Corporation).

В рамках цього рейтингу оцінюються і відслідковуються зміни нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів державного регулювання, а також їх вплив на малі та середні підприємства протягом усього їх життєвого циклу – від створення і до ліквідації. Одна із ключових передумов створення цього рейтингу полягає в тому, що для ведення бізнесу потрібні якісні правила, які є прозорими і можуть використовуватися всіма економічними суб'єктами по всьому світу.

В дослідженнях у форматі індексу ведення бізнесу приймає участь понад 7000 експертів у різних країнах світу – консультанти з питань бізнесу, юристи, економісти, уряд, а також провідні вчені різних країн, які надають методичну та експертну допомогу.

Для характеристики бізнесу та ефективності державного регулювання в нашій державі необхідний аналіз на прикладі офіційного дослідження індексу ведення бізнесу (Doing business). Для аналізу взяті наступні показники за рейтингом:

- реєстрація підприємств;
- отримання дозволу на будівництво;
- підключення до системи енергозбереження;
- реєстрація власності;

- отримання кредитів;
- захист інвесторів;
- оподаткування;
- міжнародна торгівля;
- забезпечення виконання контрактів;
- вирішення проблем неплатоспроможності.

На основі цих показників проаналізовано рейтинг країн по регіону Європи та Центральної Азії (всього 25 країн). Якщо порівняти рейтинг України з прогресом «сусідів», ми маємо відносно негативний результат. Із зазначених країн, Україна (22 місце) випереджає по загальному рейтингу лише Таджикистан (25 місце), Албанію (24 місце) та Узбекистан (23 місце). Натомість такі країни, як Білорусь (10 місце), Російська Федерація (13 місце) та Молдова (14 місце) продовжують випереджати нас в загальному рейтингу [1].

Зараз місце України у світовому рейтингу Doing business між Саудівською Аравією (82 місце) і Брунеєм (84 місце). У той же час найбільш прогресивними вважаються наступні країни: Коста-Ріка, Уганда, Кенія, Кіпр, Мавританія, Узбекистан, Казахстан, Ямайка, Сенегал і Бенін. У сукупності ці десять країн у період з 2014 по 2015 рік провели 39 регуляторних реформ, спрямованих на поліпшення підприємницького середовища.

Дослідження Doing business показує, що ключовою реформою, що сприяла підвищенню рейтингу України за останній рік, стало спрощення реєстрації бізнесу. Згідно з даними Ведення бізнесу, для реєстрації підприємства в Україні треба подолати 4 процедури, що займає не більше 7 днів.

Слід зазначити, що, згідно рейтингу, в Україні залишаються проблеми отримання дозволів на будівництво та підключення до електромереж. Відповідно до проведеного дослідження підключення до системи електропостачання в Україні оцінено в 5 процедур і в 260 днів. Отримання дозволів на будівництво в 10 процедур та 67 днів. Слід наголосити на тому, що витрати на підключення до електромереж в Україні в 2,5 разів вище, ніж в середньому по країнам Європи та Центральної Азії.

Таким чином, слід зробити висновок, що якісний розвиток малого та середнього бізнесу не може функціонувати без якісного державного регулювання. Дослідження міжнародних показників, рейтингів та індексів, зокрема Doing business, показує реальну картину розвитку бізнесу, маючи в основі співвідносні характеристики. На нашу думку, при створенні механізмів державного регулювання слід орієнтуватися на міжнародний рейтинг Doing business, беручи до уваги ті негативні фактори, в яких Україна має відставання, але й враховувати соціально-економічні, культурні особливості та менталітет ведення бізнесу в нашій державі.

Список використаних джерел:

1. Doing Business 2015 Going Beyond Efficiency [Електронний ресурс]. – Режим доступу // http://www.doingbusiness.org

ЗАВДАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ШЛЯХУ ДО ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

АННА МУНЬКО, аспірант кафедри економіки та регіональної економічної політики
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Децентралізація відкриває шлях до дерегуляції бізнесу, створює сприятливий інвестиційний клімат в країні і забезпечує більшу вмотивованість територіальних громад. Вона створює необхідні умови для забезпечення європейських принципів адміністративної та фінансової незалежності органів місцевого самоврядування [1].

Проте незважаючи на активний запуск фінансової децентралізації в Україні роль органів місцевого самоврядування, їх діяльність, рівень впливу на можливості збільшення фінансового ресурсу досі нівелюється. При цьому, слід урахувати, що для реальної децентралізації бюджету необхідно провести серйозну роботу, що стосується вирівнювання доходів регіонів. Потрібно, щоб всі регіони були вирівняні з погляду їх ресурсної частин.

Тому для країн, що з тривалим досвідом централізованого управління, завдання органів місцевого самоврядування у процесі реформ полягає ще й в тому, щоб максимально вирівняти фінансовий потенціал регіонів. Тоді будуть створені всі умови для закріплення власних джерел доходів за територіальними громадами і зробити їх самодостатніми, а в центр перераховувати тільки ті кошти, що необхідні для забезпечення загальнодержавних потреб. Відповідно, роль органів місцевого самоврядування як суб'єктів управління фінансовим потенціалом регіону у всіх його проявах потребує суттєвого посилення.

Ураховуючи динамічний розвиток місцевого самоврядування в Україні та світі вичерпного переліку заходів щодо підсилення ролі органів місцевого самоврядування як регіонального рівня, так і муніципального, у фінансових процесах існувати не може. Цей перелік постійно збільшується, доповнюється новими механізмами, методами та інструментами управління. Систематичний та безперервний пошук альтернативних джерел створення фінансового ресурсу – є фундаментом усіх процесів, які укріплюють роль органів місцевого самоврядування у системі управління місцевими фінансами. Тим самим посилюється їх вплив на загальнодержавні тенденції покращення соціально-економічного становища.

Рух процесів фінансового забезпечення регіонів повинен спрямовуватися на більш високу ступінь самоорганізації, орієнтації органів місцевого самоврядування на довгострокову перспективу.

У складі завдань органів місцевого самоврядування щодо забезпечення реформи фінансової децентралізації, у першу чергу, повинні бути

виокремлені: стабільне зростання економіки регіону, високий рівень зайнятості населення, стабілізація рівня цін на муніципальні послуги та відповідність їх національним на європейським стандартам якості, підтримка рівноваги балансу надходжень і витрат бюджету, оптимізація місцевого боргу, налагодження міжмуніципальних зв'язків та інтеграція в міжнародний економічний простір, ефективне та у повному обсязі використання сукупного фінансового потенціалу регіону і забезпечення умов його постійного зростання та модернізації.

Вплив органів місцевого самоврядування полягає у перетворені системи управління місцевими фінансами на ефективний інструмент регіонів шляхом виконання таких завдань:

- перетворення економічних підсистем муніципальних утворень на простір зі сприятливими для розвитку місцевих фінансів інститутів та їх консолідації у формуванні місцевих бюджетів;
- зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування у межах кожного регіону та муніципального утворення;
- підвищення ефективності процесу формування дохідної та видаткової частини місцевих бюджетів, посилення їх інвестиційної складової та контролю і відповідальності за дотримання бюджетного законодавства, забезпечення прозорості процесу формування та виконання місцевих бюджетів [2, с. 31];
- постійний пошук, розробка та впровадження альтернативних шляхів фінансового розвитку територій;
- підвищення ефективності використання муніципальної власності (активів) як джерела утворення місцевих фінансових ресурсів;
- регулювання параметрів і характеристик фінансових потоків для підтримки збалансованого розвитку економіко-соціальних процесів;
- запровадження інноваційних форм, методів і інструментів впливу з метою створення умов нарощування місцевих фінансових ресурсів.

Це потребує більш широкого застосування сучасних інструментів управління місцевими фінансами, у тому числі:

- розробки місцевої фінансової політики;
- організації внутрішньо-регіональних, міжрегіональних і світових торгівельних зв'язків;
- використання інноваційних форм співпраці з підприємницькими структурами;
- поглиблення взаємовідносин з науково-дослідницькими і академічними вишами та іншими навчальними закладами.

Зміцнення фінансового потенціалу регіонів не лише за рахунок розширення переліку податків місцевих бюджетів, а й шляхом формування систем створення нових джерел продукування фінансових ресурсів – це одне із найважливіших завдань, яке має бути вирішене у процесі реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади. Управління фінансовими потоками з метою їх самовідновлення та саморозвитку повинно становити основу діяльності органів місцевого самоврядування регіонів.

Серед основних очікуваних результатів управління місцевими фінансами слід виокремити:

- високий рівень використання фінансового потенціалу регіону та широкі можливості щодо реалізації пріоритетних напрямів його розвитку;
- наявність цілісної системи фінансового управління, міцний зв'язок між стратегічним і бюджетним плануванням;
- високий рівень уніфікації та стандартизації процесів управління місцевими фінансами;
- формування умов і стимулів щодо нарощування власних фінансових ресурсів регіону;
- широкі можливості нарощування власної фінансової бази регіону;
- ефективне та у повній мірі застосування нових форм фінансового забезпечення проектів розвитку регіону;
- дієва система муніципального фінансового контролю;
- якісний менеджменту в секторі муніципальних активів;
- досягнення стану саморозвитку та самовідновлення фінансових ресурсів регіону та муніципальних утворень.

Список використаних джерел:

1. Децентралізація відкриває шлях до дерегуляції бізнесу, створює сприятливий інвестиційний клімат в країні і мотивує територіальні громади. – Режим доступу : http://decentralization.gov.ua/news/item/id/273.

2. Латинін М. Фінансово-економічне забезпечення функціонування органів місцевого самоврядування в Україні / М. Латинін // Публічне управління: теорія і практика: зб. наук. пр. – Харків, 2010. – № 1. – С. 29-35.

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

ОЛЬГА ПРИХОДЬКО, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри соціальної роботи
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

У нових умовах надзвичайно актуальною стала вимога часу готувати керівників найвищого рівня, професіоналів, здатних ефективно управляти державою в умовах протиріч і непередбачуваних тенденцій суспільного розвитку. Прискорення темпів, оновлення та розширення інформації призводить до надто швидкого погіршення раніше отриманої освіти й загострює проблеми професійної придатності фахівців у даній специфічній галузі людської діяльності. Із цих причин безперервність освіти державних службовців, як професіоналів, стає важливим шляхом виконання складних завдань економічного, суспільно-політичного, соціального й культурного розвитку країни.

Цілісна система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців в Україні перебуває у процесі формування. Тому одним із пріоритетних завдань кадрового забезпечення державної служби є якісне реформування та створення єдиної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців.

Відправною точкою створення ефективної системи державного управління є державний службовець-професіонал, якому притаманні відповідальність, чесність та відкритість. У зв'язку з цим постає проблема розвитку такої системи управління людськими ресурсами на державній службі, яка б давала можливість сформувати та постійно оновлювати управлінський кадровий потенціал, представники якого здатні бути провідниками позитивних змін у суспільстві й сумлінно та якісно надавати послуги громадянам.

Людський ресурс, незважаючи на суттєве посилення ролі інформаційного та технологічного ресурсів, залишається (і вочевидь залишиться) ключовим чинником успіху діяльності будь-якої організації як цілісної системи, що запускається в дію людьми, працює за допомогою людей і одержує результати для людей.

Центральним елементом цієї системи є підвищення кваліфікації державних службовців і, насамперед, тих, які мають досвід практичної роботи у органах державної виконавчої влади чи виконавчих органах місцевого самоврядування на посадах відповідних категорій, але потребують суттєвого оновлення знань, освоєння сучасних методів державного управління на основі оволодіння відповідними вміннями та навичками.

Підвищення кваліфікації повинно дати змогу державним службовцям, особливо нижчого рангу, пристосуватися до швидких змін у професійній діяльності, яка стає дедалі більше спеціалізованою.

Навчання державних службовців має відбуватися саме за професійною програмою підвищення кваліфікації. Зміст навчання за такою програмою спрямований на оновлення та поглиблення економічних, управлінських, соціально-гуманітарних, політико-правових та спеціальних фахових знань і умінь, включаючи вивчення вітчизняного й іноземного досвіду, необхідного для осіб, які обіймають посади певної категорії державних службовців.

Ще одним складником підвищення кваліфікації є самоосвіта (систематичне самостійне навчання). Підвищення кваліфікації шляхом самоосвіти передбачає отримання та застосування державним службовцем додаткових знань для вдосконалення управлінської діяльності, спрямованої на якісне виконання завдань, що він їх отримує в процесі роботи в органі виконавчої влади або в органі місцевого самоврядування.

Інтегрування нашої країни в європейську спільноту, зміцнення правових і демократичних засад розбудови української державності спонукають до пошуків найбільш ефективних шляхів професійного навчання державних службовців України. Одним із важливих кроків практичної реалізації стратегічних питань кадрового забезпечення державної служби стало за-

провадження підготовки магістрів державного управління за окремою освітньо-професійною програмою у вищих навчальних закладах України .

Таким чином, система безперервного професійного навчання державних службовців має бути спрямована на створення державної служби, яка відповідає європейським стандартам. Вона мусить забезпечувати державних службовців уміннями й навичками, необхідними для виконання посадових обов'язків, і бути максимально ефективною та економною щодо витрат. Постійний розвиток науки, поява нових методів управління, сучасних видів техніки й новітніх технологій вимагають постійного вдосконалення знань, що неможливо за відсутності здатності до навчання. Для успішного вирішення проблем держслужбовець мусить мати не тільки глибокі знання з теорії і практики, а й досить високу професійну майстерність, яка формується шляхом набуття необхідних професійних вмінь та навичок у процесі професійної діяльності.

Отже, у період становлення та розвитку демократичних владних інститутів держави особливого значення набуває формування сучасної системи роботи з кадрами. Професійний рівень службовців є одним з вирішальних чинників успішного розвитку країни. Службовці різних рівнів мають бути здатними вирішувати важливі політичні, економічні, соціальні й культурні проблеми суспільства.

СТРАТЕГІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

АНДРІЙ ПУГАЧ, к.т. н., доцент
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

В останні роки сільське господарство досягло стабільної позитивної динаміки і все більше нарощує виробництво сільськогосподарської продукції. Практично завершилося формування структури виробництва та системи його організації в процесі земельної і аграрної реформи.

Подальший розвиток галузі, що є однією з найбільш важливих в економіці України, потребує якісних перетворень, спроможних забезпечити підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва та продовольчу безпеку держави.

Виконання цього завдання пов'язане із визначенням стратегічних орієнтирів розвитку сільського господарства, відповідно до яких буде здійснюватись державна політика щодо нормативно-правового, фінансово-економічного та іншого регулювання галузі. Ці орієнтири мають враховувати необхідність реалізації базових програмних документів соціально-економічного розвитку країни.

Сучасні тенденції розвитку світового господарства та економіки країни в цілому, досягнення науки і науково-технічного прогресу тощо.

Ключовим є необхідність формування в Україні вже у найближчій перспективі інноваційної моделі розвитку сільського господарства, спроможної забезпечити його стійке прискорене зростання. Стратегічні напрями передбачають визначення кількісних та якісних параметрів розвитку сільського господарства до 2020 року, а також основні заходи, через здійснення яких ці параметри будуть досягнуті.

Ці напрями сформовані за результатами наукових досліджень, аналізу й узагальнення практики, оцінки та моделювання суспільних і виробничих процесів та ін. Стратегічні напрями можуть використовуватися для розробки нормативно-правових документів у сфері сільського господарства, програмних та поточних документів державних органів та органів місцевого самоврядування усіх рівнів щодо розвитку галузі у відповідному періоді.

Також ці напрями доцільно враховувати при координації заходів щодо модернізації економіки країни та сільського господарства, розробці ефективних механізмів реалізації реформ.

Теперішні умови господарювання вимагають від менеджерів орієнтуватися на стратегічне мислення, яке передбачає вивчення потреб споживачів, нових можливостей і загроз, конкурентних позицій, вважаючи це такою самою звичною діяльністю, як і аналіз та оцінка ситуації всередині підприємства. Стратегічне мислення базується на усвідомленні насамперед керівниками та всім персоналом власної відповідальності за довгострокове існування та розвиток підприємства, необхідності відповідного управління цим процесом і забезпечення орієнтації всіх видів діяльності на створення та підвищення конкурентоспроможності, фінансового успіху впродовж тривалого періоду. І саме в основі стратегічного мислення лежить концепція стратегічного управління.

Формування стратегії розвитку підприємства має базуватись на результатах системного аналізу впливу факторів його внутрішнього і зовнішнього середовища, що має розглядатись як двоїстий. З одного боку, ефективність формування стратегії залежить від забезпеченості підприємства кваліфікованим персоналом, інформаційними ресурсами, певною технікою та методиками, що необхідні для своєчасного і адекватного прийняття управлінських рішень, а з іншого – рівень розвитку його стратегічного потенціалу обумовлює не тільки спроможність до адаптації, а й здатність впливати на фактори зовнішнього середовища. Крім того дана стратегія повинна ґрунтуватися на: забезпеченні перманентного підвищення якості продукції, її привабливості для споживача; оптимізації пропозиції товарів і доступних споживачеві цін; створенні ефективної збутової мережі на основі стабільних контактів з посередницькими торговими фірмами та агенціями; врахування національних особливостей та специфіки запитів споживачів у різних регіонах.

Реалізація стратегії розвитку має приводити до подолання і попередження виникнення криз на підприємстві. Оскільки криза має двоїстий характер: вона є наслідком протиріч на підприємстві та формою їх вирішення,

стратегічне управління розвитком має бути націленим на розв'язання існуючих протиріч і передбачення (прогнозування) їх утворення. Отже, стратегії розвитку підприємства доцільно класифікувати за спрямованістю на такі, що направлені на вирішення протиріч між елементами внутрішнього середовища підприємства як системи та між його внутрішнім і зовнішнім середовищем

Стратегічне управління для вітчизняних підприємств є вкрай необхідним. По-перше, воно сприяє досягненню динамічної рівноваги із зовнішнім середовищем. По-друге, його використання пов'язане з пошуком шляхів виживання в умовах ринку та нових факторів успіху підприємства у конкурентному середовищі. На даний час для більшості керівників сільськогосподарських підприємств сфера стратегічного управління є найскладнішою і потребує ретельного дослідження.

Проводячи стратегічний аналіз аграрних підприємств, особливу увагу слід приділити їх фінансовому стану. Він є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

ДЕРЖАВНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ УПРОВАДЖЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТНОЇ ПАРАДИГМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

КАТЕРИНА РОМАНЕНКО, доктор наук з державного управління, зав-кафедрою освітнього менеджменту
КВНЗ «Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», Україна

Маркетинг як інтегративний соціальний феномен проявляється у різноманітних соціальних формах, а для державного управління найбільше значення має його управлінський зміст. Державний маркетинг розвивається передусім як управлінська парадигма діяльності органів державної влади в умовах становлення ринкового суспільства. У зв'язку з цим він прямо пов'язаний з менеджментною парадигмою управлінської діяльності, яка виступає загальною основою усіх управлінських інновацій в епоху «революції менеджерів». Аналіз зарубіжного досвіду показує, що практично всі маркетингові інновації державного управління в розвинених країнах відбуваються у межах парадигмального підходу, який дістав назву «новий державний менеджмент». Це ставить проблему дослідження змістовних зв'язків між маркетингом та менеджментом як інноваційними управлінськими феноменами у контексті загального процесу реформування вітчизняного державного управління.

Загальним концептуальним та соціальним фоном цього процесу є глибинні сутнісні зміни у самому державному управлінні, пов'язані з взає-

мопроникненням політико-адміністративних та ринкових процесів управління в контексті формування інформаційного суспільства та становлення демократичних засад державного устрою в Україні.

Трансформація державного управління обумовлена змінами у формах діяльності українського суспільства, які відбуваються в процесі його соціальної модернізації. Її природа випливає з фундаментальних характеристик самого державного управління, в якому концентрується організаційна та керівна функція соціальної системи. По-перше, державне управління є свого роду діяльністю над діяльністю, оскільки своєю метою має організацію усіх напрямків життєдіяльності суспільства. Відтак саме державне управління здійснює основну конструктивну роботу стосовно діяльності інших структурних елементів суспільства, задає їм цілі та завдання. По-друге, основним реальним об'єктом державного управління є люди як носії тих чи інших соціальних функцій, відносин, ідей тощо. Тому управлінські зміни мають носити соціально-змістовний, а не структурно-формальний характер, оскільки в іншому разі вони не будуть синхронізовані зі змінами в соціальному середовищі, які продукуються новими соціокультурними патернами індивідуального чи групового характеру. По-третє, державне управління має динамічний характер, оскільки націлене на регулювання змін у діяльності соціальних суб'єктів, спрямування, коригування, координацію траєкторій руху соціальних суб'єктів у системі соціальних відносин суспільства, що трансформується [1, С.13, 30, 33].

З цього випливає проективно-системоутворююча функція державного управління стосовно інших модернізаційних процесів. Описані вище сутнісні характеристики державного управління визначають соціальні та когнітивні засади функціонування його механізмів у суспільстві, що трансформується, а також у ринковому суспільстві. Традиційно будь-які форми управлінської діяльності у вітчизняній науці аналізувалися в межах природничо-натуралістичних підходів, де основна увага концентрувалася на загальних закономірностях управлінських процесів з виходом на кібернетичні моделі управлінських систем та зв'язках управління з соціальною диференціацією суспільства в контексті теорії класової боротьби. Відповідно в центрі уваги теорії державного управління знаходилися загальні проблеми, аналізувалася не діяльність управління, а самі процеси безвідносно до людської діяльності. Проблема ефективних механізмів управління, виходячи з інтересів не лише суб'єкта, а і його об'єктів, взагалі не ставилася, оскільки за межами теоретичного розгляду залишалися такі аспекти державного управління, як соціально орієнтоване цілепокладання, функціональна диференціація між управляючою і керованою системами, механізми зворотного зв'язку між державним управлінням та громадянським суспільством тощо.

Тому в сучасних умовах, використовуючи позитивний світовий досвід, вітчизняне державне управління починає переорієнтовуватися на іншу парадигму дослідження та функціонування своїх механізмів – теорію менеджменту. В інтерпретації вказаної теорії управління носить діяльнісний ха-

рактер, прямо пов'язане з особистісним та соціокультурним контекстом управлінської діяльності і на практичному рівні орієнтоване на конкретні механізми прийняття і реалізації управлінських рішень. Діяльнісний підхід у теорії менеджменту дає можливість вибудувати не абстрактну, а працюючу систему соціальної детермінації механізмів державного управління. В її основі – соціальне середовище управлінської діяльності, з якого випливає функціональний імператив управління, на базі якого формуються державна політика, система цілей та цілепокладання, управлінська стратегія. Концептуальний синтез усіх вказаних компонентів дає спосіб управління, що є безпосереднім фундаментом розробки проблематики механізмів управління. Слід підкреслити, що адекватність цих механізмів соціокультурному середовищу забезпечується теорією державного управління, яка на основі національних традицій обгрунтовує напрямки матеріалізації управлінських ідей у стратегії, управлінські структури і зміст стратегічного планування [2, С.8].

Сучасна теорія менеджменту претендує на створення загальної теорії будь-якої управлінської діяльності. Дослідники обгрунтовують, що як загальнолюдська діяльність менеджмент може розповсюджуватися і на громадську, і на сімейну, і на ділову сфери. Сам індивід управляє своєю роботою, беручи на себе відповідальність за мету, виконання та результат. У цьому відношенні менеджмент – це вираз людської сили, можливість активно формувати світ та управляти ним, а не просто реакція на його прояви. Фактично сучасний менеджмент як соціальний феномен у своїй широкій інтерпретації ототожнюється з активно-цілепокладальною стороною будь-якої діяльності. «Менеджмент як загальна людська діяльність припускає прийняття індивідом відповідальності за свою діяльність та свідомі зусилля, спрямовані на досягнення певного результату» [3, С.21].

Як загальноуправлінський процес менеджмент включає в себе основні структурні компоненти будь-якої свідомо керованої діяльності: рішення про постановку мети та планування діяльності для її досягнення; розподіл часу і дій, необхідних для вирішення завдання; мотивацію та спонукання до дії; координацію окремих взаємопов'язаних дій і здійснення контролю над тим, що зроблено, для співставлення з початковими планами. Як такий менеджмент – обов'язковий компонент більшості видів продуктивної діяльності людини.

Широкий управлінський зміст менеджменту робить його застосовним для використання у будь-якій сфері державного управління як теорії та практичного інструменту [4, С.29-30]. Відповідно в залежності від потреб менеджмент може використовуватися для аналізу цілеспрямованого, планомірного впливу на об'єкт управління з боку органів державної влади; для організації в межах системи державного управління планування, організації, регулювання, мотивації, контроль та облік; для оптимізації структури органів державного управління через поєднання основних взаємозалежних елементів (люди, інформація, організація); як методологія вивчення проблем державного управління тощо.

Проте, з іншого боку, широке окреслення предметності менеджменту робить неможливим формування єдиного концептуального визначення цього феномену. Сотні визначень менеджменту варіюють в надзвичайно широких межах. Найбільш загальні визначення ототожнюють менеджмент з управлінням в соціально-економічних системах чи умінням добиватися поставлених цілей завдяки використанню діяльності інших людей. Вузько-функціональні визначення характеризують менеджмент як сукупність методів управління з метою підвищення ефективності підприємницької діяльності та збільшення прибутку, по суті зводячи його сферу застосування лише до підприємницької діяльності.

Для виконання завдань аналізу функціонування механізмів державного управління найбільш адекватним є визначення менеджменту як системи управлінської діяльності будь-якої соціальної організації в умовах ринкового суспільства. В цьому розумінні менеджмент представляє собою інтеграційний процес, з допомогою якого професійно підготовлені спеціалісти формують організації та управляють ними шляхом постановки цілей та розробки способів їх досягнення. Переважна більшість дослідників сходяться на тому, що менеджмент є управлінською діяльністю організації в умовах ринку: «у наш час поняття менеджмент та «управління організацією» звичайно використовуються як ідентичні» [5, С.18)].

Слід сказати, що подібний підхід до аналізу механізмів державного управління відповідає і загальносоціальному розумінню управлінських функцій держави загалом, оскільки спирається на системну інтерпретацію принципів організаційного управління. Методологія розгляду системи соціально-економічних відносин як сукупності взаємодіючих організацій досить добре розроблена в сучасних постіндустріальних концепціях соціального управління, особливо у працях Дж. Гелбрейта. «Якщо створена система вписується у певну структуру людських відносин, якщо вона відносно стійка і досить довгий час здатна задовольняти деякі потреби і якщо функціонування кожного її елемента досить відповідає ряду формальних вимог,... то прийнято говорити про певну відповідну організацію...В цьому випадку поняття «система» і «організація» співпадають» [6, С.61]. Вказана особливість менеджменту як організаційного управління відкриває широкі можливості його застосування в управлінській діяльності органів державної влади.

Список використаних джерел:

1. Путеводитель по методологии Организации, Руководства и Управления: Хрестоматия по работам Г. П. Щедровицкого. – М.: Дело, 2003. – 160 с.
2. Гончаров В. В. Ключевые элементы управления и их практическое значение /В. В. Гончаров. – М.: МНИИПУ, 1998. – 192 с.
3. Бодди Д. Основы менеджмента: Пер. с англ. / Д. Бодди, Р. Пэйтон. – СПб: Питер, 1999. – 816 с.
4. Фомичев А. Н. Административный менеджмент / А. Н. Фомичев. – М.: Дашков и К, 2003. – 228 с.

5. Граждан В. Д. Теория управления /В. Д. Граждан. – М.: Гардарики, 2004. – 416 с.
6. Карташов В.А. Система систем: Очерки общей теории и методологии / В.А.Карташов. – М.: Наука, 1995. – 438 с.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕНН ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

НАТАЛІЯ ШЕВЧЕНКО, д. держ. упр., доцент
МАРІНА СИЧОВА, к.е.н., доцент
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Світова практика доводить, що одним з визначальних факторів успішного розвитку будь-якої національної чи галузевої економіки є ступінь її інноваційності. Україна не виняток, а тому має забезпечити позитивні зміни в економіці, і в аграрному секторі зокрема, шляхом сприяння інноваційному розвитку з боку держави. Надзвичайно важливим для функціонування економічної системи нашої держави є утвердження інноваційної моделі розвитку аграрного сектору економіки країни. Основну ознаку його розвитку зумовлює специфіка аграрного виробництва, що полягає у повільності зміни характеристик землі, видів рослин і тварин, тобто еволюційність.

Інновації в аграрному секторі мають багато напрямів: технічні, технологічні, екологічні, біологічні та інші. Але впровадження інновацій в аграрний сектор економіки неможливо на морально застарілій виробничій базі, зношеному устаткуванні аграрних підприємств і наукових центрів.

Розвиток аграрного сектору економіки на новому інноваційному рівні неможливий без активного залучення та раціонального використання фінансових ресурсів, які є рушійним фактором розвитку будь-якого економічного процесу. Фінансові ресурси у поєднанні з інноваціями дадуть мультиплікативний ефект, не лише збільшуючи кількість робочих місць і обсяги виробленої продукції, а й знижуючи вартість одиниці продукції, покращуючи її якість, підвищуючи рентабельність виробництва, умови праці та її продуктивність. Все зазначене є суттєвим підґрунтям підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору.

Рівень розвитку аграрного сектору економіки України потребує невідкладних комплексних заходів, направлених на визначення найважливіших і першочергових інноваційно-інвестиційних проектів, реалізація яких забезпечила б необхідний рівень конкурентоспроможності цього сектору. Водночас для втілення в практику найважливіших інноваційних проектів необхідно задіяти значні за обсягами фінансові ресурси. Сучасні економічні тенденції свідчать про обмеженість фінансового потенціалу для розвитку аграрного сектору, що виявляється у зменшенні обсягів капітальних видатків

бюджету, кредитів, для впровадження інновацій, чистого прибутку підприємств, амортизації на реновацію тощо.

Фінансовий потенціал забезпечення інноваційного процесу ґрунтується на концентрації заощаджень та інвестицій в галузях, які на державному рівні визначені пріоритетними, що в повній мірі стосується аграрного сектору. На сьогодні в Україні спостерігається значні диспропорції між нагромадженням і споживанням, заощадженнями та інвестиціями. Крім того, мають місце глибокі дисбаланси відтворювального процесу: деформація структури суспільного капіталу та умов його відтворення; асинхронність розвитку та відірваність фінансового сектору від реальної економіки; невідповідність між обсягами споживчих витрат та інвестиційних ресурсів. Тому аналіз ефективності використання наявних і пошук потенційних джерел фінансових ресурсів для інноваційного розвитку економіки та кожного її сектору є особливо актуальним.

Джерела фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору країни поділяються на внутрішні і зовнішні.

Внутрішні джерела фінансових ресурсів включають: прибуток; амортизаційні відрахування підприємств; резервні та страхові фонди; внески засновників в статутний капітал; дивіденди, проценти; дохід від операцій з капіталом і фінансового інвестування; спонсорські та донорські внески.

Зовнішні джерела фінансових ресурсів включають: ресурси інвесторів; банківський інвестиційний кредит; цільовий державний кредит; податковий і інвестиційний кредит; емісію акцій та облігацій; фінансовий лізинг; кошти державного та місцевих бюджетів; субсидії, дотації, гранти, пільги; кошти державних підприємств; благодійні внески.

Тобто, теоретично існує досить багато джерел фінансових ресурсів, які можуть бути спрямовані на інноваційний розвиток аграрного сектору України. Але аналіз показав, що всі ці потенційні джерела хоча і є в наявності, однак вони розпорошені, тому використовуються нецілеспрямовано. Всі фінансові ресурси необхідно консолідувати та направляти на найважливіші для інноваційного розвитку проекти. Таким чином, однією з важливих проблем інноваційного розвитку аграрного сектору є необхідність консолідації джерел фінансових ресурсів.

Крім того, обсяги фінансових ресурсів, які спрямовуються на інноваційні цілі, є обмеженими, тому для суттєвого збільшення їх розміру необхідно задіяти новий механізм залучення фінансових коштів, що ґрунтується на принципах консолідації.

Також, необхідно змінити підходи до правового регулювання процесів фінансового забезпечення інноваційного розвитку, які полягають у встановленні на законодавчому рівні економічно обґрунтованих фінансових нормативів щодо спрямування частини ресурсів банківської системи і небанківських фінансових установ для фінансування інноваційних проектів, що дасть можливість прискорити інноваційний розвиток економіки.

МАРКЕТИНГОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

КАТЕРИНА СУХОНОСОВА, аспірант
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Державний маркетинг є ефективним механізмом поєднання адміністративних, соціальних та економічних реформ для вдоско-налення механізму адміністративного реформування. У цьому відношенні найбільше значення мають такі складові впровадження його механізмів як розширення функцій державного управління, забезпечення соціального партнерства в процесі здійснення адміністративної реформи, обгрунтування соціальної інтерпретації об'єкта державного управління, взаємодія об'єкта і суб'єкта державного управління, використання адміністративних реформ як інструмента формування ринкового суспільства [1].

Маркетинговий механізм державного управління – це сукупність принципів, напрямків, управлінських засобів (організаційних, нормативно-правових, економічних) та заходів управлінського впливу органів державної влади на маркетингову систему, спрямованих на задоволення потреб споживачів та підвищення конкурентоспро-можності [2].

Маркетинговий механізм державного управління, що носить некомерційний характер, реалізується в межах загальних ринкових закономірностей і з використанням ринкового інструментарію досягнення своїх цілей. Через це, застосування маркетингової методології управління не суперечить соціальній орієнтації маркетингового механізму як некомерційної сфери діяльності органів державної влади.

До основних характеристик процесу становлення державного маркетингу в Україні доцільно віднести впровадження в управлінську діяльність принципу людинозбереження як маркетингового механізму цілепокладання в державному управлінні, поширення некомерційного державного маркетингу в соціальній сфері, конституювання маркетингових засад формування механізмів державної влади, набуття пріоритетного характеру стратегічним маркетинговим управлінням економікою, підтримку балансу державного та приватного секторів, організаційно-господарську діяльність із забезпечення державних програм.

Таким чином, обґрунтована необхідність використання концепції маркетингового механізму державного управління некомерційними організаціями, зокрема органами державної влади. Для застосування концепції некомерційного маркетингу в державному управлінні особливо важливо те, що в ній відіграє провідну роль соціальна спрямованість маркетингу. Саме характеристики маркетингового механізму державного управління як некомерційного визначають мету його застосування в державному управлінні як досягнення визначеної користі, створюваної для суспільства загалом або для окремих груп населення. Ця користь і зветься соціальним ефектом реалізації маркетингового механізму державного управління.

Список використаних джерел:

1. Романенко, К. М. Маркетингові технології як механізм реформування державного управління в Україні / К.М. Романенко // Економіка та держава 3 (2010): - с. 121-123.
2. Ромат Є.В. Комплексний аналіз маркетингового механізму в системі державного управління / Є.В. Ромат, І.В. Чаплай // Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2015. – Вип. 2 (49). – с. 3-9.
3. Сиченко В.В. Напрями соціального маркетингу в державному регулюванні / В.В. Сиченко // Розвиток форм та методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації: Матеріали 2-ї Міжнар. наук.-практ. конференції – 25-27 березня 2014 р. - Дніпропетровськ: ДДАЕУ, 2014. – с. 57.

ФІСКАЛЬНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

*МИРОСЛАВ ТРЕЩОВ***,** к.е.н., здобувач ступеню доктора наук кафедри економіки та регіональної економічної політики
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Більшість європейських країн протягом останнього десятиліття розпочали перехід до фіскальної децентралізації шляхом перекладення переважної частини повноважень та відповідних їм доходів від центру до місцевих і регіональних самоврядних органів влади.

Економічна доцільність фіскальної децентралізації істотно спирається на такі аргументи: органи місцеві самоврядування більш наближені до мешканців територіальних громад, а отже можуть краще визначати та задовольняти їх потреби; конкуренція між юрисдикціями обмежує місцеве податкове навантаження і сприяє підвищенню економічної ефективності надання локальних публічних послуг; посилюється відповідальність і прозорість у наданні соціальних і адміністративних послуг мешканцям громад.

У Європі змодельовані три інституціональні особливості, які вказують на необхідність проведення фіскальної децентралізації:

- Трансфертна залежність. Залежність місцевих бюджетів від трансфертів із державного бюджету порушує загальнодержавний фінансовий баланс. Таким чином, дозволяючи уряду отримати доступ до власних доходів органи місцевого самоврядування втрачають вплив на хід фінансового забезпечення територій.

- Фіскальні норми. Звуження повноважень органів місцевого самоврядування щодо використання податкових регуляторів нівелюють їх роль у розвитку місцевого фінансового потенціалу.

- Автономія місцевих запозичень. Низький рівень самостійності органів місцевого самоврядування у процесі здійснення запозичень суттєво підриває їх фінансову дисципліну та послаблює доступ до ринків капіталу.

Слід зазначити, що не всі європейські країни у повному обсязі впроваджують фіскальну децентралізацію. Наприклад, у Франції, незважаючи на кілька хвиль реформ, переважають традиції централізованого управління. Це проявляється в адміністративному контролі центральної влади за ОМС. Останні формують бюджет з чотирьох джерел: державні дотації, місцеві податки, позики і доходи від власності та послуг. При цьому комунам дозволено вводити місцеві збори: податок на прибирання територій, на комунікації (табл. 1).

Таблиця 1 – **Фінансова автономія місцевих бюджетів у країнах ЄС**

Франція	60% дотації із центрального бюджету	
	40% власні джерела	Податки на: професію; сім'ю; житло (стягується із кожного власника чи орендатора квартири); земельні ділянки; будівлі; прибирання території; продаж нерухумості; використання комунікацій; туристичний збір
Швеція	40% дотації з державного бюджету	
	60% власні джерела	Податки на: майно фізичних осіб; нерухомість; послуги влади населенню; церкви
Польща	40% дотації з центрального бюджету	
	60% власні джерела	Податки на: прибутки підприємств; нерухомість; на доходи фізичних осіб; аграрний податок
Німеччина	15% дотації з центрального бюджету; 5% доходи від економічної діяльності	
	80% власні джерела	Податки на: придбання земельної ділянки; землю; кіно; пиво; собак; лотереї, скачки і ігрові заклади; пожежну охорону; прибуток підприємств

Джерело: складено за [1]

Основу фінансової автономії муніципалітетів у країнах ЄС становлять місцеві податки і місцеві надбавки до загальнодержавних податків (Франція, Фінляндія, Бельгія); у скандинавських країнах вона забезпечується в основному стягуванням прямих місцевих податків (майнового податку) [2, с. 1].

Спільною рисою майже всіх держав-членів ЄС з перехідною економікою є те, що вони мають спадщину високо централізованої фінансової системи. Такі країни, як правило, обирали різні шляхи і підходи до децентралізації. Нерівномірний характер ступеня децентралізації, а також масштабів реформи серед колишніх соціалістичних держав значною мірою відображає, серед іншого широку диференціацію історичних, політичних, етнічних, географічних, демографічних відмінностей. Наприклад, Польща як країна з великою кількістю населенням та географічних областей потребувала більшої децентралізації надання публічних послуг на місцевому рівні, в порівнянні з меншими країнами, таких як Естонія чи Латвія. Аналогічно, етнічно різноманітні країни, такі як Німеччина чи Бельгія мають вищу потребу в фіскальній децентралізації в порівнянні з іншими, етнічно однорідними країнами (наприклад, Словенія).

Слід зазначити, що приєднання до ЄС – політичний чинник, який надав імпульс для реформ з фіскальної децентралізації для багатьох країнах, зокрема Литви, Латвії, Чехії, Польщі та Угорщини [3].

Фіскальна децентралізація – багатовимірне явище не тільки з позиції розподілу повноважень та обов'язків в управлінні доходами та видатками витрат між різними рівнями влади, але й з огляду на ступінь автономії місцевих фіскальних політик. Тому перед Україною в контексті європейських інтеграційних процесів стоять нагальні завдання щодо трансформації системи місцевого самоврядування, яка буде спроможна забезпечити якісне регулювання сукупного фінансового потенціалу територіальних громад та перетворення його в ліквідні активи – кошти місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Зеленюк К. Децентралізація: аналіз європейського досвіду (інфографіка) [Електронний ресурс] / К. Зеленюк // Сегодня.ua. – 2015. – Режим доступу : http://ukr.segodnya.ua/life/stories/decentralizaciya-analiz-evropeyskogo-opyta-infografika-658161.html.

2. Бондаренко А.І. Вплив держави на формування місцевих бюджетів в країнах Європи [Електронний ресурс] / А. Бондаренко // Теорія та практика державного управління. – 2010. - № 4 (31). – Режим доступу: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-4/.

3. Fiscal Performance, Institutional Design and Decentralization in European Union Countries / J. Escolano, L. Eyraud, M. Moreno Badia, J. Sarnes, A. Tuladhar, 2012: https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp1245.pdf.

ЗАСАДИ МУНІЦІПАЛЬНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ В КРАЇНАХ ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

НАЛІЯ ШПОРТЮК к.держ упр., доцент

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Відомо, що функції органів місцевого самоврядування, відповідальних за розвиток комунального сектора економіки в країнах ЄС, є багатогранними, але їх можна звести до двох груп: 1) надання послуг; 2) представницькі функції. Отже, законодавство відносить до ведення органів місцевого управління справи, пов'язані, головним чином, зі сферою обслуговування й охороною порядку. З кінця XIX ст. обсяг діяльності цих органів виріс в основному за рахунок розширення їхніх функцій у галузі освіти, дорожнього будівництва й частково – житлово-комунального господарства. Зміст і межі функцій органів місцевого управління визначаються в більшості випадків поєднанням інтересів приватного підприємництва й центральної влади. У результаті цього на місцях виникає дисбаланс відцентрових і доцентрових тенденцій в організації тамтешнього управління. Наслідком таких негативних факторів є слабкість матеріально-фінансової бази місцевого управління.

Перемогти негативні тенденції у спробах утворення в нашій державі сучасного місцевого самоврядування європейського зразка можна за рахунок використання відповідного досвіду розвитку локальної демократії країн ЄС. На просторі ЄС основними завданнями органів локальної демократії є надання послуг місцевому населенню. Діяльність органів самоврядних структур в країнах ЄС закріплена муніципальним правом і виглядає наступним чином: 1) розвиток громади через вирішення економічних проблем та підтримки місцевої спільноти і забезпечення її єдності; 2) послуги з розвитку навколишнього середовища (планування землекористування, захист навколишнього середовища, підтримка і розвиток місцевих шляхів сполучення, збирання сміття та його переробка та ін.); 3) освітянські, оздоровчі й соціальні послуги (школи, медичні й оздоровчі заклади, соціальне забезпечення і надання муніципального житла для бідних); 4) захисні функції (поліція, пожежна служба і захист інтересів споживачів); 5) комунальні послуги (електрика, газ, водопостачання і каналізація); 6) дозвілля (культурні послуги, спортивні споруди, туризм і бібліотеки).

Для того, щоб органи місцевого самоврядування країн ЄС виконували свої функції належним чином, у більшості з них протягом останніх десятиріч здійснюється реформування основ локальної демократії. Муніципальне право будь-якої країни ЄС визначає реформування органів, відповідальних за розвиток комунального господарювання і надання послуг населенню територіальних самоврядних утворень різного типу, за такими напрямами: 1) зміцнюються конституційно-правові гарантії функціонування органів місцевого самоврядування та здійснюється удосконалення їхньої нормативно-правової бази; 2) посилюється державна підтримка місцевого самоврядування організаційними засобами і фінансовими коштами; 3) у більшості країн сучасного світу зміцнюється корпоративний менеджмент; 5)

населення муніципальних утворень ширше залучається до прийняття управлінських рішень та їх реалізації.

Очевидно, що колишні соціалістичні країни, які увійшли до ЄС, в цілому успішно використали досвід муніципального господарювання, наданий засновниками єдиного європейського простору. Тому і Україна, чиє прагнення на вступ до європейської спільноти є стратегічною метою, поряд з іншими проблемами економічного характеру, вирішення яких створює матеріальний фундамент, достатній для реалізації вказаної мети, має ширше використовувати здобутки країн-членів ЄС в галузі розвитку муніципального сектору економіки [1].

Список використаних джерел:

1. Шпортюк Н. Організаційно-правові засади муніципального господарювання в країнах ЄС: досвід для України // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2015. – №. 2. – С. 278-288.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПЕРСПЕКТИВЫ В ИННОВАЦИОННОМ РАЗВИТИИ РЫБНОГО ХОЗЯЙСТВА СЕВЕРО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ

ПАВЕЛ ДМИТРИЕВ, к.б.н., доцент, зав. кафедрой «География и экология»
ИВАН ФОМИН, магистр, преподаватель кафедры «География и экология»
ТАТЬЯНА НАЗАРОВА, магистр, преподаватель кафедры «География и экология»
ВЕРОНИКА ГЛИНСКИХ, магистрантка специальности 6М060800 «Экология»
ЕЛЕНА АЛЕКСЕЕВА, магистрантка специальности 6М060900 «География»
СКГУ им. М. Козыбаева, Республика Казахстан

Повышение эффективности рыбоводства в пресноводных водоемах приобретает все большую значимость. Одним из основных путей рационального высокоэффективного использования биологических ресурсов внутренних водоемов является организация на их базе товарного рыбоводства, включая в него использование самых разнообразных путей и способов

искусственного воспроизводства и выращивания рыб в садках, бассейнах и прудах. Переход на озерно-товарное рыбное хозяйство является одной из основных составляющих устойчивого экономического и социального развития агропромышленного комплекса и сельских территорий для Республики Казахстан.

В Республике Казахстан для развития агропромышленного комплекса, в том числе отрасли товарного рыбоводства была принята «Программа по развитию агропромышленного комплекса в Республике Казахстан на 2013-2020 годы «АГРОБИЗНЕС – 2020». Вследствие ее реализации будут достигнуты стратегические цели [1].

Были рассмотрены перспективы развития озерно-товарного рыбного хозяйства, посредством создания математической модели для прогнозирования его эффективности на примере озера Б.Тарангул Северо-Казахстанской области.

Научные исследования, показывают, что значительного увеличения производства рыбы в озерах можно достигнуть при выполнении необходимого комплекса рыбохозяйственных мероприятий.

Повсеместный переход от рыболовства к управляемому промышленному рыбоводству должен стать генеральной долговременной программой отрасли. Целесообразность такого подхода подтверждена наукой и практикой [7].

Учеными СКГУ им.М. Козыбаева, сотрудниками общественного объединения «Экосфера» проводится большая работа по изучению современного состояния озер на территории Северо-Казахстанской области. На основании этого подготовлены научные отчеты и публикации в которых дается анализ гидрохимическому, гидробиологическому, морфометрическому, и др. состоянию водных экосистем Северо-Казахстанской области [2].

Озерность территории Северного Казахстана одна из самых высоких в Республике Казахстан и составляет в среднем 4,6 %. В Северо-Казахстанской области насчитывается более 2328 озер с площадью водного зеркала более 4 525 км^2. Водоемы отличаются по своим гидрологическим, гидрохимическим показателям, зарастаемости, кормовой базе, составу ихтиофауны. Несмотря на эти отличия, все они являются благоприятной средой для обитания рыб и кормовых беспозвоночных. Не менее чем в 1500 водоемах имеются рыбные ресурсы, в основном карась [5].

Биологическое обоснование проведено для 263 водоемов Северо-Казахстанской области на сегодняшний день отнесенных к рыбохозяйственным [4]. По результатам проведенного научного анализа все представленные водоемы признаны перспективными для ведения рыбного хозяйства. Средняя продуктивность водоемов рассчитана по методике представленной Письменной О.А., 2005. Данная методика широко используется при биолого-экономических расчетах продуктивности водоемов [6].

Следует учесть, что характерной особенностью представленных озер является их периодическое усыхание и наполнение в году и по годам, при-

чем периоды наполнения менее продолжительны, т.е являются замороопасными. В частности, в 70% неосвоенных замороопасных водоемах развелся и увеличивает численность популяции малоценный, сорный хищный вид – ротан-головешка, который кроме того является всеядным ихтиофагом. На 80% водоемов области лов не осуществляется по ряду причин, одна из которых зарастание, другая наличие тугорослой рыбы, т.е. отмечается повсеместный инбридинг, что подчеркивает необходимость переселения, в частности, карася из водоема в водоем для обновления популяции, для сокращения популяции тугорослой рыбы [3].

Вся представленная информация позволяет говорить не только о возможности, но и необходимости рыбохозяйственных водоемов на ОТРХ. Причем повышение рыбопродуктивности водоемов может осуществляться при малых капитальных вложениях в организацию производства.

Была разработана математическая модель. С помощью данной модели, зная основные морфометрические характеристики водоема, а также результаты гидробиологических анализов, можно без труда определить какой ежегодный прирост ихтиомассы способен обеспечить тот или иной водоем. Следовательно, по состоянию прогнозируемых данных можно выявить не только виды рыб, которые водоем сможет прокормить, но и максимальное количество необходимое для зарыбления. Так как чрезмерное перезарыбление приведет к подрыву естественной кормовой базы водоема, что неминуемо приведет к образованию тугорослых форм ихтиофауны, а возможно и массовому замору.

По количественному развитию зоопланктона озеро Б.Тарангул является средне кормным и характеризуется как β-мезосапробный. Также по количественному развитию зообентоса исследованный водоем относятся к - мезотрофным.

По состоянию кормовой базы озеро Большой Тарангул способно обеспечить ежегодный прирост ихтиомассы «мирных» рыб до 60 тонн (или 17,8 кг/га).

Рекомендуется ежегодно изымать 60,5 тонн ихтиомассы «мирных» рыб, чтобы не подорвать естественную кормовую базу. Однако нужно учесть что данная величина не является общей биомассой «мирных» рыб, а только ежегодный прирост. Общепринятая оптимальная величина изъятия не превышает 30 %, установленная ведущими ихтиологами и прописанная законодательно.

Следовательно: Общая биомасса «мирных» рыб составляет 200 тонн.

Оценка прироста биомассы хищников:

$$Хищ = \frac{(200 - 60,5)}{3}$$

Отсюда, годовая продукции хищников ихтиофагов в озере Б.Тарангул может составлять 47,1 тонн.

Итого ежегодный прирост ихтиомассы в поликультуре на озере Б.Тарангул может составлять 107,6 тонн.

Говоря об эффективности в первую очередь необходимо говорить об экономической эффективности. Разработанная модель позволяет рассчитать и экономическую эффективность. Где затраты зависят от объемов изъятия и от площади водоема. Доход рассчитан на основании рыночных оптовых цен на сырую рыбу (в случае ее переработки доходы могут значительно увеличатся).

Также, программа считает такие показатели как прибыль, рентабельность и точка безубыточности.

При выполнении всех необходимых условий в Республике Казахстан существенно повысится рыбопродуктивность, следовательно рыбную продукцию получит не только казахстанцы, но и возможно, произойдет увеличение экспорта в соседние страны что будет способствовать реализации продовольственной безопасности.

Главная цель - развитие рыбного хозяйства страны, создание условий для сохранения ценных видов рыб и рационального использования рыбных запасов.

Рассматриваемая тема, безусловно, важна для Казахстана, т.к. ожидаемые результаты ее могут внести существенный вклад в обеспечение продовольственной безопасности страны.

Возросший экономический потенциал страны, проблема продовольственной безопасности, прогнозируемый прирост населения и повысившиеся требования к ассортименту и качеству рыбных товаров определяют необходимость максимального использования всех потенциальных возможностей рыбного хозяйства пресноводных водоёмов.

Материалы данного научного проект были представлены на II-ом Международном конкурсе научных работ «Молодежь в науке: Новые аргументы», который состоялся в г. Липецке, Россия.

Имеются акты внедрения практических результатов в производственную деятельность ТОО «Наносфера».

Список использованных источников:

1. Постановление Правительства РК №151 от 18 февраля 2013 года «Об утверждении Программы по развитию агропромышленного комплекса в Республике Казахстан на 2013-2020 годы «АГРОБИЗНЕС – 2020».

2. Белецкая Н.П. Дмитриев П. С. Фомин И. А. Современное состояние озер Северо-Казахстанской области. Пособие. ISBN Петропавловск: ИПО СКГУ им. М. Козыбаева, 2014. 153 с.

3. Дмитриев П. С. Фомин И. А. Возможности ГИС-технологий при мониторинге экологической обстановки озер Северо-Казахстанской области. «Экологический мониторинг и биоразнообразие» Научный журнал, ISSN 2308-0159, №1, Ишим, 2013. - С. 119-122.

4. Дмитриев П. С. Фомин И. А. Технология мониторинга экологической обстановки озер Северо-Казахстанской области посредством программы Mapinfo Professional 7.5. 2 Международная научно-практическая конференция «Актуальные проблемы науки и образования в области естест-

венных и сельскохозяйственных наук», Петропавловск, СКГУ им. М. Козыбаева, 18 апреля 2014, - С.84-89.

5. Дмитриев П. С., Фомин И. А. Оценка состояния рыбных ресурсов на рыбохозяйственных водоемах и особенности генезиса гидробиоценозов Северо-Казахстанской области. Белецкая Н.П., Материалы Региональной научно-практической конференции «Ишим в историко-культурном и социально-экономическом измерении». – Ишим, 2011. - С. 48-53.

6. Коломин Ю.М. Рыбы Северного Казахстана. – Петропавловск, 2006. С. 48-50.

7. Шашуловский В.А., Макаров С.Н., и др., Рекомендации по выращиванию товарной рыбы. – Саратов, 2008. – 26 с.

ЕКОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

АНДРІЙ ДОВГАНЬ, кандидат географічних наук, доцент
КВНЗ Київської обласної ради «Академія неперервної освіти», Україна

Економіка природокористування – це розділ економічної науки, що почав формуватися у 60-70-х рр. XX століття, і спрямований на обґрунтування більш раціонального та комплексного використання природних ресурсів у результаті господарської діяльності людини, з метою запобігання їх виснаження і екологічної безпеки. Основним чинником цього стало усвідомлення вченими і практиками факту обмеженості природних ресурсів, небезпеки збереження екстенсивного («техногенного») типу розвитку продуктивних сил, необхідність проведення природовідновних робіт у значних масштабах.

Предметом економіки природокористування є соціально-економічні відносини, що виникають у процесі видобутку, переробки, споживання і використання природних ресурсів у виробничій і невиробничій діяльності людини.

Основними напрямками дослідження в рамках економіки природокористування є: природно-ресурсний потенціал; екологічний менеджмент; розробка методів раціонального природокористування; економічне забезпечення природоохоронних заходів; державне регулювання природокористування.

Загальну мету економіки природокористування можна визначити як розробку методів, прийомів і способів раціонального використання природних ресурсів у господарській діяльності людини для забезпечення екологічної безпеки.

Основними завданнями економіки природокористування є:

– виявлення та аналіз основних проблем сучасного природокористування;

– розробка основних принципів взаємодії виробничої та невиробничої діяльності людини з навколишнім середовищем;

– оптимізація взаємовідносин між природно-ресурсною базою і соціально-економічним розвитком суспільства;

– пошук методів господарювання, що забезпечують підтримання природної рівноваги;

– розробка методів оцінки ступеня впливу природокористування на стан навколишнього середовища;

– удосконалення методики визначення шкоди, що завдається навколишньому середовищу нераціональним природокористуванням;

– визначення і характеристика джерел фінансування природоохоронної діяльності;

– формування системи нових суспільно-економічних відносин, що дозволяють здійснити структурну перебудову національного господарства на базі ресурсо- та енергозбереження, впровадження безвідходних і маловідходних технологій [1].

Сьогодні в Україні питання екобезпечної політики розглядається більше як боротьба із забрудненням навколишнього природного середовища, за раціональне використання природних ресурсів. Але життя вимагає нового підходу до еколого-економічної політики держави як системної екологізації господарського комплексу та зменшення антропогенного тиску на природне середовище. Дана стаття присвячена питанням можливості використання екологічного менеджменту для підвищення рівня екологічної безпеки та загальної безпеки життєдіяльності населення.

Менеджмент (англ. management – управління) означає поєднання різних форм та методів управління певною системою з метою її ефективного функціонування [2]. Він передбачає управлінську та координуючу діяльність певного органу з метою визначення мети, шляхів її досягнення та узгодження діяльності державних органів, господарських об’єктів, громадських організацій тощо. Це і сукупність принципів, методів, засобів і форм управління певним процесом, системою з метою підвищення ефективності їх функціонування. Принципи екологічного менеджменту – це певні положення, правила, ідеї, які реалізують суб’єкти менеджменту.

Важливою складовою екологічного менеджменту є управління безпекою життєдіяльності. Воно передбачає створення таких моделей управління екологічними процесами, які б дозволили в майбутньому адекватно реагувати на негативний вплив навколишнього середовища на інтереси (параметри життєдіяльності) населення.

Такі моделі управління є важливим інструментом формування умов для прогнозування розвитку взаємозв’язків у системі "людина – суспільство – навколишнє середовище". Управління передбачає планування, тобто створення та прийняття довготривалих управлінських рішень для підготовки діяльності людини в прогнозованому майбутньому. За умови застосування планування та екологічного менеджменту вся система роз-

вивається комплексно, охоплюючи всі її компоненти. При цьому формується кінцева мета, яка охоплює стратегічні, тактичні, а також оперативні цілі, які дають можливість формувати відповідний план прояву компонентів екологічної системи (рис. 1).

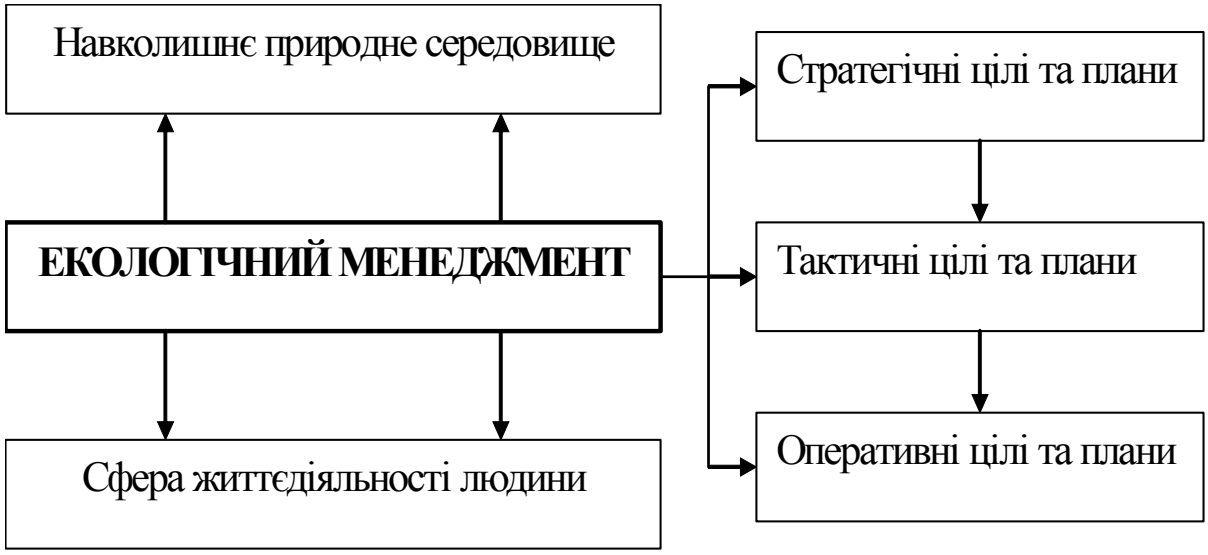

Рис. 1. – **Модель процесу управління безпекою життя і діяльності населення**

Стратегічні плани стосуються загальних цілей роботи, а також необхідних для неї ресурсів.

Тактичне планування створюється для організації діяльності людей в рамках визначених стратегічних цілей. Воно стосується переважно діяльності людини та організацій.

Оперативні цілі та планування вирізняються чіткою спеціалізацією і локалізацією діяльності, а також обмеженим часовим інтервалом. Вони є первинними ланками управління, які забезпечують ефективну реалізацію зазначеного проекту.

Екологічна безпека, як відомо, складна система, функціонування якої забезпечується правовими, економічними, соціальними, організаційними та інформаційними ресурсами.

Звичайно, стратегічні питання гарантування екологічної безпеки життєдіяльності населення мають бути забезпечені відповідною нормативно-правовою базою. Вона є правовою основою управління екологічною безпекою (рис. 2).

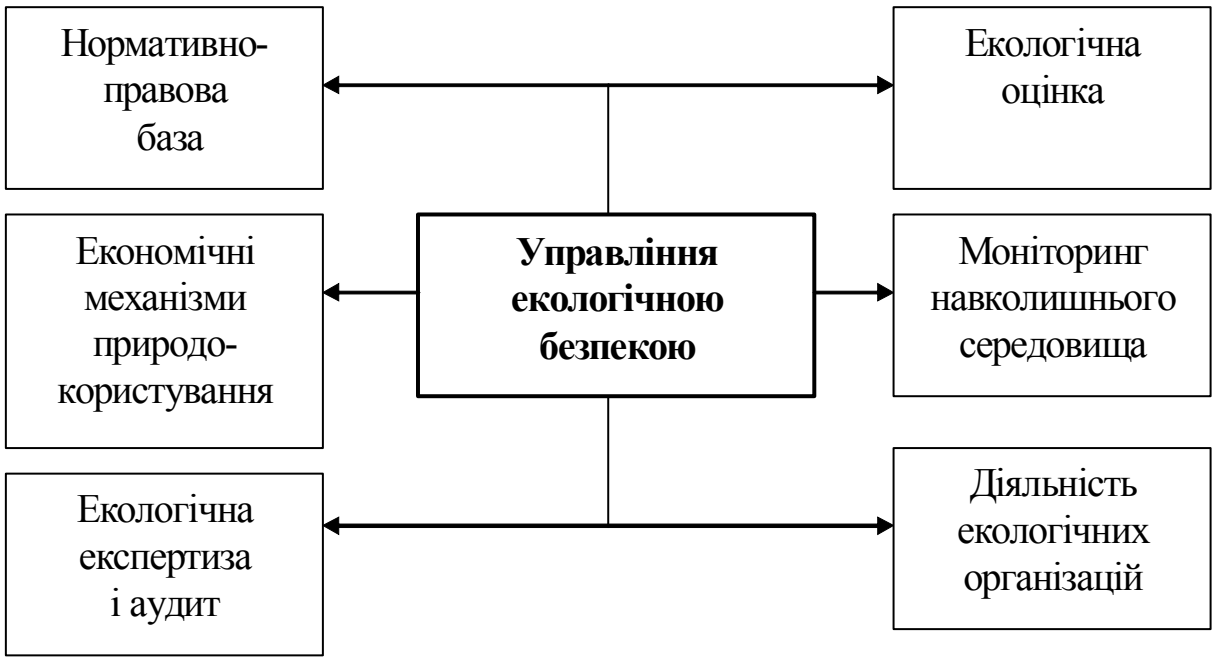

Рис. 2. – **Схема управління екологічною безпекою**

У питанні успішного здійснення провідних засад екологічної безпеки важлива роль відводиться створенню дієвої організаційної системи управління екологічною безпекою.

Для реальної оцінки екологічної ситуації, розробки програм та заходів щодо зменшення або усунення негативних наслідків життєдіяльності населення для навколишнього середовища, а також удосконалення природокористування та покращення екологічної ситуації на сучасному етапі виникла нагальна потреба у формуванні продуманої системи моніторингу навколишнього середовища. Така система має бути одним із важливих сегментів управління екологічною безпекою та одночасно одним з механізмів контролю і регулювання стану навколишнього середовища.

Згідно із Законом України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки” (від 21.09.2000 р. №1989-III), в країні створено систему спостереження за змінами компонентів довкілля в межах екологічної мережі з метою своєчасного виявлення негативних тенденцій у її стані, оцінки можливих наслідків таких змін, прогнозування, запобігання негативним процесам, пом’якшення наслідків негативних впливів [3; 4].

Раціональне природокористування передбачає не тільки дослідження наслідків впливу процесів життєдіяльності людини на навколишнє природне середовище, а й запровадження ефективного економічного механізму регулювання екологічних відносин. Важливе місце тут посідають питання визначення економічних прийомів у загальній системі екологічного менеджменту. Як показує досвід розвинутих країн (США, Німеччина, Японія та ін.), у даному питанні економічні важелі дозволяють досить ефективно вирішувати питання захисту та відновлення природного середовища.

Виходячи з вищезазначеного, зауважимо, що подальший ефективний

розвиток України неможливий без створення ефективної стратегії еколого-економічного розвитку суспільства, проведення екологічної реформи, удосконалення природоохоронного законодавства, дотримання принципів раціонального природокористування, ефективної екологічної освіти населення. Як переконують світові тенденції забезпечення сталого розвитку, питання екобезпечного розвитку людини є визначальним у системі безпеки життєдіяльності населення [1].

Серед наріжних завдань екологічного менеджменту можна виділити:

- координацію діяльності різних органів та установ природоохоронної сфери;
- створення регіональних еколого-інформаційних баз даних стану навколишнього середовища;
- вивчення стану навколишнього середовища та екологічне районування території;
- розробка регіональних програм природокористування відповідно до особливостей їх економічного та соціального розвитку.

Екологічний менеджмент реалізується такими заходами:

- розробка сучасного еколого-економічного менеджменту як політики застосування сучасних методів раціонального природокористування;
- формування законодавчої бази з проблем екологічної безпеки;
- проведення ефективної державної еколого-економічної політики;
- створення стратегії гарантування екологічної безпеки;
- підвищення ефективності управління державних органів у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Виконання завдань щодо раціонального господарського використання природних ресурсів повинно поєднуватися з максимально можливим збереженням навколишнього середовища за допомогою скорочення забруднюючої впливу народного господарства на навколишнє середовище, а також проведення відповідних природовідновних заходів.

Список використаних джерел:

1. Екологічний менеджмент: Зб. наук. пр. / За ред. В. А. Гайченка. — К.: МАУП, 2006. – 266 с.

2. Яцура В. Основи менеджменту: Підручник. – Львів: БаК, 2001. – 624 с.

3. Яремчук І.Г. Економіка природокористування. – К.: Пошуково-видавн. агентство «Книга пам’яті України»; Видавн. центр «Просвіта», 2000. – 431 с.

4. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища". – К.: Парламент. вид-во, 1999. – 56 с.

УСЛОВИЯ И ФАКТОРЫ ВЛИЯЮЩИЕ НА РЫБНОЕ ХОЗЯЙСТВО СЕВЕРО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ

ПАВЕЛ ДМИТРИЕВ, к.б.н., доцент, зав. кафедрой «География и экология»
ИВАН ФОМИН, магистр, преподаватель кафедры «География и экология»
ТАТЬЯНА НАЗАРОВА, магистр, преподаватель кафедры «География и экология»
ВЕРОНИКА ГЛИНСКИХ, магистрантка специальности 6М060800 «Экология»
СКГУ им. М. Козыбаева, Республика Казахстан
*МАРАТ ЕСЕМСЕИТОВ***,** зам. руководителя «Северо-Казахстанская территориальная инспекция лесного и охотничьего хозяйства Комитета лесного и охотничьего хозяйства Министерства сельского хозяйства РК»

В Северо-Казахстанской области насчитывается более 2328 озер с площадью водного зеркала более 4525 км кв. В том числе не менее чем в 1500 водоемах имеются рыбные ресурсы, в основном карась. Озера отличаются по своим гидрологическим, гидрохимическим показателям, зарастаемости, кормовой базе, составу ихтиофауны [1].

Гидрологический режим озер Северо-Казахстанской области характеризуется неустойчивостью как внутри года, так и по годам. Основное и резкое пополнение водой в году происходит весной за счет талых вод. К осени обычно уровень снижается за счет испарения, частично компенсируемый летними осадками. В зимнюю межень – уровень воды низкий, толщина льда в суровые зимы может достигать в среднем 70-80 см, максимум - до 120 [4].

Большие колебания уровенного режима озера наблюдаются и во внутривековом ходе: многоводные годы чередуются с маловодными. Внутривековые колебания уровня озера связывают с климатическими флуктуациями, с периодами повышенной или пониженной увлажненности региона. Учеными, занимающимися этим вопросом, прослежены подобные колебания с конца XVII века. За это время отмечено 7 периодов повышенного стояния уровней, перемежающихся с периодами низкого их стояния. Каждое озеро с его водосбором – единая природная система. В каждом озере своя вода, свой сложный органический мир, сложные взаимодействия между организмами, между организмами и минеральным веществом. Многочисленные озера СКО относятся преимущественно к малым водоемам [2]. Вследствие плоского рельефа величина удельных водосборов (отношение площади водосбора к зеркалу воды) мала, чаще варьирует в пределах 2-5, особенно в Кызылжарском, Мамлютском и Жамбылском районах и редко превышают 150-600 га. Водосборы подверглись повсеместной распашке - часто 80-90 % их составляет пашня. Нераспаханные водо-

сборные площади используются в качестве пастбищ. В обоих случаях озера подвержены физическому, химическому и биологическому загрязнению, ведущему в основном к их эвтрофированию, вызывающему заморные явления. Дефицит, загрязнение, эвтрофирование озер - одна из основных экологических проблем области [3].

Маловодные заросшие водоемы очень слабо или вовсе не осваиваются рыбным промыслом, т.к. для занятия промыслом рыбаку необходимо зарегистрироваться в налоговом органе, как индивидуальному предпринимателю. Однако затраты рыбака на регистрацию, оплату всевозможных налогов не окупаются добычей мелкого карася и его реализацией в связи с отсутствием рынка сбыта и крайне низкой ценой реализации, дороговизной ГСМ.

Другой основной проблемой малых озер является обмеление, пересыхание пойменных водных объектов вследствие отсутствия весеннего притока вод со стороны реки Есиль, а также малоснежностью зим в последние годы. Главный водоток области Есиль относится к типу рек с исключительно снеговым питанием, дающим более 80 % годового стока, отмечается отсутствие ярко выраженного весеннего половодья на протяжении ряда лет. В связи с перечисленными проблемами, природными условиями и факторами пойменные озера промерзают, а рыбные ресурсы подвержены зимним заморам. На основании изложенного выше следует, что в замороопасных водоемах лимитировать вылов нецелесообразно.

Рыбоводство складывается из ряда процессов: подбора водоемов, их мелиорации, вселения молоди ценных видов и т.д., которые должны выполняться достаточно квалифицировано и добросовестно.

Для определения возможности выращивания рыбы в том или ином водоеме необходимо провести его разностороннее исследование. Следует определить площадь водоема, его глубины, интенсивность зарастания жесткой и мягкой водной растительностью, химизм воды, кормовую базу, состав ихтиофауны. Кроме этого необходимо предусмотреть возможность обводнения, а также определить объем необходимых мелиоративных работ [6].

Умеренное развитие водной растительности является положительным фактором жизни водоема. В рыбохозяйственном отношении водную растительность принято делить на жесткую и мягкую. К жесткой или надводной растительности относятся прибрежные осоки, тростник, камыш, рогоз и др. Она образует обычно вокруг водоемов пояс различной ширины. Мягкая растительность целиком растет в воде. К ней относится ряска, различные виды рдестов, кубышка, кувшинка, стрелолист и др.

При гидрохимическом анализе воды наиболее важное значение имеет определение солености, активной реакции среды, содержания органических веществ и растворенного в воде кислорода, особенно в зимний период.

По степени солености озера СКО можно разделить на: пресные (до 1 г/л), солоноватые (до 5 г/л), соленые (до 10 г/л), горько-соленые (до

40 г/л), самосадочные (более 40 г/л). Наиболее продуктивны солоноватые водоемы, так как концентрация биогенных веществ в них обычно превышает таковую в пресных озерах. Выше и биомасса продуцентов – водорослей и, как следствие, консументов первого и второго порядка, т.е. мирного и хищного зоопланктона.

От качества и величины кормовой базы зависит вид выращиваемой рыбы и плотность зарыбления. Основными компонентами кормовой базы любого водоема является зоопланктон и зообентос.

Выращивать рыбу можно как в озерах, так и в различного рода прудах, водохранилищах [7]. Водоемы могут различаться по площади, глубинам, минерализации, зарастаемости, кормовой базе, составу ихтиофауне.

По отношению к речной системе озера могут быть пойменными и материковыми.

В зависимости от глубины, зарастаемости, характера грунта, питания озера можно разделить на три группы: незаморные (с глубинами 3-4 м и более, с плотным песчаным дном, слабой зарастаемостью); периодически заморные (с глубинами 2-3 м), заморы на которых могут возникать в суровые, многоснежные зимы; заморные (с глубинами до 2, 2,5 м, с илистым дном, значительной зарастаемостью).

В незаморных и периодически заморных водоемах состав ихтиофауны может быть весьма разнообразен; в заморных водоемах – обычно обитают золотой и серебряный караси и гольян. В солоноватых озерах гольян отсутствует или численность его невелика.

Назаморные водоемы могут быть использованы для многолетнего выращивания рыбы, замороопасные – для однолетнего выращивания с интенсивным отловом товарной рыбы в осеннее-зимний период. Периодически заморные озера в зависимости от метеорологических условий в зимний период могут быть использованы в многолетнем или однолетнем режиме.

В тоже время в Северном Казахстане уделяется большое внимание выращиванию ценных видов рыб (карпа, сиговых и др.) Для этого есть все условия: большое количество водоемов, производственная база для получения посадочного материала.

К настоящему моменту многие рыбохозяйственные водоемы закреплены за природопользователями. Подготовлены биологические обоснования для рыбопродуктивных водоемов, их число насчитывает 263. Развитию рыбного хозяйства Северо-Казахстанской области в значительной степени способствует закрепление водоемов за пользователями на длительный срок, так как природопользователи стараются вести хозяйство на водоеме не только как потребители, но и вкладывать средства в развитие рыбного хозяйства.

Кроме озер на территории области имеется значительное количество небольших водохранилищ и прудов. Площадь их обычно невелика, глубины до 3-4м. Вода чаще пресная, зарастаемость не высокая, кормовая база развита слабо.

В естественных условиях количество рыбной продукции ограничено кормовыми ресурсами водоема, или так называемой естественной рыбопродуктивностью. Естественная рыбопродуктивность суммарный прирост рыбы, достигшей нормативной массы, полученной с единицы площади за один вегетационный сезон за счет естественной кормовой базы водоема [8].

На периодически заморных водоемах для предотвращения гибели рыбы зимнего замора необходимо проводить аэрацию воды. Начинать ее необходимо при снижении содержания растворенного в воде кислорода при выращивании сиговых – 3-4 мгО/л, при выращивании карпа – 2-3 мгО/л.

В качестве аэратора иногда применяют механическое устройство, состоящее из вала, к которому прикреплены металлические лопасти, приводимые в движение электродвигателем, заключенным в водонепроницаемый корпус. В результате интенсивного перемешивания воды она насыщается атмосферным воздухом.

Широкое распространение получила аэрация инжекторной подачей воздуха под давлением в толщу воды с помощью подвижных компрессорных установок. Насыщение воды осуществляется через распылитель - резинотканный рукав с большим количеством отверстий.

В ряде хозяйств применяют дождевальные установки, с помощью которых закачиваемая насосом струя направляется в воздух. При этом происходит адсорбция кислорода водой во время нахождения ее в воздухе, падение в водоем, бурление и увлечение пузырей воздуха на глубину.

Наиболее простым и дешевым способом аэрации, применяемым на небольших водоемах, является бурение во льду многочисленных лунок (чем больше, тем лучше), в которые вставляют снопики из тростника. Через пустоты в стебле воздух диффундирует в воду. Простое бурение лунок не дает никакого эффекта, поскольку лунки быстро затягиваются льдом и атмосферный воздух не попадает в воду.

Рыбохозяйственные водоемы, которые по морфометрическим, гидрохимическим и гидробиологическим характеристикам подходят для разведения ценных пород рыб, можно порекомендовать зарыбление сиговыми породами рыб, а также карпом. Однако в случае обитание в озере хищной ихтиофауны (ротана, окуня, щуки) процент промыслового возврата значительно снижается.

Промысловая мера рыб (допустимые к вылову минимальные размеры рыб) в см.: сазан (карп) – 24, судак – 32, карась – 14, линь – 20, язь – 20, лещ – 20, щука – 42, налим – 42, ряпушка – 16, рипус – 22, пелядь – 26, сиг – 30, рак – 9; плотва – 19, окунь – 12.

На мелководных, небольших замороопасных рыбохозяйственных водоемах, на которых невозможно выращивать ценные породы рыб и ихтиофауна которых представлена в основном карасем необходимо проводить работы по переселению карася из других водоемов, в соответствии с их биопродуктивностью. Что способствует обновлению популяции карася,

предотвращает инбридинг и позволит сократить популяцию тугорослой рыбы.

Можно внедрять комбинированные формы рыбоводства. Одним из методов комплексного использования водоемов является совместное выращивание рыбы и водоплавающей птицы, в частности уток. При этом выход рыбы и утиного мяса может быть выше, чем при ведении хозяйства в монокультуре. Выгул уток обеспечивает удобрение водоема органическими веществами и способствует повышению естественной рыбопродуктивности. По воздействием утиного помета меняется характер водной растительности: грубая надводная растительность заменяется мягкой [9].

Утки и рыба не конкурируют за пищу и полнее осваивают кормовые ресурсы водоема. Утки являются прекрасными биологическими мелиораторами: поедают мягкую подводную и плавающую на поверхности воды растительность, молодые побеги жесткой растительности, предотвращая зарастание водоема; очищают водоемы от неиспользуемой рыбами фауны: головастиков, лягушек, жуков, личинок беспозвоночных животных и др.

Кроме того должна проводиться охрана рыбных запасов. В Северо-Казахстанской области охрана рыбных запасов заключается в обеспечении оптимальных условий для жизнедеятельности рыб (предотвращение загрязнения водоемов, их зарастания, эвтрофирования, заиления и т.п.) и рациональном промысле.

К наиболее тяжелым последствиям для рыбного населения может привести попадание в водоем ядохимикатов. Так, в оз.Пестром неоднократно гибла рыба при авиаобработке близлежащих территорий, когда ветром яды сносились на озеро. Складирование ядохимикатов на берегах водоемов может привести к их смыву в озеро и гибели рыбы (оз.Белое - Айыртауского района, оз.Сергино - Кызылжарского района и др.) [5].

В целях предупреждения загрязнения, зарастания, заиления водоемов, ухудшения условий обитания водных животных и птиц в соответствии с Водным Кодексом РК устанавливаются водоохранные зоны и полосы, прилегающие к акватории водоемов, на которых действуют особые условия пользования. Ширина водоохранных зон в зависимости от площади водоема колеблется от 300 до 500 м; ширина водоохранных полос зависит от вида угодий, прилегающих к водоему (пашня, луга, кустарники и т.п.) и от уклона к берегу водоема и может меняться от 55 до 100 м.

В пределах водоохранных зон запрещается размещение и строительство складов для хранения ядохимикатов, удобрений и иных объектов, отрицательно влияющих на качество воды, производство строительных, дноуглубительных, взрывных работ, авиаобработка сельхозкультур, санитарная обработка и купка скота и т.д. На территории водоохранных полос требования еще более жесткие. Здесь запрещается распашка земель, выпас скота, рубка древесно-кустарниковой растительности, применение ядохимикатов и пестицидов, устройство постоянных стоянок автотранспорта, летних лагерей для скота и т.п [5].

Рациональный промысел подразумевает лов рыбы на водоемах в сроки и орудиями, установленными органами рыбоохраны согласно действующих Правил рыболовства. Запрещается ловить рыбу в период нереста (кроме рыбоводных целей), использовать ячею в орудиях лова меньше установленной и т.д.

Таким образом, можно сделать следующие выводы:

1. Северо-Казахстанская область богата разнообразными природными ресурсами, которые служат важнейшей основой развития экономики. Физико-географические и геолого-структурные особенности территории обусловили специфические условия для формирования значительных ресурсов как поверхностных так и подземных вод.

2. Заниматься рыбным бизнесом пока экономически невыгодно и прежде всего потому, что подавляющее большинство водоемов области мелководные, глубиной до 2,5 метров. Они подвержены зимним заморам, и сохранить в них ценные виды рыбы (карпа, сиговых) довольно сложно. Но, тем не менее, осваивать эти водоемы необходимо. В замороопасных водоемах лимитировать вылов нецелесообразно.

3. Рыбохозяйственные водоемы, которые по морфометрическим, гидрохимическим и гидробиологическим характеристикам подходят для разведения ценных пород рыб, можно порекомендовать зарыбление сиговыми породами рыб, а также карпом. Однако в случае обитание в озере хищной ихтиофауны (ротана, окуня, щуки) процент промыслового возврата значительно снижается, рекомендуется первоначальный ее отлов.

Список использованных источников:

1. Белецкая Н.П. Дмитриев П. С. Фомин И. А. Современное состояние озер Северо-Казахстанской области. Пособие. ISBN Петропавловск: ИПО СКГУ им. М. Козыбаева, 2014. 153 с.

2. Белецкая Н.П. Генезис озерных котловин Приишимья // Вестник Московского университета. №6, 1971, С. 63-68.

3. География Северо-Казахстанской области // под ред. Профессора В.И. Дробовцева. – Петропавловск: СКГУ им. М. Козыбаева, 2009. – 125 с.

4. Дмитриев П. С. Фомин И. А. Актуальные аспекты мониторинга озер Северо-Казахстанской области. Республиканская научно-практическая конференция «Развитие науки и образования-основа стратегии "Казахстан-2050"», посвященной 75-летию академика АН КазССР М.А. Айтхожина, Петропавловск, СКГУ им. М. Козыбаева, 29 апреля 2014, - С.107-111.

5. Дмитриев П. С. Фомин И. А. Возможности ГИС-технологий при мониторинге экологической обстановки озер Северо-Казахстанской области. «Экологический мониторинг и биоразнообразие» Научный журнал, ISSN 2308-0159, №1, Ишим, 2013. - С. 119-122.

6. Дмитриев П. С. Фомин И. А. К вопросу о современном состоянии и значении озер Северо-Казахстанской области. Материалы международ-

ной научно-практической конференции «Козыбаевские чтения-2013: Казахстан в мировых культурно-цивилизационных процессах» 15 ноября 2013, Петропавловск, СКГУ им. М.Козыбаева, -С. 158-162.

7. Дмитриев П. С. Фомин И. А. Особенности гидрологии и экологическое состояние Сергеевского водохранилища Северо-Казахстанской области. «Экологический мониторинг и биоразнообразие» Научный журнал, ISSN 2308-0159, №1, Ишим, 2013. - С. 133-136.

8. Коломин Ю.М. Рыбы Северного Казахстана. – Петропавловск, 2006. С. 48-50.

9. Шашуловский В.А., Макаров С.Н., и др., Рекомендации по выращиванию товарной рыбы. – Саратов, 2008. – 26 с.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У МІСЬКИХ ПОСЕЛЕННЯХ

АЛЛА ДУДНИК, доцент
ДВНЗ «Національний гірничий університет», Україна

Парадигма сталого розвитку передбачає, що задоволення потреб теперішніх поколінь у природних ресурсах не може відбуватися коштом майбутніх, а саме природокористування, як основа будь-якої людської діяльності, має базуватися на принципах екологічних, економічних та соціальних складових еволюції людського суспільства. Завдяки збільшенню чисельності населення планети та науково-технічній революції сталий розвиток стає глобальною проблемою, важлива роль у вирішенні якої належить визначенню умов та механізмів збалансованого екологічно-безпечного природокористування на рівні окремих регіональних екосистем, до числа яких можна віднести і міста в силу їх визначального, у багатьох випадках, впливу на екологічний та соціально-економічний розвиток регіонів. При вирішенні проблеми раціонального та збалансованого природокористування варто брати до уваги динамічний характер техногенного навантаження на довкілля. Такого роду навантаження призводять до деградації природних екосистем на рівні регіонів та локальних геосистем, змушуючи враховувати стійкість та здатність останніх до самоочищення, самовідновлення та відновлення. Питання сталого розвитку та екологічної політики безпосередньо пов’язані між собою, оскільки саме остання визначає принципові засади ставлення людини до природи в процесі господарської та побутової діяльності.

Розглядаючи міста як особливі антропогенні об’єкти, що виникають в результаті взаємодії в системі «природа-суспільство», можна вважати їх окремим прикладом трансформованих людиною територіальних систем (антропогенними геосистемами), до складу яких входять природне середовище, виробництво, поселення, інфраструктурні об’єкти. Зростання темпів урбанізації та збільшення інтенсивності природокористування протягом

останнього століття супроводжувалося знищенням природних біоценозів та стрімкім вичерпанням природних ресурсів, зокрема й тих, що належать до числа відновлюваних. Усе це зробило очевидною потребу у збереженні об'єктів природи як просторового середовища життєдіяльності людини, джерел предметів та засобів праці.

Земля є одним з основних ресурсів, який визначає характер розвитку міського поселення, визначаючи його фізико-географічні характеристики та особливості просторового розвитку. Особливістю сучасних урбосистем є необхідність функціонального зонування територій міських поселень, яке безпосередньо впливатиме як на вартість земельних ділянок, так і на якість проживання людей у таких зонах. Таке зонування має динамічний характер та базується на діалектичному сполученні факторів природного та антропогенного середовища. Існуючі концепції виділяють у складі міста селітебні, промислові, сільськогосподарські, складські та рекреаційні об'єкти; до того ж, окремі зони доволі часто мають багатофункціональний характер.

При цьому, як зазначають Сохнич А.Я. та Балуєва О.В., техногенний вплив промислово-міської урбосистеми на навколишню територію поширюється досить далеко за її межі: вонаохоплює зону добування ресурсів (корисних копалин, будівельних матеріалів, продовольства тощо); зону забруднення відходами промислового виробництва і продуктами життєдіяльності, а також забудовані і повністю змінені території самого міста і передмість [1]. Еколого-економічний зміст екологічних конфліктів визначається особливостями життєдіяльності еколого-економічних систем, ресурсними режимами, природними та соціальними умовами. В залежності від інтенсивності проходження та динамічності еколого-економічних суперечок, задіяних зацікавленими сторонами механізмів регулювання відносин та дієвості означених механізмів стає можливим згасання конфлікту або його трансформація у інші, більш небезпечні форми. Одним з найбільш поширених прикладів екологічних конфліктів у сучасних містах є конфлікти щодо земельних ресурсів, пов'язані із активною забудовою резервних територій у містах, знищенням зелених насаджень та паркових зон, зміною архітектурних ландшафтів. Можна стверджувати, що частота екологічних конфліктів та їх масштабність є зворотно пропорційними ефективності екологічної політики влади, у першу чергу місцевої, оскільки згідно із законодавством саме рішення місцевих громад є первинними для реалізації різних проектів природокористування як у містах, так і поза їхніми межами. До цих локальних особливостей екологічних конфліктів первинного, тобто місцевого рівня, додаються глобальні загрози, що ускладнюють розвиток міських агломерацій, впливають на соціально-економічний стан міст та їхню інвестиційну та екологічну привабливість. Такі загрози унеможливлюють реалізацію сталого розвитку міст, під яким ми розуміємо збалансованість інтересів суспільства та природного середовища або, як це описували Семенов В.Т. і Штомпель Н.Е., - «економічне зростання за умови збереження екологічної рівно-

ваги з орієнтуванням не лише на сучасну спільноту мешканців міста, але й на майбутні покоління»[2].

За таких умов, задачею нашого дослідження стає визначення переліку факторів, які визначають придатність окремих територій міста для розміщення там відповідних функціональних зон, а також визначення міри впливу окремих факторів на формування економічних та екологічних переваг окремих земельних ділянок.

Список використаних джерел:

1. Сохнич А.Я. Управління земельними ресурсами промислово-міських агломерацій в умовах еколого-економічних трансформацій : монографія / А.Я. Сохнич, О.В. Балуєва. – Кривий Ріг : Роман Козлов [вид.], 2015 – 299 с.

2. Семенов В.Т., Штомпель Н.Э. Формирование устойчивого развития мегаполисов. Урбанистические аспекты. – Х.:Харьк. нац. акад. город. хоз-ва, 2009. – 340 с.

ПРИМЕНЕНИЕ ЛЕЧЕБНЫХ ГРЯЗЕЙ СЕВЕРО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ В ЛЕЧЕБНО-ОЗДОРОВИТЕЛЬНОМ ТУРИЗМЕ

ПАВЕЛ ДМИТРИЕВ, к.б.н., доцент, зав. Кафедрой «География и экология»
ИВАН ФОМИН, магистр, преподаватель кафедры «География и экология»
АНАСТАСИЯ ИШМАЕВА, студентка кафедры «География и экология»
Северо-Казахстанский государственный университет им. М. Козыбаева, Республика Казахстан

В последние годы становится чрезвычайно распространенным лечебно-оздоровительный туризм, в частности на минеральные и грязевые курорты Европы, Израиля отправляются тысячи граждан. Северный Казахстан обладает богатым потенциалом месторождений лечебных грязей, а недра содержат разнообразные минеральные воды.

Лечебные грязи Северо-Казахстанской области представлены тонкодисперсными озерными сульфидными илами различной мощности, имеющими бальнеологическое значение, сапропелями, торфяными грязями. Месторождения сульфидных минеральных грязей приурочены к озеру Жаман у села Заградовки (у подножия сопки Жаман), Снежинка (Кривое) юго-восточнее села Пресновки Жамбылского района, Становое Мамлютского района, озера- тенизы и др. Вода в озерах чаще хлоридно-натриево-магниевая, а в озере Становое отличается повышенным содержанием брома, до 800мг/л. Поисковыми работами установлено наличие минеральных пелоидов в составе донных осадков крупных рапных озер, находящих-

ся в наиболее глубоких котловинах. К таким относятся оз. Минкесер Мамлютского района, озера Кишкенесор, Карасор Аккаинского района, озера Калибек, Алабота Тайыншинского района, озера Кишикарой, Улькенкарой Акжарского района [1].

Все эти озера солоновато-рапные. Формирование иловых донных осадков происходит в результате продолжительного дренирования котловинами подземных вод миоцен-олигоценовых отложений, частично - межпластовых и поровых вод эоцен-олигоценовых отложений чеганской свиты. Глины чеганской свиты – отложения моря, покрывавшего территорию Северо-Казахстанской области около 40 миллионов лет назад. Это обеспечивает стабильный водно-солевой режим озер и накопление в них концентрированных рассольных вод, а также относительно однородных глинисто-иловых осадков. Разложение органических остатков при недостаточном доступе кислорода сопровождается образованием сероводорода и повышенной щелочностью иловых растворов [2].

Грязелечение рекомендуется при заболеваниях опорно-двигательного аппарата. К ним относятся артрит и полиартрит травматического, инфекционного и дистрофического характера в хронической стадии затихающего обострения; ревматоидный полиартрит, ревматизм (суставная форма) в неактивной стадии (не ранее чем через 8-9 месяцев после обострения), заболевания позвоночника и суставов (остеохондроз, спондилоартроз и спондилоартрит в хронической стадии, болезнь Бехтерева при минимальной степени активности процесса); болезни и травматические повреждения костей, мышц и сухожилий — переломы с замедленной консолидацией, остит и периостит, миозит, фибромиозит, бурсит, тендовагинит, различного рода контрактуры (например, после ожогов, флегмон), остеомиелит без признаков активности воспалительного процесса, трофические язвы, длительно незаживающие раны. Грязелечение применяется также при заболеваниях почек: хроническом пиелонефрите. В ЛОР-практике лечебные грязи применяют при хронических воспалительных заболеваниях уха, околоносовых пазух, хронических заболеваниях носоглотки. Отлично помогает грязь при многих кожных заболеваниях: экземы, нейродермитов, гнойничковых заболевания кожи, псориазе. Великолепное действие грязелечение оказывает на остаточные явления ожогов, отморожений и травматических повреждений кожи.

Конечно, весь курс грязевого лечения должен находиться под контролем врача. Как было сказано выше, население самостоятельно проводит процедуры во время отдыха, но это может привести и к отрицательному результату, учитывая некоторые факторы. Чтобы не допускать таких последствий, могут создаваться оздоровительные курорты, привязанные к местам залежей лечебной грязи. Тем самым, людям, желающим поправить свое здоровье могут быть предложены маршруты, следующие до лечебно-оздоровительной зоны (Рисунок 1).

Рис. 1 – **Карта маршрутов**

Маршрут № 1 на озеро с сапропелями: г. Петропавловск – озеро Сафонково, протяженностью 15 км. Длительность поездки 7, 10, 14 дней, в зависимости от индивидуальной программы лечения.

Маршрут № 2 на озеро с сульфидными грязями: г. Петропавловск – озеро Соленое (котловина оз. Становое), протяженностью 57 км. Длительность поездки 7, 10, 14 дней, в зависимости от индивидуальной программы лечения.

Лечение в санатории можно совмещать с активным отдыхом**:** Баня, Обзорные экскурсии, Посещение тренажерного зала, Рыбалка, Посещение игровых площадок: футбольное, волейбольное поле, теннисный корт.

Представленные маршруты, это только незначительная часть возможностей использования лечебных грязей, развития лечебно-оздоровительного туризма на территории Северо-Казахстанской области. Данное направление будет способствовать экономическому росту, а также послужит дополнительным аспектом оздоровления населения Республики Казахстан.

К сожалению, имея столь уникальный минеральный товар, пока не находят ему широкого применения. По мнению многих ученых, этим запасам не уделяется должного внимания. Мы обладаем лишь небольшим опытом использования отложений для лечебных целей. К слову, местное население активно пользуется лежащим под ногами богатством, но тем все и ограничивается. Изучение равнинных озер Казахстана позволило накопить весьма ценную информацию, а при должном к ней отношении можно было бы решить множество важных проблем в здравоохранении, сельском хозяйстве, химической промышленности, других отраслях экономики.

Таким образом, лечебные грязи являются мощным природным биологически активным лечебным субстратом и могут применяться как основное средство при лечении широкого спектра заболеваний, так и в комплексе с другими лекарственными средствами и приемами. Местные богатые запасы лечебных грязей, накопленные в соленых, горько-соленых и пре-

сных озерах, могут в течение длительного времени обеспечить процедурами грязелечения не только население Северо-Казахстанской области, но и население других регионов [3].

Каждое месторождение имеет свои особенности по составу, качеству грязи, уровню терапевтического эффекта. Поэтому для выбора месторождения лечебных грязей наиболее высокого качества и первоочередного их освоения требуется проведение специальных анализов в аккредитованных лабораториях, с выдачей сопроводительных документов с перечнем показаний к применению.

Природно-климатические условия Северо-Казахстанской области являются благоприятными для формирования различных природных ресурсов. Однако не все из них находят практическое применение. В частности, область располагает, значительным озерным фондом, ресурсы которого используются пока частично. К ресурсам озер относятся сульфидные грязи и органоминеральные накопления, в их числе сапропели, а также рапа, минеральные соли и бром. Физико-химические и микробиологические показатели химического состава лечебных грязей Северо-Казахстанской области соответствуют нормам, принятым для лечебных грязей. В соответствии с этим, лечебные грязи СКО могут применяться в профилактических и лечебных целях.

Развитие курортов, бальнеологических объектов непосредственно на территории нашей области сделает доступным использование лечебных грязей, не будет необходимости населению выезжать на подобные объекты, за границу тратя огромные денежные средства, а также будет способствовать привлечению туристов, развитию туристской индустрии Северного региона республики.

Список использованных источников:

1. Белецкая Н.П. Генезис озерных котловин Приишимья // Вестник Московского университета. №6, 1971, С. 63-68.

2. Белецкая Н.П. Дмитриев П. С. Фомин И. А. Современное состояние озер Северо-Казахстанской области. Пособие. ISBN Петропавловск: ИПО СКГУ им. М. Козыбаева, 2014. 153 с.

3. Дмитриев П.С., Фомин И.А., Иманжанов Н. Т. Органоминеральные накопления озер, один из возможных аспектов реализации стратегической программы «Зеленый мост» на локальном уровне. №1, Ишим, 2013. С. 19-21.

ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ МЕНЕДЖМЕНТ КАК ВАЖНЕЙШИЙ АСПЕКТ В ОБЛАСТИ ЭКОНОМИКИ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ

ТАТЬЯНА ЛЫСАКОВА, кандидат биологических наук, доцент
ПАВЕЛ ДМИТРИЕВ, кандидат биологических наук, доцент
АСЕЛЬ БЕКТЕМИРОВА, магистрант
Северо-Казахстанский государственный университет им. М.Козыбаева, Республика Казахстан

На всех ступенях эволюции общества человек был тесно связан с окружающей средой. Однако лишь с переходом к индустриальной цивилизации воздействие человека на природу настолько усилилось, что привело к разрушению и деградации природных систем и поставило человечество под угрозу экологического кризиса.

Важнейшими глобальными экологическими проблемами современности являются: «парниковый эффект»; разрушение озонового слоя Земли; сокращение площади лесного покрова Земли; опустынивание, включая пахотные и пастбищные угодья; потеря генофонда и исчезновение биологического разнообразия [1].

Таким образом, необходимыми условиями выживания человечества становятся охрана окружающей среды и рациональное использование природных ресурсов.

Все более очевидной становится необходимость поиска новых путей и подходов к решению экологических проблем промышленного производства. Основным из таких путей в мире общепризнан экологический менеджмент.

В Повестке дня на XXI век, принятой в Рио-де-Жанейро в 1992г., подчеркивается, что "экологический менеджмент следует отнести к ключевой доминанте устойчивого развития и одновременно к высшим приоритетам промышленной деятельности и предпринимательства" [2].

Система экологического менеджмента помогает сократить издержки, повысить качество продукции и услуг, последовательно уменьшать негативное воздействие продукции на окружающую среду и здоровье человека на протяжении всего ее жизненного цикла, тем самым, повышая конкурентные возможности организации.

Экологический менеджмент относится к одному из важнейших аспектов в области охраны окружающей среды. Его внедрение позволяет повысить качество принятия управленческих решений в данной области и дает гарантии всем заинтересованным сторонам в том, что предприятие отслеживает и управляет рисками неблагоприятного воздействия на окружающую среду.

Система стандартов ISO 14000 разработана на базе стандарта BS 7750, а также стандарта по системе качества продукции ISO 9000. В отличие от многих других природоохранных стандартов ориентирована не на количественные параметры (объем выбросов, концентрации вещества

и т. п.) и не на технологии (требование использовать или не использовать определенные технологии, требование использовать «наилучшую доступную технологию»). Основным предметом ISO 14000 является система экологического менеджмента environmental management system (EMS).

Философия стандарта ISO 14000 — «через организацию высокого уровня качества собственного производства и вовлечение в этот круг все большего числа партнеров повышать качество жизни общества в целом» [3].

С развитием практической деятельности в области экологического менеджмента в Республике Казахстан непосредственно связываются возможности получения ряда конкретных преимуществ в решении разнообразных экологических проблем. К подобным преимуществам в первую очередь относят новые подходы, нетрадиционные пути и возможности в преодолении сложившихся негативных тенденций в развитии экологической ситуации на производственном и территориальном уровнях. Экологический менеджмент может рассматриваться и как практическая основа «зеленой» экономики.

С экологическим менеджментом непосредственно связаны активизация и объединение уже имеющихся многочисленных возможностей и средств для практического решения приоритетных экологических проблем. Сегодня на каждом предприятии существует большое количество разнообразных неиспользуемых технологических, технических и организационных возможностей и средств решения экологических проблем. Их выявление и активизация возможны только в системе экологического менеджмента (при условии мотивации и вовлечения всего персонала в экологическую деятельность предприятия).

Определяющее значение имеет доступность экологического менеджмента для большинства существующих предприятий, в первую очередь, связанная с широким использованием разнообразных малозатратных и беззатратных методов и средств решения экологических проблем. Практикой экологического менеджмента доказана возможность снижения отрицательного воздействия на окружающую среду на 20-40% для любого действующего предприятия на основе использования только малозатратных и беззатратных подходов, методов и действий. Эти подходы и методы чрезвычайно просты, понятны и доступны для любого предприятия.

Экологическая обстановка в Республике Казахстан, равно как и в целом мире неблагоприятная. Производственная деятельность промышленных предприятий приводит к ухудшению экологической обстановки.

В результате внедрения в практику базисных положений менеджмента будет развита система поощрений, обеспечивающая поддержку уровня профессионального мастерства, возрастет роль человеческого потенциала, что будет способствовать решению

стратегической задачи по вхождению Казахстана в число пятидесяти наиболее конкурентоспособных стран мира.

Основные цели и соответствующие критерии оценки их достижения в экологическом менеджменте связаны с процессами постоянного улучшения. Последовательное из года в год улучшение должно достигаться во всех экологически значимых аспектах деятельности экономических субъектов, где это практически достижимо. Подобное улучшение в целом невозможно имитировать и фальсифицировать, что создает необходимую основу для оценки экологической состоятельности экономических субъектов.

Таким образом, реализация Концепции развития систем менеджмента в Республике Казахстан до 2015 года способствовала динамичному и качественному развитию казахстанских организаций и предприятий, выпускающих продукцию и оказывающих услуги, в том числе консалтинговые в области разработки и внедрения систем менеджмента, созданию национальной системы подготовки экспертов - аудиторов в области систем менеджмента, отвечающей международным стандартам и позволяющей Казахстану интегрироваться в мировое пространство [4].

Итак, было увеличено количество экспертов-аудиторов по всем направлениям системы менеджмента, а также количество предприятий, внедривших отдельные и интегрированные системы менеджмента.

Внедрение системы экологического менеджмента в природопользование закладывает основы для глубоких системных преобразований с целью перехода к экономике новой формации посредством повышения благосостояния, качества жизни населения Казахстана и вхождения страны в число 30-ти наиболее развитых стран мира при минимизации нагрузки на окружающую среду и деградации природных ресурсов.

Список использованных источников:

1 Агаркова, Е. Ю. Современная экологическая ситуация как отражение духовного кризиса. - СПб., 2002. С. 91—95.

2 Повестка дня на XXI век. - Рио-де-Жанейро, 1992. - 300 с.

3 Макаров С.В., Гусева С.В. Экологический менеджмент. М., 2001.– с.21-22.

4 Концепция развития систем менеджмента в Республике Казахстан до 2015 года. – Алматы, 2008. – С.1-5.

ІНТЕГРАЦІЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ЕКОНОМІКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ НА ПРИКЛАДІ ЗДІЙСНЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ В КОЛЕДЖІ

ЛЮДМИЛА НИЖНИК, заступник директора з навчально-виховної роботи
Верхівський сільськогосподарський коледж Вінницького національного аграрного університету, Україна

Людство планети Земля останнім часом прикладає значних зусиль для вирішення однієї з найважливіших проблем сучасності – екологічної, всіляко намагається попередити екологічну кризу та забезпечити екологічну безпеку. Механізмом правового впливу на забезпечення стійкої рівноваги в навколишньому середовищі, його охорони та захисту є управління.

Кожен історичний етап розвитку диктує людству свої умови природокористування. Управління цією сферою діяльності пов'язані з еволюційними процесами, які відбуваються в світовому господарстві та процесами його глобалізації.

З часу переходу до ринкових відносин Україна не може перебувати осторонь від вирішення цього питання. Нині важливо змінити пріоритети у механізмі управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища, потрібно забезпечити збереження природних ресурсів, навколишнього середовища для нинішнього та майбутнього поколінь та для забезпечення екологічної безпеки. Конституція України закріпила право людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища повинні здійснювати органи державної виконавчої влади і місцевого самоврядування. Потрібно проводити заходи зі скорочення надходження в навколишнє середовище небезпечних для життя і здоров'я людини речовин, досягнення раціонального природокористування за допомогою землеустрою, лісовпорядкування, захисту і охорони історичних і культурних природних цінностей. Важливо, щоб при вирішенні цього вкрай важливого завдання не стояли осторонь навчальні заклади. Молоде покоління має усвідомлювати, що повинно самостійно творити своє майбутнє, а право на чисте довкілля виборювати своїми руками.

У Верхівському сільськогосподарському коледжі Вінницького національного аграрного університету управління природокористуванням є невід'ємною частиною освітнього менеджменту. Адже розташований навчальний заклад на території мальовничого парку, закладеного відомим німецьким ландшафтним дизайнером Кроненбергом ще в XIX столітті. Територія парку становить 25 га. 20 га залишилось ще з тих часів, коли нинішній головний корпус коледжу був садибою польських магнатів Генріха та Вітовта Сабанських, а 5 га колектив працівників навчального закладу досадив власними силами.

Парк Верхівського сільськогосподарського коледжу Вінницького НАУ є державним пам'ятником природи. Це парк ландшафтного типу, в якому налічується 86 видів декоративних дерев та кущів, понад 400 видів трав'янистих рослин і багато квітів. Флора парку багата рідкісними видами рослин, серед яких бук лісовий, дуб кошенільний, горобина звичайна, горіх сірий, берека звичайна, тамарикс струнký, дуб червоний (болотний), катальпа бігонієвидна, горобина широколиста, туя західна, модрина європейська, таволга середня, клен червоний, явір (клен несправжній), ялівець сланкий, сосна веймутова, клен сріблястий. Також є багато вікових дерев: старі дуби, ясени, клени, каштани, ялини, сосни, верби, липи, тополі та інші. Не одне дерево зустріло тут свій столітній ювілей.

Постановою колегії Державного Комітету РМ УРСР по охороні природи № 22 від 22.07.1972 року парк був занесений в республіканську номенклатуру пам'ятників садово-паркового мистецтва України. Парк постійно доглядається студентами та працівниками коледжу. За кожною студентською академічною групою закріплена певна ділянка, де впродовж навчального року проводяться всі необхідні роботи.

Всі спеціальності, які можуть здобути студенти цього закладу, тісно пов'язані з управлінням природокористування. Це – виробництво і переробка продукції рослинництва, землевпорядкування та зелене будівництво і садово-паркове господарство. В коледжі запроваджена система студентського самоврядування за принципом поділу кожної академічної групи на виробничі ланки (інноваційний метод директора коледжу Кушніра О.М.). Виробничі ланки постійно змагаються між собою за право першості в навчанні та громадсько-суспільному житті коледжу, відповідно до основних засад Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті. Педагогічний колектив коледжу створює необхідні умови для вільного, всебічного розвитку особистості студентів шляхом залучення їх до різних видів діяльності. Студенти, як і працівники коледжу, не лише доглядають за парком, зберігаючи його самобутність, але й щорічно здійснюють нові насадження, проектують дизайн паркової території, використовуючи при цьому саджанці дерев та кущів, вирощені на власному розсаднику декоративних культур. В цьому році з розсадника висаджено саджанці таких культур, як аморфа кущова, горобина чорна, горобина звичайна, ялина звичайна, сосна кримська, ялівець звичайний, ялівець козацький, ялівець китайський, дуб звичайний, гіркокаштан, катальпа, липа серцелиста, сумах (всього 124 саджанці). Зелені насадження мають важливе природоохоронне значення. Лише одне доросле дерево бука лісового може забезпечити потребу в кисні 60 осіб, а один гектар ялівцю здатен знезаразити повітря великого міста. Екологічне виховання молодого покоління, яке здійснюється в коледжі не лише теоретично, а, насамперед, на практиці, формує у студентів відповідальність за оточуюче середовище та навики майбутнього відповідального менеджера в галузі природокористування.

Система освіти задовольняє не тільки ринковий попит, а й потреби суспільства у збереженні та розвитку культурних цінностей, природних

об'єктів, у передачі новим поколінням культурних норм, правил співіснування у природному середовищі, суспільних цінностей та традицій. Цінності, що сформовані освітою, істотно впливають на соціально-економічні процеси, зокрема і на економіку природокористування. Освіта володіє більшим, ніж економіка, потенціалом впливу на громадську свідомість. Цей потенціал обумовлений можливістю виховання цілого покоління громадян, які володіють соціально корисними якостями.

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОЛОГИЯ КАК ПЕРСПРЕКТИВНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

КОНСТАНТИН ПАВЛОВ, доктор экономических наук, профессор,
**Камский институт гуманитарных и инженерных технологий,
г. Ижевск, Россия**

Опыт стран с развитой рыночной экономикой свидетельствует о том, что в последнее время инновации стали основой повышения конкурентоспособности этих стран, а также базовым элементом их общественной структуры. По оценкам, доля инновационно-информационного сектора за последние годы многократно возросла и составляет в развитых государствах 45-65% [1]. Кроме этого, данный сектор стал важнейшей основой, генерирующей современное социально-экономические развитие, ключевым фактором динамики и роста экономики развитых стран.

Именно наличие развитого инновационно-информационного сектора во многом определяет важнейшее отличие передовых государств от стран третьего мира. Возросшая роль инноваций в жизнедеятельности современного общества способствовала становлению неоэкономики, экономики знаний, инновационной экономики как нового направления современной экономической науки.

Основы теории инновации были заложены в XX веке такими крупными учеными, как Й. Шумпетер, Ф. Бродель, Г. Менш, С. Кузнец, Н. Кондратьев, П. Сорокин и др. В научный оборот понятие «инновация» как новую экономическую категорию ввел Й. Шумпетер, который под инновациями понимал изменения с целью внедрения и использования новых видов потребительских товаров, новых производственных, транспортных средств, рынков и форм организации в промышленности [2]. Очевидно, что в настоящее время знания, информация стали важнейшим элементом производительных сил, производительным ресурсом, по масштабам сопоставимым или даже превосходящим традиционные ресурсы: природные, трудовые, материальные и даже капитальные.

Инновационный процесс представляет собой совокупность научно-технических, технологических и организационных изменений, происходящих в процессе создания и реализации нововведений, при этом критериальной характеристикой инновационного процесса выступает внедрение

новшества в качестве получения конечного результата, реализованного в производстве [3]. Таким образом, инновация – это продукт научно-технического прогресса. Она является результатом творческой деятельности коллектива, направленной на совершенствование существующей системы и имеющей практическую реализацию.

Для инноваций характерны следующие обязательные свойства: научно-техническая новизна; производственная применимость и коммерческая реализуемость. Объектами инноваций могут быть материалы, продукты, технологии, средства производства, люди и межчеловеческие отношения, социальная среда, а также организация и ее подразделения. Учитывая возросшую роль инноваций в жизни современного общества, в последнее время стала интенсивно развиваться теория инновационной экономики.

В рамках научно-учебной дисциплины «Инновационная экономика» содержится описание теоретических основ инновационной экономики и практических подходов к организации инновационной деятельности в рыночных условиях. К наиболее важным аспектам исследования инвестиционной деятельности следует отнести разработку методологических и методических основ анализа инновационной деятельности и определение специфических характеристик инновационного процесса, эффективное применение механизмов государственной социально-экономической политики, в том числе в отношении процессов формирования национальной и региональных инновационных систем, а также разработку методов продвижения различных инноваций на всевозможных рынках.

Большие возможности и перспективы, на наш взгляд, также имеет разработка теоретико-методологических основ научно-учебной дисциплины «Инновационная экология». В рамках этой дисциплины целесообразно рассмотреть вопросы использования инноваций в природоохранной деятельности и в процессе создания условий равновесия с окружающей средой, оценки эффективности инновационной деятельности в экологической сфере.

«Инновационная экология» как научно-учебная дисциплина самым тесным образом связана с инновационной экономикой. Более того, в национальной и региональных инновационных системах обязательно должны быть экологические подсистемы. Кроме этого, финансово-экономические методы и механизмы широко используются в системе государственного и муниципального регулирования экологических процессов.

В современных условиях инновационный процесс имеет особое значение, т.к. традиционные формы использования хозяйственных ресурсов весьма ограничены, в связи с чем обеспечение роста экономики уже в обозримом будущем в прежнем режиме является весьма проблематичным. Расширенное воспроизводство на основе использования инновационных факторов требует решения сложнейших социально-экономических проблем, таких, как:

использование интенсивных методов хозяйствования в системе национальной экономики;

серийное и массовое использование достижений НТП, в том числе в сфере наноиндустрии;

повышение социально-экономической эффективности системы общественного воспроизодства на основе обеспечения ускорения использования инновационных процессов;

реализация рыночных методов и принципов хозяйствования на основе действия законов спроса и предложения во всех сферах народнохозяйственного комплекса;

обострение экологических проблем и усложнение осуществления природоохранной деятельности.

Важнейшей задачей инновационной экологии в обозримом будущем должна стать разработка технологий, позволяющих сделать антропогенный круговорот веществ как можно более замкнутым, тем самым приблизив его в идеале к природному круговороту веществ. Достижение полной безотходности нереально, так как все это противоречит второму началу термодинамики и поэтому речь идет в основном о создании и использовании малоотходных технологий, под которыми понимается такой способ производства, который обеспечивает максимально эффективное использование сырья и энергии, с минимумом отходов и потерь энергии [4]. При этом одним из важнейших условий малоотходной технологии является рециркуляция, сущность которой заключается в повторном использовании материальных ресурсов, что позволит экономить сырье и энергию и, тем самым, уменьшить образование отходов.

Малоотходная технология основывается на использовании комплекса мероприятий по сокращению до минимума количества вредных отходов и уменьшения их воздействия на окружающую среду. К этим мероприятиям относятся следующие:

создание принципиально новых производственных процессов, позволяющих исключить или сократить технологические стадии, на которых происходит образование отходов;

разработка бессточных технологических систем и водооборотных циклов на основе очистки сточных вод;

создание и выпуск новых видов продукции с учетом требований повторного ее использования;

разработка систем переработки отходов производства во вторичные материальные ресурсы.

Разработка малоотходных технологий должна осуществляться с учетом региональных особенностей. Учитывая, что около 70% территории России относится к зоне Севера, исключительно актуальна проблема разработки малоотходных технологий в разных сферах горной промышленности (например, в процессе добычи апатито-нефелинового концентрата), в которых бы учитывались социально-экономические и экологические особенности северных регионов страны [5]. Еще одним важнейшим аспектом

развития инновационной экологии является разработка и использование интенсивных методов ведения хозяйственной деятельности.

Развитие российской экономики (также как и экономики стран СНГ в целом) до последнего времени преимущественно было связано с использованием экстенсивных факторов (недозагруженными мощностями и незанятой рабочей силой, а также внешней конъюнктурой). Однако ускорение социально-экономического развития, намечаемое на ближайшее десятилетие, не может основываться на весьма ограниченных по своим возможностям экстенсивных факторах. Необходимо использовать качественно новый физический и человеческий капитал, а также результаты благоприятных условий хозяйствования. Чтобы ускорить экономический рост, необходим поиск новых источников развития и интенсификации производства.

Список использованных источников:

1. Теория инновационной экономики / Под ред. О.С. Белокрыловой. Ростов н/Д, 2009. 376 с.

2. Кацура С.Н. Становление инновационной системы в Украине: национальный и региональный аспекты. Донецк: Институт экономики промышленности НАН Украины, 2011. 504 с.

3. Ляшенко В.И., Павлов К.В., Шишкин М.И. Наноэкономика в славянских странах СНГ. (Серия: Экономическое славяноведение). Ижевск: Книгоград, 2011. 348 с.

4. Колесников С.И. Экономические основы природопользования. Учебник. М.: Дашков и К°, 2011. 304 с.

5. Экономический механизм и особенности инновационной политики на Севере / Под научной ред. д.э.н. В.С. Селина, к.т.н. В.А. Цукермана. Апатиты: Изд-во Кольского НЦ РАН. 2012. 255 с.

РОЗВИТОК ДІЛОВОГО ТУРИЗМУ НА ПРИКЛАДІ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

СВІТЛАНА СИДОРУК, кандидат економічних наук, старший викладач
Луцький національний технічний університет, Україна

Ринок конференцій та конгресів має велике значення не тільки для київського туризму, а й становить дохідний сегмент і для економіки держави в цілому. Завдяки своєму географічному положенню Київ може претендувати на звання східноєвропейського центру ділового туризму.

Ділові люди, що працюють у різних сферах, зокрема і в науці, чекають від ділових поїздок не тільки укладення нових вигідних контрактів, а й підвищення творчої активності в результаті зміни обстановки і набуття нових незабутніх вражень про країну перебування, які можуть бути забезпечені лише національною специфікою. Чим більш вона диверсифікована, тим краще.

Переваги від проведення конференцій та конгресів, отримують, не тільки готелі, ресторани та гастрономічний сектор, але й підприємства інших сфер, як, наприклад, роздрібної торгівлі, міського транспорту, дозвілля та культури. Для київських підприємств з надання туристичних послуг ринок конференцій та конгресів є так чи інакше невід'ємним джерелом надходжень. Щоб досягти успіху та міжнародної конкурентоспроможності на цьому ринку, слід забезпечити більшу потужність з розміщення, більше конференцій та конгресів, а також більше ділових заходів, що мають характер міжнародного тяжіння.

У м. Києві активно працює понад 50 туристичних підприємств, основним видом діяльності яких є діловий туризм. Активний розвиток туристичної інфраструктури у м. Києві для проведення конференцій, бізнес-форумів сприятиме збільшеню кількості туристів. На сьогодні у м. Києві діє 71 об'єкт конференц-сервісу потужністю 363 залів майже на 35 тис. посадкових місць. Серед них 4 експоцентри (Національний комплекс «Експоцентр України», «Міжнародний Виставковий Центр», «КиївЕкспоПлаза» та «Український Дім») [1].

За даними ICCA (International Congressand Convention Association), сьогодні в Україні проводиться 7 великих конгрес-заходів, що складає близько 0,1% європейського ринку конгресів. Крім того, спрощення візового режиму для іноземних громадян країн ЄС та інших, розвиток інституційного співробітництва, поглиблення безпосереднього партнерства між туристськими підприємствами та організаціями, участь у діяльності світових і міжнародних структур усіх рівнів: ООН, Ради Європи, ЄС тощо сприятиме подальшому розвитку ділового туризму у м. Києві. Через потужне фокусування на такі сфери, як наука та медицина, концентруючись на проведенні майбутніх великих конференцій можна створити та закріпити позиціонування Києва як міста конгресів.

На нашу думку основною цільовою групою конгресової справи повинні бути національні та міжнародні асоціації (союзи). Обсяг та інтенсивність маркетингових заходів у цій сфері мають бути розбудовані на всіх рівнях [2].

Основна мета полягає в тому, щоб у майбутньому залучити до Києва більшу кількість конференцій та конгресів на міжнародну тематику чи з міжнародною географією, і таким чином, підвищити частку іноземних відвідувачів міста – учасників конференцій та конгресів. Вищий рівень міжнародної участі в конгресах та конференціях автоматично призводить до збільшення тривалості перебування учасників, яка на сьогодні становить у середньому 2,1 дні.

Сприятливою в цьому відношенні є організація власних заходів, наприклад, спортивних свят з використанням наявної спортивної інфраструктури, а також організація великих культурних подій: фестивалів, виставок сучасного мистецтва різного спрямування та ін.

Список використаних джерел:

1. Сидорук С.В. Проблеми розвитку готельної індустрії в регіоні / С.В. Сидорук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія «Економіка». – 2011. – № 3. – 221с. – С. 187–190.

2. Сидорук С. В. Принципи територіальної організації готельних послуг / С.В. Сидорук / Електронне фахове видання «Економіка. Управління. Інновації». – №2. –Житомир. – 2011.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ ДДАЕУ

ВІТАЛІЙ ЦОЦКО, старший викладач
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Однією із фундаментальних проблем сучасного природознавства є енергетична проблема. Людство використовує все більше енергії у виробництві, побуті, дозвіллі. Найпотужніші економічні країни-лідери в світі, наприклад США, використовують на душу населення таку кількість енергії, яка 100-кратно переважає питомі енергозатрати у більшості країн світу. Все більш енергонасиченим стає комплекс технічних засобів для наукового дослідження та навчання в лабораторіях та аудиторіях університетів. Пошук нових видів енергії та вдосконалення і впровадження відомих альтернативних джерел постає надзвичайно актуальним економічним та практичним завданням, зокрема і для АХЧ ДДАЕУ.

З метою економії енергетичних ресурсів (палива та електроенергії) перед фахівцями кафедри фізики та матеріалознавства адміністрацією аграрно-економічного університету було поставлене завдання проаналізувати можливість практичного використання світлового енергетичного ресурсу в енергосистемі ДДАЕУ.

В таблиці 1 наведено технічні характеристики та ціни доступних в Придніпровському регіоні сонячних батарей (дані доц. О.Й. Дідоборця).

Таблиця 1

Марка	Розмір, мм	Потужність, Вт	U_{xx}, В	$I_{кз}$, А	$U_р$, В	$I_р$, А	Вага, кг	Ціна, USD
A	1580x808x35	200	44,6	5,72	37,6	5,32	15,5	204
B	1482x676x35	150	22,8	8,77	18,3	8,20	11,5	158
C	1642x994x40	250	37,7	8,69	30,3	8,27	21	240
D	1482x676x35	150	22,8	8,77	18,3	8,20	11,5	143

Визначимо коефіцієнти питомої собівартості (КПС) зазначених марок сонячних батарей (ціна одиниці потужності виробу з одиниці робочої поверхні). Результати обчислень наведені в таблиці 2.

За даними таблиці 2 випливає, що найбільш економічно ефективним є використання сонячних батарей марки С (LDK серії 250P 20, країна виробництва Китай, тип модуля полікристалічний кремній, гарантія на продукт 10 років).

Таблиця 2

Марка	A	B	C	D
КПС,грн./(м^2·Вт)	21,6	28,4	15,9	25,7

Було проведено моделювання ймовірного розміщення вказаних батарей на сонячній стороні висотного корпусу ДДАЕУ. Апробовано розміщення одного ряду (20 шт.) батарей, що дає можливість одержати 5 кВт максимальної потужності при фінансових затратах 4800 USD. При завантаженні 10 активних рядів з максимум потужності до 50 кВт затрати на придбання батарей сягатимуть 48000 USD.

Врахування, по-перше, поправки на кут падіння сонячних променів протягом дня (≈0,5), по-друге, поправки на освітленість робочої поверхні батарей та яскравість сонця упродовж дня при варіативній хмарності, веде до зменшення номінальної потужності генерованої електроенергії в середньому у 10 000 раз (так яскравість сонця в зеніті та на горизонті відрізняється 1000-кратно, а хмарне небо зменшує яскравість в 100 000 раз). Крім того, коливання робочої потужності не додає стабільності та надійності генерації електричної енергії.

Таким чином, аналіз показує невідповідність можливих фінансових витрат на придбання та установку сонячних батарей та їх енергетичну віддачу. Можливо лише рекомендувати установку 2-4 секцій в літній час з метою їх апробації, як компенсую чого джерела енергії в загальну мережу електричного живлення.

Рис.1. – **V-LIM-вітряк з низьким рівнем вібрацій та шуму ідеально підходе для монтування на даху**

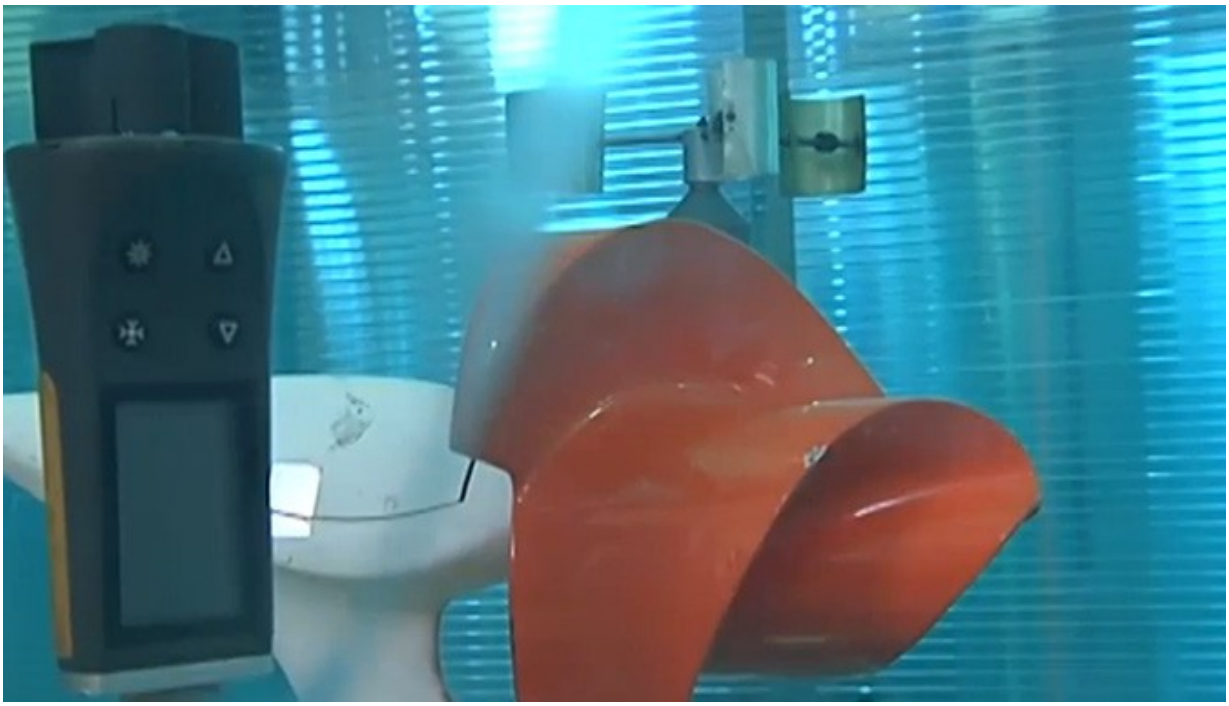

Рис.2. – **Розробка українського вченого О. Оніпко: практично безшумний високоефективний об'ємно-спіральний вітряк**

На наш погляд, економічно доцільно звернути увагу на інше сучасне альтернативне джерело енергії – вітрові електрогенеруючі установки, наприклад Норвегія отримує близько четвертої частини своєї електроенергії від вітротурбін. Перспективними в контексті низького рівня вібрацій та шуму виступають вітрові електрогенератори приведені на рис. 1 та рис. 2.

Кілька таких агрегатів невеликої потужності з незначною вібрацією можна встановити на даху висотного корпуса ДДАЕУ і таким чином впровадити ідею альтернативної енергетики в умовах Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету.

Контактний телефон: 067-280-15-18

РОЗВИТОК ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

ТЕТЯНА ЧАЙКА, кандидат економічних наук, доцент кафедри землеробства і агрохімії
Полтавська державна аграрна академія, Україна

Фізична праця, яка реалізується у землеробстві, має здатність зберігати у десять разів більше енергії, ніж було витрачено, тому вважаємо, що доцільність і результативність органічного виробництва в аграрному секторі економіки повинні ґрунтуватися на ідеях української наукової школи фізичної економії. Окрім того, майбутнє всього людства залежить від вміння зберігати енергію за допомогою праці, а отже прогрес суспільства можливий за умови

швидкого нагромадження енергії.

Висновки С. Подолинського [1] як одного з представників цієї школи не лише не втратили актуальності, а навпаки, є актуальними, особливо в контексті наукових свідчень наближення людства до певних біофізичних меж:

1) привласнення людьми біомаси Землі сягнуло близько 40% продукції фотосинтезу на суші або 25%, якщо враховувати біомасу океану;

2) руйнування озонового шару, що захищає живий світ на Землі від жорсткого космічного опромінення;

3) деградація приблизно 35% земельних ресурсів планети;

4) втрата біологічного різноманіття довкілля (від 5 тис. до 150 тис. біологічних видів на рік при загальній кількості від 5 млн до 30 млн видів);

5) наростання зміни клімату і глобального потепління [2].

З метою сприяння розвитку органічного сільського господарства необхідною є діяльність держави (в особі уповноважених органів), яка повинна безпосередньо впливати на процес господарювання в галузі органічного сільського господарства (створення органів акредитації, сертифікації, маркування, специфікації; стимулювання виробників щодо переходу до органічного сільського господарства; налагодження координації між органами державної влади щодо ефективнішого сприяння розвиткові даної галузі АПК; практичне здійснення положень Програми розвитку органічного сільського господарства в Україні). На нашу думку, програма відповідного рівня повинна ґрунтуватися на чітко визначених цілях та принципах (табл. 1).

Таблиця 1 – **Характеристика складових концепції розвитку органічного виробництва в аграрному секторі економіки України**

Складові концепції	Характеристика
Передумови	1. Зменшення використання мінеральних добрив, хімічних засобів захисту рослин тощо. 2. Запровадження органічного агровиробництва на вітчизняних підприємствах, що дозволяє використовувати їх як консультаційні та навчальні центри. 3. Досвід в органічному агровиробництві завдяки реалізації міжнародних проектів. 4. Існування внутрішнього попиту на органічну сільськогосподарську продукцію. 5. Значний потенціал для експорту сертифікованої органічної сільськогосподарської продукції з України внаслідок сприятливої ситуації на світових ринках (стабільно зростаючий попит). 6. Розвиток і популяризація виробництва органічної сільськогосподарської продукції громадськими організаціями та об'єднаннями.

Продовження таблиці 1

Цілі	1. Екологічні – збереження та відтворення природно-ресурсного потенціалу. 2. Соціальні – підвищення рівня життя населення, забезпечення якісним продовольством. 3. Економічні – забезпечення беззбиткового виробництва, економія ресурсів. 4. Технологічні – використання інноваційних технік і технологій, які забезпечують раціональне природокористування.
Принципи	1. Здоров'я – органічне сільське господарство підтримує та зміцнює здоров'я ґрунту, рослин, тварин, людей і всієї планети цілісно та в повному обсязі. 2. Екології – органічне сільське господарство враховує функціонування циклів живої екологічної системи, покращує його, без втручання в них та грубого порушення у системі. 3. Справедливості – органічне сільське господарство базується на відносинах, які гарантують соціальну справедливість, беручи до уваги суспільне життя та життєві можливості. 4. Дбайливого ставлення – раціональність і відповідальність – основні вимоги ведення органічного сільського господарства з метою захисту здоров'я, благополуччя середовища, теперішнього та майбутніх поколінь.
Можливості	1. Використання вітчизняного та іноземного досвіду ведення органічного агровиробництва, розвитку ринку органічної сільськогосподарської продукції. 2. Популяризація вживання органічних продуктів харчування, як невід'ємної частини здорового способу життя, через всі види засобів масової інформації. 3. Формування довіри споживачів до сертифікованої органічної сільськогосподарської продукції з метою забезпечення зростання попиту на неї. 4. Широке використання таких регіональних особливостей, як місцеві традиції, інновації, нові продукти, місцеві види рослин і тварин. 5. Забезпечення громадської підтримки (зацікавленість неурядових, громадських і галузевих організацій та асоціацій). 6. Забезпечення органічного агровиробництва прямою фінансовою підтримкою та створення системи непрямої підтримки шляхом надання пільг та преференцій. 7. Більш широке використання програм допомоги виробникам за рахунок «зеленої скриньки» у зв'язку із вступом України до СОТ.

Закінчення таблиці 1

Ризики	1. Ризики втрати врожаю, зумовлених несприятливими погодними умовами. 2. Негативний вплив світової продовольчої кризи на ринкову кон'юнктуру органічної сільськогосподарської продукції. 3. Нестабільна політична ситуація у країні. 4. Зменшення фінансової підтримки аграрного сектора економіки через фінансову та банківську кризи. 5. Нерозвинена мережа вітчизняних сільськогосподарських ринків. 6. Незавершеність земельної реформи, відсутність прозорого та цивілізованого ринку сільськогосподарських земель. 7. Існування псевдоорганічних продуктів харчування.

Джерело: розробка автора

Це підтверджує, що первинну роль в зазначеному процесі відіграє правове забезпечення розвитку цієї галузі АПК, оскільки нормативно-правове закріплення пріоритетів в подальшому буде значним чином впливати і на організаційну діяльність державних органів.

Список використаних джерел:

1. Подолинский С. А. Труд человека и его отношение к распределению энергии / С. А. Подолинский. — М. : Ноосфера, 1991. — 161 с.

2. Вовк В. І. Екологічна економіка як сучасна інтегральна наука. Витоки та засадничі принципи [Електронний ресурс] / В. І. Вовк // Українська асоціація Римського клубу. — Режим доступу : http://clubofrome.org.ua/corweb/Article/11.

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ КРАЇНИ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ ТА ЇЇ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ

ОЛЕНА ЧАСНІКОВА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри природничо-математичних дисциплін та технологій
КВНЗ Київської обласної ради «Академія неперервної освіти», Україна

Природні ресурси розміщені по планеті, окремих материках і країнах дуже нерівномірно: одні країни, наприклад, мають багато нафти й газу, але в них обмежені інші види ресурсів такі як ґрунтові, водні, лісові. Існують країни, де є все, хоча і в різній кількості. До таких належать США, Україна, Казахстан, Китай, Бразилія, Австралія, Росія та ін. Ресурсозабезпеченість держав залежить не лише від наявності ресурсів, а й від потреби в них. Проблеми залежності національної економіки від ресурсозабезпече-

ності досліджувалися Дж. Сакс (Sachs, 1997), А. Уорнер (Warner, 1997) [4], В. Геєць [1], Полтерович [3], М. Криворучко [2], тощо.

У системі міжнародного поділу праці розвинуті країни виступають основними споживачами мінеральних ресурсів, а країни, що розвиваються, — виробниками, що визначається як рівнем їх економічного розвитку, так і розміщенням корисних копалин на земній кулі. Наприклад, США імпортують 15—20% (за вартістю) необхідної їм мінеральної сировини, країни Західної Європи — 70—80%, Японія — 90—95%. Китай експортує вольфрам, нафту, кам'яне вугілля та інші ресурси, але вимушений імпортувати у великих кількостях деревину, хроміти, сільськогосподарську сировину. Японія, яка має обмежені природні ресурси, досягла великих успіхів у розвитку економіки. На відміну від Японії, багато країн з великими запасами мінеральних ресурсів не досягли великих успіхів у соціально-економічному розвитку.

Часто саме в країнах з багатою ресурсною базою спостерігається ресурсне марнотратство. Так, у Росії найбільш енергомістка економіка. США витрачає 10% свого ВВП на оплату палива, яке споживається в країні, в той час як Японія — лише 4%.

Економічні дослідження особливостей зростання економік із більшою кількістю природних ресурсів, почалися зі роботи Дж.Сакса і Э.Уорнера, у якій було висунуто тезу про те, що такі економіки ростуть повільніше інших. Вони відзначали, що він цілком узгоджується і з результатами історичного аналізу економічного зростання: в XVII в. бідні ресурсами Нідерланди обігнали багату дорогоцінними металами Іспанію, а в кінці XIX - початку XX ст. Японія обігнала Росію [4]. Подальші дослідження підтвердили важливість проблематики ресурсної орієнтованості економіки.

Сам термін "ресурсне прокляття" був уведений Річардом М. Ауті для опису глобального феномена: безпрецедентного падіння рівня життя в країнах-експортерах нафти в 1970-1980-і роки під час цінового піку на нафту. Поряд з цим феноменом, багато країн, які залежні від експорту сировинних ресурсів, не змогли забезпечити стійкий і стабільний розвиток економіки, так як ціни світового ринку на природні ресурси піддавалися значним коливанням.

Гіпотеза про "прокляття ресурсів" полягає в тому, що країни, що володіють великим обсягом зосереджених природних ресурсів, - як правило, розвиваються повільніше близьких за характеристиками, але бідніших ресурсами економік.

Усі теоретичні аргументи на користь гіпотези "ресурсного прокляття" засновані на припущенні, що уряд не зацікавлений здійснювати заходи щодо подолання зазначених тенденцій. Адже високі доходи стимулюють запозичення передових технологій.

Вплив ресурсів на державні інституції залежить від того, чи є позиція уряду активної або пасивної. З одного боку, високі експортні доходи полегшують завдання балансування державного бюджету, підтримки низької інфляції і високого рівня інвестицій. З іншого боку, вони

породжують спокусу надмірних запозичень, що ведуть до криз в результаті неефективного використання доходів і несподіваного зниження експортних цін.

Приклад із економічної історії Північної і Південної Кореї підтверджує цей припущення. Після Корейської війни країну відбувся розподіл Кореї на багату Північ і бідний Південь. Більшість промислових підприємств тоді залишилася в КНДР. За 25 років незалежності ВВП Кореї виріс в 6 разів. У процесі соціально-економічного розвитку визначальним був фактор не забезпечення природними ресурсами, а уміле проведення реформ президентом Пак Чоном Хі. Замість розвитку сільського господарства та рибної ловлі держава стимулювала створення технологічних галузей: машинобудування, електроніки, хімічної промисловості. Економічна політика поєднувала планування і ринкову конкуренцію. Підтримку отримували тільки успішні підприємства. Були надані державні дотації експортерам, а податки в країні знижувалися. Так з'явились великі конгломерати Samsung і Hyundai.

Достаток ресурсів дозволяє підтримувати відносно низький дефіцит бюджету і стабілізувати ціни, тільки якщо інвестиційний клімат привабливий. Наприклад, такі країни, як Кувейт, Катар, Лівія, Оман, Саудівська Аравія, ОАЕ, підтримували інфляцію на досить низькому рівні, а в деяких з них (Омані, Саудівській Аравії) значну частину періоду 1994-2010 р спостерігалася дефляція.

В сучасній економіці важливо на державному рівні підтримувати диверсифікацію галузей економіки для того, щоб у подальшому здійснити необхідні інституційні перетворення та уникнути негативних наслідків «ресурсного прокляття», оскільки сьогодні певні ознаки цього явища присутні у економіках багатьох країн світу, зокрема і Україні.

Список використаних джерел:

1. Геєць В. М. Про єдність і суперечності у розвитку суспільства, держави та економіки / В. М. Геєць // Економіка України. – 2012. – No 11. – С. 4–22.

2. Криворучко М. Ю. Аналіз впливу ресурсної орієнтованості експортної та імпортної складових економіки на рівень міжрегіональної диференціації соціально-економічного розвитку в Україні / М. Ю. Криворучко // Бізнес Інформ. – 2015. – No 8. – С. 90–101.

3. Полтерович В. Механизмы «ресурсного проклятия» и экономическая политика / В. Полтерович, В. Попов, А. Тонис // Вопросы экономики. – 2007. – No 6. – С. 4–27.

4. Sachs, J. D.(2001). The Curse of Natural Resources / J. D. Sachs, A. M. Warner // Economic Journal. – Vol. 94. – Pp. 41–55.

ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНКИ РІВНЯ МОНОПОЛІЗМУ НА РИНКАХ

ВІКТОР СИЧЕНКО, завідувач кафедри менеджменту організацій ДДАЕУ, доктор наук з державного управління
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Мета антимонопольного дослідження та регулювання ринків полягає у необхідності підтримання конкурентної середи, недопущенні встановлення монопольних цін суб'єктами господарювання та вжитті до них певних заходів впливу у випадку порушення антимонопольного законодавства [1-2].

Для визначення монопольного становища суб'єкту господарювання на ринку запропоновано підходи, основними з яких є, по-перше, доцільність визначення обсягу ринку товару окремо по кожному найменуванню без урахування значень імпорту та експорту (тобто обсяг ринку товару відповідає обсягу виробництва, а не обсягу надходжень продукції на ринок), що дозволяє уникнути вжиття антимонопольних заходів по відношенню до підприємств, які не є монополістами по виробництву. По-друге, необхідність розрахунку частки суб'єктів господарювання на ринку на основі натуральних й вартісних показників. Це обумовлено тим, що здійснення розрахунків на основі лише натуральних показників не враховує найважливіші складові ринкової влади підприємства на ринку - ціну продукції й норму прибутку, а на основі виняткова вартісних, хоча й має позитивні моменти (можливість розрахунку по укрупненим групам товарів), не враховує основний кількісний параметр ринкової влади - обсяг виробництва. По-третє, встановлення умов доцільності віднесення суб'єкту господарювання до категорії “монополістів” на основі аналізу співставлень часток суб'єктів господарювання на ринку, розрахованих виходячи з показників обсягу виробництва в натуральному й вартісному вираженні. По-четверте, визначення необхідності надання пільги суб'єктам, що знаходяться у складному фінансово-економічному стані з метою створення необхідних умов, що дозволять підприємству вийти з кризового становища. Означена пільга виражається в вилученні підприємства з переліку монополістів на певний період. Умовами для встановлення такого періоду є перевищення витрат на виробництво монопольної продукції над ціною її реалізації протягом останнього року для продукції виробничо-технічного призначення та протягом кварталу - для товарів народного споживання, а також наявність потреби в виробництві продукції в перспективі.

Результатом реалізації запропонованих методичних підходів є одержання переліку суб'єктів господарювання, що займають монопольне становище на відповідному ринку, а також переліку потенційних монополістів, яким на певний період надана пільга із-за складного фінансово-економічного стану.

Запропоновано підхід застосування показника індексу Харфінделя-Хіршмана (ІХХ), за допомогою якого оцінка рівня монополізму на ринку виконується на основі порівняння розрахованих значень ІХХ з нормативними значеннями для відповідного ринку при деякій певній кількості суб'єктів господарювання. На основі того, що ІХХ приймає мінімальні значення у випадках, коли ринкові частки підприємств поділені між ними нарівно, проведені нами дослідження дозволили згрупувати монопольні ринки в чотири групи (див. табл. 1).

Таблиця 1 – **Класифікація ринків у залежності від значення ІХХ**

Найменування ринку	Діапазон значень ІХХ
Чиста монополія	10000
Ринок з домінуючою фірмою	3400-10000
Обмежена олігополія	1225-3400
Конкурентний ринок	менше ніж 1225

За допомогою розрахованих значень ІХХ нами встановлені максимально можливі значення часток крупніших підприємств на відповідних ринках (див. табл. 2).

Таблиця 2 – **Співвідношення ІХХ та часток фіксованої кількості підприємств**

Значення ІХХ	При необмеженій довільній кількості конкурентів максимально можлива частка			
	1-го	2-х	3-х	4-х
	крупніших виробників у %			
1225	35	49	61	70
3400	57	81	99	100

Зазначене дозволяє встановити, що безпечний для конкуренції ринок (ІХХ менш 1225) припускає, що частка одного найбільшого підприємства не буде перевищувати 35%, двох найбільших - 49, трьох - 61 та чотирьох - 70%. На ринку “обмеженої олігополії” підприємства мають можливість ефективно обмежувати реакцію своїх конкурентів на будь-які зміни на ринку (зміни цін, обсягів виробництва і умов реалізації продукції та т. п.) у випадку, коли частка одного найбільшого виробника не перевищує 57%, двох - 81, трьох - 99%, а мінімальна кількість конкурентів складає 4.

Запропоновані підходи до вдосконалення методичних основ визначення рівня монополізму на ринках дозволяють значно поширити базу для

дослідження монопольного ринку, деталізувати суттєвість проблем, що стоять перед антимонопольними органами, з метою визначення заходів щодо регулювання монопольного ринку.

Список використаних джерел:

1. Сиченко В. Методи визначення рівня монополізму на ринках промислової продукції / Т. Бень, В. Сиченко // Економіка України. – 1999. - № 3. – С. 36-41.
2. Сиченко В.В. Інструментарій державного регулювання соціальної сфери країн Європейського Союзу / В.В. Сиченко, О.О. Сиченко // Наукові праці: науково-методичний журнал: серія «Державне управління». Вип. 252. Т. 263. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2015. – С. 122-129.

РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРАНСАКЦИОННЫХ ИЗДЕРЖЕК ЗЕРНОВОГО ПОДКОМПЛЕКСА В РАМКАХ ЗЕРНОВОГО КЛАСТЕРА (НА ПРИМЕРЕ СЕВЕРО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ)

АЛЕКСАНДР БЫКОВ, к.э.н., ст.преподаватель кафедры «Экономика, бухгалтерский учет и сервис»
ВЛАДИМИР БЫКОВ, менеджер, магистр по специальности «Финансы»
Северо-Казахстанский государственный университет им. М. Козыбаева, Республика Казахстан

Конкурентоспособность зернопродуктового подкомплекса может быть достигнута путем осуществления его кластеризации в сочетании с механизмами государственного регулирования его развития за счет инновационного развития предприятий, внедрения новой техники, технологий, снижения энерго-, материалоемкости и повышения качества продукции [1].

Результаты исследования показали, что на развитие зернового подкомплекса Северо-Казахстанской области оказывает влияние динамика и структура трансакционных издержек. В частности, выявлено, что:

– резкого роста трансакционных затрат не наблюдается. В среднем у исследуемых предприятий трансакционные издержки составляли от 19,8 до 31,7%;

– в структуре трансакционных затрат доминируют такие затраты как потери в цене, причем главным образом в результате невыгодной сбытовой цепочки и потерь по качеству. Они составляют от 6,4до 21,3% в зависимости от размера предприятий;

– затраты на поиск контрагентов и заключение контрактов не значительны.

Оптимизация трансакционных издержек субъектов аграрного рынка может быть достигнута за счет его кластеризации в сочетании с механизмами государственного регулирования и за счет инновационного характе-

ра используемых методов регулирования и технологий. Возможности создания и развития зернового кластера в Северо-Казахстанской области были проанализированы посредством расчета индексов конкурентоспособности агропромышленного производства областей и SWOT-анализа. Предлагаемая концепция зернового кластера ориентирована на достижение конечных целей, способствующих оптимизации трансакционных издержек путём устранения выявленных проблем (рис. 1).

Предложенная концепция зернового кластера ориентирована на достижение конечных целей, содействующих устранению выявленных проблем и неопределенностей в зерновом подкомплексе (рис 2). Кластер позволит объединить в единую систему производство, переработку и реализацию продукции на уровне области; упростить процесс согласования интересов и взаимодействия между партнерами по всей технологической цепочке; стабилизировать хозяйственные связи за счет упрощения взаиморасчетов между организациями. Это будет способствовать сокращению трансакционных издержек, улучшению финансового положения и повышению конкурентоспособности участников. За счет взаимодействия в рамках кластера величина трансакционных издержек сельскохозяйственных организаций сократится в среднем на 22-33% (2800-4237 млн. тенге).

Список использованных источников:

1. Пискунова Т.Г. Формирование агропромышленного кластера в зернопродуктовом подкомплексе Республики Беларусь / Т.Г. Пискунова, С.А. Скоропанов, Л.И. Кулинкович // Вести национальной академии наук Беларуси. Серия Аграрных наук. – 2009. – №2. – С. 38-44.

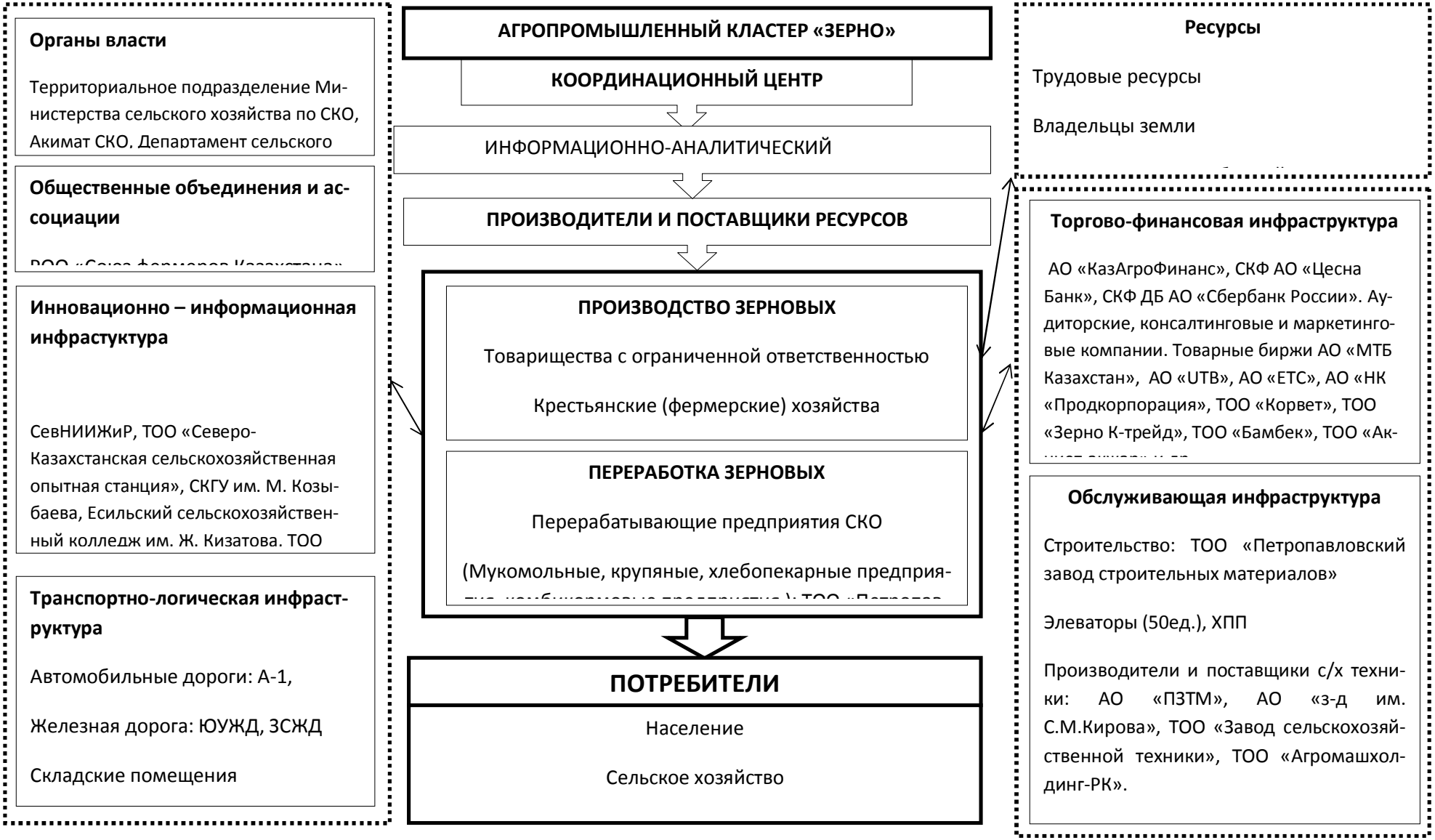

Рисунок 1 – **Модель агропромышленного кластера «Зерно» Северо-Казахстанской области**

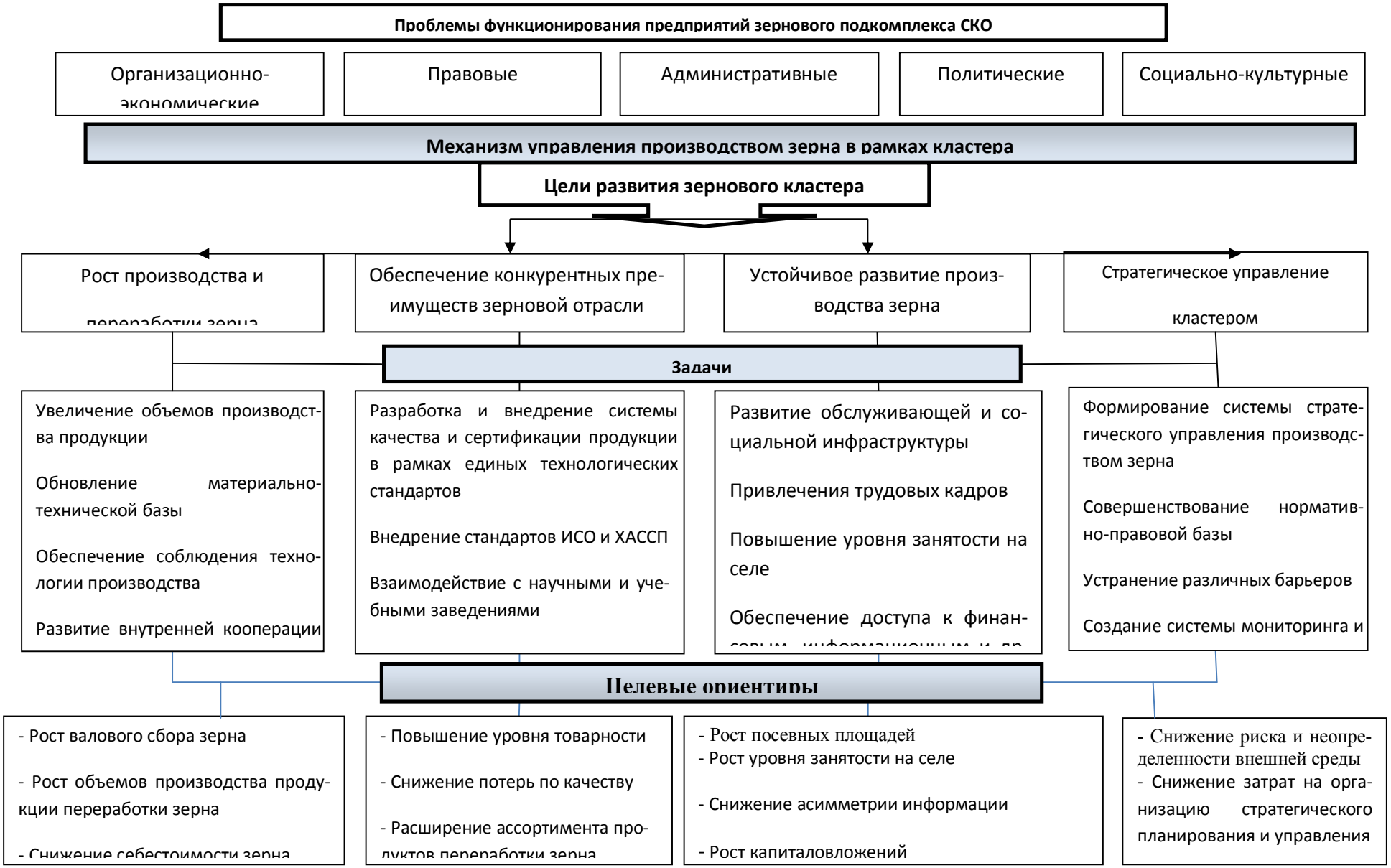

Рисунок 2 – **Концепция развития зернового кластера**

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

АЛІНА БРИЧКО, кандидат економічних наук, старший викладач
Сумський національний аграрний університет, Україна

Нестабільність економічної ситуації, що склалась в країні вимагає змін та удосконалення в плануванні, управлінні та функціонуванні молокопереробних підприємств. На нашу думку, при здійсненні діяльності молокопереробні підприємства використовують не всі резерви, що пов‘язані з виробництвом, переробкою та реалізацією продукції. Ефективність функціонування підприємств молокопереробного підкомплексу здійснюється під впливом розвитку національної економіки, під впливом стимулів регіональної економіки та її галузевої структури і за рахунок внутрішньої ефективності молочного виробництва.

Умови розвитку економіки на регіональному рівні, глобалізацій ні процеси відображають вплив сукупного регіонального розвитку на приріст показника ефективності діяльності молокопереробних підприємств.

Існують фактори, що визначають максимально можливий випуск молочної продукції в регіоні, що відображають специфічні особливості даного регіону, його місце в процесі територіального поділу праці, а також допомагають визначити зв‘язки з іншими регіонами країни.

Якщо розглядати асортимент товарів молочної промисловості, то в сфері новинок можна виділити наступні групи:

1. Продукти з знежиреного молока, сироватки для дієтичного харчування з поліпшеними смаковими властивостями, збагачені харчосмаковими добавками тощо. 2. Модифіковані продукти із заміною окремих компонентів молока на рослинні. 3. Продукти, що володіють захисними факторами (кисломолочні напої, продукти, збагачені β-каротином, полівітамінними префіксами і біологічно активними добавками). 4. Продукти для вегетаріанців (соєве молоко, пасти, соєві поквашених продукти). 5. Продукти з новими споживчими властивостями (сирні пасти на основі сиру, десерти на основі сметани та вершків), вершки збиті, соуси на сметані і сироватці, збиті і заморожені десерти, сухі швидкорозчинні суміші, молочні продукти підвищеної стійкості з поліпшеними смаковими характеристиками. 6. Продукти для діабетичного харчування (солодкі за рахунок використання безкалорійних підсолоджувачів: напої, десерти, пасти) [1].

На думку вчених молокопереробні підприємства характеризується різноманіттям системоутворюючих зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на ефективність їх діяльності, які можна розділити на основні групи: ресурсні, економічні, організаційні та правові [2].

Ресурсні фактори, що пов‘язані із виробництвом молока та молочної продукції визначаються ступенем розвитку молочного скотарства, станом кормової бази, раціональним використанням трудових ресурсів, рівнем матеріально-технічного забезпечення і науково-технічного прогресу.

Економічні відносини і економічна підтримка сільськогосподарських товаровиробників, ступінь розвитку кооперації та інтеграції в галузі, застосування фінансово-кредитного і страхового механізму зумовлюють вплив економічних факторів на розвиток молочнопереробних підприємств.

Організаційні фактори впливають на функціонування підприємств, що пов‘язані із переробкою молока допомагають формуванню виробничої структури всіх рівнів, визначенню функцій органів управління, організації праці на підприємствах, оперативного управління і контролю, підготовки та перепідготовки кадрів.

Політичні та правові чинники впливають на розвиток підприємств через розробку аграрної політики з комплексом заходів щодо розвитку галузі, дію нормативних актів, міжнародних відносин.

Одним з факторів, що впливає на ефективність діяльності переробних підприємств є випуск готової продукції одиниці сировини. Більшість підприємств області не мають обладнання для глибокої переробки молока і залучення у виробництво вторинних молочних ресурсів (знежиреного молока, сироватки, маслянки), наслідком чого є низька ефективність використання сировинних ресурсів.

При виконанні основних задач, що стоять перед молокопереробними підприємствами, вони можуть мати наступні переваги: проведення заходів щодо імпортозаміщення з відповідною підтримкою держави; намагатися відкривати нові можливості реалізації експортної продукції; налагодження більш ефективного виробництва; введення нових видів продукції, що випускається в зв‘язку зі зміною споживчого попиту.

Таким чином, покращуючи виробничі можливості молокопереробних підприємств, в тому числі здійснення модернізації виробничого обладнання, випуск кількох видів молочної продукції, використання технологічних можливостей обладнання, залучення в виробничий процес вторинної сировини сприяють збільшенню завантаженості виробничих потужностей, що дозволить забезпечити безперебійну роботу підприємств і дозволить підвищити показники ефективності діяльності на регіональному рівні.

Список використаних джерел:

1. Зомитева Г. Тенденции развития продуктовых инноваций [Текст] // Молочная сфера. – 2010. – № 5 (35). – С. 38-39.

2. Буценко Л.С. Эффективность развития молочного подкомплекса [Текст] // Экономика сельского хозяйства. – 2008. – № 6. – С. 54-59.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КАДРОВИХ ПОТРЕБ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР БАНКІВ

МАРІЯ ВИШНЕВСЬКА, кандидат технічних наук, доцент
Національна металургійна академія України

Сучасні підприємства, знаходячись в умовах жорсткої конкуренції, під постійним впливом внутрішніх та зовнішніх факторів бізнес-середовища, динамічно розвиваються й вдосконалюють процеси управління.

Сьогодні банки стають більш чутким до зміни попиту споживачів на фінансові послуги і більш підготовленні до конкурентної боротьби з іншими банками та небанківським кредитно-фінансовими організаціями. Ця тенденція змушує керівників банків приділяти більшу увагу маркетингу послуг. Разом з цим збільшується попит на менеджерів спроможних до уважного вивчення потреб клієнтів, розробки нових та модернізації старих послуг у відповідності зі змінами попиту. Отже зі зміною технологічних та економічних параметрів ринку змінюється й структура кадрових потреб банків, які необхідні їм для результативного, прибуткового функціонування.

Останні тенденції в банківській сфері полягають у тому, що майже усі її установи з часом становляться більш складними. Одночасно з ростом банк зазвичай розширює перелік пропонованих послуг та представляє нові схеми кредитування. Паралельно з цим створюються нові відділи та відділення для організації більш ефективної роботи установи.

Загальновідомо, що організаційна структура управління є елементом внутрішнього середовища, яка повинна свідомо формуватися під впливом управлінських рішень, забезпечувати розподіл технологій між елементами системи таким чином, щоб, по-перше, усі операції було виконано належним чином та у повному обсязі, по-друге, функціональний або об'єктний розподіл завдань найбільш повно відповідав структурі персоналу та його кваліфікації в кожному з підрозділів, та, по-третє, бажаним є порівняно рівномірний розподіл завдань між елементами системи для забезпечення найбільш повного та оптимального використання трудових ресурсів.

На вибір та побудову організаційної структури управління банком суттєво впливає вибрана технологія діяльності. При чому поняття технології слід розуміти широко, не тільки в межах операційної діяльності, а як сукупність певних дій та операцій, які із використанням різних ресурсів організації забезпечують формування кінцевого результату його діяльності.

Основними напрямками удосконалення організаційної структури управління банку можна зазначити такі:

- удосконалення структур за рахунок внутрішніх спрощень. Тобто перетворення структур у більш плоскі за рахунок скорочення числа рівнів управління, кількості підрозділів (відділів);

- заміна структур механічного типа на адаптивні. Це найбільш радикальний путь удосконалення структури банку. Його обирають для роботи у нестабільних умовах, у критичні для банку моменти при загрозі життєдія-

льності. Для такої реорганізації (інтегрування різноманітних форм органічних структур у нутрі механічної структури банку) потрібен сильний лідер з професійною злагодженою командою;

- створення конгломератної структури, що передбачає сполучення різнорідних елементів (побудова за різними ознаками);

- модульні та «атомістичні» структури – можливі структури майбутнього – так звані банки-модулі, які будуть створюватися та ліквідуватися залежно від необхідності в них (незалежні філії з операційно-контрактними відношеннями). В них будуть відсутні відношення прямої адміністративної підлеглості, а елементи такої організації будуть пов'язані між собою загальною корпоративною культурою та системними телекомунікаціями.

Кінцевою метою формування структури банку є рентабельність досягнута, у тому числі, за рахунок ефективності керування усім комплексом діяльності труда банківських службовців. З урахуванням цього банківська структура не може бути застиглою, напроти вона повинна змінюватися, бути гнучкою та рухомою.

Рухливість структури, в свою чергу, може бути продиктована зміною поточних задач та динамікою ринку банківських послуг. Аналіз банківського ринку може означати нерентабельність розвитку одних и високу рентабельність інших операцій. Зрозуміло, що це повинно привести до управлінських рішень стосовно скорочення діяльності певних відділів разом з розширенням інших.

Тож організаційна структур банку повинна бути динамічною, враховувати реалії, які склалися на ринку фінансових та банківських послуг, а рішення стосовно планування штату співробітників повинні прийматися виключно з урахуванням нових та перспективних напрямків діяльності організації.

СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ ОБЛАСТИ

ВАЛЕРИЙ ГАРКАВЫЙ, к.э.н., доцент
Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет, Украина

Аграрный сектор промышленно развитых регионов Приднепровья существенно отличается от других различным производственным и трудовым потенциалами, направленностью сельскохозяйственного производства, экономическими и социальными условиями. Это обусловлено наличием большого количества рудодобывающих, перерабатывающих, сопутствующих и других предприятий, сосредоточенных в Днепропетровском, Криворожском, Никопольском и других районах Днепропетровской области – центре индустриального Приднепровья. Высокая концентрация промышленного производства обусловила необходимость возникновения разветв-

ленной сети городов и рабочих поселков, что повлияло как на демографическую ситуацию, так и ориентацию развития аграрной отрасли области.

Сельскохозяйственные предприятия таких регионов Днепропетровской области (до 1991 г. включительно) прежде всего были нацелены на производство продукции ежедневного потребления (малотранспортабельной и скоропортящейся). Это, в частности, свежие овощи, парное мясо, молоко, яйца и тому подобное. Принципиально важной задачей сельскохозяйственных предприятий было обеспечение стабильного снабжения населения, проживающего в городах региона, этими продуктами питания. Поэтому для эффективного управления сельским хозяйством региона в большинстве сельскохозяйственных предприятий была введена государственная собственность на средства производства и его результаты.

Но в условиях рыночного хозяйствования, это направление специализации сельскохозяйственных предприятий региона, к сожалению, не поддерживается [1].

Территория Днепропетровской области, имея протяженность всего лишь 200 км с севера на юг и на 270 км с востока на запад, характеризуется широким разнообразием экологических условий, обусловили деление ее на три отдельных сельскохозяйственных зоны с выделением среди них шесть земледельческих районов [4].

Динамика производства основных видов сельскохозяйственной продукции в Днепропетровской области представлена в таблице 1.

Таблица 1 – **Динамика производства основных видов сельскохозяйственной продукции в Днепропетровской области, тыс. т [2, 3]**

Продукция	2011	2012	2013	2014	2015	2015 в % к 2011
Зерновые и зернобобовые	3456,1	1554,3	3710,3	3317,8	3861,8	111,7
Сахарная свекла	82,6	44,5	38,3	28,6	31,4	38,0
Семена подсолнуха	1034,5	802,9	1172,8	945,6	1198,5	115,8
Картофель	561,6	481,7	536,4	658,9	560,2	99,7
Овощи	674,1	671,6	600,0	709,6	728,4	108,0
Мясо в живом весе	294,2	294,4	294,4	292,2	297,8	101,2
Молоко	341,7	343,4	348,0	357,1	344,3	100,7
Яйца, млн. шт.	1092,8	1093,0	954,5	1046,6	923,5	84,5

На основании анализа данных таблицы 1 можно сделать следующие выводы: можно отметить падение объемов производства сахарной свеклы с 82,6тыс. т у 2011 г. до 29-30 тыс. т в последние два года. Это можно объ-

яснить ликвидацией в области сахарного завода (в связи с его нерентабельностью). Ближайшие сахарные заводы находятся в Полтавской и Харьковской областях.

Как уже отмечалось выше, ранее сельскохозяйственное производство Днепропетровской области было нацелено на обеспечение населения региона скоропортящимися продуктами питания (молоко, мясо овощи и т.д.). Но сейчас прослеживается тенденция наращивания объемов производства зерновых и подсолнуха (см. табл. 1). Ради объективности следует отметить тот факт, что начиная с 2014 г. в регионе наблюдается постепенное наращивание объемов производства овощей. В тоже время производство мяса и молока в регионе практически не изменяется а производство яиц в 2015 г. даже значительно сократилось и составило в 2015 году – 923,5 млн. шт. Это минимальный уровень показателя начиная с 2011 г.

Исследуя состояние и перспективы развития животноводства в регионе, следует, по моему мнению, в первую очередь, обратить внимание на скотоводство, ведь известно, что именно эта отрасль животноводства является чрезвычайно важной и одновременно сложной с точки зрения организации производства. Эту отрасль действительно можно считать индикатором состояния всей животноводческой отрасли.

В Днепропетровской области, до конца 2012 г. Включительно, наблюдалось заметный ежегодный рост поголовья крупного рогатого скота.

Но, в связи с постоянным ростом цен на продукты питания в нашей стране, в том числе и на продукты животного происхождения, можно заметить падение спроса на говядину, свинину и индюшатину, то есть виды мяса с более высокой себестоимостью производства, а следовательно и с более высокой ценой реализации. Это негативно влияет на развитие этих отраслей сельского хозяйства Украины уже сейчас, что является справедливым и непосредственно для Днепропетровской области, где за 2013-2015 годы поголовье крупного рогатого скота сократилось на 15900 голов.

Выводы. Можно отметить падение объемов производства сахарной свеклы в Днепропетровской области с 82,6тыс. т у 2011 г. до 29-30 тыс. т в последние два года. В области прослеживается тенденция наращивания объемов производства зерновых и подсолнуха. Кроме того, в регионе наблюдается постепенное наращивание объемов производства овощей. В тоже время производство мяса и молока в регионе практически не изменяется а производство яиц в 2015 г. даже значительно сократилось. В Днепропетровской области, до конца 2012 г. Включительно, наблюдалось заметный ежегодный рост поголовья крупного рогатого скота.

Но, в связи с постоянным ростом цен на продукты питания в нашей стране, в том числе и на продукты животного происхождения, можно заметить падение спроса на говядину, свинину и индюшатину, то есть виды мяса с более высокой себестоимостью производства, а следовательно и с более высокой ценой реализации. Это негативно влияет на развитие этих отраслей сельского хозяйства Украины уже сейчас, что является справед-

ливым и непосредственно для Днепропетровской области, где за 2013-2015 годы поголовье крупного рогатого скота сократилось на 15900 голов.

Список использованных источников:

1. Гаркавий В.В. Особливості розвитку аграрного сектору Дніпропетровської області / В.В. Гаркавий // Науковий вісник БДФЕУ. Економічні науки. – 2015. – випуск 28. С. 124-126.
2. Підсумки збору врожаю основних сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду у 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/.
3. Статистичний бюлетень «Виробництво продукції тваринництва в Україні у 2015 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/.
4. Система ведення сільського господарства Дніпропетровської області. – Дніпропетровськ: Центр наукового забезпечення агропромислового виробництва Дніпропетровської області, 2005. – 431 с.

ОЦЕНКА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АО «КАЗПОЧТА»

ТАТЬЯНА ГАКЕЛЬБЕРГ, ст. преподаватель кафедры «Финансы и кредит»

Северо-Казахстанский государственный университет им. М.Козыбаева, Республика Казахстан

В статье рассмотрены основные финансовые показатели деятельности национального почтового оператора АО «Казпочта» в динамике. Проанализированы объемы реализации организации по сегментам, а также структура доходов. Рассчитана чистая прибыль и рентабельность.

Финансовые показатели, объем реализации, доходы, расходы, чистая прибыль, рентабельность

АО «Казпочта» предоставляет широкий спектр как почтовых, так и финансовых, агентских и прочих услуг, а также является системой, через которую проходят информационные, денежные и товарные потоки.

Компания является юридическим лицом, созданным в организационно-правовой форме акционерного общества, и осуществляет свою деятельность в соответствии с законодательством РК, Уставом Компании, положениями Кодекса корпоративного управления и внутренними документами. 100 % акций Компании принадлежит АО «Самрук-Қазына».

Рассмотрим далее финансовые показатели деятельности АО «Казпочта».

Таблица 1 – **Ключевые показатели деятельности АО «Казпочта»**

Наименование	2012	2013	2014	Абсолютный прирост, +/-		
				2013-2012	2014-2013	2014-2012
ROACE, %	10,2	2,8	0,94	-7,4	-1,86	-9,26
EBITDA margin, %	10,8	6	1,04	-4,8	-4,96	-9,76
Чистый доход, млн. тенге	945,876	164,547	145,059	-781329	-19488	-800817

Показатель «ROACE» составил 0,94% против уровня 2013 года (2,83%), в связи со снижением чистого дохода на 12%.

Снижение показателя «EBITDA margin» по сравнению с аналогичным периодом 2013 года на 4,96% обусловлено ростом производственных расходов, в связи с дополнительным повышением заработной платы производственному персоналу с 1 апреля 2014 года на 10%, а также снижением дохода от агентских услуг в связи с введением Национальным банком новых ограничений, а также изменением Методики расчета показателя «EBITDA margin». По итогам работы за 2014 год чистый доход составил в сумме 145059 млн. тенге, что ниже уровня 2013 года на 19,489 млн. тенге.

Так, исполнение производственной программы в 2014 году характеризуется следующими результатами (таблица 2):

- объемы почтовых услуг за 2014 год снизились по отношению к уровню 2013 года на 13,1%, или на 48 45 823 тыс. ед. за счет снижения объема услуг дочерней организации ТОО «Электронпост. kz».

- объем выданных кредитов по агентским соглашениям с банками второго уровня за 2014 год составил 24 335,000 млн. тенге, что ниже на 50% факта 2013 года в связи с введением Национальным банком новых ограничений.

- в сфере финансовых услуг объемы за 2014 год к уровню 2013 года выросли на 6,4%, или на 52 309,800 млн. тенге.

Таблица 2 – **Объем реализации по сегментам и доходов по операционным сегментам АО «Казпочта», млн. тенге**

Наименование	Объем реализации			Доход от реализации		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Объем почтовых услуг, тыс. ед.	311580	369080	320752	13625740	15864996	113,5
Объем финансовых услуг	794746,8	822099	874408,8	12451,05	13198,61	109,2
Объем агентских услуг	32500	48834,6	24335	1129,139	599,903	163,1

Таким образом, за анализируемый период наблюдается тенденция роста показателей реализации агентских услуг в 2013 году и их снижение в 2014 (общий темп снижения – 25%) и ежегодный рост объема реализации финансовых услуг - общий темп прироста составил 10%. Изменение объема реализации повлекло за собой и изменение полученного дохода от реализации по сегментам.

Доходы от основной деятельности составили 30 365,539 млн. тенге, что выше аналогичного периода прошлого года на 2 545,167 млн. тенге или на 9% за счет увеличения следующих видов доходов.

По почтовым услугам на 2 239,256 млн. тенге или на 16% за счет роста доходов по письмам (29%), посылкам (3%), периодики (24%) и услугам ускоренной почты(20%). Также, в 2014 г. отмечается беспрецедентный рост доходов по международным почтовым отправлениям. В 2013 г. эти доходы составили 1 286,194 млн. тенге, а в 2014 г. 2 470,237 млн. тенге, рост в 2 раза.

Кроме того, в 2014 году были повышены тарифы на доставку, распространение и пересылку ППИ (в среднем на 6,1%) в соответствии с письмом Комитета связи и информатизации Министерства транспорта и коммуникаций РК №24-03-14/КСИ-2432-И от 16.07.2013г. Данный фактор положительно отразился на показателях доходов по ППИ и в целом по почтовым услугам.

По финансовым услугам на 747,561 млн. тенге или на 6% за счет роста доходов по осуществлению социальных выплат (9%), приему коммунальных и иных платежей (1%), денежных переводов (12%) и прочие услуги (26%, инкассации и услуг трансфер-агентской деятельности) в результате расширения клиентской базы и развитием услуг.

По доходам от финансирования на 506,511 млн. тенге за счет увеличения доходности операций с финансовыми инструментами (РЕПО) на рынке на 10,7% (3,26% до 10,71%).

В то же время, сложилось снижение доходов по агентским услугам против показателя 2013 года на 47% или на 529,236 млн. тенге в связи с введением Национальным банком новых ограничений при кредитовании физических лиц. В результате чего в отчетном периоде доход по агентским услугам составил 599,903 млн. тенге против уровня факта 2013 года 1 129,139 млн. тенге.

Доходы от неосновной деятельности по сравнению с уровнем 2013 года сложились ниже на 711,959 млн. тенге в основном за счет неисполнения плана дохода по выбытию основных средств и нематериальных активов, а также курсовой разницы.

В отчетном периоде расходы составили в сумме 32 619,845 млн. тенге, что выше аналогичного периода 2013 года на 7% или на 2 242,960 млн. тенге в связи с ростом производственных на 12% и общих и административных расходов на 10%.

Производственные расходы составили на уровне 26760,002 млн. тенге, что превышает уровень 2013 года на 2 895,329 млн. тенге или на 12% в

основном за счет роста расходов на оплату труда на 2117,484 млн. тенге. Данный рост расходов связан с тем, что в 2014 году помимо ежегодного увеличения заработной платы производственного персонала на 7% или 1046 млн. тенге, расходы по фонду оплаты труда были дополнительно увеличены на 1 млрд. тенге в результате повышения заработной платы производственных работников на 10% с 1 апреля 2014 года в соответствии с поручением Главы Государства.

Общие и административные расходы составили в сумме 5167,833 млн. тенге, что на 459,773 млн. тенге выше уровня 2013 года, в основном, за счет реализации программы Трансформация бизнес процесса АО «Казпочта».

В таблице 3 обобщим основные финансовые показатели деятельности АО «Казпочта».

Таблица 3 – **Финансово-экономические показатели АО «Казпочта», млн. тенге**

Наименование	2012	2013	2014	Прирост, %		Темп роста, %
				2013-2012	2014-2013	
Общие доходы	27013,6	30489,0	32764,9	112,87	107,5	21,3
Общие расходы	25949,1	30376,9	32471,8	117,06	106,9	25,1
Расходы по КПН	119,402	-52,408	148,066	-43,89	-282,5	24,0
Чистый доход	945,876	164,547	145,059	17,40	88,2	-84,7%

За 2014 год доходы составили в сумме 32 764,904 млн. тенге, что выше уровня 2013 года на 8% или на 2 275,879 млн. тенге.

Общие расходы на текущую деятельность (с учетом КПН) составили 32 619,845 млн. тенге, что выше аналогичного периода 2013 года на 8% или на 2 242,960 млн. тенге, в связи с ростом производственных расходов на 12% и общих и административных расходов на 10%.

Таим образом, по итогам работы за 2014 год чистый доход Общества составил в сумме 145,059 млн. тенге, что ниже уровня 2013 года на 19,489 млн. тенге. Это отрицательная тенденция, связанная с неэффективной стратегией руководства предприятия.

Таким образом, результаты анализа позволяют констатировать снижение эффективности деятельности АО «Казпочта», несмотря на расширение его деятельности и увеличение балансовых показателей.

Список использованных источников:

1. Консолидированная финансовая отчетность АО «Казпочта» за 2012 год, 2013 год,2014 год [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.kazpost.kz/ru/article/o-kompanii/investoram-i-akcioneram/otchetnost

2. Годовой отчет о деятельности акционерного общества «Казпочта» за 2012 год, 2013 год,2014 год[Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.kazpost.kz/ru/article/o-kompanii/investoram-i-akcioneram/otchetnost

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

РУСЛАНА МИРОНОВА, к.е.н., професор кафедри менеджменту організацій
РОСТИСЛАВ ГОНЧАРЕНКО, магістрант
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Стратегічне управління у сільському господарстві є ефективним методом забезпечення довгострокової перспективи існування підприємств. Проте, такі фактори як особливості аграрного виробництва, відсутність методик оцінки типів розвитку суб'єктів діяльності призводять до його практичного застосування лише незначною кількістю підприємств, останні ж надають перевагу ситуаційному управлінню, яке не дає можливості орієнтуватися на перспективу.

Стратегічне управління є невід'ємним елементом сучасного менеджменту підприємств. Перш за все, його використання пов'язане з пошуком шляхів виживання в умовах ринку та нових факторів успіху підприємства у конкурентному середовищі. На даний час для більшості керівників сільськогосподарських підприємств сфера стратегічного управління є найскладнішою і потребує ретельного дослідження. Проводячи стратегічний аналіз аграрних підприємств, особливу увагу слід приділяти їх фінансовому стану, який є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства. В цілому, фінансовий стан визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, ефективне розміщення і раціональне використання фінансових ресурсів [1].

Результативність стратегічного управління залежить від визначення місії, постановки цілей організації, оцінки та аналізу зовнішнього середовища, визначення сильних та слабких сторін, аналізу стратегічних альтернатив, вибору стратегії, її реалізації та оцінки.

Коли обирається стратегія, керівництво повинне чітко усвідомлювати, до якого типу відноситься сільськогосподарське підприємство, оскільки стратегії для малих, середніх та великих суб'єктів відрізняються.

Стратегії розвитку для сільськогосподарських підприємств здійснюються через такі способи як збільшення їх розмірів, застосування сучасних підходів керування, поглинання конкуруючих підприємств, злитті та створення спільних підприємств. Слід зазначити, що лише збільшення розміру підприємства не приведе до розвитку сільськогосподарського підприємст-

ва. При цьому необхідно розробити стратегічний набір, який буде узгоджений з специфікою діяльності та розвитку підприємства.

Формування стратегії розвитку підприємства має базуватись на результатах системного аналізу впливу факторів його внутрішнього і зовнішнього середовища, що має розглядатись як двоїстий. З одного боку, ефективність формування стратегії залежить від забезпеченості підприємства кваліфікованим персоналом, інформаційними ресурсами, певною технікою та методиками, що необхідні для своєчасного і адекватного прийняття управлінських рішень, а з іншого – рівень розвитку його стратегічного потенціалу обумовлює не тільки спроможність до адаптації, а й здатність впливати на фактори зовнішнього середовища. Крім того дана стратегія повинна ґрунтуватися на: забезпеченні перманентного підвищення якості продукції, її привабливості для споживача; оптимізації пропозиції товарів і доступних споживачеві цін; створенні ефективної збутової мережі на основі стабільних контактів з посередницькими торговими фірмами та агенціями; врахування національних особливостей та специфіки запитів споживачів у різних регіонах.

Реалізація стратегії розвитку дозволяє керівництву подолати і попередити виникнення криз на підприємстві. Оскільки криза має двоїстий характер: вона є наслідком протиріч на підприємстві та формою їх вирішення, стратегічне управління розвитком має бути націленим на розв’язання існуючих протиріч і передбачення (прогнозування) їх утворення. Отже, стратегії розвитку підприємства доцільно класифікувати за спрямованістю на такі, що направлені на вирішення протиріч між елементами внутрішнього середовища підприємства як системи та між його внутрішнім і зовнішнім середовищем [2].

Таким чином, стратегія розвитку підприємства повинна бути взаємопов’язаною з стратегіями кожної ланки господарюючого суб’єкта. Базуючись на практиці зарубіжних підприємств та використовуючи адаптовані підходи стратегічного планування сільськогосподарські підприємства матимуть змогу стабілізувати свою діяльність та забезпечити успішний розвиток діяльності в цілому.

Список використаних джерел:

1. Герчанівська С. Формування стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://econf.at.ua/publ/konferencija_2014_10_16_17/sekcija_5_ekonomichni_nauki/formuvannja_strategiji_rozvitku_silskogospodarskikh_pidpriemstv/8-1-0-79

2. Колесник В.М. Розробка стратегій розвитку аграрних підприємств. - [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=49

3. Сіренко Н., Баришевська І. Особливості стратегічного управління розвитком аграрних підприємств. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ua-ekonomist.com/99-osoblivost-strategchnogo-upravlnnya-rozvitkom-agrarnih-pdpriyemstv.html

РОЗРОБКА ОПЕРАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЕМСТВА

АНГЕЛІНА ГРАДІЛЬ, магістрант
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Шлях до успіху будь-якої виробничої стратегії полягає в тім, щоб максимально точно визначити всі можливі варіанти пріоритетів; зрозуміти, які можуть бути наслідки вибору кожного з наявних варіантів, а також, те, на які компроміси треба йти у випадку обрання того чи іншого варіанта.

У даній галузі промисловості, існує сегмент ринку, обсяг продажів на якому залежить винятково від того, наскільки низькими будуть витрати компанії, яка випускає продукцію. Щоб успішно конкурувати в такій ринковій ніші, фірма повинна бути виробником з низькими витратами виробництва, однак ця необхідна, але не достатня умова і необов'язково означає, що компанія доможеться високого рівня рентабельності і конкурентного успіху [1].

Незважаючи на те, що операційна стратегія є нижчим рівнем розробки стратегії корпорації, її важливість не повинна бути принижена. Наприклад, провал одного виробничого підрозділу при реалізації стратегічних завдань з досягнення заданого обсягу виробництва, рівня собівартості продукції і якості може знизити показники всієї компанії з продажів і одержання прибутку і внести сум'яття в загальні стратегічні дії із створення позитивного образу фірми в очах клієнтів[2].

Менеджеру з виробництва необхідна стратегія, взаємозалежна з цілями підприємства, сформульованими в рамках загального плану дій, і з будь-якими стратегічно близькими проблемами, що існують на підприємстві.

Операційна стратегія не може реалізовуватися ізольовано, вона повинна бути пов'язана зі споживачами (по вертикалі) і з іншими елементами структури підприємства (по горизонталі).

Основні цілі розвитку операційної стратегії полягають, по-перше, у правильному визначенні (на основі найважливіших пріоритетів, що, як правило, з'ясовуються в результаті проведення маркетингових досліджень) конкретних вимог до виробництва і, по-друге, у розробці планів, які гарантують, що операційні можливості (і можливості підприємства) виявляться достатніми для виконання цих вимог. Пріоритети виробляються в такий спосіб:

1. Ринок розбивається на сегменти за групами продукції.

2. Визначаються вимоги до продукції, структура попиту і маржа прибутку для кожної групи.

3. Визначаються критерії «переможців замовлення» і «кваліфікаторів замовлення» у кожній групі.

4. Критерії «переможців замовлення» перетворяться в конкретні вимоги до характеристик операцій[3].

Системна взаємодія з різними спеціалізованими підрозділами організації необхідна і для якісної розробки виробничої стратегії. Так, фахівці з маркетингу повинні забезпечувати розроблювачів виробничої стратегії інформацією і про реалізацію продукту, і про його збут на відповідних ринках; технологи повинні повідомляти про новинки і всі інші значні зміни на ринку технологій і т.д. [4].

Отже, операційна стратегія визначає завдання операційної системи, тобто вказує, що має виконувати ця особлива операційна функція і як це має бути здійснено у зв'язку з іншими елементами організації, щоб реалізувати місію фірми. Вона чітко визначає місце операційної функції, тобто на яких особливих завданнях вона має концентруватися.

Список використаних джерел:

1. Волоькина М.В. Стратегический менеджмент : учеб. пособие. – К. : Знание, 2012. – 159 с.
2. Гапоненко А. Л., Панкрухин А. П. Стратегическое управление : Учебник. – М. : Омега-Л, 2011. – 472 с.
3. Міщенко А. П. Стратегічне управління : навч. посіб. – К. : "Центр навчальної літератури", 2011. – 366 с.
4. Осовська Г. В., Фіщук О. Л., Жалінська І. В. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. – К. : Кондор, 2010. – 196 с.

К ВОПРОСУ О СТРУКТУРЕ ИНВЕСТИЦИОННОГО ПОРТФЕЛЯ АО «БАНК ЦЕНТРКРЕДИТ»

ТАТЬЯНА ГАКЕЛЬБЕРГ, старший преподаватель
Северо-Казахстанский государственный университет им. М. Козыбаева, Республика Казахстан

В статье рассмотрена динамика и структура инвестиционного портфеля АО «Банк ЦентрКредит» в динамике. Проанализированы инвестиционный портфель для продажи и инвестиционный портфель до погашения.

Инвестиционный портфель, инвестиционный портфель для продажи, инвестиционный портфель до погашения

Инвестирование в ценные бумаги части капитала как собственного, так и заемного является для банков важным инструментом повышения доходности активных операций. Однако у АО «Банк ЦентрКредит» происходит ежегодное снижение доли инвестиций в ценные бумаги в совокупных активах банка (с 7,7 % в 2012 году до 75,7% в 2014 году). Это обусловлено тем, что инвестирование сопряжено с многочисленными рисками, последствия которых могут негативно отразится на пассивах банков, в

том числе на выполнении обязательств банка перед вкладчиками.

Что касается инвестиционного портфеля банка, то и его размер за анализируемый период существенно уменьшился: на конец 2012 года его размер составлял 83922 тыс. тенге, на конец 2013 года – 69777 тыс. тенге, на конец 2014 года – 6320тыс. тенге. Таким образом, общее снижение стоимости инвестиционного портфеля АО «Банк ЦентрКредит» составило 20702 тыс. тенге или 25%.

Как показано в таблице 1, инвестиционный портфель АО «Банк ЦентрКредит» состоит из инвестиций, предназначенных для продажи и инвестиций до погашения.

Размер инвестиционного портфеля для продажи АО «Банк ЦентрКредит» ежегодно сокращается. Если на конец 2012 года он составлял 57549 тыс. тенге, то за 2013 год он сократился на 6% или 3618 тыс. тенге, в результате чего его размер составил 53931 тыс. тенге. Сокращение за 2014 год незначительно – 1% или 355 тыс. тенге и на конец 2014 года данный показатель составил 53576 тыс. тенге. Таким образом, общее сокращение объема инвестиций, предназначенных для продажи за 2012 - 2014 гг. составило составил 7% или 3973 тыс. тенге.

Таблица 1 – **Инвестиционный портфель АО «Банк ЦентрКредит» за 2012-2014 гг., тыс. тенге**

Показатель	Годы			Темп роста, %			Абсолютный прирост		
	2012	2013	2014	2013/2012	2014/2013	2014/2012	2013-2012	2014-2013	2014-2012
Инвестиции для продажи	57549	53931	53576	93,7	99,3	93,1	-3618	-355	-3973
Инвестиции до погашения	26373	15846	9644	60,1	60,9	36,6	-10527	-6202	-16729
Инвестиционный портфель	83922	69777	33220	83,1	90,6	75,3	-14145	-6557	-20702

Размер инвестиционного портфеля до погашения АО «Банк ЦентрКредит» также ежегодно сокращается. Если на конец 2012 года он составлял 26373 тыс. тенге, то за 2013 год он сократился на 40% или 10527 тыс. тенге, в результате чего его размер составил 15846 тыс. тенге. Сокращение за 2014 год составило 39% или 6202 тыс. тенге и на конец 2014 года данный показатель составил 9644 тыс. тенге. Таким образом, общее сокращение объема инвестиций, предназначенных для продажи за 2012 - 2014 гг. составило 63% или 16729 тыс. тенге.

Анализ структуры инвестиционного портфеля наглядно показывает, что в среднем на 75% состоит из инвестиций для продажи. В 2013 году удельный вес данного показателя составил 85%. Инвестиции для продажи занимают около 70% всего портфеля АО «Банк ЦентрКредит». Инвестиции до погашения имеют в среднем 30% всего инвестиционного портфеля банка.

Инвестиционный портфель для продажи АО «Банк ЦентрКредит» представлен долговыми и долевыми ценными бумагами, причем долговые ценные бумаги имеют почти 99% инвестиционного портфеля для продажи.

Государственные облигации Республики Казахстан в структуре инвестиционного портфеля для продажи АО «Банк ЦентрКредит» ежегодно сокращаются. Если на конец 2012 года они составляли 46239 тыс. тенге, за 2013 год он сократился на 20% или 9629 тыс. тенге, в результате чего его размер составил 36610 тыс. тенге. Сокращение за 2014 год составило 11% или 3905 тыс. тенге и на конец 2014 года данный показатель составил 32705 тыс. тенге. Таким образом, общее сокращение объема государственных облигаций Республики Казахстан, предназначенных для продажи за 2012 -2014 гг. составило 29% или 13534 тыс. тенге.

Таблица 2 – **Инвестиционные ценные бумаги, имеющиеся в наличии для продажи АО «Банк ЦентрКредит» за 2012-2014 гг., тыс. тенге**

Показатель	Годы			Темп роста, %			Абсолютный прирост		
	2012	2013	2014	2013 / 2012	2014 / 2013	2014 / 2012	2013-2012	2014-2013	2014-2012
Долговые ценные бумаги:	57310	53729	53439	93,8	99,5	93,2	-3581	-290	-3871
государственные облигации Республики Казахстан	46239	36610	32705	79,2	89,3	70,7	-9629	-3905	-13534
казахстанские корпоративные облигации	11071	13267	16397	119,8	123,6	148,1	2196	3130	5326
российские корпоративные облигации	-	3852	4337	-	112,6	-	-	485	-
Долевые ценные бумаги:	239	202	137	84,5	67,8	57,3	-37	-65	-102
акции казахстанских компаний	239	191	126	79,9	66,0	52,7	-48	-65	-113
акции международных компаний	-	11	11	-	100,0	-	11	0	11
Итого	57549	53931	53573	93,7	43,7	41,0	-3618	-30355	-33973

Стоимость казахстанских корпоративных облигаций в портфеле для продажи возрастает: на конец 2012 года их стоимость составляла 11071 тыс. тенге, то прирост за 2013 год составил 20% или 2196 тыс. тенге, в результате чего стоимость казахстанских корпоративных облигаций на конец 2013 года составила 13267 тыс. тенге, прирост за 2014 год составил 23,6% или 3130 тыс. тенге и на конец 2014 года данный показатель соста-

влял 16397 тыс. тенге. Таким образом, общий прирост стоимости казахстанских корпоративных облигаций составлял 48% или 5326 тыс. тенге.

Российские корпоративные облигации в 2012 году отсутствуют в портфеле для продажи, но в 2013 году их размер составлял 3852 тыс. тенге, прирост за 2014 год составил 12,6% или 485 тыс. тенге в результате чего стоимость российских корпоративных облигаций составляла 4337 тыс. тенге.

Таким образом, общий размер долговых ценных бумаг для продажи в 2012 году составлял 57310 тыс. тенге, сокращение за 20132 год – 6% или 3581 тыс. тенге, в результате чего показатель сократился до 53729 тыс. тенге, сокращение за 2014 год составило 0,5% или 290 тыс. тенге и на конец 2014 года стоимость логовых ценных бумаг стала составлять 53439 тыс. тенге. В целом же сокращение стоимости долговых ценных бумаг АО «Банк ЦентрКредит» за 2012-2014 гг. составляет 7% или 3871 тыс. тенге.

Что касается долевых ценных бумаг, то их размер также сокращается с 239 тыс. тенге в 2012 году до 202 тыс. тенге в 2013 году, то есть на 37 тыс. тенге или 15,6%, и до 137 тыс. тенге в 2014 году, то есть на 65 тыс. тенге или 32,2%. Таким образом, общее сокращение стоимость долевых ценных бумаг составило 43% или 102 тыс. тенге.

Долевые ценные бумаги АО «Банк ЦентрКредит» представлены акциями казахстанских компаний в 2012 году в размере 239 тыс. тенге, сокращение их стоимости за 2013 год составило 20% или 48 тыс. тенге, в результате чего их стоимость составила 191 тыс. тенге, сокращение за 2014 год составило 65 тыс. тенге или 34%. Таким образом, общее сокращение составило 113 тыс. тенге или 47%.

Акции же международных компаний в размере 11 тыс. тенге присутствуют в 2013-2014 гг. в инвестиционном портфеле АО «Банк ЦентрКредит» для продажи.

Что касается структуры инвестиционного портфеля АО «Банк ЦентрКредит» для продажи, то его анализ показывает, что наибольший удельный вес принадлежит государственным облигациям Республики Казахстан: в 2012 году – 80,3%, в 2013 году – 67,9%, в 2014 году – 61%. Казахстанские корпоративные облигации имеют следующие веса в структуре инвестиционного портфеля банка для продажи: в 2012 году – 19,2%, в 2013 году – 24,6%, в 2014 году – 30,6%. Российские корпоративные облигации имеют в 2013 году удельный вес в размере 7,1%, в 2014 году – 8,1%.

Государственные облигации Республики Казахстан в структуре инвестиционного портфеля до погашения АО «Банк ЦентрКредит» ежегодно сокращаются. Если на конец 2012 года они составляли 19061 тыс. тенге, за 2013 год он сократился на 44,6% или 8503 тыс. тенге, в результате чего его размер составил 10558 тыс. тенге. Сокращение за 2014 год составило 39% или 4118 тыс. тенге и на конец 2014 года данный показатель составил 6440 тыс. тенге. Таким образом, общее сокращение объема государственных облигаций Республики Казахстан, предназначенных до погашения за 2012 -2014 гг. составило 66% или 12621 тыс. тенге.

Стоимость казахстанских корпоративных облигаций в портфеле до погашения также сокращается: на конец 2012 года их стоимость составляла 5771 тыс. тенге, то сокращение за 2013 год составил 33% или 1891 тыс. тенге, в результате чего стоимость казахстанских корпоративных облигаций на конец 2013 года составила 3880 тыс. тенге, сокращение за 2014 год составило 25% или 974 тыс. тенге и на конец 2014 года данный показатель составлял 2906 тыс. тенге. Таким образом, общие сокращение стоимости казахстанских корпоративных облигаций в инвестиционном портфеле до погашения АО «Банк ЦентрКредит» составляло 50% или 2865 тыс. тенге.

Анализ структуры инвестиционного портфеля АО «Банк ЦентрКредит» до погашения показал, что наибольший удельный вес принадлежит государственным облигациям Республики Казахстан: в 2012 году – 73,2%, в 2013 году – 66,6%, в 2014 году – 66,8%. Казахстанские корпоративные облигации имеют следующие веса в структуре инвестиционного портфеля банка до погашения: в 2012 году – 21,9%, в 2013 году – 24,5%, в 2014 году – 30,1%. Удельный вес международных корпоративных облигаций в 2012 году составил 4,7%, в 2013 году – 1,9%, в 2014 году -3,1% Российские корпоративные облигации имеют в 2012 году удельный вес в размере 1,1%, в 2013 году – 7,0%.

Таблица 3 – **Инвестиционные ценные бумаги, имеющиеся в наличии до погашения АО «Банк ЦентрКредит» за 2012-2014 гг., тыс. тенге**

Показатель	Годы			Темп роста, %			Абсолютный прирост		
	2012	2013	2014	2013/ 2012	2014/ 2013	2014/ 2012	2013-2012	2014-2013	2014-2012
Государственные облигации Республики Казахстан	19061	10558	6440	55,4	61,0	33,8	-8503	-4118	-12621
Казахстанские корпоративные облигации	5771	3880	2906	67,2	74,9	50,4	-1891	-974	-2865
Международные корпоративные облигации	1241	296	298	23,9	100,7	24,0	-945	2	-943
Российские корпоративные облигации	300	1112	-	370,7	-	-	812	-	-
Инвестиции, удерживаемые до погашения	26373	15846	9644	60,1	60,9	36,6	-10527	-6202	-16729

Международные корпоративные облигации в структуре инвестиционного портфеля до погашения АО «Банк ЦентрКредит» ежегодно сокращаются. Если на конец 2012 года они составляли 1241 тыс. тенге, за 2013 год

он сократился на 76% или 945 тыс. тенге, в результате чего его размер составил 296 тыс. тенге.

В 2014 год наблюдается прирост на 0,7% или 2 тыс. тенге и на конец 2014 года данный показатель составил 298 тыс. тенге. Таким образом, общее сокращение объема корпоративные облигации в структуре инвестиционного портфеля до погашения АО «Банк ЦентрКредит» за 2012 -2014 гг. составило 76% или 943 тыс. тенге.

Российские корпоративные облигации представлены в структуре инвестиционного портфеля до погашения АО «Банк ЦентрКредит» в 2012 году в размере 300 тыс. тенге, но в 2013 году их размер составлял уже 1112 тыс. тенге, то есть прирост составил 270% или 812 тыс. тенге. В 2014 году АО «Банк ЦентрКредит» полностью продал российские корпоративные облигации.

Список использованных источников:

1. Консолидированная финансовая отчетность АО «Банк ЦентрКредит» за 2012 год, 2013 год,2014 год [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.bcc.kz/

НАПРЯМИ ТА ЧИННИКИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

ЛАРИСА ГУБАРЕНКО, старший викладач
СЕРГІЙ АНІКАНОВ, студент
Національна металургійна академія України

Сучасні умови господарювання, нестабільна політична ситуація, складність прогнозування подальшого стану економіки в цілому та окремих характеристик конкурентного середовища ускладнюють можливості підприємств щодо росту та розширення обсягів діяльності, вимагають фокусування уваги на збереженні досягнутого рівня виробництва та реалізації, стабілізації роботи в цілому. Витрати на виробництво продукції є індикатором діяльності підприємства. Витрати – це грошова оцінка вартості матеріальних, трудових, фінансових, природних, інформаційних та інших видів ресурсів на виробництво та реалізацію продукції за певний період. Чим економніше підприємство використовує матеріальні, трудові та фінансові ресурси при виготовленні продукції, тим ефективніше здійснюється виробничий процес, тим більшим буде прибуток і рівень рентабельності продукції. Витрати на виробництво включаються до собівартості окремих видів продукції, робіт і послуг (у тому числі окремих виробів, виготовлених за індивідуальними замовленнями) чи груп однорідних виробів [1,2,3]. Собівартість є основним фактором ціноутворення і формування прибутку. З урахуванням цього актуальним питанням є обґрунтування напрямків зменшення витрат на виробництво продукції.

Вирішальною умовою зниження собівартості служить безперервний технічний прогрес. Впровадження нової техніки, комплексна механізація і автоматизація виробничих процесів, вдосконалення технології виробництва, використання прогресивних видів матеріалів, впровадження технічно обґрунтованих норм витрат матеріальних ресурсів дозволяють значно знизити собівартість продукції [4].

Дію усіх чинників впливу на витрати підприємства спрогнозувати та врахувати практично неможливо, тому варто досліджувати ті, які суттєво впливають на їх рівень за конкретних умов діяльності підприємства, виділивши чинники внутрішнього та зовнішнього середовища.

Чинниками внутрішнього середовища, які виникають в процесі діяльності підприємства і впливають на його витрати є: виробнича інфраструктура, рівень технологічного оснащення і автоматизації виробництва, застосування у виробництві інноваційних технологій, кваліфікація працівників, продуктивність праці, ефективність управління тощо. До чинників зовнішнього середовища, виникнення яких не залежить від господарської діяльності підприємства, але які мають значний вплив на витрати, можна віднести: ринкові ціни на сировину, матеріали, паливо, їх якісні характеристики; особливості ринків збуту продукції; законодавче і податкове навантаження; політичну ситуацію; рівень конкуренції; розвиток інноваційних технологій; особливості міжнародних економічних відносин; інфляцію. Поділ чинників впливу на внутрішні та зовнішні має важливе значення для формування ефективної системи управління витратами і дає можливість підприємству адекватно і своєчасно реагувати та певним чином регулювати їхню дію [6].

Крім того, варто враховувати негативні чинники впливу на фінансово-господарську діяльність промислових підприємств, а саме: втрату зовнішньоекономічних зв’язків із контрагентами; суттєве подорожчання енергетичних і матеріальних ресурсів у складі собівартості продукції; обмеженість внутрішнього ринку споживання промислової продукції; наявність протиріч між інтересами бізнесу і довгостроковими громадськими цілями; обмеженість бази стимулювання ефективності виробничої діяльності підприємства.

Основними шляхами зниження витрат на виробництво і рівня собівартості продукції є скорочення тих витрат, які мають найбільшу питому вагу в їх структурі. Аналіз динаміки та структури операційних витрат промислових підприємств (на прикладі ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ» та ПАТ ДЗПВ) за економічними елементами свідчить про значну частку саме матеріальних витрат (табл.1).

В умовах ПАТ ДЗПВ частка матеріальних витрат в загальній сумі операційних витрат складає більше 50%, а при виробництві прокатних валків у вальцеливарному цеху (ВЛЦ) витрати на метал (задане) складають 65–72% виробничої собівартості ливарних виробів. В умовах ПАТ ДЗПВ чавун та відходи чавунних виливок є основною сировиною при виробництві валків, а зростання цін на чавун негативно впливає на рівень собівартості виробництва прокатних валків. Одним із напрямів зниження собівартості

лиття є виплавка чавуну на дешевій шихті, тобто заміна дорогих ливарного та переробного чавуну сталевим ломом. Досягти скорочення витрат на сировину та матеріали в умовах ПАТ ДЗПВ пропонується за рахунок заміни чавуну синтетичним чавуном. Синтетичним називають чавун, що отримують шляхом переплавки металевого брухту з подальшим вуглецюванням розплаву і доведенням його хімічного складу до заданого. Синтетичний чавун характеризується більш високими властивостями міцності та пластичності, підвищеною статичною в'язкістю, герметичністю, зносостійкістю [5] .

Таблиця 1 – **Структура операційних витрат промислових підприємств, %**

Елементи витрат	2013 рік		2014 рік	
	ПАТ «ІНТЕР-ПАЙП НТЗ»	ПАТ ДЗПВ	ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ»	ПАТ ДЗПВ
Матеріальні витрати	62,45	50,01	46,75	53,60
Витрати на оплату праці	3,93	21,22	2,96	24,14
Відрахування на соціальні заходи	1,92	8,71	1,44	8,97
Амортизація	6,69	9,96	3,59	8,09
Інші операційні витрати	25,01	10,10	45,25	5,20
Разом	100,00	100,00	100,00	100,00

Як показала практика, найкращі показники ливарних і механічних властивостей синтетичного чавуну досягається при використанні в шихті до 50% сталевих відходів, що дає змогу здешевити вартість заданого майже на 15%. В умовах ПАТ ДЗПВ використання синтетичного чавуну в якості сировини для виготовлення валків дозволило знизити виробничу собівартість валків у ВЛЦ на 10,3%, а собівартість реалізованої продукції на 7,6%. За рахунок зменшення собівартості реалізованої продукції підприємство має змогу збільшити прибуток від реалізації на 15,6%. Рентабельність реалізованої продукції збільшилась на 5,8 в.п.

Список використаних джерел:

1. Бойчик І.М. Економіка підприємств: навчальний посібник / І.М. Бойчик, П.С. Харів, М.І. Хопчан. – 2-ге вид. випр. і доп. – К.: Каравела, 2001. – 298 с.

2. Гринчуцький В.І. Економіка підприємства: Навчальний посібник / В.І. Гринчуцький, Е.Т. Карапетян, Б.В. Погріщук– К.: Центр учбової літератури, 2010. – 304 с.

3. Економіка підприємства: навчальний посібник / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. - 2-ге вид. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 488 с.

4. Леонов А.Д. Пути снижения себестоимости продукции промышленного предприятия / А. Д. Леонов // Экономист. – 2004. – № 7. – С. 41.

5. Синтетический чугун / В.С. Шумихин, П.П. Лузан, М.В. Жельнис М.В. – К.: Наукова думка, 1971. - 160 с.

6. Система управління витратами на промисловому підприємстві [Електронний ресурс] / А.А. Балан, А.В. Крисенко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 3 (13). – С. 43-49. – Режим доступу до журн.: http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n3.html

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ

КАТЕРИНА ДАНЕЛЮК, аспірант
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», Україна

Будучи невід'ємним атрибутом сучасних підприємств, інформаційні технології супроводжують їх діяльність від запровадження першого комп'ютера та з'єднання з мережею інтернет до сьогочасного проектування якісно нових рішень для реалізації запланованої стратегії. Помітного впливу від їх використання зазнає не лише обліковий процес, а й система управлінського обліку суб'єктів господарювання, оскільки сучасні інформаційні технології (ІТ) впевнено знімають її традиційні обмеження.

Управлінський облік та ІТ зливаються в єдину систему, що дає можливість збирати дані та інформацію з різних ресурсів або відділів, які використовують технології пошуку і аналізу даних. Такі технології використовують єдиний репозиторій баз даних, що зберігає різнорідну інформацію, необхідну для функціонування облікової системи підприємств. Таким чином, інформація щодо бюджету або вартості надається керівництву для прийняття рішень в точному реальному часі негайно (натомість під час ведення традиційного бухгалтерського обліку процес отримання відповіді на зазначені питання може зайняти кілька годин, а то й днів). Означена технологія здатна обробляти велику кількість даних й характеризується багатозадачністю для досягнення бажаного результату. Так, для більш повного й логічного аналізу поточного стану справ на підприємстві, підзвітні системи управлінського обліку здатні формувати зручні наочні 3D - графіки презентацій й надавати можливість обговорювати проекти. Завдяки швидкодії ІТ та можливості створення автоматизованих додатків стало більш зручніше виявляти розмір кредиторської заборгованості та формувати фінансову звітність для аналітичних потреб керівництва.

Перевагами використання інформаційних технологій в управлінському обліку є їх здатність задовольняти потреби підприємств у виконанні наступних функцій:

- комунікаційної: електронна пошта (E-mail) стала основним засобом спілкування між співробітниками, постачальниками і клієнтами. Окрім цього, на сьогодні дістали свого розвитку такі засоби комунікації за допомогою живих інтернет-систем: чат (chat), онлайн-конференції та відеоконференції, передача голосу по інтернет-протоколу (VoIP), використання смартфонів, планшетів, wifi – всі ці системи пропонують ще більш переваг для зручного спілкування, проведення нарад, ведення ділової переписки [1];

- управління запасами: можливість відстеження кількості кожного виду запасу, яким володіє суб'єкт господарювання та відправлення автоматичного запиту щодо замовлення додаткового запасу, коли в цьому є необхідність;

- управління даними: підприємства поступово відмовляються від використання великих кімнат та рядів шаф для збереження облікової інформації у величезній кількості теках. Сьогодні документи зберігають у формі цифрових даних на серверах і спеціальних пристроях;

- управління інформаційними системами: можливість відстежувати дані стосовно обсягу продаж (в тому числі на щоденній основі), понесених витрат і рівнів продуктивності та рентабельності;

- управління взаємовідносинами з клієнтами (customer relationship management - CRM): дана система формує клієнтську базу підприємства, передбачає функціонування колл-центру. Дієвість такого центру помітно впливає на діяльність підприємства, формуючи її позитивний імідж і репутацію, гарантує ефективне реагування на спектр можливих проблем і суперечок.

Не менш важливий вплив на стан управлінського обліку чинить використання хмарних технологій (Cloud), що покликані:

- вирішити питання підвищення безпеки даних;

- скоротити витрати на забезпечення технічної підтримки;

- забезпечити еластичність послуг й гнучке надання інформації - в будь-якому місці, в будь-який час і для будь-якого інтернет-сумісного пристрою;

- запровадити більш просте програмне забезпечення, яке оновлюється централізовано [2].

Застосування інформаційних технологій окрім плюсів, має й окремі мінуси: неможливість постійно йти в ногу з часом у зв'язку із недешевими цінами програмних продуктів; ризик виникнення непланових витрат у разі впровадження недоречно обраних інформаційних систем і технологій [3]; загроза безпеці підприємства (розголошення конфіденційної інформації, доступ до обмеженої користувацької інформації небажаних осіб). Проте кількість плюсів перекриває можливість розвитку песимістичного сценарію у зв'язку із використанням ІТ.

Отже, застосування інформаційних технологій в управлінському обліку є неминучим, так як прогрес входить в усі сфери й форми існування суспільства, тим самим спрощуючи процеси бізнес-планування, аналіз показників ефективності, прийняття рішення щодо ресурсного забезпечення то-

що. Інформаційні технології покликані поліпшити й підвищити функціональність управлінського обліку, а для цього нагальною є готовність керівників, бухгалтерів, менеджерів до пізнання, навчання й роботи в умовах автоматизації облікового процесу.

Список використаних джерел:

1. Thompson S.H. Information Systems Orientation and Business Use of the Internet / S.H. Thompson, L.T. Bee //An Empirical Study, International Journal of Electronic Commerce. -Vo.4, No.4. – 2000. - pp.105-130; Retrieved March 13, 2016, from: http://www.bsad.uvm.edu/Academics.
2. Baltzan P. Business Driven Technology: 3 ed / P. Baltzan, A. Phillips, S. Haag. - McGraw-Hill Publishing, 2009.
3. Павлюковець М.П. Концепція побудови сучасної системи обліку на сільськогосподарському підприємстві в умовах інтернет-технологій / М.П. Павлюковець // Облік і фінанси. - №2 (64) – 2014. – С. 66-70.

СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМКИ КООПЕРАТИВНОГО РУХУ НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ

ІННА ЗАСТАВА, ІРИНА БАЙДАК, старші викладачі
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Підтримка малих та середніх форм господарювання у сільському господарстві визначається пріоритетною у аграрній політиці більшості успішних країн світу. Вони є учасниками торговельних відносин держави і активним прошарком суспільства, мають своє представництво у органах державної влади і готові стати на захист власних інтересів.

За 2010-2015 роки в Дніпропетровській області реалізуються різні проекти міжнародної допомоги, одним з яких є «Кооперативний зерновий проект» уряду Канади. В межах цього проекту збудований елеватор на 36 тис. тонн зернових в смт. Васильківка на базі сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу (СОК) «Зерновий». Обсяг інвестицій канадської сторони складає біля $2 млн. По завершенню роботи проекту кооператив об’єднуватиме 75 виробників.

Кооперативний рух може вирішити питання працевлаштування та розвитку общин. Розвиваючи кооперативний зерновий рух, Дніпропетровщина зможе забезпечити себе якісною зерновою продукцією і розвивати експортну мережу в цьому напрямку.

Актуальні також проекти з розвитку молочної галузі. Зокрема проект «Розвиток молочного бізнесу в Україні». Уже створено об'єднання СОК «Господар» в Дніпропетровській області, яким засновано спільне підприємство (ферма) з виробництва молока з використанням передових техно-

логій і механізації. Реалізація проекту дасть можливість покращити умови життя понад 1100 селянських родин.

З Дніпропетровського обласного бюджету виділено фінансування на придбання молоковозів та доїльного обладнання для членів об'єднання: два молоковози кооперативу «Українське» (Апостолівського району) і кооперативу «Добробут Андріївки» (Покровського району) та доїльні апарати для переможців районних конкурсів.

Зараз вже створено 5 молочних СОК в Апостолівському і Покровському районах Дніпропетровщини, членами яких стали 400 чоловік. Кооперативи «Добробут Андріївки» і «Світанок Олександрівки» спільно заготовляють в середньому 2 тонни молока на добу. Коли почнуть діяти всі 5 кооперативів, заготівля молока на добу підвищиться до 6,5 тонн (в розрахунку на одну корову це вище ніж в колгоспах), завдяки застосуванню передових наукових методик і технологій.

Реалізація подібних проектів дозволяє вибудувати систему довгострокового співробітництва між владою, бізнесом та місцевими громадами. Досвід успішної модернізації сільськогосподарської галузі в подальшому буде застосовуватися і в інших районах Дніпропетровської області. Відтепер для вивчення кращого світового досвіду молочного фермерства українцям не треба буде їздити в ЄС, Америку чи Канаду, передовий досвід можна отримувати у нас на Дніпропетровщині.

Зараз з 34 СОК, які створені і діють в області, 14 - молочного напрямку. Найбільші з них - «Світанок Олександрівки» та «Добробут Андріївки» в селах Покровського району, членами яких є відповідно 209 і 96 індивідуальних селянських господарств. Кооперативи мають всю необхідну інфраструктуру та обладнання для збору, зберігання і транспортування молока на переробні підприємства. У минулому році члени цих кооперативів в рамках проекту розвитку молочного скотарства отримали безкоштовно ремонтний молодняк. За правилами проекту через 2 роки кожна сім'я, яка його отримала, повинна передати іншій сім'ї кооперативу отриманий приплід. Таким чином кількість худоби в індивідуальних господарствах буде зростати в геометричній прогресії.

У Дніпропетровську 16-17 лютого 2016 р було проведено навчання для сімейних фермерів в рамках Проекту USAID/Fintrac/Партнерство заради інновацій: «Розвиток сімейних ферм, об’єднаних у СОК», що з липня 2015 року виконується МБФ «Добробут громад» у партнерстві з компанією «Данон» в Україні, ДОГО «Сільськогосподарська консультаційна служба» та СОК «Господар» за співфінансування «Данон Екосистем» Фонду та Уряду Канади, за підтримки Міністерства аграрної політики та продовольства України, яке також є бенефіціаром даного проекту.

Проект «Кооперативна молочна ферма та послуги» реалізується Данон Україна разом з міжнародною благодійною організацією «Добробут Громад». Олександр Прищепа, директор із закупівлі молока «Данон-Юнімілк»в Україні відмітив: «Ми прийшли до Дніпропетровської області 1,5 роки тому і вже інвестували близько 1 млн. грн., створивши спільно з на-

шими партнерами 4 сільськогосподарських кооперативи. Ще один кооператив ми маємо намір відкрити в цьому році».

Американське агентство з міжнародного розвитку (USAID) тривалий час сприяє розвитку сімейних ферм, СОК, молокопереробних підприємств, організованих ринків у рамках проекту «Агроінвест». Уже створено 20 СОК, 1 національний та 7 регіональних оптових ринків сільськогосподарської продукції, 4 плодоовочесховища і 1 молокопереробне підприємство.

Все більше кооперативних об'єднань отримають доступ до фінансових ресурсів, фахового навчання і зможуть спрямувати отриману допомогу на модернізацію виробництва, підвищення конкурентоздатності продукції, що особливо важливо для виходу на європейський ринок. З'явиться стимул для створення нових сільгосппідприємств та ферм.

ОСНОВНІ ЧИННИКИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

ТЕТЯНА КАПІТУЛА, студент
Науковий керівник – к. е. н., викладач-методист Городенко Світлана Володимирівна
ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж», Україна

Перехід до ринкових умов господарювання вимагає особливо глибоких змін у сфері стратегічного планування. Адже завдяки всеосяжному централізованому плануванню, звична для вітчизняних підприємств модель управління, сформована в рамках адміністративно - командної системи, ґрунтувалася на зумовленості основних подій і процесів на багато років вперед. План був, перш за все, інструментом розподілу ресурсів для реалізації жорстко заданих командною системою цілей, засобом контролю й оцінювання діяльності підприємства, а виконання і перевиконання плану слугувало підґрунтя для стимулювання його працівників [1, с.154].

Під стратегією розвитку сучасного підприємства, відповідної до виконання основних поставлених перед підприємством функцій, слід розуміти узагальнюючу модель дій, представлену у вигляді комплексу розроблених напрямків або рекомендацій. Визначення поняття «стратегія» повинне містити в собі характеристику всіх процесів, що відбуваються в системі розглянутого об'єкта. Причому характеристика процесів повинна відбуватися «від простого до складного». Тільки в цьому випадку, можлива комплексна оцінка факторів, що визначають стратегію.

Стратегія підприємства має ієрархічну будову. Зарубіжні і вітчизняні економісти для багатопрофільного підприємства виокремлюють чотири рівні стратегій. Найвищий рівень у ієрархії займає корпоративна стратегія, вона визначає загальний напрямок діяльності підприємства: зростання, стабілізація або скорочення. До другого рівня відносять конкурентні (ділові, бізнесові) стратегії, які підпорядковані корпоративній і вказують шляхи до-

сягнення обраного нею напряму в кожній стратегічній одиниці бізнесу. Конкретизують і доводять корпоративну і конкурентні стратегії до функціональних служб господарства функціональні стратегії, які посідають третє місце в ієрархії. Функціональні стратегії розробляють для кожного функціонального напряму: виробництво, фінанси, маркетинг, інновації, управління персоналом тощо. До найнижчого, четвертого рівня відносять операційні стратегії, тобто стратегії для структурних підрозділів підприємства. Існує тісний взаємозв'язок між усіма рівнями: кожен з вищих рівнів утворює стратегічне середовище для нижчого рівня й обмежує його у чомусь, і навпаки, кожен нижчий рівень помітно впливає на формування вищого рівня [4, с.76].

В ході формулювання власної стратегії розвитку в умовах невизначеності, вітчизняні підприємства часто змушені використовувати сильно узагальнену, неповну і неточну інформацію щодо різних альтернатив і не можуть передбачити усі можливості, які відкриються під час процесу реалізації даної стратегії, коли з'явиться точніша інформація і виникнуть нові альтернативи.

Стратегія розвитку потребує значних капіталовкладень і перед керівниками вітчизняних підприємств постає проблема невідповідності між бажаним, відображеним у цілях, станом об'єкта управління і його поточним станом [3, с.86].

Для підприємства, яке функціонує в конкурентному середовищі, конкурентні переваги можуть бути досягнуті на основі економічних, технічних, організаційних, інноваційних та інформаційних аспектів, що формують систему його стратегічного розвитку (рис .1).

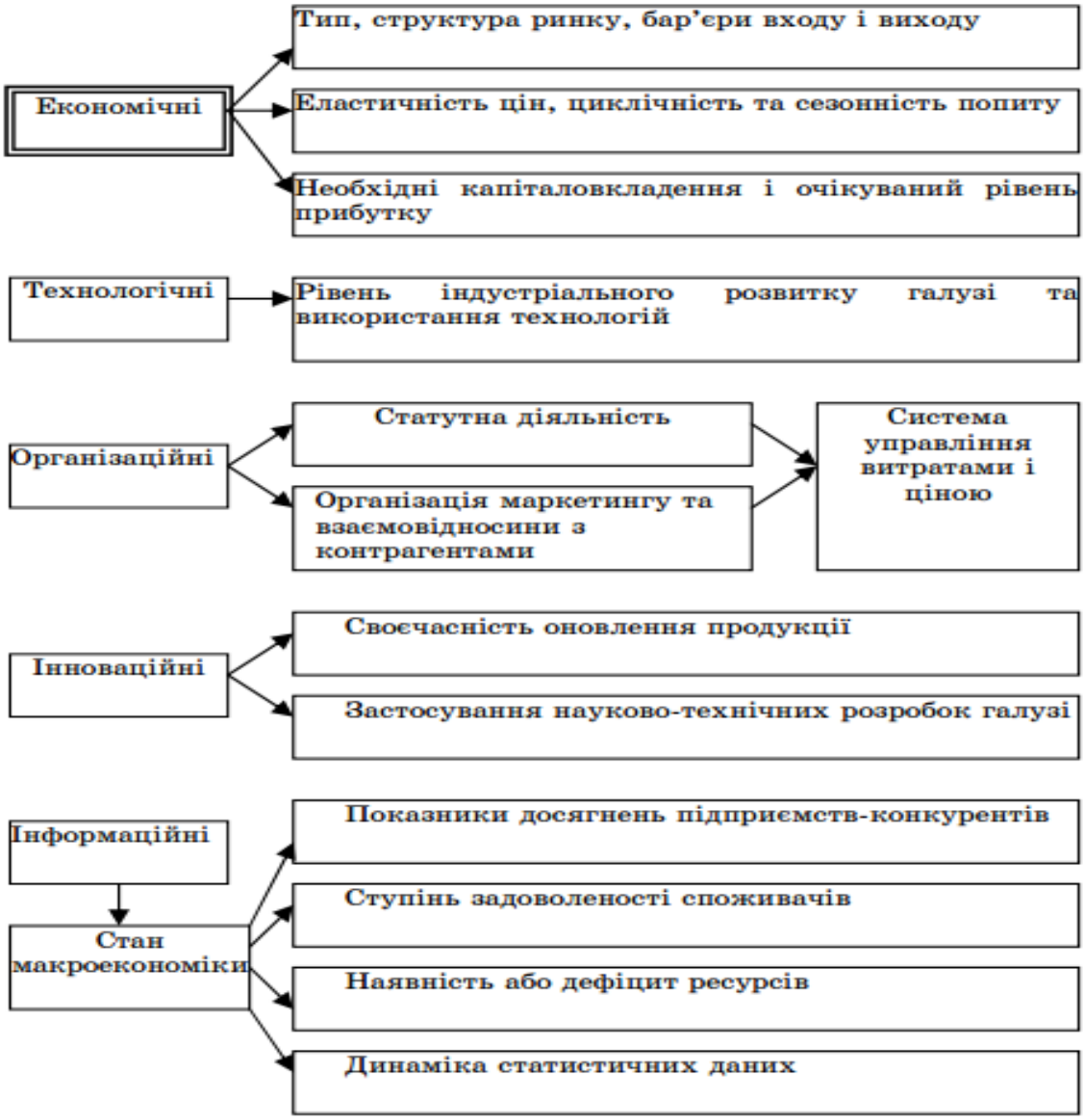

Рис.1. –

Чинники стратегічного розвитку підприємства

Тенденції сучасного розвитку економічної ситуації в Україні характеризуються високим динамізмом, активізацією структурних зрушень на користь сфери послуг, загостренням конкурентної боротьби. Набувають ознак комплексності, взаємодоповнюваності та взаємопричинності процеси у зовнішньому середовищі. Ці явища обумовлюють необхідність наукового пошуку нових механізмів і методів стратегічного управління, стрижнем якого є стратегія розвитку підприємства яка повинна відповідати перетворенням в національній економіці, гармонізувати вплив і взаємозв'язки між факторами внутрішнього та зовнішнього середовища [2, с.123].

Перспективи розвитку підприємства залежать від комплексної оцінки основних аспектів його функціонування. Ухвалюючи управлінські рішення в

процесі реалізації стратегії, керівництво підприємства моделює чинники, які впливають, насамперед на рівень витрат в короткостроковому періоді. Реалізація таких управлінських рішень має забезпечити досягнення поставленої мети підприємства, а отримувані грошові надходження – задовольнити потреби всіх зацікавлених в економічних результатах виробництва осіб: власників, кредиторів, керівників, працівників [1, с.167].

Висновок: Стратегія підприємства складається із запланованих дій (спрямована стратегія) і необхідних поправок у разі виникнення непередбачених обставин (незаплановані стратегічні рішення). Підприємство повинно мати добре обґрунтовану стратегію дій, але повинно також бути готовим адаптуватися до неврахованих обставин, які можуть виникнути у майбутньому.

Тенденції сучасного розвитку економічної ситуації в Україні характеризуються високим динамізмом, активізацією структурних зрушень на користь сфери послуг, загостренням конкурентної боротьби.

Суттєвим фактором впливу як на стратегію підприємства, так і на стратегію індустрії в цілому є регуляторні норми, що запроваджуються на державному та регіональному рівнях, тому корпоративна стратегія розвитку підприємства має підпорядковуватися загальнодержавній стратегії розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гришко Н. В. Використання аналізу стратегічного позиціонування в управлінні конкурентоспроможними витратами промислових підприємств / Н. В. Гришко // Економіка промисловості. – 2013. – № 4. – 170 с.

2. Довгань Л.Є. Стратегічне управління: навч. посібник / Л. Є Довгань, Ю. В.Каракай, Л. П.Артеменко – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 440 с.

3. Шелегеда Б.Г. Стратегічне управління потенціалом підприємства:монографія / Б.Г. Шелегеда, Н.В. Касьянова, А.Я. Берсуцький. – Донецьк: ІЕПНАН України, 2011. – 219 с.

4. Шульга В. М. Механізм стратегічного управління витратами підприємства в конкурентному середовищі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / В. М. Шульга. – Київ, 2013. – 210с.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОПЛАТИ ПРАЦІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

ОЛЕКСІЙ КАРАСЬОВ, кандидат економічних наук, доцент
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

На сучасному етапі розвитку економічних відносин в аграрній сфері актуальним питанням залишається створення ефективної системи оплати і стимулювання праці у галузі. Слід визнати, що сучасний рівень оплати праці у більшості сільськогосподарських підприємств є досить низьким.

Питання організації оплати праці на сільськогосподарських підприємствах за сучасних умов залишається актуальним тому, що праця є найважливішим елементом витрат виробництва, а ефективне її використання сприяє підвищенню продуктивності праці, зниженню собівартості продукції, підвищенню прибутку та ефективності виробництва.

Саме значна частка заробітної плати у загальних доходах сприяє зростанню попиту, розширенню ринку, що в цілому посилює процеси максимізації прибутку. Тому регулювання заробітної плати залишається центральним питанням соціальної політики кожної держави.

Відповідно до Закону України «Про оплату праці», заробітна плата є винагородою, обчисленою, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу. При цьому розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства. На рівень оплати праці в сільському господарстві впливає валовий прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства.

Проте незалежно від формулювання сутності заробітної плати більшість науковців вважають, що вона повинна відбивати існуючі в державі соціальні, економічні та виробничі відносини. У свою чергу, такі відносини виявляються через функції заробітної плати. Основні функції заробітної плати наступні: відтворювальна, відповідно до якої оплата праці покликана бути достатньою для задоволення життєвих потреб людини; стимулююча – оплата праці повинна стимулювати залучення робітників до процесу праці і ефективне їх використання; розподільча – за допомогою заробітної плати визначається місце праці кожного окремого робітника.

Наведені функції заробітної плати тісно взаємопов'язані між собою, і лише за їхньої сукупної наявності досягається ефективна організація заробітної плати. Проте за сучасних ринкових умов заробітна плата не спроможна виконувати дані функції. її рівень забезпечує не більше 21% відтворення робочої сили, що не відшкодовує навіть прямих витрат праці і стимулює зацікавленість в переорієнтації робочої сили на пріоритетні сфери діяльності.

На сьогодні заробітна плата виконує зовсім інші функції, головними з яких є:

– збереження зайнятості;

– забезпечення соціальних гарантій;
– стримування інфляції (через затримку виплати заробітної плати);
– перерозподіл зайнятих за галузями і сферами економіки;
– посилення мобільності робочої сили.

Заробітна плата є одним із головних показників і чинників рівня соціально-економічного життя кожної країни, колективу, людини. Найгострішою соціальною проблемою в Україні є велика різниця між високою вартістю життя і низькою ціною праці. Серед накопичених проблемних аспектів у сфері оплати праці особливе місце посідає низька питома вага витрат на робочу силу у собівартості виробництва.

Слід зазначити, що на сьогодні є велика наявність реальних тіньових економічних інститутів, тому глобальною проблемою в суспільстві є тіньова економіка, а відповідно, і заробітна плата, що стали звичними для більшості населення явищем – люди щодня зіштовхуються з тіньовою діяльністю, і вона не викликає практично ніякого осуду суспільства. І це, у свою чергу, породило певний суспільний парадокс: тіньова економіка та заробітна плата певною мірою перестали бути тіньовими, тобто схованими від суспільства і невідомими йому.

Одним із можливих напрямів антикризової політики у такій ситуації може стати перевірений закордонний досвід підвищення податкового тиску на високооплачувані прошарки населення та застосування диференційованої шкали оподаткування для населення з низьким рівнем заробітних плат.

Негативні процеси державного регулювання заробітної плати як основного джерела формування доходів населення є результатом недостатньо дієвих стратегій і тактик їх реформування. До того ж реальні дані свідчать, що фактичне зниження ціни праці є наслідком недостатньо ефективної державної інноваційно-інвестиційної політики, відсутності системних заходів щодо реформування ринкової економіки та розбудови соціальної держави, до чого зобов'язує Конституція.

Необхідно також зазначити, що відсутній дієвий правовий механізм, який би забезпечував зв'язок оплати праці з певними критеріями. Правило про залежність розміру заробітної плати від складності, умов виконуваних робіт, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства хоча і сформульоване у вигляді обов'язкової норми, все-таки не може розглядатися як правовий механізм прямої дії. Тому воно не може беззастережно надавати право працівнику вимагати коригування умов оплати його праці, які встановлюються на підприємстві.

Питання організації заробітної плати формують основу соціально-трудових відносин у суспільстві, оскільки поєднують в собі інтереси усіх учасників трудового процесу. Будь-які зміни, що стосуються оплати праці, прямо чи опосередковано впливають на доходи всіх членів суспільства, а також на найважливіші макроекономічні показники.

Безпосередньо робота з організації заробітної плати на підприємстві полягає у виборі моделі формування заробітної плати (тарифної чи безтарифної), виборі форм і систем заробітної плати, розробці умов і правил преміювання. При цьому критерієм економічної ефективності організації заробітної плати повинно бути випереджаюче зростання доходу підприємства порівняно зі зростанням фонду заробітної плати. Якщо таке випередження не забезпечується, необхідно детально проаналізувати причини цього і розробити додаткові заходи, спрямовані або на зростання доходу, або на економію витрат на оплату праці.

Вирішення поставлених питань сприятиме не лише покращанню основних показників діяльності сільськогосподарських підприємств, зростанню продуктивності праці та рентабельності виробництва, але й зниженню рівня плинності кадрів, підвищенню привабливості аграрної праці та рівня життя і добробуту сільського населення.

Питання вдосконалення державного регулювання оплати праці в Україні можна вирішити насамперед шляхом перегляду механізму державного регулювання у частині посилення контролюючих функцій держави за процесом оплати праці та дотриманням відповідних встановлених вимог чинного законодавства у цій сфері.

Підвищення заробітної плати – потужний стимул для всебічного розвитку вітчизняної економіки, завдяки якому можна розраховувати на зростання внутрішнього попиту, піднесення національного виробництва, створення нових робочих місць, загальне поліпшення життя населення та формування у суспільства відчуття захищеності та впевненості у майбутньому.

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕРВІСУ

МАРИНА КОСТЮЧЕНКО, студент
Науковий керівник – к. е. н., викладач-методист Городенко Світлана Володимирівна
ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж», Україна

Реформування агропромислового комплексу призвело до значного падіння сільськогосподарського виробництва, скорочення обсягів промислового виробництва, руйнування цілісної системи агропостачання й інженерно-технічного забезпечення. Непродумана приватизація агропостачальних та агротехсервісних підприємств, перепрофілювання їх діяльності призвели до знищення цілісної системи агротехсервісу. На даний час система агротехсервісу не має системного комплексного характеру і не забезпечує ефективного якісного технічного обслуговування сільськогосподарської техніки [4, с.134].

Основним завданням підприємств аграрного сервісу є надання сільськогосподарським товаровиробникам виробничих послуг для

підвищення ефективності та прибутковості основних видів їх діяльності. До основних функцій підприємств аграрного сервісу належать: організація вивчення попиту на різні види товарів і послуг, динаміки споживчого ринку; реалізація різних видів товарів і послуг; визначення суспільно прийнятних цін на товари і послуги; боротьба з монополізмом у системі ціноутворення на сільськогосподарську продукцію; здійснення логістичних послуг; запобігання та боротьба з порушеннями паритету цін на товари та послуги [1, с.52].

Основним напрямом системного оновлення матеріально-ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки, його технічного переоснащення є інтенсифікація сільськогосподарського виробництва та сервісних послуг на основі розвитку інноваційної діяльності. Для підвищення інноваційної активності агросервісних підприємств необхідним є: створення умов для зростання ринкового попиту на інновації в сільськогосподарському виробництві; сприяння розвитку конкурентного середовища, заохочення капіталовкладення в інновації; надання пріоритетної підтримки розвитку аграрної науки й освіти; забезпечення захисту інтелектуальної власності та підвищення якості робочої сили тощо [2, с. 187].

До основних елементів державної податкової підтримки інноваційної діяльності в зарубіжних країнах належать:

— відстрочення податкових платежів у разі виникнення додаткових витрат на інноваційні цілі;

— зменшення податку на суму приросту витрат на інноваційні цілі;

— звільнення від оподаткування прибутку, отриманого від реалізації інноваційних проектів протягом декількох років;

— пільгове оподаткування дивідендів, отриманих за акціями фірм, які здійснюють інноваційну діяльність;

— зниження ставок податку на прибуток з метою спрямування резервних коштів на замовленні державою та спільні науково-дослідні й дослідно-конструкторські розробки;

— надання пільг за проектами, що виконуються за пріоритетними програмами;

— зменшення прибутку, що підлягає оподаткуванню, на суму вартості приладів й устаткування, переданих вищим навчальним закладам, НДІ та іншим інноваційним організаціям;

— вирахування з прибутку до оподаткування внесків до благодійних фондів, діяльність яких пов'язана з фінансуванням інновацій;

— зарахування частини податку з прибутку інноваційної організації на спеціальні рахунки з подальшим використанням на інноваційні цілі [3, с. 74].

У розробці та впровадженні інноваційної моделі розвитку в перспективі важливу роль буде відігравати науково-методичне забезпечення сільськогосподарських підприємств, яке здійснюється через науково-дослідні установи, вузи, служби науковотехнічної інформації, консультаційні центри

й організації, а також інші установи всіх форм власності та відомчої підпорядкованості [5, с. 60].

Висновок. Інноваційна діяльність є важливою складовою системи заходів щодо прискорення розвитку підприємств аграрного сервісу, підвищення його конкурентоспроможності й ефективності.

Економічні відносини між наукою та виробництвом недостатньо налагоджені, повільно впроваджуються у виробництво наукові розробки.

Оновлення сільськогосподарського виробництва новими сортами, технікою, технологіями стримує також низька платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників і недостатня інформованість їх щодо новітніх досягнень вітчизняної сільськогосподарської науки.

Інноваційний шлях розвитку підприємств аграрного сервісу є оптимальним для нашої держави на найближчу перспективу. Тому розвиток підприємництва в сфері аграрного сервісу на інноваційній основі є якісно новою формою інтеграції науки, виробництва і послуг, суть якої полягає в освоєнні, впровадженні та реалізації підприємницькими структурами різноманітних нововведень, розроблених за участю науково-дослідних інституцій.

Список використаних джерел:

1. Грановська В.Г. Адаптація аграрного сервісу до ринкових умов / В.Г. Грановська // Бізнес-навігатор. – Херсон, 2007. – Вип. 2. – С. 52-56.
2. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України: моно-графія / О.І. Дацій. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 428 с.
3. Задихіна О.Є. Інвестиційноінноваційні моделі розвитку аграрного підприємництва / О.Є.Задихіна // Бізнеснавігатор. – 2009. – № 2. – С. 74-78.
4. Федорак В.І. Інвестиційне забезпечення інженерно-технічних послуг аграрного виробництва / В.І. Федорак // Інноваційна економіка. – 2011. – № 1. – С. 133-136.
5. Федун І.Л. Основні тенденції інноваційного забезпечення аграрної сфери економіки / І.Л. Федун // АгроІнКом. – 2008. – №11-12. – С. 60-62.

ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

АНДРЕЙ КОШЕВАРОВ, аспирант
Международный университет бизнеса и права, Украина

Современные тенденции развития организационно-экономических форм сельскохозяйственной деятельности особо выделяет группу проблем, связанных с использованием природных ресурсов, поскольку реальное состояние качества окружающей природной среды показывает, что в настоящее время в рамках аграрных систем недостаточно организации только производства сельскохозяйственного сырья. Необходима целенап-

равленная работа по воспроизводству природных ресурсов, вовлеченных в сельскохозяйственный оборот, так как в действительности даже одинаковые по качественным и количественным параметрам технологических процессов отраслевые производства отличаются друг от друга неповторимостью экологических факторов, что приводит к различным взаимодействиям хозяйственной деятельности с окружающей природной средой. Тогда как большинство аграрных предприятий практически не имеют долгосрочных эффективных стратегий экологизации природопользования, то есть неуклонной и последовательной реализации технологических, управленческих и других мероприятий, позволяющих повышать эффективность использования естественных условий и ресурсов, наряду с улучшением (или хотя бы сохранением) качества природной среды, прежде всего, на локальном уровне. Именно на этом должна реализовываться комплексная политика в оптимизации взаимосвязей и взаимообусловленности таких противоречий, как «экономическая необходимость (целесообразность)» и «экологическая безопасность» хозяйственной деятельности.

Неблагополучное состояние окружающей природной среды и его ухудшение до уровня депрессивности в большинстве регионов территории Украины и чаще всего является следствием противоречий, возникающих из несоответствия современным экологическим требованиям масштабов размещения производительных сил, несовершенства отдельных элементов хозяйственного механизма и институциональной системы общества.

С позиций управления природопользованием и поддержания качества среды обитания это неблагополучие особенно велико в настоящее время в сельском хозяйстве, так как в условиях кризиса и реформирования аграрной экономики возрастает пренебрежение экологическими требованиями, увеличивается опасность антиэкологической деятельности.

В зависимости от различных элементов, воздействующих на эколого-экономическое развитие аграрного природопользования, можно выделить следующие группы факторов: природно-географические, технико-технологические, экономические, социо-демографические, политико-правовые. В рамках перечисленных групп в соответствии со сферой действия все факторы делятся на внешние (эндогенные), возникающие в сельскохозяйственной системе территории, и внутренние (экзогенные), возникающие на уровне субъектов хозяйственной деятельности.

Группа природно-географических факторов включает в себя подгруппы природно-климатических, ресурсных, географических и экологических факторов, которые оказывают прямое или косвенное воздействие на характер природопользования. Как правило, влияние этих факторов относят к внешним факторам. Природно-климатические условия и ресурсный потенциал определяют структуру промышленного производства, сельского хозяйства, стоимость строительных работ и т.д., и, соответственно, определяют специфику отраслей, обслуживающих сферы сельскохозяйственного производства. Экологические факторы оказывают воздействие на строи-

тельство очистных сооружений, и, соответственно, на производственную инфраструктуру, в которой они нуждаются.

Блок технико-технологических факторов отражает состояние технико-технологической базы предприятий, оказывающих природоохранные услуги. К примеру, отрицательное воздействие на качество услуг природоохранной инфраструктуры в регионе оказывает изношенность ее основных фондов. Аграрным предприятиям также не хватает разнообразия основных производственных фондов для осуществления природоохранной деятельности.

Среди экономических факторов, оказывающих непосредственное воздействие на развитие аграрного природопользования, следует выделить, прежде всего, многообразие форм собственности. Здесь аграрные предприятия с коллективной, государственной или частной формой собственности должны иметь равную природоохранную ответственность, адекватно обеспечивающую равновестность экологических и экономических интересов субъектов хозяйствования, рост производительности труда, увеличение масштабов производства, насыщений рынка, увеличение рентабельности предприятий и их инвестиционной привлекательности, что, несомненно, будет выступать стимулирующим фактором развития аграрного производства.

ЕКОНОМІКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ГЕНЕЗИСУ ПОНЯТТЯ РОЗВИТКУ

ІННА ЛОЗИНСЬКА, кандидат економічних наук, доцент
Сумський національний аграрний університет, Україна

Процес розвитку містить в собі єдність безперервного і перервного. Безперервні, поступові кількісні зміни, а також пов'язані з ними зміни окремих властивостей в межах певної якості визначаються поняттям «еволюція» [1].

В результаті розвитку виникає новий якісний стан об'єкту, який виступає як зміна його складу або структури (тобто виникнення, трансформація або зникнення його елементів і зв'язків). Здатність до розвитку складає одну із загальних властивостей матерії і свідомості.

Стародавня філософія і наука (натурфілософія, філософія природи) не знали ідеї розвитку в точному значенні цього слова, оскільки вважалося, що час протікає циклічно (по кругу), а всі процеси сприймалися як такі, що здійснюються по заданій програмі: «виникнення - становлення - зникнення - нове виникнення».

Для античного світогляду не існувало проблеми безповоротних змін, а питання про походження світу в цілому і його об'єктів зводився головним чином до питання про те, з чого походить щось. Ідея замкнутого, досконалого космосу, що лежала в основі усього античного мислення, виключала

навіть постановку питання про спрямовані зміни, що породжують принципово нові структури і зв'язки.

Уявлення про час і його напрям змінюються із затвердженням християнства, що висунуло ідею лінійного (вперед, від створення світу) напряму часу, яка поширювалася ним, проте, лише на сферу духу (душі). З виникненням емпіричної (експериментальної) науки нового часу ідея лінійного напряму часу в дослідженні природи веде до формування уявлення про природну історію, про спрямовані, і безповоротні зміни в природі і суспільстві. Переломну роль тут зіграло створення наукової космології (Коперник, Галілей, Ньютон) і теорії еволюції в біології (Дарвін) [2].

Так, ідея розвитку міцно затверджується в природознавстві і майже одночасно стає предметом філософського дослідження. Глибоку її розробку дає німецька класична філософія, особливо Гегель, діалектика якого є по суті вчення про загальний розвиток, але виражене в ідеалістичній формі (тобто абсолютна ідея розвивається спочатку в логіці, потім в природі, історії, і нарешті, в суспільстві і філософії). Спираючись на діалектичний метод (розгляд явищ в їх суперечності - теза і антитеза - і вирішення протиріч в синтезі, є новим етапом розвитку), Гегель не лише показав загальність принципу розвитку (закон переходу кількісних змін в якісні), але і розкрив його загальний механізм і джерело - виникнення, боротьбу і подолання протилежностей (у думці, природі і суспільстві).

Цілісну наукову концепцію розвитку у свою чергу будував і марксизм (діалектичний матеріалізм). Розвиток розуміється тут як універсальна властивість матерії, як достовірно загальний принцип, а також (у формі історизму) є основою пояснення історії суспільства і пізнання.

Загальною теорією розвитку виступає матеріалістична діалектика, головна особливості процесів розвитку виражає зміст її основних законів, - єдності і боротьби протилежностей, переходу кількісних змін в якісні, заперечення заперечення: «Розвиток, у будь-якому випадку повторює пройдені вже східці, але повторює їх інакше, на вищій базі («заперечення – заперечення»)» [3].

В.І. Ленін зазначав, що «…говорячи про розвиток, так би мовити «по спіралі», а не по прямій лінії, можна відзначити його стрибкоподібний, катастрофічний, революційний характер. Внутрішні імпульси до розвитку, що відбуваються через протиріччя, є наслідком зіткненням різних сил і тенденцій, діючих на це тіло або в межах цього явища, або навіть усередині всього суспільства. З іншого боку, взаємозалежність і щонайтіснійший, нерозривний зв'язок усіх сторін кожного явища (причому історія відкриває усі нові і нові сторони) визначає закономірний світовий процес руху [4].

Діалектико-матеріалістичне вчення про розвиток стало підвалиною для створення філософсько-методологічного фундаменту теорії революційного перетворення суспільства. Перероблюючи і поглиблюючи гегелівську діалектику, марксизм показав принципову відмінність і в той же час ор-

ганічну єдність двох основних типів розвитку суспільства - еволюція і революція (на основі вищезгаданих законів діалектики).

Ідея розвитку також була характерною і визначальною для позитивізму XIX-XX-го століть (Огюст Конт, Спенсер, Карнап, Поппер). Тут було поширено також уявлення про лінійний (прогресивний) розвиток природи і суспільства (наприклад, у вченні про поступальний розвиток пізнання О. Конта, в «законі трьох стадій», що проходить людство на шляху свого інтелектуального розвитку:

1. Теологічна стадія (пояснення явищ на основі надприродного);

2. Метафізична стадія (пояснення явищ на основі абстрактних сутей, причин, понять, категорій);

3. Позитивна стадія (власне природно-научна: пояснення явищ на основі фактів і їх опису, який і є поясненням). Позитивісти були упевнені в тому, що сучасна цивілізація розвивається прямолінійно, прогресивно, поступально, неминуче. Ці ідеї піддалися критиці у філософії XX-го століття (коли виникли ідеї нелінійного, суперечливого розвитку, деградації, повернення назад, розвитку, що знову поновлюється тощо) [4].

У післявоєнній літературі 50-60-х рр. XX ст. з економічного розвитку переважають чотири основних, іноді конкуруючих напрями аналізу:

1) модель лінійних стадій зростання;

2) теорія структурних перетворень;

3) революційна теорія, що пояснює слабкий розвиток країн третього світу залежністю і пануванням багатих країн;

4) неокласична контрреволюція на основі ідей вільного ринку. Крім цього, в останні роки виник ще один – п'ятий підхід, пов'язаний з так званою новою теорією ендогенного зростання.

У середині XX ст. намітилося відоме відособлення тих галузей знань, які зайняті вивченням організації і функціонування об'єктів, що розвиваються. Виникли дискусії про пріоритет структурного або історичного підходу (що особливо активно розгорнулися в історичній науці, етнографії і мовознавстві), які знайшли своє вираження в ідеях такої філософської школи XX століття, як структуралізм (у Франції), що приділяла головну свою увагу аналізу статичних (синхронічних) і динамічних (діахронічних) структур (у свідомості, літературі, науці і історії - Клод Леві-Строс, Ролан Барт, Мишель Фуко).

В 1950-і – на початку 1960-х рр. XX століття багато теоретиків розглядали процес розвитку як серію послідовних стадій економічного зростання, через які повинна пройти будь-яка країна. Згідно з такою теорією країнам Третього світу для того, щоб повторити історичну еволюцію більш розвинених країн, було потрібно лише добитися оптимальних рівнів і комбінації інвестицій, заощаджень і іноземної допомоги. Розвиток в цьому випадку розумівся як синонім високих загальних темпів економічного зростання.

Лінійні стадії зростання в 70-і рр. поступилися місцем двом конкуруючим напрямам економічної (і ідеологічної) думки. Ядром першого напряму був аналіз структурних змін: сучасні економічні теорії і статистика викорис-

товувалися для побудови картини структурної еволюції, через яку повинна пройти «типова» країна, що розвивається, перш ніж в ній почнеться самопідтримуванне зростання. Другий напрям – теорія зовнішньої залежності – був більш радикальним і носив політичне забарвлення. Ця теорія розглядала феномен слаборозвинутості з точки зору відношення сили всередині країни і на міжнародній арені, структурних і інституційних диспропорцій в економіці, переважання дуальних господарств і дуальних товариств як в окремих країнах, так і в світі. Теоретики залежності старалися підкреслити зовнішні і внутрішні інституційні перешкоди для економічного розвитку. Підкреслювалася також необхідність нового політичного курсу по боротьбі з бідністю, створенню робочих місць, скороченню нерівності в прибутках. Передбачалося, що ці та інші цілі, що забезпечують рівноправність в суспільстві, можна досягнути в процесі зростання економіки, однак власне економічному зростанню тут не віддавався такий абсолютний пріоритет, як в моделях лінійних стадій або структурних зсувів.

У 80-і рр. переважав четвертий підхід – неокласична контрреволюція в економічній думці, в якій упор робився на позитивну роль вільних ринків, відвертість економіки і приватизацію неефективних збиткових державних підприємств. На відміну від теорії залежності невдачі розвитку не зв'язувалися з експлуататорською суттю деяких зовнішніх або внутрішніх сил. Причиною невдач вважалося дуже велике державне втручання в економіку.

Нарешті, в кінці 1980-х - початку 1990-х рр. ряд економістів-неокласиків і інституціоналістів стали створювати так звану нову теорію зростання, яку можна вважати п'ятим основним підходом. Її автори постаралися модифікувати і розширити традиційну теорію зростання таким чином, щоб пояснити, чому ряд країн розвивається успішно, а інші знаходяться в стагнації, а також чому навіть в неокласичному світі вільних ринків держава може зіграти важливу роль в процесі розвитку [2].

Практика соціальних рухів XX ст. показала, що загальна висхідна лінія розвитку суспільства є результат діалектичної взаємодії безлічі процесів, в якій найважливіша роль належить цілеспрямованій діяльності народних мас, що спирається на пізнання об'єктивних законів історії. Розширилися самі уявлення про розвиток як в природних, так і громадських науках. У XX ст. предметом вивчення стають передусім внутрішні механізми розвитку, які довели неоднорідність процесів розвитку.

У сучасній науці розробляються спеціально-наукові теорії розвитку, в яких на відміну від класичного природознавства, що розглядало головним чином оборотні процеси, описуються нелінійні, стрибкоподібні перетворення. У свою чергу аналіз механізмів розвитку зажадав глибшого вивчення внутрішньої будови об'єктів, що розвиваються, зокрема їх організації і функціонування [5].

Разом з тим не треба думати, що традиції, інерція економічної діяльності, мислення, що утверджувалось за останні 15-20 років можуть бути легко усунені. Тим більш, що нове мислення надзвичайно ускладнює регулювання розвитком, що потребують інтелектуального і технічного продук-

тивних сил та ринкових інституцій. До цього ринкова економіка розглядалась як така, що визначена уніфікованими стандартними принципами. Впровадження цих принципів мало забезпечити успішне її функціонування. Зараз же виявляється, що ці загальні принципи в кожній галузі мають бути адаптовані до специфічних, історичних, морально-культурних умов господарювання і разом з тим потрібна активна політика інвестування для подолання негативних рис і розширення позитивних ознак і нагромадження капіталу [6].

Список використаних джерел:

1. Кирилюк Є. М. Трансформація структури економічних відносин на аграрному ринку України [Електронний ресурс] / Є.М. Кирилюк, А.М. Прощаликіна // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua /index.php?operation =1&iid=1323

2. Основи економічної теорії: політекономічний аспект. Підручник / За ред. Г.Н.Климка, В.П.Нестеренка. - К., 1994. – 420 с.

3. Мандибура В.О. Інституційна архітектоніка власності та закономірності її функціонування / В.О. Мандибура // Інституційна архітектоніка та механізми економічного розвитку: Матеріали наукового симпозіуму. – Х.: ХНУ, 2005. – С.110-116.

4. Эггертссон Т. Знания и теория институциональных изменений / Т. Эггертссон // Вопросы экономики. — 2011. — No 7. — С. 4–16.

5. Хайне П. Экономический образ мышления. / П. Хайне; пер. с англ. - М.: Новости, 1997. – 704 с.

6. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму. Відкрите суспільство під загрозою. Пер. з анг. /Дж.Сорос. – Київ. - 1999. – 19 с.

ЛОГІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

ІГОР ПАЛЬЧИК, к.е.н., доцент
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Зростаючий інтерес до логістики, як можливого засобу досягнення оптимальної взаємодії різних підприємств пояснюється вражаючими результатами, які досягнуті багатьма зарубіжними компаніями завдяки застосуванню логістичного підходу до бізнесу.

Розвиток економіки України на ринкових засадах, вступ до СОТ та прагнення знайти гідне місце у світовій економічній спільноті поставив проблему конкурентоспроможності підприємств. Серед механізмів забезпечення конкурентоздатності на перше місце виходить нині управління підприємством на засадах логістики .

Незважаючи на те, що застосування логістики в економіці України зумовлене сучасними реаліями, управління підприємствами на засадах логі-

стичних підходів приділяється поки що недостатньо уваги порівняно із розвиненими країнами. Удосконалення управління бізнес-структурами в сучасних умовах господарювання потребує вирішення цілої низки завдань, найважливішими серед яких є систематизація та узагальнення знань щодо функціонування підприємств на засадах логістики.

Динамічна конкуренція зобов'язує підприємство постійно адаптувати підприємницьку стратегію до потреб сучасного ринку. Це зумовлює застосування принципів логістики в її прикладному характері до системи управління розвитком підприємства. Логістичний підхід забезпечує підвищення рівня управління, мобільності ресурсного потенціалу, оптимізацію та раціоналізацію всіх економічних потоків на підприємстві.

Логістичне забезпечення господарського розвитку у загальному вигляді виражається через сукупність завдань, які передбачають підвищення ефективності функціонування підприємства:

1) створення інтегрованої системи управління економічними потоками;

2) розробка методів управління рухом ресурсів і контролю економічних потоків;

3) визначення стратегії й технології фізичного розподілу ресурсів;

4) прогнозування обсягів поставок, перевезень і складування;

5) виявлення дисбалансу між потребами і можливостями закупівлі та поставок.

Для досягнення ефективності вирішення завдань логістичного забезпечення розвитку підприємства, орієнтованого на ринок, необхідно його підкріпити відповідними технічними та інформаційними засобами управління високого науково-технічного рівня, а також висококваліфікованими кадрами

Таким чином можна зробити висновок, що логістичне забезпечення розвитку підприємства слід розглядати як комплекс взаємопов'язаних заходів, які виконуються в межах підприємницької діяльності та спрямовані на досягнення визначених цілей. При цьому саме відмінність логістичної концепції від існуючих методів забезпечення полягає в її системному, а не у поетапному розвитку.

СТРАТЕГІЧНЕ ЛІДЕРСТВО І ПОДОЛАННЯ ОПОРУ ЗМІНАМ

ІГОР САВЕНКО, магістрант
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Реалізація нової стратегії завжди означає, що у фірмі будуть відбуватися зміни. При цьому будь-які, навіть ретельно підготовлені зміни, зустрічають опір груп чи окремих співробітників фірми.

Опір змінам пов'язаний з порушенням наступності структури і влади, тривогою, що виявляється в неконструктивній реакції персоналу у відповідь на невідомість і пов'язану з нею потенційну погрозу, у тому числі втрати контролю.

З появою систематизованого керування стратегіями головна увага була сконцентрована на двох аспектах. Перший - це логіка і методи аналізу стратегій (формулювання стратегій), другий - проектування систематичного процесу (стратегічне планування), у рамках якого керуючі взаємодіють за формулювання стратегії.

Практичний досвід продемонстрував, що істотні зміни в стратегічній орієнтації фірми, внесені або на основі формальних процедур стратегічного планування, або неформально, зустрічають опір з боку організації. Опір плануванню - явище аж ніяк не випадкове. Воно має свою логіку, його неможливо перебороти одними закликами з боку керівництва.

Реалізація стратегії не є автоматичним наслідком її розробки. Вона сама створює перешкоди, що можуть звести нанівець зусилля з планування. Підхід до стратегічного планування і його реалізації як до двох послідовних і незалежних процесів не враховує той факт що реалізація рішень багато в чому визначається способом планування.

Під опором розуміють багатогранне явище, що викликає непередбачені відстрочки, додаткові витрати і нестабільність процесу стратегічних змін. Цей опір виявлявся завжди у відповідь на будь-які зміни. У процесі змін часто спостерігаються:

- відстрочки початку процесу змін;
- непередбачені затримки впровадження та інші складності, що сповільнюють зміни і збільшують витрати порівняно із запланованими;
- спроби саботувати зміни усередині організації чи «втопити» їх у потоці інших важливих справ.

Після того як зміни все-таки були здійснені, відзначається відставання в одержанні результатів від них. Зміни повільно приносять очікувані плоди; в організації пов'язують ефект, отриманий від змін, з раніше існуючими порядками.

З метою подолання такого опору розроблено метод, пов'язаний із трьома типовими організаційними задачами керування змінами:

1 формуванням політичної динаміки в підтримку змін;

2 забезпеченням вмотивованості на зміни;

3 підтримкою ефективного контролю над процесом трансформації.

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

ОЛЕНА САВЕНКО, кандидат економічних наук, доцент
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

В останні роки управлінські служби не тільки змінили відношення до культури організації, але і зайняли активну позицію у використанні її як фактору підвищення конкурентоспроможності, адаптивності, ефективності виробництва і управління. її наявність, як і вплив, загальновизнано.

Корпоративна культура впливає як на процес управління персоналом, так і на роботу підприємства в цілому. Так, чим вище рівень корпоративної культури, тим у меншому ступені персонал має потребу у чіткому регламентуванні діяльності, в директивах, настановах, детальних схемах і докладних інструкціях. До того ж, чим вище рівень корпоративної культури, тим вище престиж і конкурентоспроможність підприємства.

Корпоративна культура у системі управління персоналом підприємства повинна розглядатися як стратегічний інструмент, що дозволяє орієнтувати усі його підрозділи та усіх працівників на загальні цілі, підвищувати ініціативу персоналу, забезпечувати відданість загальній справі, полегшувати спілкування.

У теперішній час не існує єдиного підходу до трактування поняття «корпоративна культура». До того ж, різні автори для її характеристики використовують такі терміни як: «культура», «організаційна культура», «культура організації», «фірмова культура», «культура підприємництва». Аналіз існуючих трактувань цих понять дозволив зробити висновки про те, що їх сутність є тотожною.

Так, корпоративна культура – це добре сформована система керівних переконань, принципів і технологій у життєдіяльності підприємства. Корпоративна культура виявляється у філософії та ідеології управління, ціннісних орієнтаціях, віруваннях, очікуваннях, нормах поведінки. Корпоративна культура регламентує поведінку людини і дає можливість прогнозувати її реакцію в критичних ситуаціях.

Сутність корпоративної культури у системі управління персоналом підприємства визначають:

- загальнолюдські цінності, сполучення інтересів персоналу (співробітництво, новаторство, довіра і т. д.) з корпоративними інтересами (підвищення конкурентоспроможності, завоювання ринкової ніші і т. д.);
- реальні ринкові вимоги до управління підприємством (пріоритет споживача, якість роботи та ін.) і вимоги до персоналу (відданість підприємству, акцент на почутті спільності, причетності до загальної справи підприємства та ін.).

Корпоративна культура формується на базі організаційної культури. Вона повною мірою пояснює усі складові управління підприємством: стратегію, цілі, ринкові ніші, стан продуктивності праці, якості товарів, відношення до споживачів, конкурентів і т. д.

У деяких підприємствах в якості базисного виступає припущення про неприязнь людей до праці, з якого випливає припущення про те, що вони будуть по можливості ухилятися від виконання своїх обов'язків. Менеджмент такого підприємства жорстко контролює дії працівників, обмежує ступінь їхньої волі, колеги підозріло ставляться один до одного. Культура більш прогресивних підприємств ґрунтується на припущенні про те, що кожен індивід прагне на високому рівні виконувати доручені йому обов'язки. У таких підприємствах робітники мають більшу волю і більшу відповідальність, колеги довіряють один одному і працюють спільно. Базові припущення найчастіше виникають з основних переконань засновника підприємства або його перших керівників.

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

ТЕТЯНА СЕМЕНОВА, кандидат економічних наук, доцент
Національна металургійна академія України

Потенціал підприємства – це можливість ефективного використання сукупності ресурсів для підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Термін «потенціал» означає приховані можливості. Широке його трактування полягає в тому, що потенціал розглядається як джерело можливостей, котрі можуть бути приведені в дію, та використання для вирішення різноманітних питань. Тобто можливості особи, підприємства, суспільства, які ще не виявилися, або виявилися не повністю. Потенціал являє собою узагальнену характеристику ресурсів, прив’язану до простору і часу [1].

Загальний потенціал підприємства розмежовується за своїми об’єктивними та суб’єктивними складовими, оскільки лише при наявності їх гармонійного поєднання можливо впливати на функціонування та розвиток підприємств.

Одним із визначальних елементів системи економічного потенціалу підприємства є фінансовий потенціал. Фінансовий потенціал підприємства – це обсяг власних, позикових та залучених фінансових ресурсів підприємства, які знаходяться в його розпорядженні для здійснення поточних і перспективних витрат.

Діагностика потенціалу промислового підприємства проводиться методом порівняльної комплексної рейтингової оцінки за 4 блоками: «Виробництво, розподіл і збут продукції», «Організаційна структура та менеджмент», «Маркетинг» і «Фінанси». До кожного блоку входять кілька показників, за допомогою яких і відбувається оцінка потенціалу. В основу розраху-

нку кінцевої рейтингової оцінки полягає порівняння показників конкретного підприємства по кожному з цих чотирьох блоків з іншими підприємствами галузі.

Четвертий блок – «Фінанси», який і є фінансовим потенціалом, – потребує аналізу фінансового стану промислового підприємства за допомогою коефіцієнтів рентабельності, ефективності, ділової активності, ринкової стійкості, ліквідності тощо.

Діагностика фінансового потенціалу промислового підприємства базується на трьох складових: оцінці факторів, що впливають на фінансовий потенціал підприємства; виділення найбільш значущих об'єктів оцінки; розробці спеціальної методики оцінки показників, які характеризують фінансовий потенціал підприємства.

Для оцінки фінансового потенціалу промислового підприємства пропонується застосування наступних показників: коефіцієнти покриття, термінової та абсолютної ліквідності; коефіцієнти автономії та маневреності; коефіцієнти оборотності активів, дебіторської та кредиторської заборгованості; рентабельність активів та власного капіталу.

Найбільш наочною та інформативною в даний час більшість вчених вважають графоаналітичну модель «Квадрат потенціалів» [2]. Дослідження проводиться із застосуванням графічних методів і методу порівняльної комплексної рейтингової оцінки. На основі даної методики може бути проведена оцінка фінансового потенціалу промислового підприємства. Графічна модель в даному випадку має форму багатокутника.

Порівняння показників ефективності використання фінансового потенціалу конкретного промислового підприємства здійснюється за кожним показником з наведених вище з умовним гіпотетичним підприємством. Показники умовного підприємства розраховуються виходячи з кращих з показників ряду промислових підприємств України тієї ж галузі.

За результатами аналізу виокремлюють такі групи підприємств за рівнем використання потенціалу:

•високий рівень – на підприємстві передбачена розгалужена система бюджетного планування;

•середній рівень – підприємство формує систему планових фінансових звітів, визначених за певними стандартами обліку;

•низький рівень – підприємство здійснює планування діяльності за допомогою застосування методу коефіцієнтів.

Здійснювати діагностику фінансового потенціалу підприємства необхідно систематично й детально, оскільки від об’єктивного визначення рівня його використання залежить й ефективність управління фінансовим потенціалом та економічна перспектива й розвиток підприємства. Визначаючи фінансовий потенціал підприємства, потрібно враховувати його майбутні можливості і намагатися зробити все необхідне, щоб створити найкращі умови для його розвитку.

Отже, фінансовий потенціал – найважливіша характеристика ефективності фінансово-господарської діяльності та надійності підприємства. Він

визначає конкурентоспроможність підприємства та його потенціал у ділових стосунках, є основою ефективної реалізації фінансових інтересів усіх учасників господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1.Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник / О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексюк - К.: КНЕУ, 2003. -316 с.

2.Рєпіна І.М. Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління / І.М. Рєпіна // Вісник Української академії державного управління при Президентові України. – 1998. – № 2. – С. 262-271.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

ДЕНИС СТЕПАНОВ, аспірант
Міжнародний університет бізнесу и права, Україна

Важливою умовою ефективного управління інвестиційно-інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств є дотримання певних вимог, або принципів. У науковій літературі є багато пропозицій з цього питання, що варіюють від суто прагматичних пропозицій до постулатів, які базуються на результатах емпіричного аналізу та логічно-наукових обґрунтуваннях.

Для розв’язання цього питання має бути компромісний варіант, який урахує вимоги наукової логіки практики сільськогосподарських підприємств.

Рівень та динаміка розвитку сільськогосподарського виробництва, а також результати його функціонування обумовлюються раціональністю комбінації доступних складників відтворювального процесу. У комплексі елементів забезпечення такого раціонального поєднання та гармонізації взаємозв’язків і взаємозалежностей важливе місце належить функціональному організаційно-економічному механізму.

Організаційно-економічний механізм розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств – це різнопланова та багатоаспектна проблема, пов’язана з розвитком технологічних процесів й оновленням техніки, організації виробництва та його ресурсного забезпечення, кон’юнктурою на фінансових ринках та ринках засобів праці для сільськогосподарського виробництва, станом і динамікою системи фінансово-економічного забезпечення підприємств галузі. До того ж ці питання повинні розв’язуватися системно і комплексно, синхронізовано на рівні держави та й на рівні регіонів та окремих сільськогосподарських товаровиробників.

У сучасних умовах переорієнтація сільськогосподарського виробництва на інноваційно-інвестиційний шлях економічного розвитку на основі

комплексного впровадження нових технологій агровиробництва та сучасної техніки нового генерації є імперативною умовою прискорення його технічно-технологічної модернізації, базою стабільного й поступального економічного розвитку.

Підґрунтям подібних трансформацій є максимальне використання наявного потенціалу і можливостей аграрної науки, оскільки впровадження результатів і надбань сучасної науки є основним імперативом стабільного та поступального економічного розвитку, забезпечення позитивної динаміки розширеного відтворення у сільському господарстві.

Інноваційній системі відтворення притаманні такі принципи організації, як динамічність, невизначеність, адаптивність, інтеграція, надмірність. При організації інноваційного процесу необхідно враховувати, що при застосуванні нової техніки й технології відбувається певне розбалансування виробництва, що відбивається на економічних показниках роботи підприємства й інших організаційних структур, а також на взаємовідносинах між ними. Тому є потреба у динамічних та цілеспрямованих заходах, які забезпечують взаємодію всіх структурних елементів до закінчення періоду освоєння нової техніки.

Ефективність інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств залежить від сформованої системи механізмів їх інноваційно-інвестиційного розвитку, які утворюють взаємозв’язок організаційного, економічного та фінансового механізму, що в цілому визначає ефективну стратегію інноваційного розвитку й забезпечує адаптацію інновацій до ринкових умов [1, с.32]. Можна стверджувати, що процес інноваційного розвитку містить організаційні, економічні та фінансові підходи, методи та принципи формування інноваційної політики та стратегії підприємства, які забезпечують зростання конкурентоспроможності, рівня соціально-економічного розвитку та якості життя тих, хто працює.

Зазначимо, що процес інноваційно-інвестиційного розвитку повинен ґрунтуватися на взаємодії суб’єктів господарювання, державних владних структур та органів місцевого самоврядування, у розпорядженні яких знаходяться фінансові, матеріальні, мінерально-сировинні, інтелектуальні та інформаційні ресурси для ефективної інноваційної діяльності в регіоні. При цьому усі суб’єкти інноваційної діяльності повинні мати певний ступінь свободи з поєднанням високого рівня відповідальності в межах визначених регіональних пріоритетів розвитку.

Ефективність функціонування процесу інвестиційно-інноваційного розвитку залежить від обґрунтованого вибору інноваційних проектів відповідно до пріоритетів, наявності джерел їх фінансування, отримання оптимальних ефектів від їх реалізації [3, с.23].

Дієвий механізм інвестиційно-інноваційного розвитку починається з ефективних організаційних кроків, які є основою організаційного механізму. Насамперед, це стосується створення й підтримки умов для інноваційного розвитку шляхом: сприяння впровадженню інноваційних технологій і випуску інноваційних продуктів на підприємствах; формування трансферу тех-

нологій; реалізації регіональних програм підготовки й перепідготовки кадрів; забезпечення економічної безпеки суб'єктів інноваційної діяльності; сприяння організації й проведенню семінарів і конференцій з інноваційних і науково-технічних питань; проведення моніторингу інноваційної діяльності в регіоні; удосконалювання тарифної політики для підприємств і організацій регіону, що здійснюють інноваційну діяльність; супроводу й контролю реалізації інноваційних проектів.

Інформаційна підтримка інноваційного розвитку забезпечується шляхом створення інформаційної інфраструктури, що передбачає забезпечення поширення інформації про інноваційні продукти, проекти в регіоні, а також про наявні джерела фінансування.

Економічний процес інноваційного розвитку відповідає за стратегічне управління інноваційним розвитком та пов'язаний з розробкою цілей, програм, проектів з урахуванням поточного соціально-економічного стану, державної політики розвитку інновацій, інноваційного та виробничого потенціалу, зовнішніх і внутрішніх факторів та потреб регіону в інноваціях.

Стратегія інноваційного розвитку спрямована на об'єднання науково-технічного потенціалу й інвестиційної політики, за допомогою якої створюються інноваційні продукти й технології.

Маркетинг інновацій спрямований на вивчення ринку, сприяння освоєнню й регулювання ринків збуту для інноваційної продукції й послуг як усередині регіону, так і за його межами, а також на підтримку конкурентоспроможності підприємств.

Однак без дієвої фінансової підтримки, упровадження інновацій

обмежене, тому саме фінансовий механізм посідає важливе місце серед складників механізму інноваційного розвитку.

Організаційно-економічний процес має за основу аграрну політику

держави, господарське та аграрне право і з допомогою соціально-психологічних методів дозволяє розв'язувати різні питання формування соціальної структури, зокрема, у селах.

Оскільки ефективність діяльності сільськогосподарських товаровиробників визначається переважно внутрішніми факторами, розглянемо внутрішньогосподарський організаційно -економічний механізм.

Основним елементом організаційно-економічного механізму технічної інноваційно-інвестиційного розвитку сільського господарських підприємств є держава, яка за допомогою заходів підтримки повинна стимулювати процеси оновлення парку техніки, освоєння сучасних технологій, упровадження нових сортів рослин та порід тварин.

Організаційно-економічний механізм інноваційно-інвестиційного розвитку не є системою, що обмежується тільки аграрним виробництвом.

Найважливішим складником організаційно-економічного механізму є ринок сільськогосподарської техніки, оскільки від рівня його функціонування залежить формування найголовнішої частини основних виробничих фондів сільського господарства – його технічної бази. Рівнем розвитку технічного потенціалу села визначаються темпи інтенсифікації сільськогосподар-

ського виробництва, зростання продуктивності праці його працівників [2, с.58].

Якщо державні вкладення у сільське господарство, сільськогосподарське машинобудування, інші галузі АПК, аграрну науку є незначними, то не можна очікувати інноваційного прориву в техніці та технології, в ефективному досягненні агропромислового виробництва середньоєвропейського рівня, не кажучи вже про рівень високорозвинених країн.

Список використаних джерел:

1. Черваньов Д.М., Нейкова Л.І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. – К.: Знання, 2011. – 514 с.

2. Холт Р., Барнес С. Планирование инвестиций. – М.: Дело, 2004. – 120 с.

3. Коруба Н. Направления инвестиционной политики в аграном секторе // Экономика Украины. – 2014. – №12. – С. 18-24.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ КООПЕРАЦІЇ

ЮЛІЯ ТКАЛИЧ, магістрант
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Управління витратами на підприємстві можна визначити як взаємопов’язаний комплекс робіт, які формують коригуючі впливи на процес здійснення витрат під час господарської діяльності підприємства, спрямовані на досягнення оптимального рівня витрат в усіх підсистемах підприємства за виконання в них будь-яких робіт. Критерієм оптимізації у такому разі є мінімальні витрати.

Система управління витратами, як і будь-яка система управління, складається з двох підсистем: тієї, яка управляє, і тієї, якою управляють.

Управління витратами на підприємстві здійснюється свідомо суб’єктами управління, якими є керівники, фахівці підприємства та його структурних підрозділів. Об’єктом управління є процеси, операції, явища, які виникають на підприємстві під час його господарської діяльності, що розглядаються з точки зору здійснення витрат, тобто витрачання ресурсів.

Планування витрат здійснюється за розроблення плану діяльності підприємства. Обчислення планових витрат потрібне для обґрунтування і прийняття господарських рішень, фіксації рівня витрат, який досягатиметься у разі реалізації прийнятих до виконання рішень. Розрізняють перспективне і поточне планування. Довгострокове планування витрат пов’язане із розробленням довгострокових господарських заходів. Воно має невеликий ступінь точності та ймовірний характер. Поточні плани конкретизують реалізацію його довгострокових цілей. Вони також мають імовірний характер,

хоча і в значно меншій мірі, ніж довгострокові плани. Ця обставина зумовлює потребу оперативного коригування планових витрат у разі зміни факторів їх формування.

Можна для підприємства запропонувати наступні заходи щодо оптимізації витрат підприємства:

1. Підвищення технічного рівня виробництва, яке забезпечується впровадженням нової, прогресивної технології, застосуванням нових видів сировини і матеріалів; використанням інноваційної техніки та обладнання; автоматизацією і механізацією виробничих процесів.

2. Вдосконалення організації виробництва і праці за рахунок зміни форм і методів праці, вдосконалення апарату управління, скорочення витрат на нього, а також зниження транспортних витрат.

3. Зміна обсягу і структури продукції. Це зміна номенклатури і асортименту; зниження матеріаломісткості і трудомісткості продукції.

4. Поліпшення використання природних ресурсів, застосування більш дешевих матеріалів, повторне їх використання, безвідходні технології виробництва.

5. Введення і освоєння нових цехів, виробництв і виробничих одиниць, диверсифікація виробництва.

6. Використання альтернативних методів зниження витрат: розмежування витрат на виробництво нестандартної продукції і продукції вищої якості; застосування єдиної системи калькулювання витрат на всіх стадіях життєвого циклу продукції; чітке виділення витрат на управління, підготовку і оновлення процесу виробництва і т.д.

7. Вивчення причин браку та зниження собівартості за рахунок скорочення втрат від браку і інших непродуктивних витрат.

Отже, управління витратами – це вміння економити ресурси і максимізувати віддачу від них.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

ГАННА ТКАЧЕНКО, магістр
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

В період ринкових перетворень сільськогосподарські підприємства дуже гостро відчувають потребу в основних засобах, які є головною складовою збільшення виробництва сільськогосподарської продукції.

Одним із необхідних та важливих чинників збільшення обсягу та поліпшення якості виробленої сільськогосподарської продукції є забезпеченість сільськогосподарських підприємств основними засобами та ефективність їх використання.

Розширення, підтримання належного функціонального стану, оновлення, модернізація та раціональне використання основних засобів сприятимуть сталому функціонуванню та розвитку сільськогосподарських підприємств, а отже, підвищуватимуть рівень їх конкурентоспроможності [1].

Основні засоби - це засоби праці, які беруть участь у виробничому процесі багаторазово і переносять свою вартість на виготовлену продукцію частинами. Раціональне використання основних засобів обумовлює позитивну тенденцію у зміні техніко-економічних показників (збільшення обсягу виробленої продукції, зниження її собівартості, трудомісткості виготовлення) [2.].

Роль основних засобів у процесі виробництва, особливості їх відтворення в умовах ринкової економіки зумовлює особливі вимоги до інформації про їх наявність, рух, стан і ступінь використання. Існує ряд проблем, від вирішення яких залежить ефективність використання основних засобів. До них, в першу чергу, відносяться – збереження, модернізація і переоснащення для подальшого їх використання та роботи на підприємстві.

Аналіз наявної кількості і стану основних засобів підприємства дає можливість розраховувати техніко-економічні показники та визначати шляхи підвищення ефективності їхнього використання, прогнозувати необхідність залучення коштів для придбання нових основних засобів у зв'язку з фізичним і моральним зношенням наявних. Ефективне використання основних засобів зумовлює збільшення обсягів виробництва та отримуваних прибутків. Отже, проблема підвищення ефективності стає однією з найважливіших у процесі аналізу та дослідження роботи сільськогосподарських підприємств [3].

Ефективність основних засобів – це результат у вигляді отриманого ефекту, що співвідноситься з витраченими ресурсами. Підвищення ефективності полягає в досягненні найбільших результатів при відповідному рівні розвитку продуктивних сил у порівнянні з витратами праці, використаними на створення суспільного продукту. Від ефективності використання залежать темпи зростання продуктивності праці, обсягів виробництва, поліпшення якості промислової продукції та інших показників [3]

Успішне функціонування основних засобів сільськогосподарських підприємств залежить від того, наскільки повно реалізуються екстенсивні та інтенсивні фактори покращення їх використання.

Істотним напрямком підвищення ефективності використання основних засобів сільськогосподарських підприємств є вдосконалення їх структури. Тому пошук оптимальної виробничої структури основних засобів на підприємстві - важливий напрям поліпшення їх використання.

Напрями підвищення ефективності використання основних засобів можуть бути різноманітними: впровадження досягнень науково-технічного прогресу, впровадження нових систем автоматизованого управління основними виробничими засобами.

Вирішення проблеми підвищення ефективності використання основних засобів є одним з основних завдань виробничої діяльності підприємств,

від результату якого залежить їх фінансовий стан та конкурентоспроможність. Підвищення ефективності використання основних засобів є одним із головних чинників, який зможе забезпечити в ефективне функціонування підприємства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Богданюк О.В. Значення необоротних активів в системі обороту капіталу сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] /, О.В.Богданюк С.М. Сумченко // режим доступу: http://nubip.edu.ua/sites/ default /files/ 20підприємств.pdf
2. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства / Г.В. Савицька Навч. посіб. - 3-тє вид., випр. і доп. - К.: Знання, 2007. - 668 с.
3. Ларка М.І. Резерви підвищення ефективності використання основних засобів підприємства / М.І. Ларка, Д.О. Горжій // Вісник НТУ «ХПІ».- 2013. - № 22(995). - С. 38-43.

МЕХАНІЗМ РОЗРОБКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ХЛІБОПЕКАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

ТЕТЯНА ФЕДОРОВА, старший викладач
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Україна

На сьогодні конкурентоспроможність економіки України визначається конкурентоспроможністю вітчизняних підприємств, що належать до різних галузей промисловості. Посилення конкурентного тиску та економічна нестабільність в країні змусили більшість підприємств-виробників визнати необхідність стратегічного планування й активно впроваджувати його у практичну діяльність. Таким чином ключові фактори конкурентної боротьби впливають на ефективність діяльності хлібопекарських підприємств та визначають їх місце на ринку хліба та хлібобулочних виробів.

Для досягнення конкурентних переваг доцільно імплементувати механізм розробки та реалізації конкурентних стратегій в системі управління хлібопекарським підприємством, який представлений на рис. 1. Він передбачає вивчення умов, за яких обрана стратегія забезпечує конкурентні переваги підприємства на ринку: адекватності організаційної структури і введення на підприємстві системи стратегічного управління; розробки матриці розподілу функцій між підсистемами підприємства та визначення взаємозалежності між ними; формування творчого мислення у виконавців програми; здатності фахівців кожної підсистеми визначати альтернативні варіанти досягнення необхідних результатів; визначення реальної оцінки конкурентів; наявності достатнього ресурсного потенціалу; сучасності технологічного і достатнього рівня доступу до інформаційного забезпечення [1, 2].

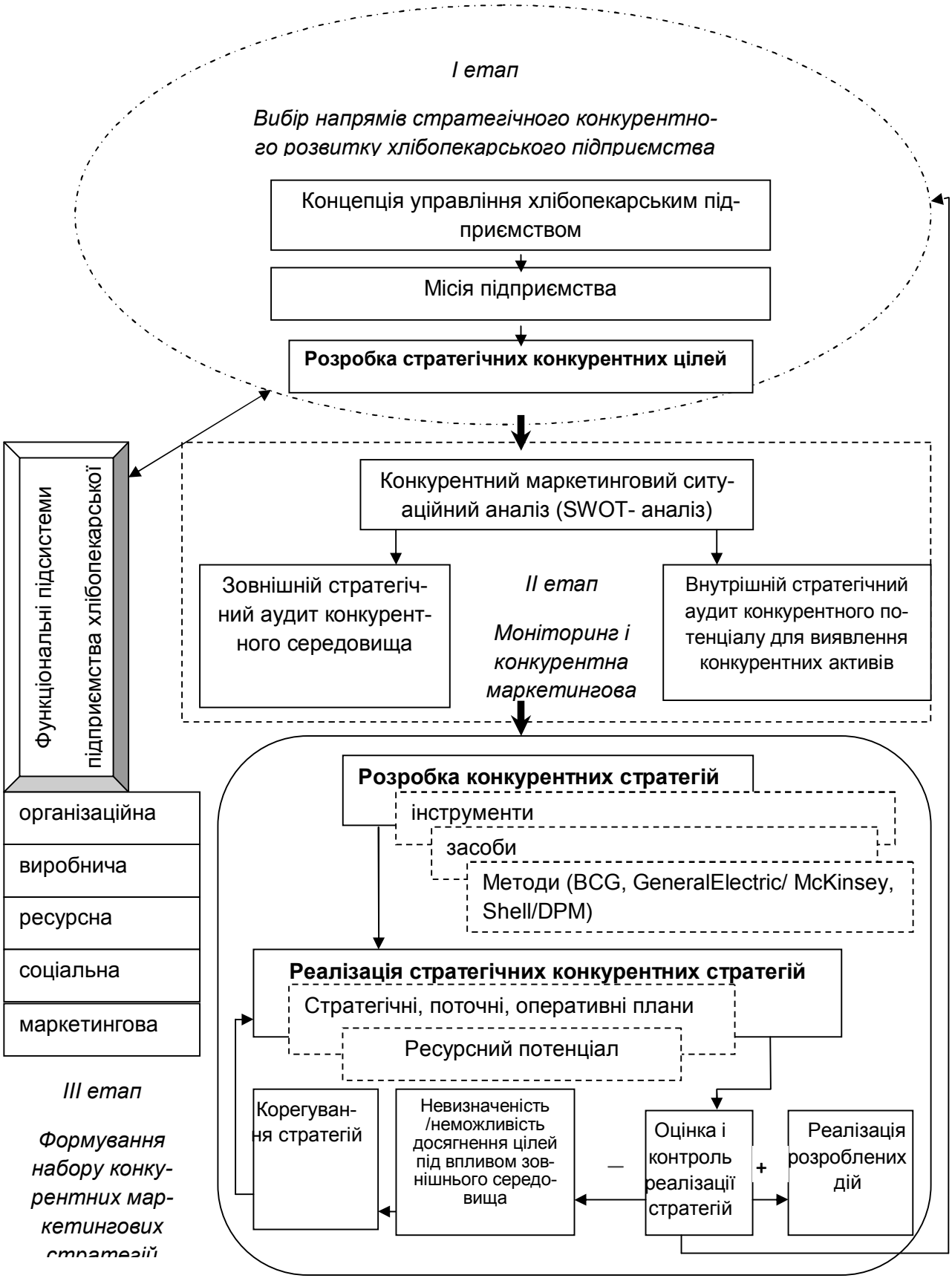

Рис. 1. – **Схема механізму розробки та реалізації конкурентних стратегій в системі управління хлібопекарським підприємством**

Розробка та реалізація конкурентних стратегій надає можливість хлібопекарським підприємствам отримати стійкі конкурентні переваги шляхом ведення інтенсивної конкурентної боротьби, задовольняти різноманітні та мінливі потреби споживачів хлібобулочних виробів різних сегментів ринку краще, ніж це роблять їх конкуренти. Тому доцільно використовувати широкий спектр стратегій ринкової конкуренції, щоб урахувати всі складові конкурентоспроможності підприємства в комплексі, тобто систему стратегій, спрямованих на адаптацію підприємства до змін в умовах конкуренції та зміцнення його довгострокової позиції на ринку хлібобулочних виробів (рис. 2) [1, 3, 4].

Рис. 2. – **Конкурентні стратегії хлібопекарських підприємств**

Отже, запропонований механізм розробки та реалізації конкурентних стратегій в системі управління підприємствами хлібопекарської галузі, що ґрунтується на матричному підході при розподілі функцій між підсистемами підприємства та визначення взаємозалежності при організації роботи виконавців програм на принципах інноваційності, здатності фахівців визначати альтернативні варіанти досягнення необхідних результатів на основі реа-

льної оцінки умов конкуренції на ринку хліба та хлібобулочних виробів, впливу змін конкурентного середовища при наявності достатнього ресурсного потенціалу, дозволить досягти оптимального рівня конкурентоспроможності підприємств хлібопекарської галузі.

Список використаних джерел:

1. Павлова В.А. Розробка моделі вибору конкурентної стратегії промислового підприємства / В. А. Павлова, Р. В. Губарєв // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики, 2010. – № 1 (9). – С. 5-17.
2. Павлова В.А. Система реалізації конкурентної стратегії підприємства: постановний аспект. / В. А. Павлова. – Регіональна економіка., 2006. – №3. – С. 216-219.
3. Портер М. Е. Стратегія конкуренції. Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів / М. Е. Портер; [пер. з англ. А. Олійника, Р. Скільського]. – К.: Основи, 1998. – 390 с.
4. Расхн Е. И. Стратегия научного обеспечения развития конкурентоспособного производства отечественных продуктов питания высокого качества / Е. И. Расхн, О. О. Сизенко // Хранение и переработка сельхозсырья, 2006. – № 1. – С. 7-11.

ПЛАНУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗПОДІЛУ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КООПЕРАЦІЇ

АНАСТАСІЯ ЦОНЄВА, магістрант
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Виробничі ресурси – це все те, що необхідно для організації виробництва благ. Для того, щоб отримати певні блага необхідно організувати їх виробництво. У виробництві будуть задіяні виробничі ресурси.

Виробництво в економічному розумінні – це спосіб поєднання виробничих ресурсів: землі, праці, капіталу, будівель, устаткування, обладнання – та їх узгодженого, цілеспрямованого використання, а також поєднання різних сфер, галузей, видів виробництва, що ґрунтується на суспільному поділі праці.

Раціональне використання ресурсів великою мірою залежить від технологічного рівня виробництва, тобто сукупності способів і методів, використовуваних для обробки сировини, матеріалів, а також засобів праці.

Крупні підприємства мають суттєві переваги над дрібними за розмірами в сенсі використання засобів праці, трудових ресурсів, поглиблення спеціалізації виробництва, запровадження ресурсо- та енергоощадних технологій.

Глибина поділу і кооперації праці визначається факторами техніки, технології та організації виробництва, що постійно змінюються і впливають на форми організації праці через зміну обсягу і тривалості виконуваних робіт.

Розподіл праці має межі:

- економічні: враховуються витрати робочого часу;
- технологічні: враховується час виконання операцій, прийомів та ін.;
- фізіологічні: враховується інтенсивність праці;
- соціальні: враховується змістовність праці, задоволеність, монотонність та ін.

План ефективного розподілу виробничих ресурсів включає наступні заходи науково-технічного співробітництва:

- створення координаційних программ спільних наукових і технічних досліджень, кооперацію при здійсненні науково-технічних досліджень;
- ліцензування, обмін науково-технічними документами, патентами, ліцензіями, поглиблення й удосконалення співробітництва у сфері науково-технічної інформації;
- інжиніринг, співробітництво з приводу проведення допроектних досліджень і складання проекту на основі науково-технічних знань, а також консультації при виконанні проектів;
- співробітництво в підготовці наукових та інженерно-технічних кадрів, тісні стосунки між вищими повчальними закладами;
- проведення науково-технічних конференцій, симпозіумів;
- вирішення окремих важливих наукових і технічних проблем шляхом спільного планування між зацікавленими підприємствами;
- створення й функціонування науково-дослідних інститутів, організацій, лабораторій, конструкторських бюро;
- проведення взаємних консультацій з питань науково-технічної політики;
- розробка науково-технічних прогнозів.

Пріоритетними напрямками розвитку науково-технічної роботи є:

- інформатизація, автоматизація, роботизація виробничих процесів;
- створення нових видів конструкційних матеріалів;
- розширення практичного використання біотехнології та генної інженерії.

ПРОБЛЕМИ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

КАРИНА ШИНКАРЕНКО, магістрант
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Без реалізації виробленої продукції ефективне функціонування сільськогосподарських підприємств неможливе. Збутову діяльність сільськогосподарських підприємств потрібно розглядати як економічну систему, ефективність якої залежить від характеру взаємодії з діловими партнерами, конкурентами, посередниками та органами державного управління. Але продуктивній діяльності вітчизняних аграріїв на ринку перешкоджає ряд важливих проблем:

- окремі складові інфраструктури аграрного ринку за об'єктивних і суб'єктивних причин не в повній мірі використовуються аграріями. Причинами цього є недостатня кількість обсягів продукції, що виробляється; недостатність часу та брак коштів на те, щоб займатись пошуком інформації щодо використання елементів інфраструктури аграрного ринку реалізації виробленої продукції [1];

- український аграрний ринок, як і ринки в багатьох пострадянських країнах, знаходиться під недосконалим впливом держави, характеризується лібералізацією цін, недостатнім рівнем підтримки виробників сільськогосподарської продукції за рахунок бюджетного фінансування [2];

- відсутність приміщень для зберігання виробленої сільськогосподарської продукції зумовлюють використовувати аграріїв послуги посередників, які користуючись станом їхньої безвихідності закуповують товар за не зовсім вигідними для сільськогосподарських товаровиробників цінами;

- схемою, що існує в торгівлі сьогодні приносить сільськогосподарському товаровиробникові не достатньо великі прибутки або лише покриття збитків чи, взагалі, збитки. Причиною даного факту є те, що товаровиробник продає вирощену продукцію, в основному, за оптовими закупівельними цінами оминаючи торгівельну надбавку, яка наявна при роздрібній ціні. В результаті цього може бути 40-50 % втраченого прибутку [3].

За роки реформування сільськогосподарські підприємства втратили свою обслуговуючу сферу, в зв'язку з чим вони перейшли до приватних посередників, хоча їх послуги значно дорожчі. Самостійно подолати ці проблеми абсолютна більшість сільгоспвиробників не в змозі. Вирішити їх можливо шляхом створення мережі обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів.

Виробники сільськогосподарської продукції мають керуватися бажанням торгувати, ставши учасниками біржового ринку, обираючи партнера за угодою, а не мати за потребу продавати продукцію самотужки через роздрібну торгівлю [4].

Практично в нерозвиненому стані знаходиться така складова інфраструктури ринку, як Українська ф'ючерсна біржа. Біржа не виконує свої функції, зокрема ціноутворення, страхування від несприятливих змін цін [5].

На сучасному етапі значна увага потрібно приділяти підвищенню ролі збутової діяльності на підприємствах агропромислового комплексу України, що обумовлено необхідністю їх адаптації до вимог світового ринку, в тому числі:

- необхідністю пристосування організаційної структури підприємства до ринкових вимог;
- потребою в удосконаленні виробничої діяльності, оскільки збут є індикатором ефективності функціонування виробничої системи підприємства;
- боротьбою за споживача, адже у конкурентному середовищі саме споживачі самостійно вибирають постачальника, керуючись мотивом найбільшої вигоди.

З метою подолання кризової ситуації в аграрному секторі, на нашу думку, необхідно звернути увагу на стратегію розвитку, а саме розвиток кооперації, особливо в постачальницько-збутовій діяльності. Тому, важливе значення має становлення нових зв’язків з підприємствами аграрного сектору на основі формування партнерських відносин з ними на засадах кооперації, що забезпечить їм гарантійний збут сільськогосподарської продукції та надасть можливість в більшій мірі приділити увагу якості своєї продукції.

Список джерел

1. Забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки України на внутрішньому і зовнішньому ринках: наук. доповідь / [Трегобчук В. М., Пасхавер Б. Й., Бородіна О. М. та ін.] ; за ред. В. М. Трегобчука, Б. Й. Пасхавера. – К.: ДУ "Ін-т екон. та прогнозув", 2007. – С. 123.
2. Олійник О.В. Методологічні засади посилення державного регулювання аграрного ринку в Україні // О.В. Олійник. – Вісник ХНАУ. Серія „Економіка АПК і природокористування". 2015. – №6. – С. 58.
3. Добрянська Н.А., Козяр А.В. Формування ефективної системи управляння збутов в сільськогосподарських підприємствах / Н.А. Добрянська, А.В. Козяр. – Вісник ХНАУ, випуск 6. – 2014. – С. 40-42.
4. Осипенко П. Гуртові реалії України та Європи / П. Осипенко // Агробізнес сьогодні. – 2007. – №12. – С. 40-41.
5. Хомин О. Гуртові спокуси / Олег Хомин // Агробізнес сьогодні. – 2007. – № 6. – С. 25. Одеська національна академія харчових технологій 260 Наукові праці, випуск 46, том 1.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА В КОНТЕКСТІ СТРУКТУРНИХ ЗМІН В ОСВІТІ

ІВАН БЕЗЕНА, старший викладач кафедри освітнього менеджменту
КВНЗ «Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», Україна

Освіта як соціокультурний феномен і педагогічний процес вважається найважливішою та найактуальнішою складовою соціалізації особистості. Вона спрямована на комплексний та самоактуалізуючий розвиток особистості, формування у людини стійких моральних якостей, спроможності управляти своїми життєвими самореалізаційними процесами поряд з його фізіологічним становленням. Основний аспект та покликання даного явища полягає в тому, щоб шкільництво виконало «державне замовлення» на формування ідеального громадянина, який відповідатиме всім сучасним ціннісним орієнтирам. Адже вказані аспекти безперечно пов'язані з життєдіяльністю особистості, її уміннями і навичками, які відіграють важливу роль у перспективах прогресивного розвитку людства.

В значній мірі від того, наскільки в країні розвинена система освіти, і залежить подальший рівень злагодженості її соціуму та розвиток гуманістичного ідеалу національного суспільства. Від того як держава прагне створити ідеальне, демократичне і гуманістичне суспільство, то вона повинна використовувати засоби для досягнення цієї мети. До них ми можемо віднести комплекс різноманітних інститутів освіти (дитячі садки, школи, ліцеї, коледжі, вузи). У кожному з них державою подано певні стандарти освіти, навчальні програми, які спрямовані на виховання гуманістичної, освіченої особистості. Тому сааме у такій інтерпретації освіта як соціокультурний феномен і загальнолюдська цінність знаходить державний і навіть, організаційно-правовий зміст.

Процес визначення змісту і якості шкільної освіти як однієї із складових самореалізації особистості виступає важливою ознакою сучасного постіндустріального суспільства, який сьогодні особливо окреслюється в контексті інтеграційних процесів та глобалізації. Адже саме поведінка індивіда та його ціннісні підходи визначають зміни у світі. Навчання в школі є однією із перших освітніх сходинок та соціалізації людини, займає значний період у часовому вимірі та фактично формує основу майбутнього життєвого простору для самореалізації особистості. Особлива місія педагога, який допомагає школяру усвідомити себе особистістю, виявити і розкрити

індивідуальні можливості, сприяти становленню самосвідомості для здійснення особистісно-значущих потенціальних можливостей через самовизначення, самореалізацію та самоствердження.

Розглядаючи вищі цінності і потреби особистості А.Маслоу та К. Роджерс в рамках гуманної психології та філософії досліджували ідею самоактуалізації людини в різних життєвих аспектах. Самоактуалізуюча особистість – найкращий представник людської спільноти, представник «ростучої верхушки». Процес актуалізації, передбачає розвиток або відкриття свого істинного «Я» та розвиток наявного або латентного потенціалу, можливість бачити та оцінювати життя ясно, таким, яке воно є та прогнозувати його подальший перебіг. Самоактуалізуючі особистості більш рішучі, для них «робота служить джерелом натхнення і задоволення вищої потреби, їх бажання знаходяться у злагоді з особистими потребами; вони мають високу психологічну свободу, що активує їх цінності та можливість приймати власні рішення» [1, с. 200; 2, с. 233].

На нашу думку, особистостісну самоактуалізацію необхідно розглядати як особливу, складну і структуровану систему взаємопов'язаних дій, через які актуалізується особистісний потенціал людини. Це відповідно комунікативні, мотиваційні, характерологічні й рефлексивні властивості, творчі й інтелектуальні, аналітичні та в певній мірі менеджерські здібності особистості до шкільної освітньої та життєвої діяльності, які актуалізуються нею в процесі шкільного навчання.

Серед сприятливих умов для особистісного розвитку школяра є загальна концепція організації навчально-виховної роботи з інтелектуального розвитку школяра, умови в закладі освіти для розкриття потенціалів та здібностей дитини, належний педагогічно-методичний супровід та інформаційно-технічне оснащення навчального процесу, використання творчого педагогічного підходу, інноваційних технологій, особистісно зорієнтованого навчання тощо. Дослідниця даної проблеми В.Русакова відмічає, що «на шляху особистісного зростання та самоактуалізації існують об'єктивні та суб'єктивні перешкоди». Серед внутрішніх перешкод на шляху самоактуалізації особистості виділено наступні: «низький рівень здатності до спілкування; слабка, фрагментарна мотивація, або, навпаки, занадто інтенсивна; наявність пасивних, гальмуючих рис характеру; амбівалентність почуттів; не сформованість «Я-концепції», навичок самопізнання, самореалізації; консерватизм системи знань, негнучкість світогляду; відсутність цілісної системи цінностей» **[**3, с. 12**].**

На нашу думку, у вихідному методологічному підході доцільно використовувати особистісно самоактуалізуючий аспект, який зорієнтований на розкриття та актуалізацію особистісного потенціалу школярів в умовах навчання. Він базується на принципах усвідомлення школярем мотиваційно-смислового значення самоактуалізації власного потенціалу, самопізнання, втілення через творчий проект особистісного потенціалу, продуктивності процесу самоактуалізації, емоційно-почуттєвого утвердження процесу та результатів особистісної самоактуалізації.

Результати досліджень Ж.Воронцової надали їй можливість обґрунтувати «напрямки удосконалення традиційних форм шкільного та профільного навчання школярів на основі розвитку в них здатності до самоактуалізації … це психологізація профільного навчання і, водночас, профілізація освітньої діяльності, впровадження елементів педагогічного супроводу у профільне навчання, більш інтенсивне залучення учнів до виконання самостійних науково-дослідницьких робіт з різних навчальних дисциплін» [4, с.11].

Разом з тим, вивчення досвіду шкільної педагогічної практики свідчить про існування низки наступних суперечностей з вищеокреслених питань:

- між усвідомленням нової парадигми освіти, яка проголошує унікальність кожної особистості, і відсутністю необхідного теоретико-методологічного підґрунтя, науково-методичної бази для забезпечення її саморозвитку та самореалізації;
- між акцентуванням суспільної думки на потребі особистості в самореалізації, розвитку її творчого потенціалу й реальними умовами навчання в середній школі, домінуванням традиційних способів організації навчального процесу;
- між необхідністю самореалізації школярів як суб'єктів навчального процесу і неузгодженістю з цією вимогою цілей конкретних навчальних предметів, невизначеністю форм, методів і засобів їх втілення [4, с.19].

Самоактуалізація особистості орієнтована на особливу гармонію людини із самою собою (знаходження сенсу: життя, мета, щастя, здоров'я), з навколишнім середовищем (природним та соціальним). Мотиваційні принципи до навчання та самоактуалізація особистості починає закладатись у ранньому дитині, через сімейне виховання, ставлення та актуалізації дитини до навчання, закладення основ для наступної соціалізації у суспільному житті та професійному середовищі.

Духовність спонукає особистість до прояснення дійсного змісту соціальних процесів, зіставлення своїх цілей з позиції «блага для всіх», знаходження життєвих істин й прагнення наблизитися до досконалості в конкретному соціальному середовищі, вносити творчі засади в усі сфери буття людини. Здоров'язберігаючий спосіб життя є основою життєдіяльності особистості, яка через прагнення зберегти і розвинути своє духовне, психічне та фізичне здоров'я, надихає себе свободою, життєвими принципами гармонії духу, душі й тіла, проявляє здатність до раціонального логічного мислення та вносить свій внесок у розвиток соціокультурно-освітнього соціуму. О.Висоцька досліджуючи наукову проблему в контексті «особистість-природа» відмічає, що «підвищення ступеня визнання у суспільстві моральних цінностей як основи взаємодії людства і природи, можливо тільки у випадку виявлення доповнюваних і корельованих між собою характеристик стратегій морально-ціннісного відношення до природи, врахування онтологічних засад осмислення природи як «світу»… Якій бути етиці взаємодії су-

спільства з природою – питання комплексної зміни пріоритетів розвитку сучасної культури як культури екологічної, спрямованої на поширення різних форм соціальної відповідальності, розглянутої під кутом особистісного вибору в зоні осмислення кожним індивідом природи як його власного спільно світу» **[**5, с.170**]**. В даному випадку необхідно підкреслити одну тезу, що людина має тісні зв'язки з оточуючим світом, природою, та його стан залежить від рівноваги і співвідношення у концепті «людина-природа». А якщо є повна гармонія в їх відносинах буде баланс і добра симетрія здоров'я людини та стану навколишнього середовища, що буде суттєвим позитивним чинником на освітній процес дитини.

Дослідник наукових проблем тріади «особистість-вчитель-освіта» І.Бех відмічає, що «освіту як соціальне явище лише тоді можна вважати досконалою, коли вона не лише забезпечує задоволення суспільних запитів сьогодення, а й окреслює загальні підходи до розв'язання проблем майбутніх…» [6, с.817]. Тож значення саме шкільної освіти в житті кожної людини має неоціненне і перспективне значення для подальшого становлення особистості.

Особливе місце у шкільництві займає особистісно зорієнтоване навчання, яке почало впроваджуватися в нашій державі з 2000 року. О.Виговська дослідивши результати його впровадження дійшла наступного висновку, що «очікування щодо змін на краще від упровадження особистісно орієнтованої освіти не справдилися: у більшості шкіл, а отже для більшості школярів країни психологічний клімат у навчальних колективах є травмуючим, а часом/не рідко гальмівним, а кількість учнів, для яких би умови стали оптимальними, не збільшилася, а навпаки значно зменшилася – 22% до 5%» [7, с.119]. Чому так сталося і які причини такого невтішного результату за 16 років? Що на справді відбувається у шкільній практиці та яка місія в цьому процесі вчителя?

Дослідивши дану проблему та осмислюючи її основні змістовні особливості необхідно відмітити, що її можна розглядати в декількох значимих площинах: 1)взаємовідносини в форматі «вчитель-школяр»; 2) рівень культури вчителя та вихованців; 3) суспільне розуміння і відчуття всієї складності розумової праці вчителя та дитини; 4) реальний стан суспільства та освіти тощо. Якщо зупинитися першої окресленої площини проблеми, то виникають проблеми у взаєминах в контексті «вчитель-школяр» (толерантності, уважності та позитивного ставлення, психологічні фактори тощо). Нетактовність, грубість і крик відмічаються у кожного другого з опитаних вчителів чи учнів. Більше 75% вчителів та школярів не прагнуть до простого спілкування між собою у позаурочний час. В даному симантичному полі виникають ряд проблем, без вирішення яких не можливий подальший прогрес у взаємовідносинах «вчитель-школяр». Як для вчителя так і для школяра очевидною є життєва і професійна потреба у допомозі формату «вчитель-психолог-школяр», «сім'я-вчитель-школяр» тощо. Актуальними є питання методичного супроводу педагогічної діяльності, розвитку батьків-

ського педагогічного та психологічного всеобучу щодо освітньої мотивації дитини в сім'ї тощо.

На перший план сучасного шкільного процесу виходять різноманітні педагогічні підходи, методики та практики, впроваджуються індивідуально зорієнтоване навчання та виховання, що визначають педагогічні методики виявлення та розвитку гранично індивідуальних життєвих проектів школярів. При цьому необхідно враховувати інтереси особистості, мікро- та макрогруп, роблячи наголос на формування навичок самоосвітнього процесу індивіда, в ході навчання особливого значення набувають інформаційно-комунікативні технології шкільної освіти. Сучасний розвиток суспільства створює передумови нових вимог до загальноосвітнього процесу в межах якого функціонують різні освітні і педагогічні технології, які ставлять питання про формування нового навчального змісту та методики визначення якості знань школяра.

Суттєвий вплив на загальноосвітній зміст та якість шкільної освіти робить особистісний фактор вчителя та педагогічний процес. Адже рівень педагогічної професійної діяльності, передбачає освітній рівень і постійну самоосвіту вчителя, зростаючий педагогічний досвід, значний ресурс педагогічних технологій тощо. Потрібно врахувати, що педагог не має суттєвого впливу на зміст освіти та врахування індивідуальних потреб дитини у навчанні.

Проблемою є Державні стандарти, програми та навчальна література, які занадто науково перевантажені, не завжди враховуються дитячі потенціали і можливості, вікова психологія. На нашу думку, ризики закладено і в нормативах з питань реалізації Державних стандартів та навчальних програм предметів початкової, базової та основної шкільної освіти. З окремих предметів педагоги-практики окреслюють перевантаження навчальним матеріалом (є теми, які досить науково перевантажено, дублюються по декількох предметах, а деякі взагалі випадають із вивчення), відсутність практично-навчального урочного часу для застосування отриманих знань та розвитку практичних вмінь тощо. Складається ситуація, коли особистість втрачає мотиваційні стимули для постійного розвитку загальноосвітнього рівня знань і навиків, не розвиває та не трансформує їх до викликів нового часу, то відповідно втрачає свою стимулюючу константу до успішної особистісної самореалізації у майбутньому. На нашу думку, шляхами виходу з даної ситуації вбачаються: використання інформаційно-комп'ютерної техніки у навчально-виховному процесі, інтеграції предметів, курсів, тем, посиленні практичної складової тематики тощо.

В цілому, можна визначити наступні напрямки загальноосвітньої практики освітнього процесу: по-перше – це розвиток гранично індивідуалізованих життєвих проектів індивідів; по-друге – це індивідуалізація поведінки школярів через інтерактивні форми навчання та моделювання життєвих принципів та характеристик; по-третє – це розвиток самоосвітніх навичок, які сприяють формуванню навичок самовиживання у життєвому просторі; по-четверте – це підсилююче значення інформаційно-комунікаційних

систем в процесі самоосвітньої діяльності індивіда; по-п'яте – це формування відповідної національної моральної культури та ціннісних орієнтирів.

Таким чином, процес самоактуалізації та самореалізації особистості є системами, включеними до соціокультурно-освітньої детермінації та визначаються орієнтирами, цілями й установками особистості в процесі шкільного навчання. Підвищення ступеня визнання у суспільстві моральних цінностей як основи взаємодії людства і природи, можливо тільки у випадку виявлення характеристик стратегій морально-ціннісного відношення до природи, врахування онтологічних засад осмислення природи як «світу», що оточує і формує особистість.

Найактуальнішою є діяльність по вихованню суспільно значущої особистості і визначає освіту як соціокультурний феномен. Вся педагогічна система та процес її застосування спрямовані на досягнення цієї важливої мети. Цілеспрямована і систематична взаємодія вчителя та школяра приводять в результаті до формування знань, вмінь та навичок, необхідних для подальшого розвитку, самоактуалізації та самореалізації особистості.

Освіта як соціокультурний феномен і педагогічний процес характеризується певними закономірностями, а саме: динамікою протікання, зв'язком теорії і практики в навчанні, єдністю між пізнанням і педагогічною діяльністю, розвитком особистості в процесі навчання виховання, керованістю (менеджментом), стимулювання школярів до освітньої діяльності.

Структурність педагогічного процессу є явище, яке складається з різних компонентів та, які в цілому об'єднуються в одну комбіновану систему. До її структурних елементів відносять: визначення цілей та основних завдань майбутньої навчальної діяльності, налагодження контакту між викладачем і його вихованцями, коректне застосування методів, засобів і форм навчання, створення таких умов, в яких учням буде найбільш комфортно сприймати навчальну інформацію.

В ході дослідження окресленої проблеми визначилось питання наступного дослідження про осмислення та пошук найбільш ефективних управлінських моделей змістовного наповнення запиту суспільства на чітку і зрозумілу структуру шкільної освіти в процесах децентралізації, управління системою освіти, їх оптимальність та участь в регулюванні змісту освітніх процесів в шкільництві.

Список використаних джерел:

1. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы. [Текст]/ А.Маслоу //. – М.: Смысл, 1999 Терминологическая правка В.Данченко К.: PSYLIB, 2003

2. Роджерс К.Р. Консультирование и психотерапія. Новешие подходы в области практической работы: Монография [Текст]/К.Р.Роджерс// Пер. с анг. – М.: ЭКСМО. – Пресс, 2000. – 464с.

3. Русакова В.В. Самоактуалізація особистості як умова профільного навчання старшокласників. Автореферат дисертації на здобуття нау-

кового ступеня кандидата психологічних наук. [Електронный ресурс]/Русакова В.В. – К., 2007. Режим доступа: http://www. twirpx.com/file/564638/

4. Воронцова Ж. В. Самореалізація особистості старшокласника у процесі диференційованої навчальної діяльності. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. [Електронный ресурс]/Воронцова Ж. В – Харків, 2008.- Режим доступа: http://www. irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.ex...

5. Висоцька О.Є. Етика взаємодії суспільства з природою: морально-ціннісні основи екологічної культури [Текст]: Монографія /О.Є.Висоцька. – Дніпропетровськ: «Акцент ПП», 2012. – 172с.

6. Бех І.Д. Виховання особистості. Підручник. – К.: Либідь. – 2008. – с. 830.

7. Виговська О. Особистісно-орієнтоване навчання: чому відсутні бажані результати. – Директор школи, ліцею, гімназії. Всеукраїнський науково-практичний рецензований журнал. – 2015. - №4-5. – с.118-125.

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

МАРИНА ВАЩЕНКО, директор
КЗО «Загальноосвітня санаторна школа-інтернат № 3» ДОР», Україна

Розвиток технологій навчання, перебудова системи освіти та зміна світогляду сучасних теоретиків та практиків на навчально-виховний процес обумовлюють необхідність «виховання» педагогів нового типу. Досягнення цілей, пов’язаних з формуванням всебічно розвинених, активних, небайдужих дітей з критичним мисленням неможливе без формування певної системи цінностей, навичок та знань у педагогів. Розуміння цього спонукало нас до створення внутрішньої системи підтримки педагогів в їх професійному зростанні. За останні роки у закладі відбулись системні перетворення ,пов’язані з процесами організації та контролю професійного розвитку педагогів. На сьогодні наряду з традиційними формами підвищення професійної компетентності педагогів (курси підвищення кваліфікації, самоосвіта, діяльність шкільних методичних об’єднань педагогів тощо) реалізуються також інші програми індивідуального та колективного розвитку. Підтримку цих програм здійснюють та координують три консультативно-навчальні органи (рис. 1).

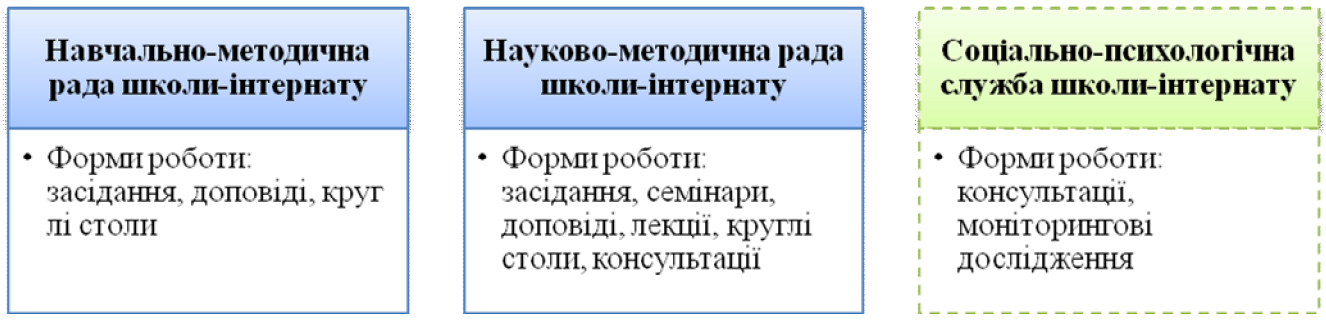

Рис. 1. – **Нетрадиційні колегіальні органи закладу, які беруть участь у підвищенні професійної компетентності педагогів**

Сфери діяльності органів чітко розмежовані та затверджені у вигляді положень щодо їх функціонування. У плануванні та організації їх роботи задіяна значна кількість працівників закладу, відбувається узгодження порядку денного та термінів заходів з урахуванням завантаженості педагогів та адміністрації у різні проміжки навчального року. Навчально-просвітницька діяльність цих органів базується на роботі типу «педагог (або заступник директора) – педагоги», тобто найбільш активні педагоги досліджують певні теоретичні або практичні проблеми, а потім доводять їх до відома інших з використанням активних та пасивних форм передачі інформації.

Навчально-методична рада виконує ряд завдань з професійного розвитку педагогів, серед яких:

- Оновлення професійних і загальноосвітніх знань педагогів.
- Ознайомлення з новими навчальними програмами та підручниками, виявлення їх особливостей і вимог.
- Допомога у творчій розробці навчальних планів, програм з певних напрямків діяльності.
- Контроль професійного становлення молодих спеціалістів.
- Інформування педагогів про нові книги, методичні рекомендації, статті в педагогічних виданнях, які містять цікаві або передові методики навчально-виховної роботи.
- Інше.

Науково-методична рада виконує ряд завдань, серед яких:

- Зовнішній моніторинг інноваційних технологій в освіті, досвіду їх використання іншими навчальними закладами.
- Відбір і вивчення нових освітніх технологій, організація заходів з педагогами школи для передачі нових знань.
- Супровід процесу впровадження нових технологій у навчальну і виховну діяльність.
- Контроль впровадження інновацій та оцінка їх наслідків.
- Інше.

Важливо зазначити, що до просвітницької роботи в колегіальних органах залучаються як досвідчені педагоги, так і активні, ініціативні педагоги. В кінці навчального року педагогам пропонується перелік напрямів самоос-

віти, а також збираються дані щодо їх побажань. У результаті погоджується план та тематика роботи на наступний навчальний рік.

Соціально-психологічна служба школи – інтернату у напрямку розвитку педагогів здійснює опосередкований вплив:

- Супровід впровадження інноваційних технологій в навчально-виховний процес школи;
- Індивідуальне консультування педагогів;
- Моніторингові дослідження з питань психологічного клімату у колективі, готовності до впровадження інновацій, професійного вигорання, оцінки змін, що відбуваються у закладі.

Результати моніторингу використовуються для корегування процесів, що відбуваються у школі з метою підвищення ефективності її функціонування, зближення інтересів всіх учасників освітнього процесу та налагодження продуктивного діалогу між адміністрацією, педагогами, учнями та їх батьками.

Для підвищення мотивації педагогів до розвитку (у т.ч. в активній роботі колегіальних органів) використовується матеріальна та нематеріальна форма стимулювання. Нематеріальна форма передбачає проведення щорічного конкурсу на кращу методичну розробку (в декількох номінаціях), складання та оприлюднення рейтингів найпродуктивніших педагогів за сукупністю факторів (кількість методичних розробок, якість, актуальність тощо), рейтингу найактивніших педагогів за сукупністю факторів (участь у зовнішніх навчально-виховних конкурсах, у т.ч. з дітьми; виступи на засіданнях, семінарах, круглих столах; організація позакласної роботи з учнями (поза навантаженням); нагородження грамотами, тощо.

Організована таким чином просвітницько-навчальна діяльність серед педагогів дозволяє підтримувати їх компетенції та знання на актуальному рівні, забезпечує відповідність їх методичної роботи сучасним запитам суспільства, сприяє підвищенню ефективності навчально-виховного процесу у закладі. Проте адміністрація та педагогічний колектив школи-інтернату не зупиняється на досягнутому і ставить перед собою ряд завдань організаційного та інноваційного характеру.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ЛІДІЯ ВОЗНЮК, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освітнього менеджменту
КВНЗ «Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», Україна

Актуальність запровадження нових управлінських технологій тісно пов’язана з державною політикою в освіті у контексті її євроінтеграції та реформуванням вітчизняної освіти. Інноваційні технології в управлінській діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу в таких умо-

вах впливають на якість шкільної освіти та забезпечують позитивні зміни в сучасній шкільній освіті.

Базовими критеріями сучасної шкільної освіти стали доступність та якість, наближення до європейських та світових стандартів, відкритість освітніх систем, нові підходи до розвитку національної освіти, формування педагогіки партнерства та співробітництва. Відповідно до цьому зміни в управлінні загальноосвітніми навчальними закладами мають носити системний та цілеспрямований характер. Насамперед це стосується нових підходів до управління сучасною школою, нових управлінських технологій.

До важливих підходів в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом можна віднести синергетичний або цілісний підхід. Так, одні з перших вітчизняних дослідників впливу синергетики на управлінські внутрішкільні системи Л.М. Ващенко, Г.В. Єльникова, Л.М. Калініна, Н.М. Островерхова [1, 2, 3, 7] розглядають синергетичний підхід як новий спосіб мислення в організації процесів управління школою, пов'язаний з уявленнями про самоорганізацію, саморозвиток педагогічних і управлінських систем, що грунтується на законах синергетики і є спільним як для хімічних, фізичних, так і для соціальних систем. У теорії та практиці управління школою синергетичний підхід дозволяє розглядати процес внутрішкільного управління як поліфонічну (багатозначну, багатоаспектну, варіативну) систему; як нелінійний процес виявлення нерозкритих чи недостатньо розгорнутих станів і механізмів управління складними соціально-педагогічними системами; як прогнозування розвитку діяльності суб'єктів управління. Такий підхід до управління школою дозволяє виділити важливі ознаки нового змісту внутрішкільного управління: відкритість управлінських систем, адаптивність, цілісність (проектування розвитку педагогічних систем з урахуванням загальних тенденцій розвитку соціальних систем), цілеспрямованість, узгодженість спільних та особистісних цілей, інноваційність (як здатність змінюватися), спрямованість на самоорганізацію.

Концептуальний підхід представлений в сучасному менеджменті концепціями цільового, ситуативного, стратегічного та адаптивного управління, які складають основу нової парадигми внутрішкільного управління і характеризуються новими управлінськими системами, моделями, технологіями. Виділимо основні ідеї цих концепцій. В основу ситуаційного підходу покладено ідею вибору найкращого для даного випадку (ситуації) рішення, коли до уваги беруться всі сприятливі і негативні обставини Такий підхід, насамперед, передбачає володіння технологіями прийняття ефективних управлінських рішень. Основу оптимізаційного підходу складає такий зміст управлінської праці, при якому забезпечується максимум результату при мінімумі необхідних витрат. Ціннісно-цільове управління характеризується інтегративністю, створенням оптимальних комунікаційних зв'язків, запровадженням нових систем самоуправління, освітнього маркетингу. Управління за результатами орієнтує системи внутрішкільного процесу на кінцевий результат. Характерними особливостями управління за результатами виступають: психологізація процесу управління, створення атмосфери до-

віри, успіху для кожного члена педагогічного колективу. Адаптивне управління найбільш повно розроблено у працях Г.В. Єльникової, О.М. Моісеєва, Т.І. Шамової [3,6]. Сутністю адаптивного управління, на думку вчених, є узгодження дій керівника і виконавців через коригування їхньої мети, поєднання цільових функцій, створення умов для досягнення запрограмованих цілей.

У сучасній теорії внутрішкільного управління все більшої ваги набуває маркетинговий підхід або так звана сервісно-маркетингова філософія управління. Вона розглядає управління як діяльність, свідомо спрямовану на вивчення і задоволення різноманітних потреб об'єкта управління, у нашому розумінні школи і її клієнтів (учнів, батьків громади). Сервісне трактування внутрішкільного управління, на думку вчених, є правомірним і практично корисним. Маркетинговий підхід в управлінні сучасною школою передбачає процес вивчення та формування потреб запитів на освітні послуги школи з метою реалізації освітніх завдань, визначених державною та регіональною політикою в галузі освіти; забезпечення іміджу навчального закладу на ринку освітніх послуг; удосконалення кадрових ресурсів. Тому маркетингові дослідження почали активно входити у практику роботи сучасних шкіл. Це пов'язано насамперед з тим, що в освіті маркетинг виступає і як певна система філософських поглядів на здійснення освітніх послуг, і як форма практичних дій в умовах конкурентного середовища. Тому маркетинг став однією із важливих функцій систем внутрішкільного управління, призначення якого – забезпечення організаційних основ щодо підвищення ефективності освітніх послуг, які надає школа за рахунок вивчення потреб освітнього ринку, співставлення його із цілями школи, можливостями педагогічного потенціалу Проте маркетинговий підхід при переході до ринкових відносин, коли комерційний інтерес домінує над просвітительським та інтелектуально-пізнавальним, має бути добре виваженим та обміркованим, адже існує небезпека орієнтації освітніх послуг на формування споживацтва та вульгарного прагматизму, що нівелюють гуманістичну орієнтацію освітнього процесу.

Важливо відзначити, що соціальне управління – це завжди робота з людьми, тому головним професійним призначенням управлінця є його уміння працювати з людьми.

Серед важливих змін у шкільному менеджменті є запровадження елементів інноваційного менеджменті. Інноваційний шкільний менеджмент оперує значною кількістю специфічних термінів та понять. Серед них: інноваційний менеджмент як комплекс формальних та неформальних принципів, норм, установок та ціннісних орієнтацій, які регулюють різноманітні сфери інноваційної діяльності у системі шкільної освіти. Основним завданням інноваційного освітнього менеджменту є забезпечення умов для позитивного перебігу інноваційних процесів у закладах загальної середньої освіти. Отже, ефективне управління процесами змін у системах шкільної освіти є предметом інноваційного освітнього менеджменту.

Технологічність в освітньому менеджменті виступає важливою складовою якості внутрішкільного управління. Як форма існування діяльності, технологія породжує систему необхідних управлінських дій та їх результатів. Засобами управлінських технологій здійснюється взаємодія керівника з учителями, батьками, громадськістю. До найбільш поширених технологій в управлінні сучасною школою слід віднести: технології проектування, технології планування, технології прийняття управлінського рішення, технології стимулювання інноваційної діяльності, PR-технології та маркетингові технології.

Аналіз наукової літератури свідчить, що нові управлінські технології характеризуються новими методами внутрішкільного управління, серед яких моделювання та проектування є пріоритетними.

Моделювання як процес побудови та дослідження моделей дозволяє менеджеру освіти виділяти стратегічні об’єкти управління, як-от: проектування нових моделей навчальних закладів, нових управлінських технологій, нових механізмів внутрішкільного управління. Важливим компонентом моделювання систем внутрішкільного управління є прогнозування змін, який визначається в науці управління як процес розробки прогнозів, тобто науково обґрунтованого судження про можливі стани об’єкта проектування в майбутньому, або альтернативних шляхах його розвитку. Прогноз у системі управління є передплановою розробкою моделей розвитку об'єкта управління. До основних методів прогнозування управлінських рішень відносять: нормативний, експериментальний, параметричний, експертний, функціональний, комбінований та інші. Серед основних завдань прогнозування вчені виділяють:

- ✓ аналіз та виявлення основних тенденцій розвитку у даній галузі;
- ✓ вибір показників, які мають суттєвий вплив на досліджувальну величину;
- ✓ вибір методів прогнозування;
- ✓ вибір показників якості об’єкта;
- ✓ прогноз параметрів організаційно-технічного рівня елементів об’єкта.

Технологія проектування дозволяє реалізувати стратегії розвитку навчального закладу та робить управління програмно-цільовим. Теорія і практика проектування конкретної системи внутрішкільного управління дозволяє виділити такі елементи:

- Місце і значення даної системи в загальній системі управління.
- Системні властивості даної системи. Її функціональні можливості.
- Основні компоненти системи.
- Суб’єкти системи.
- Ціннісно-нормативний компонент.
- Місія. Спрямованість, цілі.
- Результативній компонент (продукти, кінцеві результати).
- Змістовий компонент (зміст діяльності).
- Технологічний компонент (методи, засоби діяльності).

- Організаційний компонент(організаційна структура, форми організації).
- Ресурсний компонент (ресурси, їх забезпечення).

На нашу домку, серед концептуальних моделей внутрішкільного управління програмно-цільовий підхід є одним з пріоритетних. Цільовий підхід містить декілька рівнів, що пов'язані між собою: визначення місії (призначення, формулювання генеральної мети, декомпозиція мети та вимірювання результатів.

У наукових джерелах мету визначають як запрограмований результат [5, 8]. Тому обов'язковими вимогами до мети є поділ її на цілі, конкретність складових та вимірюваність.

Зміст управління інноваційними процесами в сучасній школі охоплює усі складові управлінської діяльності від функцій та методів управління до технологій менеджменту інновацій. Проте практика переконує, що необхідно враховувати основні фактори, які впливають на розвиток інноваційної потенціалу школи і становить основу управління інноваційними процесами. До них відносять ми відносимо:

- наявність стратегії інноваційного розвитку школи;
- готовність вчителя до інноваційної діяльності;
- сприятливі соціально-психологічні умови для інноваційних змін;
- ресурсне забезпечення інноваційних змін;
- професійну компетентність суб'єктів управління інноваційними процесами.

Аналіз науково-теоретичних джерел переконує, що залежно від певних установок, які визначають характер планування нововведень, їх організацію, керівництво та контроль, реалізуються різні підходи до управління інноваційною діяльністю. Виділяють підходи за суб'єктами управління (адміністративне, парсипативне); за орієнтацією на процес або на результат. Тому педагогічні умови ефективного управління інноваційними процесами в загальноосвітніх навчальних закладах стали однією з важливих проблем шкільного менеджменту. До таких умов належать: кадрові, організаційні, фінансові, інформаційні, технологічні ресурси; дотримання умов, необхідних для ефективного перебігу інноваційних процесів, сприятлива соціально-психологічна атмосфера, готовність вчителя до інноваційної діяльності, подолання опору змінам, антикризове управління**.**

Дослідження теорії та практики управління сучасною школою переконує, що суттєву роль в успішному управлінні нововведеннями відіграють ціль, засоби управлінського впливу, функціональний склад, організаційні структури, технології та підходи, які визначають характер планування нововведень, їх організацію, керівництво та контроль. Особливе значення у цих процесах має стратегія управління інноваційною діяльністю, яка визначає вектор розвиток інноваційної інфраструктури, забезпечує пріоритети інноваційної діяльності, сприяє розвитку інноваційного клімату в школі. При цьому плановість, прогнозованість та системність є суттєвими показниками якості змін. До важливих умов ефективного управління змінами відносять

визначення і ранжування довгострокових цілей управлінських та педагогічних процесів в навчальному закладі; формування стратегії й довгострокового плану розвитку відповідно до визначеної стратегії; постійне оцінювання та критичний розгляд можливих шляхів досягнення поставлених цілей; запровадження тих чи інших актуальних інновацій; вибір об'єктів управління та поступове здійснення управлінських рішень, які забезпечують ефективну адаптацію до несподіваних змін процесів управління, навчання, виховання і розвитку, професійного і творчого зростання кадрів тощо.

Важливого значення в управлінні інноваційними процесами, на нашу думку, мають механізми управління, а саме: забезпечення умов для інноваційної діяльності (нормативно-правове, організаційно-управлінське, соціально-психологічне); інтенсифікація інноваційних процесів через стимулювання ризику, підтримку ініціатив, створення атмосфери інноваційного середовища; забезпечення системності, організованості (етапність, процедурність) інноваційних процесів; оптимізація інформаційного обміну в інноваційних процесах. Ефективність таких механізмів визначається здатністю суб'єктів управління цілеспрямовано використовувати організаційно-розпорядницькі, організаційно-педагогічні, соціально-психологічні, фінансово-господарчі та економічні методи.

Необхідно зазначити, що в сучасній у та практиці управління інноваційними процесами розглядається як частина управлінської діяльності, в якій засобами планування, організації, керівництва та контролю процесів розробки та засвоєння новизни забезпечується цілеспрямованість та організованість діяльності колективу школи щодо нарощення її освітнього потенціалу, підвищення рівня його використання і як слідок отримання якісно нових результатів освіти. Тому важливим для керівника школи є володіння на тільки управлінськими функціями, а й знання основ педагогічної інноватики.

Таким чином, інноваційні технології в управлінській діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу відіграють важливу роль в оновленні сучасної школи та забезпечують ефективність реформування освітньої галузі в Україні.

Список використаних джерел:

1. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: Монографія. – К.: Видавниче об'єднання" Тираж", 2005. – 380 с.

2. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: Монографія. – К.: Міленіум, 2004.—358 с.

3. Моніторинг в управлінні навчальним закладом /О.М.Касьянова. Управлінський супровід моніторингу якості освіти /Т.Б.Волобуєва. – Х.: Видав. гр."Основа", 2004. – 96 с. – (Серія «Бібліотека журналу „Управління школою"»; Вип. 1(13).

4. Оцінювання та відбір педагогічних інновацій: теоретико-прикладний аспект. Науково-методичний посібник. /За редакцією Л.Даниленко. – К.: Логос, 2001. – 185 с.

5. Пінчук В.М. Інноваційні процеси: підґрунтя проектування нових освітніх технологій //Освіта і управління. – 1998 .– №3. – С.88-97.

6. В.Сгадова. Управління інноваційними процесами в школі /Столична освіта с.299 – 308.

7. Хочу бути успішним керівником / упоряд.: Л.Галіцина, О.Коба. – К.: Шк.світ, 2008. – 128с.

8. Яцура В.В., Жук О.П. Менеджмент: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – С. 83-114. .

МЕРЕЖНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В ОСВІТІ

НАТАЛІЯ ГІРЛІНА, старший викладач кафедри освітнього менеджменту
КВНЗ «Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», Україна

Модель управління, адекватна мережному суспільству, – це керування складними мережними утворами, що складаються із безлічі акторів. Менеджмент таких публічних мереж являє собою форму зовнішнього керівництва і найчастіше визначається як «спрямований вплив», управління отримує форму спрямованого впливу в мережі. Ієрархічне керування, здійснюване зверху вниз, не діє в мережах, де взагалі відсутній «верхній» рівень управління. У результаті мережне управління отримує низку особливостей, що відрізняють його від інших управлінських підходів. Так формується мережний менеджмент. Його суттю є побудова мережної структури і управління нею [2, с.159].

Можна виділити три ключові умови реалізації мережного менеджменту: це колективні форми прийняття рішень, обумовлені мережною структурою; автономія окремих організацій та суб'єктів усередині такої мережі; і незалежність цих організацій. Агрегування інтересів відбувається не за допомогою суверенного центру прийняття рішень, а за допомогою значно більш складних процедур узгодження.

Мережний менеджмент ґрунтується на співуправлінні як основній формі управлінського впливу, основою якого є зацікавленість суб'єктів мережі у спільних діях. Вигідність спільних дій полягає в ефекті синергії, одержуваній в результаті таких дій, у порівнянні з результатами дій, отриманих суб'єктами самостійно. Для того щоб досягти своїх цілей у ситуаціях взаємозалежності, суб'єкти мережі потребують застосування гнучких стратегій, тобто врахування наслідків своєї залежності від інших суб'єктів при розробці й реалізації своїх власних стратегій. Мережний менеджмент може бути визначений як розвиток взаємного регулювання поведінки мережних

суб’єктів з різними цілями й прагненнями стосовно розв'язуваних проблем усередині даної структури міжорганізаційних відносин.

Саме в цьому контексті мережні підходи до управлінської діяльності та процеси формування мережних форм взаємодій в сучасному соціальному управлінні досліджуються в роботах П.Штомпки, Л.-Г.Маттсона, Н. Смелзера, К.Кука та інших дослідників. Передусім в центрі їх уваги знаходиться розробка питань соціального управління та управління мережною економікою. Однак останнім часом все більше значення має дослідження можливості застосування мережного менеджменту для реформування управління освітою і впровадження в ньому поліархічних принципів діяльності. На цій основі формується поліархічно-мережна модель (парадигма) управління, в основі якої знаходиться домінування горизонтальних управлінських зв’язків, процесуально-управлінська взаємодія всіх структурних компонентів та пріоритетність механізмів мережної саморегуляції з відсутністю чіткого поділу на суб’єкт та об’єкт управлінського впливу.

Мережний менеджмент в освіті як управління мережною структурою, здатною до самоорганізації, характеризується високою ефективністю в частині ресурсозабезпечення, але при цьому практично невидимою для традиційного управління архітектонікою. Самоуправлінська специфічність горизонтальних систем в освіті мережного характеру полягає в тому, що вони гарантують через актуальні в даних системах ресурси необхідну діяльність і відповідний результат. Вони не є об'єктом формального управління й, отже, не мають універсальності щодо власної структуризації. Вони фактично «управляють» мережно-освітніми ресурсами через незриму організацію в основному за рахунок тимчасового доступу до них.

Цей момент звичайно співвідноситься з положеннями так званої ейдетичної («эйдос» - універсальна сутність) феноменології в сучасному варіанті структурного аналізу, який передбачає врахування таких випадків, як можливість порівняння підсумків аналізу з реальним феноменом, наявність у ньому елементів самоорганізації, або інакше самоконструювання, і головне можливість виявлення реальностей у вигляді горизонтальних структур. Однак теорії цілісності таких мережно-гоизонтальних систем як основи розробки мережної парадигми управління не існує, і, ймовірно, її і не може бути.

Справа у тому, що такі горизонтально й специфічно структуровані освітні мережі організовані мимовільно, і на сьогодні вони практично не враховуються у традиційному управлінні освітньою сферою. Проте у силу високої ефективності при наявності ресурсних обмежень ці освітні феномени, очевидно, слід уважати специфічною нормою в умовах становлення мережного суспільства й у цьому зв'язку об'єктом програмно-цільової структуризації з боку підсистеми освітнього управління, і, головне, управлінської координації по горизонталі.

Таким чином, формування нового напряму управлінської діяльності на перетині мережної та менеджментної управлінських парадигм - мережного менеджменту – в освіті детермінується різноманіттям мережної освіт-

ньої самоорганізації. У горизонтальних самоорганізованих освітніх мережах усі вузли мережної схеми і їх відносини між собою будуються «за інтересами» і тим самим традиційні форми менеджменту не можуть бути застосовані [3]. Мережні управлінські моделі пов'язані з одним з найбільш перспективних напрямків інновацій в управлінні - подоланням одномірної ієрархічної побудови. У сучасних умовах мережний принцип як основа структурно-функціональної побудови управління освітою не лише не поступається за своєю значущістю, а в багатьох компонентах вже домінує по відношенню до принципу ієрархії [1, с.180].

До основних переваг мережного менеджменту як інноваційного механізму розвитку освітньої сфери доцільно віднести наступне:

- він сприяє узгодженню суб'єкт-об'єктної взаємодії у освітній діяльності, оскільки відповідає природі соціально орієнтованого ринкового суспільства, що грунтується на принципі рівноправності всіх ринкових суб'єктів. Мережне управління сприяє узгодженню принципів функціонування освітніх суб'єктів на засадах рівноправного партнерства, тобто по суті трансформує суб'єкт-об'єктну взаємодію у суб'єкт-суб'єктну, і це відповідає не лише ринковим підходам до управління, а й більш загальній природі управлінської комунікації в постіндустріальному суспільстві;

- упровадження поліархічних принципів у межах мережного менеджменту в освіті сприяє переорієнтації галузевого управління на споживача освітніх послуг, оскільки при цьому основне значення набувають зовнішні чинники управлінської діяльності, що формують горизонтальне динамічне поле взаємодій органів управління та освітніх мереж;

- мережний менеджмент в освіті конституює в якості системоутворюючого фактору управлінського процесу взаємодію всіх сторін, що беруть у ньому участь, що загалом відповідає сутності демократичного управління постіндустріального суспільства. Відповідно мережний підхід до управління освітою забезпечує методологічну обгрунтованість концептуально-доктринальних засад прийняття та реалізації управлінських рішень;

- принципи мережного менеджменту в освіті забезпечують гнучкість управлінського впливу та формування системної мережі каналів зворотного зв'язку з об'єктом управління, тобто споживачами освітніх послуг. Відповідно розширення впровадження принципів мережного управління в підсистемі управління освітньою сферою підвищує його чутливість та гнучкість, демократичний потенціал шляхом формування системної мережі каналів зворотного зв'язку з об'єктом управління;

- у межах мережного менеджменту самі управлінські структури освітньої галузі стають об'єктами різностороннього впливу з боку освітньої мережі і тим самим втрачають статус самодостатнього суб'єкта, що знаходиться над об'єктом управління, тобто споживачами та виробниками освітніх послуг. А саме цей статус є соціальною основою бюрократизму, який є несумісним з мережними формами управлінської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Каракозов С.Д. Сетевая организация образования: тенденции и перспективы / С.Д. Каракозов, К.Г. Митрофанов // Мир науки, культуры, образования. – 2011. - №4.- С.180-182.
2. Никулина И.Е. Инновации в современном менеджменте / И.Е. Никулина // Вестник Томского государственного университета. - 2011. - № 342. - С. 159-162.
3. Никулин Л. Ф. Менеджмент самоорганизационных мягких систем / Л.Ф. Никулин, Д.Ю. Бусалов. - М.: ИАРАН, 2006. – 146 с.

ЕФЕКТИВНА ПРОКСЕМІЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО СПІЛКУВАННЯ КЕРІВНИКА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

НІНА КУРМИШЕВА, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту освіти

Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені М.В. Остроградського, Україна

Управління навчальним закладом є вирішальним чинником успішного його функціонування та розвитку.

Інноваційний менеджмент, або «менеджмент змін», дозволяє управляти розвитком системи освіти, що здійснюється на основі інновацій [1].

У сучасному суспільстві економіка й освіта тісно взаємозв'язані та взаємообумовлені, проте, служать для задоволення різних потреб суспільства. Освіта є об'єктом більш складних соціально-економічних і культурних відносин, ніж купівля-продаж [1].

Наскрізною функцією управління будь-якої системи і освітньої зокрема є спілкування, яке реалізується в формах субординаційного (лінійно-функціональний характер), службово-товариського (між колегами, на основі адміністративно-моральних норм) та дружнього спілкування.

За структурою управлінського спілкування визначають три основні складові: інтерактивну (взаємодія, взаєморозуміння); перцептивну (сприймання людьми один одного); комунікативну (обмін інформацією).

За А. Мейєрабіаном передача інформації відбувається за рахунок вербальних засобів (тільки слів) – на 7%, звукових засобів (включаючи тон голосу, інтонації звуку) – на 38%, за рахунок невербальних засобів – на 55%. Схожі показники подає і Р.Бердвіссл: словесне спілкування у бесіді займає менше 35%, за допомогою невербальних засобів передається більше 65% інформації [2].

Неабияку роль у невербальному спілкуванні відводиться проксеміці, або організації простору і часу суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Проксеміка - це не тільки відстань, але і конфігурація, яку створюють співрозмовники на момент взаємодії.

Аналіз наукових джерел дозволив нам виокремити основні принципи, які підвищують ефективність управлінської діяльності керівників.

Дистанція спілкування: «чим ближче, тим ефективніше». Але підходити ближче 40-50 см не рекомендується, це інтимна зона людини, і вона розглядає вторгнення інших осіб як замах на власну свободу й недоторканість.

Е. Холл говорить про норми наближення співрозмовника до партнера, властиві американській культурі: інтимний простір (0—45 см), персональний простір (45—120 см), соціальний простір (120—400 см), публічний простір (400—750 см) [3].

У багатьох європейських націй інтимна зона становить 23—25 см. Але багато чого залежить від ментальності і традицій у тому чи іншому суспільстві. Наприклад, китайці під час розмови підходять один до одного ближче, ніж американці.

Намагання скоротити дистанцію збільшує ефективність мовного впливу. Так, ефективними є наступні прийоми:

- дещо витягнути вперед ноги,
- покласти руку на спинку сусіднього стільця чи стільця, на якому сидить співрозмовник,
- зайняти багато місця за столом,
- випадково доторкнутися до речей, що оточують співрозмовника.

Варто пам'ятати, що із сусідами, як правило сваряться набагато рідше, ніж з незнайомими чи територіально віддаленими людьми.

Горизонтальне розташування. Розташування учасників ділової взаємодії в робочому кабінеті за стандартним прямокутним столом (за А. Пізом) [4]:

1: Кутове розташування («на прийомі в лікаря», співрозмовник знаходиться з торця столу – ідеальний варіант для субординаційного конструктивного спілкування) .

2: Позиція ділової взаємодії («плечем до плеча», – спілкування на засадах партнерства і рівності).

3: Конкуруючо-оборонна позиція («лоб-в-лоб», розташування співрозмовників один навпроти одного, а між ними стіл,– найнеефективніша позиція для ділової взаємодії).

4: Незалежна позиція («діагональ»,– коли співрозмовники знаходяться з різних сторін столу, але не «лоб-в-лоб», а по діагоналі; мають достатньо особистого простору і не заважають один одному).

Практика роботи у системі післядипломної педагогічної освіти засвідчує, що, по-перше, із проксемікою добре знайомі практичні психологи закладів освіти, і абсолютно це поняття є новим для інших категорій педагогічних працівників (у тому числі для керівників дитячих і загальноосвітніх навчальних закладів); по-друге, такі знання педагогам потрібні для ефективнішої роботи з людьми (батьками школярів, колегами, учнями, адміністрацією, громадськістю тощо). Самі керівники закладів освіти стверджують, що

з моменту застосувань у практичній управлінській діяльності проксемічних знань, ділові відносини стали більш ефективними і результативними.

Вертикальне розташування: «чим вище, тим ефективніше». Високі люди здаються авторитетнішими за тих, хто має невисокий зріст. Можливо, саме тому царі у казках сидять на тронах і носять корони, їх і називають «ваша високість», «ваша величність»; військові носять високі шлеми та фуражки.

Практика роботи показує, що уважніше аудиторія слухає доповідача, який вийшов із-за столу, аніж того, хто говорить, сидячи за столом.

Місце спілкування: «закон темного кута». У темному, тісному приміщенні з низькою стелею простіше переконувати, ніж у великому і світлому. Цей прийом, буває, застосовується, коли потрібно «натиснути», схилити до якоїсь думки, поквапити із «прийняттям рішення».

Приналежність території: «мій дім – моя фортеця».

Начальник викликає – демонстрація сили, дистанції, тиску.

Розмова на нейтральній території – це рівність.

Розмова на території співрозмовника ефективна, коли прихід до нього є несподіваним, без попередження – гостю в нас не прийнято відмовляти [5].

Отже, організація простору в управлінському спілкуванні є особливо цінною. На відміну від слів, невербальні сигнали завжди щирі, адже вони спонтанні, несвідомі. Ми переконані, що запорукою успішного спілкування між людьми є не тільки їхні мова і мовлення. Уміння читати і застосовувати знаки невербальної системи спілкування допоможуть досягти успіху не тільки в діловій сфері, але і в повсякденному житті.

Список використаних джерел:

1. Сідоров С. Інноваційний менеджмент у сучасній школі [Електронний ресурс]. / С. Сідов – Освіта України, 2016. - Режим доступу: http://ru.osvita.ua/school/method/31166/

2. Психология и этика делового общения: Учебник для вузов / В.Ю. Дорошенко, Л.И. Зотова, В.Н. Лавриненко и др.; Под ред. проф. В.Н. Лавриненко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Культура и спорт, ЮНИТИ, 1997. – 279 с.

3. Организация пространства общения [Електронний ресурс]. – LearnManage. Изучаем менеджмент - Режим доступу: http://www.learnmanage.ru/lmans-603-1.html

4. Пиз А. Новый язык телодвижений. Расширенная версия / Алан Пиз, Барбара Пиз. – М.: Эксмо, 2005. – 416 с.

5. Бондаренко В.В. Риторика / В.В. Бондаренко – Харків: Вид-во ХНАДУ, 2008. – 121 с.

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ У НАШІЙ КРАЇНІ

СВІТЛАНА МАЙДАНЕНКО,кандидат педагогічних наук, доцент
КВНЗ «Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», Україна

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку України, демократизація суспільства ставлять перед вітчизняними педагогами нові завдання, одним з яких є вдосконалення процесу підвищення рівня професійної підготовки вчителів. Виходячи з цього, професійна діяльність педагогів розглядається як уміння впроваджувати нові типи стосунків між вчителем і учнем, нові «технології» опанування знаннями, нову прозорість навчального процесу. Визначені тенденції актуалізують потребу наукового дослідження організації методичної роботи, яка налагоджує, корелює і допомагає професійній освіті вчителів.

Аналіз останніх досліджень. Багато науковців розглядають проблему організації методичної роботи в школі (Ю.К.Бабанський, Н.П.Волкова, В.І.Кудзоєва, Т.С.Рабченюк та інші). Зазначимо, що причому має місце досить неординарний підхід щодо визначення самої суті цього поняття. Одні автори розглядають це поняття як форму організації підвищення професійності вчителів (Ю.К.Бабанський, Н.П.Волкова, В.І.Кудзоєва, Т.С.Рабченюк та інші), як умову розвитку педагогічної творчості педагогів (Т.О.Берсенєва, Л.Б.Білієнко, Н.В.Дудниченко, В.В.Загвязинський, С.П.Максимюк, Є.Г.Повар), як допомогу у формуванні наукової організації навчального процесу (Г.Азаріашвілі, В.Головінов і В.Головінова, І.П.Жерносек, В.Д.Зотова, О.Є.Остапчук), як засвоєння досягнень науки і передового досвіду (Г.Є.Гребенюк, О.Д.Деменцев, І.П.Жерносек, Ф.В.Касабаєва, К.П.Кіндрат, Ф.О.Красовський, Р.Ф.Кулдавлєтов, В.Т.Лозовецька, М.Д.Нікандров, Є.Д.Петрова та інші); інші – як організацію підвищення кваліфікації та атестації педагогічних працівників (Т.Р.Абдулаєв, О.О.Автомонова, В.І.Бондар, Х.І.Золотар, С.П.Мануйленко, О.М.Овдієнко).

Мета статті. У статті вперше виділяємо основні етапи розвитку підвищення професійної діяльності вчителів у нашій країні. Надаємо характеристику кожному етапу. Особливу увагу приділяємо інноваційному періоду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Опрацювання вітчизняних джерел з питання організації методичної роботи і насамперед тих, що відображають історичні етапи розвитку організації методичної роботи в закладах освіти та частково – психологію управління педагогічним колективом з питань підвищення рівня професійної діяльності, а також узагальнення власного педагогічного досвіду автора, дало можливість виділити *чотири основних етапи з вирішення проблем організації методичної роботи у нашій країні.* Хронологічно, на наш погляд, їх можна розподілити на так:

І етап – «Початковий» (з початку 20-х і до середини 60-х років XX століття), характеризується зародженням та розвитком організації методичної роботи в закладах освіти. Така назва пояснюється тим, що вперше з'являються методичні рекомендації щодо управління процесом організації методичної роботи в закладах освіти. Зокрема, робота І. Векслєра «Колективна методична робота учительства в школі 2-го ступеня» (1925) є однією з найперших, у якій автор пропонує теми для методичних засідань. Цей підхід є новим для того часу і досить перспективним. Автор одним з найперших у нашій країні запропонував плановану роботу викладачів з питання підвищення їх кваліфікації [1].

Подальші публікації цього періоду теж були спрямовані на озброєння вчителів методами навчання і на визначення «центру» методичної допомоги. Наприклад, Є.Заруді (1937) у своїх працях наводить зразки оформлення методичних кабінетів, визначає їх функцію в діяльності вчителя. Автор висуває ідею запровадження методичних кабінетів у процес навчання. Є.Заруді писав: «Створення методичного кабінету для педагогів є умовою використання наочності у підвищенні знань учнів» [3, с.23].

У цей період простежується намагання дослідників визначити певну систему в організації методичної роботи. Хоча поняття "система методичної роботи" у науковій літературі не має однозначного визначення. Одні автори використовують його як упорядковану діяльність в організації методичної роботи (Х.І.Золотар, Є.І.Зоріна, С.Х.Чавдарова); інші дослідники використовують це поняття як взаємодію складових її об'єктів, у результаті чого виникають нові інтегральні якості, не притаманні до цього жодному з об'єктів (Л.М.Дмітрієва, Є.Заруді). Проте всі автори зазначають, що система методичної роботи спрямована активізувати викладача на розвиток педагогічної професійності [2;3].

Як свідчить аналіз педагогічної літератури цього періоду, методична робота була покликана найперше безпосередньо впливати на якість навчального процесу, покращувати його.

2 етап – «Централізовано-управлінський» (із середини 60-х і до середини 70-х років XX століття), ознаки якого визначаються будовою ієрархічних структурних компонентів в організації методичної роботи.

Провідну роль відіграє управління основними елементами структур методичної роботи, а також централізована діяльність інститутів післядипломної педагогічної освіти у визначені змісту методичної роботи. Такий підхід до організації методичної роботи обумовив виникнення нової форми підвищення професійності викладачів, яку позначаємо поняттям *«методична служба».*

Нагальна необхідність такої роботи зумовлена тим, що домінуючий на той час ідеологічний підхід до пояснення і розв'язання педагогічних задач був централізований. Проблеми в організації методичної роботи вирішувалися через моделювання *ієрархічних структур* в управлінні підвищення педагогічного досвіду вчителів. За своєю будовою вона нагадує модель методичної роботи, що була запропонована на початку 60-х років.

Зазначимо, що у визначеному нами другому етапі управління методичною роботою у закладах освіти, організація цього процесу орієнтована командно-адміністративним принципом і не враховує соціально-психологічний клімат у праці вчителя.

3 етап – «Класичний» (з 70-х до середини 90-х років XX століття), характеризується злагодженою структурою управління процесом організації методичної роботи (елементи його структурних компонентів залишаються і до сьогодні).

В цей період форми організації методичної роботи досить динамічні, але вони організовані за принципом *традиційної стратегії навчання.* На цьому етапі вже простежуються позитивні рішення у цій галузі педагогічної освіти. Зокрема вдосконалюються колективні, групові та індивідуальні форми методичної роботи, впроваджуються наукові досягнення, уточнюються і доповнюються поняття «методична служба», «методична робота» і зроблено акцент на розвитку творчого потенціалу кожного викладача.

4 етап – «Інноваційний» (із середини 90-х років XX століття і по теперішній час). Особливість цього етапу пов'язана зі зміною філософії освіти в Україні, із тенденціями інтеграції освіти України з європейським співтовариством, із «перебудовою» світогляду вчителів щодо зміни традиційної організації навчання на інноваційну.

Характерною особливістю цього етапу ми відзначаємо активне намагання психологів і педагогів поєднати свої зусилля у вирішенні ряду проблем з організації та управління підвищенням кваліфікації педагогів в умовах ступеневої професійної освіти. У цей період розробляється комплекс нових проблем, пов’язаних із якісно новим, *інноваційним* підходом до розуміння сутності організації методичної роботи. Серед них можна виділити такі основні: 1. Аналіз соціального управління у педагогічній діяльності в перехідний період та реформування системи освіти в Україні згідно з Болонським процесом. 2. Розуміння педагогічного менеджменту в управлінні навчальним процесом, у тому числі й методичною освітою. 3. Аналіз психологічних чинників та детермінанту діяльності молодого вчителя. 4. Обґрунтування психологічних механізмів та умов розвитку особистості вчителя 5. Розробка інноваційної освіти дорослих. 6. Дослідження управління з позиції системного підходу і насамперед з позицій управління професійною перепідготовкою і підвищенням кваліфікації викладачів та керівників навчальних закладів. 7. Дослідження психологічних основ управління людськими ресурсами на базі закладів освіти. 8. Дослідження інноваційних педагогічних технологій та особливостей колективної навчальної діяльності.

З’являються наукові публікації, в яких автори порушують проблему зміни в організації методичної роботи, підкреслюють значимість кадрового складу педагогічного колективу [5].

Інноваційний етап в організації методичної роботи спрямований на діяльність із підготовки вчителів до особистісно-зорієнтованого навчання, до розвитку педагога як самодостатньої особистості, творчого суб’єкту пе-

дагогічної діяльності, підготовленого до діалогічного демократичного спілкування. У руслі цієї спрямованості полягає гуманістична спрямованість організації методичної роботи.

Ми відзначаємо, що проблема організації методичної роботи в інноваційному періоді, розглядається через такі напрямки. 1. Створення єдиної загальної тематики обов'язкової для всіх форм методичної роботи, відповідно до цілей і завдань розвитку освітнього закладу. 2. Використання диференційованого підходу в оцінці результативності методичної роботи кожного викладача відповідно до його кваліфікації. 3. Організація планування проміжних і кінцевих результатів методичної роботи з обраної проблеми. 4. Запровадження теоретико-педагогічного й методичного всеобучу педагогічного колективу у формі постійно діючого методичного семінару. 5. Проведення відкритих занять, які є добровільно обраною формою демонстрації результатів педагогічного пошуку.

Нагадаємо, що саме у ці роки був зроблений крок у розвитку формування нової свідомості педагога про сутність його діяльності – перехід від «технічно-функціональної» організації методичної роботи до гуманістичної, коли проблема людських стосунків виступила на перше місце. Наш висновок підтверджує таке:

1. Здійснюється якісно новий підхід до підвищення педагогічної освіти викладачів у закладах освіти: розробляються нові програми з урахуванням наукових досягнень; упроваджуються нові форми методичної роботи («Школа молодого вчителя», «Паспорт педагога-новатора» тощо); удосконалюються такі функції методичної роботи як організаційно-педагогічна, пошуково-дослідна.

2. Визначена роль і місце методичної роботи в структурі навчальних закладів. Методична робота в закладах освіти розглядається як важлива ланка в безперервній освіті вчителів. При цьому особливість методичної роботи полягає у тому, що викладачі беруть участь у ній без відриву від виконання своїх обов'язків.

3. Зроблено науково обґрунтований аналіз існуючих моделей методичних служб, змісту методичної роботи, напрямків її діяльності, механізму управління і тенденцій розвитку методичної роботи.

Проте, слід вказати, що в організаційному плані методична робота нині не завжди відповідає сучасним вимогам розвитку української національної освіти, не забезпечує повною мірою подолання суперечностей між рівнем знань і вмінь педагогів відповідно до сучасних вимог системи підготовки фахівців у контексті Болонської декларації. Методична робота потребує нового наукового рішення з удосконалення запровадження в практику навчальних закладів досягнень психолого-педагогічної науки і передового педагогічного досвіду. Як свідчить теоретичний аналіз педагогічної літератури, досі залишається не вирішеною проблема стимулювання викладачів щодо підвищення рівня своєї кваліфікації. Саме цим ми можемо пояснити недостатній рівень ефективності методичної роботи у закладах

освіти і, як наслідок, недостатню творчу активність педагогічних кадрів та існування особистісних суперечок.

Важливим показником інноваційної стратегії навчання є гуманістична спрямованість освітніх інноваційних процесів. Хоча ці питання й розглядалися раніше, проте вони ще потребують глибокого наукового дослідження для остаточного вирішення. Безумовно, що гуманізація займає центральне значення в організації діяльності вчителя, але вчитель ще не готовий реалізувати цей принцип у своїй діяльності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що інноваційний етап в організації методичної роботи, з нашої точки зору, спрямований на діяльність із підготовки викладачів до особистісно-зорієнтованого навчання, до розвитку його як самодостатньої особистості, творчого суб'єкту педагогічної діяльності, підготовленої до діалогічного, демократичного спілкування. Саме в цьому і полягає, на нашу думку, гуманістична спрямованість педагогічної діяльності вчителя. Підготовлений до інноваційної стратегії навчання викладач спроможний організувати навчальний процес, в якому будуть здійснюватися: а) психолого-педагогічні умови розвитку вільної особистості, здібної до саморегуляції та усвідомленої особистісної відповідальності; б) педагогічне управління створенням продуктивних ситуацій з розвитку ініціативи у всіх учасників навчального процесу.

Подальших наукових пошуків потребує виявлення мотивації активної участі педагогів у методичній роботі.

Список використаних джерел:

1. Векслер И. Коллективная методическая работа учительства в школе 2-й ступени / И. Векслер. – М., 1925. – 68 с.

2. Дмитриева Л.Н. Содержание и формы работы педагогического кабинета/ Л.Н. Дмитриева. – М., 1962. – 24 с.

3. Заруді Е. Методичний кабінет на допомогу вчителеві I-IV кл./ Е. Заруді // Радянська школа. - 1937. – №5. – С.19 - 28.

4. Майданенко С.В. Організація методичної роботи в педагогічному училищі в умовах реалізації ступеневої професійної освіти вчителя: дис. канд. пед. наук / С.В. Майданенко. – Кривий ріг, 2007.

5. Методичні служби України: проблема управління, професійна підготовка: навч.-метод. посібн. / за ред. Г.С. Данилова. – К.: ІЗМН, 1997.

ТЕХНОЛОГІЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

ОКСАНА МАРИНОВСЬКА, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту та освітніх інновацій
Івано-Франківський обласний інститут підсядипломної педагогічої освіти, Україна

Проектування теорії менеджменту інновацій – це, у першу чергу, розроблення концепції дослідження, що буде розкривати спосіб розуміння проектувальником шляхів вирішення виявлених ним суперечностей засобами відповідної системи, технології або методики управління тощо. Ефективність концептуальної гіпотези дослідження перевіряється у ході дослідно-експериментальної роботи (наказ Міністерства освіти і науки України від 03.07.2013 р., № 887 “Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі Верховинської загальноосвітньої школи І−ІІІ ступенів Верховинської районної ради Івано-Франківської області).

Реалізація технологічного підходу в управлінській діяльності зумовлена потребою побудови процесу інноваційного розвитку школи за критеріями раціональності, економії часу й ресурсів, ефективності. Як показує практика, велика кількість нововведень не завжди забезпечує якість розвитку школи, оскільки більшість з них часто впроваджуються безсистемно, з порушенням концепту, без належного осмислення їхнього цільового призначення тощо. Отже, є потреба відбирати їх відповідно до напряму модернізації традиційної системи школи в інноваційну.

Під *інноваційним розвитком загальноосвітнього навчального закладу* розуміють “процес керованих інноваційних змін педагогічної системи школи, її компонентів (освітнього, дидактичного, виховного, управлінського, матеріально-технічного тощо) або їх структурних елементів, які приводять до якісно нового рівня освітньої діяльності, значно поліпшують результати роботи навчального закладу [2, с. 23].

Під *технологічним проектуванням інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу* розуміємо діяльність, що передбачає застосування технології проектування змін у школі засобами інновацій (освітніх, навчальних, виховних, управлінських), що задають вектор її інноваційного розвитку відповідно до обраного напряму модернізації [1, с. 12]; сутнісною ознакою такої діяльності є цілеспрямована активність суб’єктів освітнього процесу на реалізацію концепції змін, що забезпечують розвиток інноваційного потенціалу організації.

Концепція технологічного проектування інноваційного розвитку школи включає п’ять розділів: загальні положення, стратегічні цілі розвитку (місія, мета й завдання), концепція змін (методологічний, теоретичний, технологічний концепти), напрями модернізації (визначають спрямованість змін, що забезпечують керованість та системність інноваційного розвитку конкретної школи відповідно до її підсистем – дидактичної, виховної,

управлінської, методичної), механізм реалізації концепції змін (технологія проектування інноваційного розвитку школи та відповідний діагностичний інструментарій).

Концепція змін представлена через методологічний, теоретичний, технологічний концепти. Концепція розкриває спосіб розуміння процесу технологічного проектування інноваційного розвитку ЗНЗ, теоретично обґрунтовує зміни, що забезпечують бажаний стан розвитку школи.

Методологічний концепт передбачає вибір теоретико-методологічних підходів для розроблення теорії і практики технологічного проектування в школі та науково-педагогічних принципів дослідження. Виокремлено сутнісні ознаки системно-синергетичного, антропологічного, аксіологічного, андрагогічного, технологічного, акмеологічного, середовищного підходів, що науково обґрунтують доцільність здійснення такої діяльності. Розкрито науково-педагогічні принципи концепції. До них віднесено загальні педагогічні принципи (гуманізації та демократизації, цілісності та системності, наступності й неперервності, інтеграції науки і практики, інноваційності), що узгоджуються із специфічними (морально відповідального вибору інновації, персоналізації процесу освоєння інновації та впровадження у практику, технологізації управління інноваційними процесами в школі, синергетичної взаємодії керуючої та керованої підсистем), які розкривають специфіку дослідження.

Теоретичний концепт містить визначення базових понять дослідження: «технологічне проектування», «технологія проектування інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу». Розкрито зміст, структуру понять «технологічне проектування інноваційного розвитку ЗНЗ», «готовність педагогів до технологічного проектування інноваційного розвитку ЗНЗ», визначено їх критерії, показники, коротко схарактеризовано рівні.

Технологічний концепт представлений технологією проектування інноваційного розвитку школи як відкритої системи, до складу якої входять технологія розроблення прогностичної моделі, програма управління інноваційною діяльністю в школі, технологічна матриця та відповідний діагностичний інструментарій.

Технологія проектування інноваційного розвитку школи – це конструювання процесу інноваційного розвитку школи, що передбачає дотримання алгоритму проектування управлінських дій, що регламентовані технологічною логікою їх реалізації у системі узгодженої взаємодії суб’єктів освітнього процесу задля досягнення поставленої мети.

Технологічна логіка:

перший етап – прогнозування (аналіз інноваційного середовища школи та прогнозування напрямів модернізації традиційної системи в інноваційну). *Напрям модернізації* визначає спрямованість змін, що забезпечують керованість та системність інноваційного розвитку школи засобами інновацій;

другий етап – моделювання (розроблення прогностичної моделі інноваційного розвитку школи відповідно до напрямів її модернізації). *Прогностична модель представлена через такі компоненти*: назва моделі; автори-розробники; актуальність; місія навчального закладу; мета, завдання; напрями модернізації; концепція змін; управлінська, дидактична, виховна, методична підсистеми та очікувані результати. Акцентуємо, що доцільно здійснити умовне розшарування підсистем на інваріантні (управлінська, дидактична, виховна, методична) та варіативні (психологічна, соціокультурна, ресурсна тощо), що уводяться авторами-розробниками за потреби вирішення конкретних задач у процесі моделювання системи, процесу чи результату. *Орієнтовний опис дидактичної підсистеми*: напрям модернізації; цільовий компонент (мета, завдання); змістовий компонент (курси за вибором, гуртки, секції тощо); технологічний компонент (технології, методики та моделі навчання, її цільове призначення); результативний компонент (критерії змін). Зауважимо, що алгоритм опису дидактичної підсистеми можна застосувати й до інших підсистем (виховної, управлінської, складовою якої виступає методична), враховуючи їх специфіку та особливості функціонування;

третій етап – конструювання і програмування (реалізація прогностичної моделі інноваційного розвитку школи через відповідну програму управління інноваційною діяльністю, яку розроблено на основі технологічної матриці). *Технологічна матриця* (від лат. mater, matr- — «мати») – це таблиця, що містить інформацію збалансованого планування впровадження інновацій у школі, яка забезпечує узгоджену взаємодію компонентів (елементів) системи, їх упорядкування, реалізацію програми управління інноваційною діяльністю в школі;

четвертий етап – планування і реалізація (виконання програми управління інноваційною діяльністю в школі шляхом організації і проведення запланованих заходів, що забезпечують управління інноваційними процесами, науково-методичний супровід інноваційної діяльності). *Збалансоване планування* – це заздалегідь намічений план дій упровадження інновацій у кожній з підсистем, що узгоджується з напрямом модернізації; передбачає вільний та морально відповідальний вибір нововведення відповідно до розроблених критеріїв, що забезпечують їх оптимальний розподіл задля досягнення поставленої мети;

п’ятий етап – моніторинг (здійснення моніторингового супроводу реалізації програми управління інноваційною діяльністю в школі, зокрема, аналіз освітнього середовища школи відповідно до обраних напрямів модернізації, прогнозування роботи школи).

Звіти про хід реалізації кожного етапу експерименту заслуховуються на комісії з питань інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи з проблем виховання, розвитку дітей та учнівської молоді у загальноосвітніх навчальних закладах Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України.

Список використаних джерел:

1. Мариновська О. Концепція технологічного проектування інноваційного розвитку школи / Оксана Мариновська // Обрії : наук.-пед. журнал. – 2015. − № 2(41). – С. 12−15.
2. Щекатунова Г.Д. Інноваційний розвиток загальноосвітніх навчальних закладів незалежної України: творення школи майбутнього / Г. Д. Щекатунова // Рідна школа. − 2011. − № 6. – С. 21−25.

МОДЕЛЬ ПОСТРОЕНИЯ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ (краткий обзор)

ВАДИМ САРСЕНБАЕВ, студент
Северо-Казахстанский Государственный университет им. М. Козыбаева, Республика Казахстан

Целью данного исследования является разработка системы образования, ориентированной на исключение появления «случайных» людей в ВУЗах, на перспективы разития технолгий, экономики, всех отраслей промышленности, на процветание граждан и государства в целом.

В основы данной работы положен материал, наблюдения, исследования, психологические особенности личности человека, аккумулированные при помощи комплексного построения моделей, основанных на применении в гуманитарных исследованиях математики, теории алгоритмов и программирования. Как известно, что сегодня на постсоветском пространстве сложилась очень странная структура современного и не востребованного образования, которое очень сильно отстает от опыта передовых стран. Это, так называемый, переход к 12 летнему образованию, который очень колеблется на линейной траектории и ни к какому пределу не стремится. Удивительным является и тот факт, что вот уже почти 25 лет страны СНГ пытаются перейти на 12 лет обучения, но все равно не могут это осуществить. Даже, если и перейдут, то в результате получится никому не нужное образование и не перспективное в своей основе.

Для ликвидации такого пробела мною разработана система образования, опирающаяся на передовой опыт экономически и технолгически развитых стран, на собственный опыт, наблюдения и исследования.

Таблица 1 – **Структура образования и ее особенности**

Возрасная категория учащихся и студентов, количество рабочих дней в неделе	Классы обучения, включая подготовительный год обучения, тип учреждений
5 — 6 лет, 4 — 5 дней	0 класс, государственные дошкольные учреждения.
7, 8, 9, 10, 11, 12 лет, 5 дней	1 — 6 классы. Начальная школа, государственные учреждения

Продолжение таблицы 1

13, 14, 15 лет, 5 дней	7, 8, 9 классы. Средняя школа, государственные учреждения.
16, 17, 18 лет, 4 — 5 дней	10, 11, 12 классы. Специализированная школа (Ремесленно-техническая школа, Общеобразовательная школа, Школа искусств, Школа Естественных наук, Физико-математическая школа, Школа Программирования, Инженерная школа и т.п.). Государственные и частные учреждения.
19 — 20 лет, 3 — 5 дней	Послешкольное, довузовское образование, 1 — 2 года. Ремесленные и технические курсы, Общие научные курсы, Исследовательские курсы (с возможностью досрочного присуждения степени Бакалавра). Государственные и частные учреждения.
20 — 21 год старше, 3 — 5 дней	Университеты и специализированные университеты с лабораториями. Программы Магистра (от 1 года и более) и Доктора наук (от 3,5 лет и более с защитой диссертации или эквивалентной работы, подтверждающей научно-исследовательский опыт специалиста). Прохождение исследовательской лабораторной практики. Государственные и частные учреждения.

Модель примерно изучаемых дисциплин, основанная на примере классической начальной и средних школ, на частной или государственной школе программирования, с последующим поступлением в ВУЗ.

Таблица 2 – **Модель примерно изучаемых дисциплин**

Дошкольное учреждение

Классы	Изучаемые дисциплины
0 класс Занятия с 8:00 до 12 :00 - 16:00, с перерывом на обед (во втором случае)	Развивающие игры Основы чистописания Чтение Основы счета Основы природоведения Рисование Музыка и пение Физкультура

Начальная школа

Классы	Изучаемые дисциплины

Продолжение таблицы 2

1 — 2 классы Занятия с 8:00 до 12 :00 - 16:00, с перерывом на обед (во втором случае)	Развивающие игры Основы культуры и нравственности Основы родного языка (русский, казахский, украинский, белорусский, др.) Основы иностранного (английский, например) языка Чтение и основы литературы Основы счета и математики Основы природоведения Рисование Музыка и пение Физкультура
3 — 6 классы Занятия с 8:00 до 13 :00 - 16:00, с перерывом на обед (во втором случае)	Развивающие игры Основы культуры и нравственности Родной язык (русский, казахский, украинский, белорусский, др.) Иностранный язык Литература Математика Природоведение География История Рисование Музыка и пение Компьютерная грамотность Свободные искусства Физкультура ОБЖ

Средняя школа

Классы	Изучаемые дисциплины
7 класс Занятия с 9:00 до 15:00, с перерывом на обед	Математика (Алгебра и Геометрия) Физика Биология География и экология Родной язык Литература Иностранный язык Второй, третий и т.д. иностранный язык (по выбору) История Компьютерная грамотность Изобразительное искусство (возможно направление по выбору) Музыка (возможно направление по выбору) Свободные искусства (возможно направление по выбору) Физкультура (возможна секция по выбору) ОБЖ

Окончание таблицы 2

8 — 9 классы Занятия с 9:00 до 15:00, с перерывом на обед	Математика (Алгебра и Геометрия) Физика Биология Химия География Родной язык Литература Иностранный язык Второй, третий и т.д. иностранный язык (по выбору) История Философия (возможно изучение некоторых напрвлений по выбору) Психология (возможно изучение некоторых напрвлений по выбору) Социология (возможно изучение некоторых напрвлений по выбору) Экономика (возможно изучение некоторых напрвлений по выбору) Информатика (Компьютерная наука) Изобразительное искусство (возможно направление по выбору) Музыка (возможно направление по выбору) Свободные искусства (возможно направление по выбору) Физкультура (возможна секция по выбору) ОБЖ

Специализированная школа, на примере государственной или частной школы программирования

Классы	Изучаемые дисциплины и примерные дни недели
10, 11, 12 классы Занятия с 10:00 до 15:00 — 16:00, с перерывом на обед	Пн: Физико-Математический день Физика Математика (Алгебра, Основы анализа, Геометрия) Вт: Гуманитраный день Родной язык Английский язык Ин. язык по выбору История Науки и техники История Информатики и программирования Ср: Профессиональный день Фундаментальная компьютерная наука (информатика) Программирование Профессиональные узконаправленные дисциплины Профессиональные дисциплины по выбору Чт: Естественнонаучный день Биология Основы генной инженерии Химия Основы геофизики География Пт: Лабораторный день Лаборатории по своей специализации и по смежным вопросам

Из этих таблиц видно, что у всех школ появится возможность давать учащимся фундаментальные знания, работать в одну смену и разгрузить рабочую неделю учащихся.

Далее следует послешкольное, довузовское образование, 1 — 2 года. К нему относятся ремесленные и технические курсы, общие научные курсы, исследовательские курсы и школы (с возможностью досрочного присуждения степени Бакалавра). Данная ступень образования призвана продолжить обучение по ранее выбранной специальности и закрепить навыки как в науке и исследовательской работе, так и в области ремесел и техники, в зависимости от выбранной специализации.

Автор считает, что обучение в ВУЗе сразу после школы является преждевременным и считает бакалавриат средним продвинутым образованием высокого уровня. Это позволит избавиться от так называемых «случайных» людей в ВУЗах. Это даст возможность ВУЗам давать первоклассное фундаментальное образование по избранной специальности (без изучения отвлекающих от основной специальности дисциплин) с большим его практическим применением, с возможностью создания стартапов еще в ВУЗе. Аналогично, данная система позволит вести подготовку высококвалифицированных рабочих кадров для различных отраслей народного хозяйства. Все это даст экономике приток новых научных идей, высокий уровень жизни граждан и быстрое развитие технологий.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИРОБНИЦТВІ І НА ТРАНСПОРТІ

ҚАЗАҚСТАННЫҢ КӨЛІК САЛАСЫНЫҢ ДАМУЫНЫҢ САЯСИ ТАЛДАМАСЫ

Абильмажинов С.И. «Көлік, көлік техникасы және технологиялар» кафедрасының аға оқытушысы
Жақсыбаева Ж. ККТ-15 тобының студенті
Тұрсынбеков Ж. ККТ-15 тобының студенті

М.Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті

Қазақстанның болашаққа қадам басуын, нақты, көлік коммуникациясы қаматамасыз етеді. ҚР Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстан-2030»Жолдауында «Тарихи тұрғыдан алғанда, еліміздің аумағы арқылы Шығыстан Батысқа және кері қарай көлік легі тоқтаусыз өтіп жатты, ал

олардың жылжу жиілігі бүгінгі күні де саябырситын емес. Қазақстанның міндеті отандық көлік және коммуникация кешенінің бәсекелестік қабілетін және аумағымыз арқылы өтетін сауда легінің ұлғайтылуын қамтамасыз етуде жатыр.

Белгілі бір дәрежеде бұл сала біршама дамыған, ал ұзақ мерзімдік келешекте жан-жақты өсу стратегиясын үлесуі тиіс, мұның өзі ұлттық нарықты жан-жақты жетілдіруге және біздің көлік және коммуникациялық қызметімізге ден қоятын жаңа рыноктар іздеуге әкеледі. Бұл стартегия автомобиль жасау, туризм, қызмет жүйесі, жол және күрделі құрылыс салаларын барған сайын дамыта беруге және отандық өнімнің өзіндік құнындағы көлік шығынынан кемітуге жәрдемдесетін болады» деп көрсетілген.

Ежелден бастап Ұлы жібек жолы, Еуропа мен Азияны керуен жолмен байланыстырып, Батыс пен Шығыс өркениетінің өзара ықпалдасып дамуына мүмкіндік берді. Барлық дәуірлерде бұл бағыт ерікті қайырымдылық жолы болды.

Егер қазіргі кезде темір жол магистральдары анық белгіленген болса, авиациялық жүйе мен автокөлік инфрақұрылымы үнемі өзгерістерге ұшырап отыр, осылайша, Ұлы Жібек жолындағы автокөліктер керуендері мемлекеттің әлеуметтік –экономикалық және саяси дамуының жоғарғы деңгейін үнемі қанағаттандырып отыруға әзірге жарамсыз деп қарастырылуда.

Жолдар мемлекеттің инфрақұрылымының ең маңызды элементтерінің бірі. Еліміздің экономикалық өркендеуі мен қорғануға қабілеті жол желілері дамуының деңгейіне тікелей тәуелді. Осыған байланысты, Қазақстан Президенті жолдарды салу мен жөндеуді мемлекеттің басым тапсырмаларының бірі ретінде алға қойды.

Сонымен бірге Қазақстан автокөлік саласының негізі мәселелерінің бірі – жол төсемдерінің жүріп өту қабілетінің тез тозуы. ҚазЖол ҒЗИ АҚ –ның жүргізген зерттеулерінің нәтижесінде, шамамен жалпы пайдалануға берілген автокөлік жолдарының төсемдерінің 75% белгіленген төзімділік пен тегістік көрсеткіштеріне сәйкес еместігі анықталған. Бұл тізімдегі жолдардың ішінде 20% толығымен бүлінген, 35% толығымен бүлінудің аз ақ алдында. Мәліметтерге сүйенсек, 90-жылдарда Қазақстанда Әлемдік банктің жүргізген зерттеулерінде жалпы пайдаланулардың автокөлік жолдарының 37% жақсы, 26% қанағаттанарлық тек қана 37%-нашар деңгейде болған.

Қазақстанның көлік саласындағы саяси бағдар – алдымен мемлекет пен қоғамның алдында тұрған маңызды, өмірлік мәні бар тапсырмалардың оң шешім табуына бағытталған: сенімді қауіпсіздікті қамтамасыз ету, тұрақты түсім беретін экономиканы дамытуға ең жоғары деңгейде қолйлы жағдай жасау, тұрғындардың тұрмыстық деңгейін көтеру.

Қазақстан әлемге айқара ашық, өзінің барлық саладағы сыртқы байланыстарын белсенді және дәйекті дамытуға, халықаралық ұйымдар шеңберіндегі байланыстарын күшейтуге ұмтылуда. Еліміздің осылайша

сыртқы саясатты нығайтуға ұмтылысы, ұлттық мүддені қорғау мен жүзеге асыруды қамтамасыз етуге, республика айналысында қауіпсіздік аймағын құруға, жақсы көршілес және ынтымақтастық қарым-қатынас орнатуға, қабілетті, өзара пайдалы мемлекетаралық қатынастарды орнатуға бағытталғандығымен түсіндіріледі. Біздің мемелекетіміздің сыртқы саясатындағы бастысы – ұтымдылық, еліміздің ішкі дамуына қажетті мәселелер мен қажеттіліктерге дер кезінде көңіл бөлу.

Әлемдік өте жоғары технологиялық нарықтың соңғы әзірмелері біздің жолдарымызды да айналып өткен жоқ-ты. Бүгінгі таңда олардың құрылысын салуда өкімет әдеттегідей ұсақ сарғыш асфальтбетонның орнына асфальттың жаңа түрі ЩМА-ды (шебеңдік-мастиктік асфальтбетон. – Авт.) қолданады. Кәдімгі асфальттың алдына ЩМА-ның үлкен, зор айырмашылығы жабылу қабатындағы қатты қарқастық құрылым болып табылады. Соның арқасында тікелей бір-бірімен байланыстағы жекеше ірі-ірі тастық материалдар арқылы жоғарыдан төменде жатқан қабатқа салмақтарды түсіру қамтамасыз етіледі. Сөйтіп, жолдардың жоғары қабатының өзгеріске ұшырау тәуекелшілдігі азаяды, тым төмендейді. ЩМА-ның құрамында негізінен ірі-ірі шағылдар болады, қарқастағы тастардың арасындағы кеңістікті толтыратын тек қана мастиктерді жасау үшін олардың майдалары, ұсақтары қызмет қылады.

Оның үстіне жақын уақыттарда жылы асфальттың төзімділігін сынау үшін жоспарлар құрылып жатыр. Соның арқасында асфальтты төсеу қысымдылығы 30-50 градусқа дейін төмендеуі мүмкін. Сөйтіп, жарықты тұтыну көлемі де қысқарады. Жылы асфальтты пайдалану газдық тасуды 90%-ға дейін азайтады. Және асфальтты тығыздау уақыты да екі есе қысқарады, ГОСТ талап ететін тығыздау коэффициентіне қол жеткізуге, жол-құрылыс маусымын ұзартуға мүмкіндік бар.

Өңірімізде 9 мың шықырымға тарта автомобиль жолы бар. Оның 1468 км облыс арқылы өтетін республикалық маңыздағы трасса. Қолданыстағы тас жолдардың дені өткен ғасырдың 60-шы жылдары төселіпті. Соңғы сараптама бар жолдың 70 %, әбден тозып, бұзылғанын көрсетіпті.

Солтүстік Қазақстан облысындағы автомобиль жолдарының желісі 8998 км құрайды, 2427 км облыстық маңызы бар, 5103 км аудандық маңызы бар жол, соның ішінде жамылғылар бойынша, қара жамылғы мен – 4489 км, қиыршық тасты жамлығымен - 2625 км және топырақты жамылғымен - 1884 км.

Аталмыш автомбиль жолдары өткен ғасырдың 70-80 жылдары жобаланып салынған және олар 8 тоннадан аспайтын салмаққа есептелген. Ал өазіргі қарқынды қозғалыс пен 40-50 тоннадан асатын автокөліктердің жүк көтергіштігі жолдардың жедел бұзылуына және олардың қызмет ету мерзімін бірнеше есе азайтуға әкеліп соқтыруда.

Облыстық маңызы бар автомобиль жолдарында қардан тазалау жұмыстарын биылғы қыста « Петрпавл жолдары» ЖШС жүргізді. Қардан тазалау үшін 92 бірлік техника жұмылдырылды.

Басқарма мен мердігер ұйым « Петропавл жолдары» ЖШС Әкімшілік полиция басқармасымен келісіліп, әзірленген іс-шаралар негізінде қысқы уақытта облыстық маңызы бар автомобиль жолдарында ққлік құралдарының үздіксіз қозғалысы бойынша жұмыстар жүргізді. Сондай-ақ жедел жұмыс істеудің арқасында облыстық маңызы бар автомобиль жолдарында қандай да бір төтенше жағдайлар болған жоқ.

Бекітілген нормативке сәйкес 1 км жолды күтіп ұстау үшін 1 млн. 273 мың теңге қажет. Аудандық маңызы бар автомобиль жолдарының желісі 5103 км құрайды, сәйкесінше осы желіні күтіп ұстау үшін 6 млрд. 496 млн теңге қажет.

Осы міндеттерді орындау үшін автожолдарды жөндеу мен күтіп ұстауға ерекше көңіл бөлу қажет. Соңғы екі жылда облыстық маңызы бар автомобиль жолдарына облыстық бюджеттен бөлінген қаражат 2 есеге жуық өскенің білесіздер. Сонымен облыстық маңызы бар автомобиль жолдарының техникалық жағдайы алдыңғы жылдардағыдай 2%-ға емес, 5%-ға жақсарды.

Қазіргі кезде тасымалдау бағыттарының кең таңдауын, сонымен бірге жаңадан ашылған немесе жақын арада ашылатын бағытарды, басқа да мүмкін болатын бағыттарды дайындауға қатысты ұсыныстарды ескере отырып, аймақта облыстың көлік тасымалының қазіргі жағдайын бағалаудың, қолданыстағы маршруттардың жұмысын тиімді қатамасыз етудің, болашақта қандай дұрыс және басым альтернативті нұсқаны пайдаланудың, кідіріссіз қандай шараларды қолға алу керектігін айқындаудың қажеттілігінің уақыты жетті. Қазіргі кезде жүк лебі үш жолмен Ресей арқылы өтеді, онда келешегі бар, Үнді және Тынық мұхиттарының теңіз порттарына шығудың альтернативті жолдарын қарастыру керек. Қазақстан мен Орталық Азияның көлік коммуникациясын дамыту тек қана экономикалық емес, саяси проблемалардың бірі. Оның дұрыс шешілуіне Қазақстан, сондай-ақ аймақтық және әлемнің алдыңғы қатарлы елдері де мүдделі.

Әдебиеттер тізімі

1. Бабков В.Ф., Андреев О.В. Проектирование автомобильных дорог. Учебник для вузов. – М.: Транспорт, 1979, 775с.
2. СНиП РК 3.03-09-2003. –Астана , 2003.-48с.
3. Фишельсон М.С. Транспортная планировка городов. М., Высшая школа, 1985, 238с.
4. [www.deptransport.gov.kz]
5. [www.ctanscom.kz]
6. [www.kz.buh-nauka.com]

ІНВЕСТИЦІЇ – ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ Й ЕКОНОМІЧНОЇ ДОЦІЛЬНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

СВІТЛАНА ГОРОДЕНКО, к.е.н., викладач-методист
ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж», Україна

В сучасних умовах господарювання вирішальною умовою розвитку та стабільності підприємств є ефективність їх інноваційної діяльності. Для аграрних підприємств у найближчій та довготерміновій перспективі врахування інноваційного чинника повинно бути однією з вирішальних умов подальшого розвитку суб'єктів господарювання в аграрній сфері.

У сільському господарстві складність інноваційного розвитку полягає в тому, що як виробництво, так і управління інноваціями повинні здійснюватися з урахуванням не тільки економічних законів, а й законів природи, регулюватися взаємодією та балансом усіх факторів успішного ведення господарської діяльності аграрних підприємств. Впровадження інновацій має стати ефективним механізмом забезпечення розвитку й економічної доцільності функціонування сучасних підприємств аграрного сектору України.

Агроінновація (аграрна інновація) – це різновид інновації, що реалізується в аграрному секторі економіки з метою підвищення ефективності його діяльності та забезпечення стабільного розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва [4, с. 238].

Головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсоощадних технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції.

Впровадження у виробництво досягнень науки й техніки є основним джерелом підвищення економічної ефективності суспільного виробництва. Застосування нової техніки, прогресивної технології, механізація та автоматизація виробничих процесів на аграрних підприємствах щорічно дають значний економічний ефект [5, с. 288].

Ситуація, яка слалася в аграрній сфері України, вимагає здійснити пошук нових форм і методів господарювання, проведення відповідного реформування самих підприємницьких структур економічних суб'єктів та оновлення основного виробничого капіталу на основі передових технологій [2, с. 23].

Застосування радикальних заходів по впровадженню нових технічних і технологічних рішень, сучасних виробничих процесів, здатних випускати конкурентоспроможну продукцію, дозволять сільськогосподарським підприємствам вийти з затяжної кризи і забезпечити собі гідне місце в ринкових умовах господарювання.

Розвиток в аграрному виробництві інноваційних процесів, у свою чергу, потребує інвестицій. Тому інвестиційна політика держави має спрямовуватися на формування інвестиційно-інноваційної моделі економічного зростання.

За умов, коли економічні відносини сільськогосподарських товаровиробників із науковими установами здійснюються на ринкових засадах, головним джерелом реалізації науково-інноваційних розробок в аграрній сфері виступає ринок інноваційної продукції.

Ефективне функціонування ринку інноваційної продукції стане можливим лише при паралельному застосуванні та комбінуванні методів ринкового механізму самоорганізації й системи державного регулювання. Тому необхідно вдосконалювати механізм державної підтримки та регулювання розвитку ринку в напрямі створення конкурентного середовища; здійснення фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників за рахунок наданням їм можливостей придбання інноваційної продукції в кредит; удосконалення системи ціноутворення на інноваційну продукцію; зростання платоспроможного попиту споживачів; створення системи моніторингу й інформації щодо аналізу та прогнозування кон'юнктури ринку інноваційної продукції [1, с. 127].

Проте на даний час ряд проблем в інноваційній сфері залишається ще не вирішеним. З метою удосконалення інституційного середовища здійснення інноваційної діяльності в Україні необхідно: відновити фінансування заходів, спрямованих на розвиток інноваційної інфраструктури, розробити комплекс інструментів державної підтримки інноваційної діяльності малих та середній підприємств, забезпечити організацію дієвої експертної оцінки економічної ефективності інвестиційно-інноваційних проектів, стимулювати науково-дослідну та технологічну кооперацію [3, с.50].

Висновок. Таким чином, здійснення інноваційної діяльності підприємствами аграрної сфери дасть змогу адаптувати інноваційну систему України до умов глобалізації та підвищення її конкурентоспроможності, зміцнити позиції на міжнародному ринку аграрних товарів та покращити ефективність виробничо-господарської діяльності, стимулювати інноваційну активність підприємництва, застосовувати системний підхід в управлінні інноваційним розвитком.

Список використаних джерел:

1. Білозор Л.В. Попит та пропозиції на ринку інноваційної продукції / Л.В. Білозор// Економіка АПК. – 2005. - №9. – 150 с.

2. Єрмаков О.Ю., Гребеннікова А.А. Інноваційно-інвестиційне забезпечення виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств: [Монографія] – Ніжин.: Видавець ПП Лисенко М.М., 2011. – 140 с.

3. Жаліло Я.А. Післякризовий розвиток економіки України: засади стратегії модернізації/ Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка. Я.В. Белінська [та ін.]. – К.: НІСД, 2011. – 66с.

4. Сенів Б.О. Проблеми та перспективи інноваційної діяльності в Україні // Українська наука: минуле, сучасне і майбутнє – 2011р. - №16 – 120 с.

5. Смолінський В.Б. Перспективи державного регулювання інноваційної діяльності в аграрній сфері економіки // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011р. - №21.2 – 200 с.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ

ТЕТЯНА ГУЛИК, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки промисловості
Національна металургійна академія України

Процеси глобалізації і зміни у співвідношенні факторів економічного зростання, коли на перше місце вийшли інновації і інноваційна діяльність з опорою на інформацію і знання, наприкінці XX і початку XXI ст. активізували пошук шляхів забезпечення конкурентоспроможності національних економік і окремих суб'єктів господарювання. Сучасна концепція національної конкурентоспроможності базується на ефективній реалізації у світовому поділі праці порівняльних інноваційних переваг, причому не стільки природних (статичних), які забезпечені географічним розташуванням, наявною ринковою інфраструктурою, продуктивними силами тощо, а вирішальною мірою, – динамічних, які створюються в процесі формування конкурентної інноваційної політики. Розвиток НТП та зростання ролі інноваційних факторів змішують країни, що стали на інноваційний шлях розвитку, використовувати й створювати нові джерела динамічних конкурентних переваг: нових виробництв і технологій, товарів, методів організації виробництва і збуту (у часі і просторі), новітніх знань і найвищого рівня кваліфікації працівників, інноваційної корпоративної культури, високого рівня якості життя свого населення тощо. Сучасний етап розвитку НТР наприкінці XX століття ініціював інформаційну революцію й поклав початок формуванню основ інформаційного суспільства, у якому інформація й знання стають основними засобами й предметом суспільного виробництва. Вони також є обмежуючим чинником розвитку (в індустріальному суспільстві ним є капітал) і заміщають працю як джерело доданої вартості. Інформація й знання (інтелектуальний капітал) усе більшою мірою визначають конкурентоспроможність як окремих підприємств, так і національних економік у цілому. Здатність до створення, використання й збільшення інтелектуального капіталу визначають економічну могутність держави, добробут і якість життя його народу. У сучасному світі все більшою мірою відбувається перехід від конкуренції на основі фінансового капіталу, факторів виробництва та інвестицій до конкуренції на основі нововведень.

Також інновації можливо розглядати в структурі інтелектуального капіталу.

У загальному випадку в структурі інтелектуального капіталу розрізняють три складові:

1) людський капітал: знання, навички, досвід, ноу-хау, творчі здібності, креативний спосіб мислення, моральні цінності, культура праці та ін.;

2) організаційний капітал: патенти, ліцензії, ноу-хау, програми, товарні знаки, промислові зразки, технічне й програмне забезпечення, організаційна структура, корпоративна культура й т.п.;

3) споживчий капітал (його слід трактувати більш широко, як інтерфейсний капітал): зв'язки з економічними контрагентами (постачальниками, споживачами, посередниками, кредитно-фінансовими установами, органами влади та ін.), інформація про економічних контрагентів, історія взаємин з економічними контрагентами, торговельна марка (бренд).

Як бачимо ноу-хау входить до складу людського капіталу й організаційного капіталу. Багато фахівців відносять їх тільки до останнього, при цьому не враховується той факт, що ноу-хау це не тільки систематизовані знання, втілені в технічній документації, але й знання, прийоми роботи, уміння та ін., які передаються тільки безпосередньо від людини до людини, й іншим шляхом одержати їх неможливо. Про це забувають багато керівників підприємств і органів державного управління, які намагаються відчужувати інтелектуальний капітал (на користь підприємств чи організацій або ж на користь держави, наприклад, закріплюючи за ними права на технічну документацію, патенти тощо та недооцінюючи їх розробників), а він при цьому істотно знижується або ж зовсім "пропускається крізь пальці". Однак згадана вище структура розглядає переважно тільки одну сторону інтелектуального капіталу ресурсну, і практично не розглядає другу – потенційну можливість і здатність ефективно реалізувати цей потенціал. Причому ця сторона є більше важливою й значущою. Дійсно, розглядаючи формально інтелектуальний капітал вітчизняних підприємств і економіки в цілому, нескладно помітити, що він усе ще є досить високим, однак ступінь розвитку економіки не є адекватною, вона значно нижча, ніж у країнах, що мають аналогічний рівень інтелектуального капіталу. Тобто висока ресурсна сторона інтелектуального капіталу це ще не все, необхідно мати можливість і здатність її ефективно реалізувати. І ці можливості і здатності необхідно оцінювати (як і сам капітал). Таким чином, у структурі інтелектуального капіталу слід виділяти дві складові:

1) ресурсну;

2) потенційну, тобто можливість і здатність ефективно реалізувати інтелектуальний капітал.

Поділ інтелектуального капіталу на ресурсну й потенційну складові до-зволяє більш точно аналізувати й оцінювати його рівень, знаходити "вузькі місця", обґрунтовано розробляти заходи, спрямовані на його розви-

ток і реалізацію стосовно до конкретних ринкових умов. З цих позицій інтелектуальний капітал підприємства слід розглядати як сукупність інтелектуальних ресурсів (матеріальних і нематеріальних) і здатностей до їх реалізації, що визначають спроможність підприємства розвиватися на основі інформації і знань.

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ОЛІЄНАСІННЯ СОНЯШНИКУ

АНАСТАСІЯ ДОНСЬКИХ, старший викладач кафедри маркетингу
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

Виробництво олієнасіння соняшнику – важлива складова сільськогосподарської галузі, що забезпечує велику частку прибутку сільськогосподарських товаровиробників. На сьогоднішній день проблема підвищення прибутковості та конкурентоспроможності виробництва олієнасіння соняшнику на основі розвитку інноваційних процесів у галузі, залишається досить актуальною. Освоєння інновацій в сільському господарстві залежить від комплексу факторів, які зумовлюють першопричину і необхідність розвитку інноваційного процесу. Різноманіття факторів інноваційного розвитку зумовлено тим, що процес виробництва соняшнику складається з певних, відмінних один від одного етапів.

При виробництві олієнасіння соняшнику спочатку слід визначити фактори інноваційного розвитку, а потім у межах кожного виділити напрями, за якими буде здійснюватися вирощування даної культури. В сучасних економічних умовах необхідно з усього різноманіття факторів інноваційного розвитку, що впливають на ефективність виробництва соняшнику, зосередити увагу на тих, які можуть у відносно короткі терміни підвищити урожайність насіння соняшнику, сприяти зниженню питомих витрат і забезпечити швидку віддачу коштів.

До числа таких пріоритетів при вирощуванні сільськогосподарських культур, в тому числі і соняшнику відносять технологічні, технічні, біологічні та організаційно-економічні фактори інноваційного розвитку.

Сукупність технологічних факторів дасть можливість забезпечити необхідний обсяг виробництва, потрібну кількість продукції, що відповідатиме стандартам якості, при найменших витратах ресурсів на основі науково обґрунтованих систем виробництва насіння соняшнику та раціонального використання землі [1].

Біологічні фактори – одні з найменш і найбільш ресурсномістких ефективних факторів інноваційного розвитку виробництва олієнасіння. Серед біологічних факторів пріоритетним, виступає підвищення генетичного потенціалу соняшнику, яке може бути реалізоване через створення нових сор-

тів і гібридів культури і поліпшення якісних характеристик існуючих, удосконалення системи насінництва соняшнику з дотриманням принципів сортозміни, сортооновлення та сівозміни.

З реалізацією біологічних факторів тісно пов'язаний і техніко-технологічний фактор інноваційного розвитку виробництва соняшнику. До техніко-технологічних факторів відносять всі інноваційні напрями, пов'язані з застосуванням інтенсивних і ресурсозберігаючих технологій вирощування соняшнику, зберіганням, транспортуванням і переробкою продукції, автоматизацією, механізацією, комп'ютеризацією і роботизацією на основі створення та впровадження нових поколінь техніки, обладнання та приладів [2].

Система організаційно-економічних факторів має забезпечувати розширене відтворення. Слід зазначити, що організаційно-економічні фактори охоплюють не тільки розвиток структур інноваційного забезпечення і державного регулювання інноваційної діяльності, але і вдосконалення системи зберігання, переробки і реалізації олієнасіння соняшнику, підвищення рівня і якості життя працівників. Поліпшення організаційно-економічних засад ефективного виробництва продукції як на рівні держави, так і на рівні окремих товаровиробників, призведе до зростання конкурентоспроможної продукції та рентабельності аграрного виробництва.

Розглянуті фактори інноваційного розвитку виробництва олієнасіння соняшнику можуть забезпечити не тільки певний виробничий рівень, але й прискорення науково-технічного прогресу, що супроводжується підвищенням стійкості самого процесу виробництва, здійснення розширеного відтворення, а також стабільність отримання доходів сільськогосподарських товаровиробників від реалізації олієнасіння соняшнику. Це в свою чергу сприятиме зростанню ефективності та конкурентоспроможності даного виду аграрної продукції і дозволить країні бути повноправним і, певною мірою, незалежним учасником світового продовольчого ринку.

Список використаних джерел:

1 Кучеренко С. Ю. Організаційно-економічні засади ефективного виробництва соняшнику в Україні. Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди // Економічний вісник університету / Випуск № 24/1 2015. – С. 45-48.

2. Нечаев В.И. Организация инновационной деятельности в АПК [Електронний ресурс] / В.И Нечаев, В.Ф. Бирман, И.С. Санду и др. Под ред. В.И. Нечаева// Режим доступу: http://vniimk.ru/files/text/Konferencii/VII 2013/8f67a263dc4e19a986834dccae08e42b.pdf]

МЕТРОЛОГИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РЕМОНТА КОЛЕСНЫХ ПАР

Ратушная Т.Ю., ст.преподаватель
Дятлова Н.С., студент
СКГУ им. М. Козыбаева, Казахстан

В настоящее время, несмотря на относительно бурное развитие автомобильного, воздушного и трубопроводного транспорта, вот уже более 160 лет железнодорожный транспорт остается основным средством перемещения грузов и массовых перевозок населения. Это объясняется его универсальностью - возможностью обслуживать производящие отрасли хозяйства и удовлетворять потребности населения в перевозках вне зависимости от погоды, практически во всех климатических условиях и в любое время года.

Важнейшим условием работы ремонтных цехов железной дороги является ритмичный выпуск вагонов из ремонта при максимальном использовании производственных мощностей, высоком качестве ремонтных работ, минимальных затратах труда и материальных средств. Для решения этих задач разрабатываются и реализуются мероприятия, направленные на улучшение технико-экономических показателей, повышение комфортности и уровня безопасности, проектирование механизмов для ремонта и технического обслуживания устройств железнодорожного транспорта. [1] Колесная пара – одна из самых ответственных деталей вагона, от исправной работы которой зависит безопасность движения поездов. [2]

Колесные пары предназначены для направления движения вагона по рельсовому пути и восприятия всех нагрузок, передающихся от вагона на рельсы при их вращении. Поэтому к ним предъявляют особые, повышенные требования. Работая в сложных условиях нагружения, колесные пары должны обеспечивать высокую надежность, так как от них во многом зависит безопасность движения поездов. Наиболее часто подвергается износу, непосредственно поверхность катания колеса, поэтому необходимо контролировать данный параметр. [3]

Для замера диаметра колесной пары используют скобу ДК. Измерение выполняется методом совпадений. Принцип действия при считывании показаний на скобе аналогичен принципу действия штангенинструмента, что не исключает возникновения погрешности считывания. Измерение диаметра колес производится не менее трех раз для каждого колеса в разных диаметральных сечениях. Данный метод измерения требует большие затраты по времени. Использование автоматизированного малогабаритного прибора МАИК, позволит уменьшить эти затраты в разы. Для измерения диаметра необходимо настроить прибор МАИК в рабочее положение, а затем провести им по поверхности катания на расстояние около 50 см за время не менее 4 секунды. Расчет диаметра производится автоматически. После завершения измерения результат считывается с панели прибора.

Принцип действия прибора МАИК имеет преимущество в затратах времени на измерение. [4]

Экономическая эффективность новой техники в общем виде определяется как соотношение между затратами и результатами. По результатам годового использования прибора МАИК и скобы ДК, была составлена диаграмма положительного влияния на уменьшение эксплуатационных затрат при использовании прогрессивной технологии (Рисунок 1).

Рисунок 1 – **Диаграмма эксплуатационных затрат при использовании «базовой» и прогрессивной технологии**

На основе исследования, можно сделать вывод о том, что использование прибора МАИК, повышающего уровень ремонта подвижного состава, позволит получить данный эффект:

- снизить трудоемкость ремонта (обслуживания) технических устройств и повысить производительность труда;
- сократить простой подвижного состава в ремонте;
- улучшить условия труда.

Список использованных источников:

1. Безбородов С.С. Актуальные проблемы повышения качества товаров. Требования к качеству товаров: Лекция. – Орел, ОКИ, 1993

2. Богданов А.Ф., Чурсин В.Г. Эксплуатация и ремонт колесных пар вагонов. – М.: Транспорт, 1985г.струкция по формированию и содержанию колесных пар тягового подвижного состава железных дорог колеи 1520 мм. – М.: Транспорт, 1988г.

3. Инструкция по осмотру, освидетельствованию, ремонту и формированию вагонных колесных пар. М.: Транспорт – 2000г.

ПЛАНИРОВАНИЕ ТЕХНИЧЕСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ ГРУЗОВЫХ АВТОМОБИЛЕЙ В ОРГАНИЗАЦИЯХ МАЛОЙ МОЩНОСТИ

ПАВЕЛ КАРАСЁВ, кандидат технических наук, доцент
Псковский государственный университет, Россия

Спрос на грузовые автомобильные перевозки определяется уровнем развития экономики.

Экономика и грузовые перевозки взаимно влияют друг на друга. Рост экономики вызывает увеличение грузоперевозок, благотворно влияет на развитие автомобильного транспорта.

К концу 1970-х в СССР была создана централизованная система транспорта общего пользования, в основу которой входили специализированные автотранспортные объединения, насчитывающие в своем составе несколько сотен единиц подвижного состава.

После 1991 г. практически все автотранспортные организации (АТО) изменили форму собственности, произошел резкий спад в экономике и, соответственно, резко снизилась потребность в грузоперевозках. Все это привело к сокращению размеров транспортных организаций, которые в среднем насчитывают пять единиц подвижного состава.

Одновременно увеличилось количество субъектов, осуществляющих перевозную деятельность. В настоящее время их насчитывается около 400 тысяч.

В связи с этим возникла необходимость разработки методики планирования технического обслуживания автомобилей применительно к данным организациям.

Существующие методики определения программы АТО основаны на усредненных показателях, таких как среднесуточный пробег и средний пробег с начала эксплуатации [2]. Для автотранспортных организаций малой мощности такой подход неприемлем, так как велика ошибка в определении вида и количества воздействий. Поэтому необходимо определять количество воздействий по каждому автомобилю. Рассмотрим расчеты на примере АТО «АСПО» г. Пскова.

Программа автотранспортной организации определяется на основание нормативной периодичности пробега до ТО, коэффициентов корректирования и годового пробега каждого автомобиля.

В большинстве случаев условия эксплуатации автомобилей отличаются от нормативных, поэтому производится корректировка периодичности пробега до КР, ТО-1 и ТО-2.[3].

$$L_k = L_{k(H)} \times k_1 \times k_2 \times k_3; \quad (1)$$

$$L_i = L_{i(H)} \times k_1 \times k_3 \quad . \quad (2)$$

где $L_{k(H)}$ — нормативный пробег до КР, км [3];

$к_1$ – коэффициент корректирования по условиям эксплуатации;

$к_2$ – коэффициент корректирования по модификации подвижного состава и организация его работы;

$к_3$ – коэффициент корректирования по климатическим условиям;

L_i – расчетный пробег до і-го ТО;

$L_{i(H)}$ – нормативный пробег до і-го ТО.

Результаты расчетов сводим в таблицу 1.

$$L_k = L_{k(H)} \times k_1 \times k_2 \times k_3 = 300000 \times 1 \times 1 \times 1 = 300000\text{км}.$$

В данном случае автомобили эксплуатируются в городских условиях, поэтому коэффициенты равны единицы.

Периодичность пробега до ТО находим по формуле (2).

$$L_1 = 4000 \times 1 \times 1 = 4000\text{км}.$$

$$L_2 = 16000 \times 1 \times 1 = 16000\text{км}.$$

Для удобства последующих расчетов пробег между ТО-1, ТО-2 и КР должен быть скорректирован с помощью показателя кратности:

Периодичность $L_2 = 4 \times L_1$ (3)

Пробег до КР должен быть кратен пробега до ТО-2, т.е.

$$M = \frac{L_K}{L_2} \quad (4)$$

Показатель кратности округляется до целого числа и определяется расчетный пробег до капитального ремонта.

В данном случае:

$$\mu = \frac{300000}{16000} = 18{,}75 \approx 19$$

$$L_к = L_2 \times \mu = 16000 \times 19 = 304000\text{км}.$$

Результаты расчетов сводим в таблицу 1.

Таблица 1 – **Расчетный пробег по видам воздействий**

№ п/п	Тип, модель подвижного состава	Вид пробега	Норматив-ный пробег , км	$к_1$	$к_2$	$к_3$	Пробег L_i, км	
							Скорректи-рован-ный	Расчет-ный
1	КамАЗ-53215 МАЗ-5551 ЗИЛ- 4331 MAN-19.292.Ф ГАЗ- 3307	L_1	4000	1		1	4000	4000
		L_2	16000	1		1	16000	16000
		$L_к$	300000	1	1	1	30000	304000

Примечание: индексы «1», «2», «к» соответственно означает ТО-1; ТО-2 и КР.

Исходя из данных таблицы 1строится шкала периодичности ТО (табл.2) [1]

Количество и вид ТО определяется на основании годового пробега, пробега с начала эксплуатации и пробега на конец года (табл.3)

Рассмотрим, для примера, количество ТО для автомобиля КамАз-53215, гаражный номер 001. На начало года пробег составил 23979 км, а на конец года 48496 км. Отметим на шкале периодичности этот интервал, откуда видно, что необходимо провести пять ТО-1 и два ТО-2. Количество и вид ТО заносим в соответствующие графы таблицы 3.

Таблица 2 – **Шкала периодичности ТО грузовых автомобилей, км**

ТО-1	4000	ТО-1	52000	ТО-1	100000	ТО-1	148000
ТО-1	8000	ТО-1	56000	ТО-1	104000	ТО-1	152000
ТО-1	12000	ТО-1	60000	ТО-1	108000	ТО-1	156000
ТО-2	16000	ТО-2	64000	ТО-2	112000	ТО-2	160000
ТО-1	20000	ТО-1	68000	ТО-1	116000	ТО-1	164000
ТО-1	24000	ТО-1	72000	ТО-1	120000	ТО-1	168000
ТО-1	28000	ТО-1	76000	ТО-1	124000	ТО-1	172000
ТО-2	32000	ТО-2	80000	ТО-2	128000	ТО-2	176000
ТО-1	36000	ТО-1	84000	ТО-1	132000	ТО-1	180000
ТО-1	40000	ТО-1	88000	ТО-1	136000	ТО-1	184000
ТО-1	44000	ТО-1	92000	ТО-1	140000	ТО-1	188000
ТО-2	48000	ТО-2	96000	ТО-2	144000	ТО-2	192000

ТО-1	196000	ТО-1	244000	ТО-1	292000		
ТО-1	200000	ТО-1	248000	ТО-1	296000		
ТО-1	204000	ТО-1	252000	ТО-1	300000		
ТО-2	208000	ТО-2	256000	ТО-КР	304000		
ТО-1	212000	ТО-1	260000				
ТО-1	216000	ТО-1	264000				
ТО-1	220000	ТО-1	268000				
ТО-2	224000	ТО-2	272000				
ТО-1	228000	ТО-1	276000				
ТО-1	232000	ТО-1	280000				
ТО-1	236000	ТО-1	284000				
ТО-2	240000	ТО-2	288000				

Для автомобилей MAN-19.292 Ф гаражные номера 020, 023 и 024, которые прошли КР необходимо отминусовать пробег до КР (304000км) от пробега с нарастающим итогом на начало и конец года, а затем пользоваться шкалой периодичности. Так для автомобиля гаражный номер 020, расчетный пробег на начало года составит: 385142-304000=81142 км, а на конец 400802-304000=96802 км, т.е необходимо провести три ТО-1 и одно ТО-2.

Для определения годовой трудоемкости ЕО и ТО необходимо вначале скорректировать нормативные трудоемкости, а затем их умножить на количество ТО. Расчетная скорректированная трудоемкость ЕО определяется из выражения:

$$T_{ео} = T_{ео(н)} \times к_2 \times к_5 \times к_м \quad (5)$$

где $T_{ео(н)}$ – нормативная трудоемкость ЕО, чел.-ч.; [3]

$к_2$, $к_5$ – коэффициенты, учитывающие соответственно модификацию подвижного состава (специализированный подвижный состав, $к_2$=1,2); число автомобилей АПТ (до 100 единиц, три технологически совместимые

группы, $к_5$=1,2); $к_м$ – коэффициент, учитывающий снижение трудоемкости за счет механизации работ ЕО ($к_м$=1).

Трудоемкость ежедневного обслуживания для автомобилей состоит:

КамАЗ-53215, MAN-19.292 Ф, МАЗ-5551:

$$T_{ео} = 0,6 \times 1,2 \times 1,2 \times 1 = 0,8 чел. - ч.$$

ЗИЛ-4331, ГАЗ-3307:

$$T_{ео} = 0,5 \times 1,2 \times 1,2 = 0,7 чел. - ч.$$

Расчетная скорректированная трудоемкость ТО-1 и ТО-2 определяется из выражения:

$$T_{ео} = T_i(н) \times к_2 \times к_5, \quad (6)$$

где $T_i(н)$ – нормативная трудоемкость ТО-1 и ТО-2, чел.-ч.

Таблица 3 – **Пробег автомобилей и трудоемкость ТО и ТР**

№ п/п	Марка, модель автомобиля	Гаражный номер	Пробег с начала эксплуатации на 01.01, км	Годовой пробег, км	Пробег на конец года, км	Кол-ва ТО-1,ед	Кол-ва ТО-2,ед	Трудоемкость ТО-1, чел.-ч.	Трудоемкость ТО-2, чел.-ч.	Трудоемкость ТР, чел.-ч.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	КамАЗ-53215	001	23979	24512	48496	5	2	30	56,4	94,6
2	КамАЗ-53215	002	2083	43085	45168	9	2	54	56,4	165,4
3	КамАЗ-53215	003	149081	47217	196298	9	3	54	84,6	181,3
4	КамАЗ-53215	004	67293	22633	89926	5	1	30	28,2	86,9
5	КамАЗ-53215	005	77515	44878	122393	8	3	48	84,6	301,6
6	КамАЗ-53215	006	82307	14139	96446	3	1	18	28,2	95,0
7	КамАЗ-53215	007	8629	20403	29032	4	1	24	28,2	78,3
8	КамАЗ-53215	008	30811	44833	75644	8	3	48	84,6	172,2
9	КамАЗ-53215	009	99864	25352	125216	6	1	36	28,2	170,4
10	КамАЗ-53215	010	89014	25461	114475	4	2	24	56,4	171,1
11	МАЗ-5551	011	90634	22002	112636	4	2	24	56,4	147,9
12	ЗИЛ-4331	012	39805	20799	60604	5	1	24	17,7	43,3
13	ЗИЛ-4331	013	63003	21152	84155	4	2	19,2	35,4	44,0
14	ЗИЛ-4331	014	41329	21406	62735	4	1	19,2	17,7	44,5
15	ГАЗ-3307	015	1983	6335	8318	2	0	8,6	—	12,2
16	ГАЗ-3307	016	37826	22481	60307	5	1	21,5	17,3	43,2

Продолжение табл.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
17	ГАЗ-3307	017	13442	12673	26115	2	1	8,6	17,3	24,3
18	ГАЗ-3307	018	18763	15621	34384	3	1	12,9	17,3	30,0
19	ГАЗ-3307	019	6755	6057	12812	2	0	8,6	—	11,6
20	MAN 19.292 Ф	020	385142	15660	400802	3	1	18	28,2	209,8
21	MAN 19.292 Ф	021	123863	30549	154412	6	2	36	56,4	205,3
22	MAN 19.292 Ф	022	106036	37933	143969	7	2	42	56,4	254,7
23	MAN 19.292 Ф	023	398924	21301	420225	4	2	24	56,4	285,4
24	MAN 19.292 Ф	024	325415	16461	341877	3	1	18	28,2	205,4
								∑650,6	∑940,5	∑3078,4

Трудоемкость технического обслуживания составит:

для автомобиля КамАЗ-53215, МАЗ-5551, MAN-19.292 Ф:

$$T_1 = 4{,}2 \times 1{,}2 \times 1{,}2 = 6 чел.-ч.$$

$$T_2 = 19{,}6 \times 1{,}2 \times 1{,}2 = 28{,}2 чел.-ч.$$

для автомобилей ЗИЛ-4331:

$$T_1 = 3{,}3 \times 1{,}2 \times 1{,}2 = 4{,}8 чел.-ч.$$

$$T_2 = 12{,}3 \times 1{,}2 \times 1{,}2 = 17{,}7 чел.-ч.$$

для автомобилей ГАЗ-3307:

$$T_1 = 3{,}0 \times 1{,}2 \times 1{,}2 = 4{,}3 чел.-ч.$$

$$T_2 = 12 \times 1{,}2 \times 1{,}2 = 17{,}3 чел.-ч.$$

Сезонное обслуживание проводится в апреле и октябре. Трудоемкость СО составляет 20% от ТО-2:

для автомобилей КамАЗ-53215, МАЗ-5551, MAN-19.292 Ф:

$$T_{co} = 28{,}2 \times 0{,}2 = 5{,}6 чел.-ч.$$

для автомобилей ЗИЛ-4331:

$$T_{co} = 17{,}7 \times 0{,}2 = 3{,}5 чел.-ч.$$

для автомобилей ГАЗ-3307:

$$T_{co} = 17{,}3 \times 0{,}2 = 3{,}4 чел.-ч.$$

Расчетная скорректированная трудоемкость текущего ремонта на 1000 километров определяется из выражения:

$$t_{TP}^{k} = t_{TP}(н) \times k_1 \times k_2 \times k_3 \times k_4 \times k_5, \quad (7)$$

где $t_{TP}(н)$ – нормативная трудоемкость ТР, чел.-ч./1000 км;

k_1, k_3, k_4 – коэффициенты, учитывающие соответственно категорию условий эксплуатации (1,0); климатический район (город Псков 1,0); пробег подвижного состава с начала эксплуатации (до 75 тыс. км – 0,4; 75 – 150 тыс.км – 0,7; 150 – 225 тыс.км – 1,0; 300-375 тыс. км – 1,3; 375 – 450 тыс.км – 1,4).[3]

Расчетная скорректированная трудоемкость текущего ремонта на 1000 километров пробега для автомобиля КамАЗ-53215, государственный номер 001, составит:

$$t_{TP}^{k} = 6,7 \times 1 \times 1,2 \times 1 \times 0,4 \times 1,2 = 3,86 чел.-ч./1000 км.$$

Трудоемкость текущего ремонта находится по формуле:

$$T_{TP} = \frac{L \times t_{TP}^{k}}{1000}, \quad (8)$$

где *L* – пробег автомобиля за месяц.

Годовая трудоемкость текущего ремонта для автомобиля КамАЗ-53215, государственный номер 001, составит:

$$T_{TP\text{янв}} = \frac{24517 \times 3,86}{1000} = 94,6 чел.-ч.$$

Аналогично рассчитываем трудоемкости по другим автомобилям, результаты заносим в таблицу 3.

Общая годовая трудоемкость находится суммированием данных графы «11», которая составляет 3078,4 чел.-ч.

Для удобства расчетов трудоемкости ЕО все автомобили распределены по группам, исходя из грузоподъемности:

1) КамАЗ-53215, МАЗ-5551, MAN-19.292 Ф – 16 ед.;
2) ЗИЛ-4331 – 3 ед.;
3) ГАЗ-3307 – 5 ед.;

Объемом работ по ЕО за год определяется из выражения:

$$T_{ео г.} = T_{ео} \times A_{и} \times Д_{ис}, \quad (9)$$

где $A_{и}$ – число автомобилей;

$Д_{ис}$ – число дней нахождения автомобиля за год в технически исправном состоянии.

Число дней нахождения автомобиля в технически исправном состоянии определяем из выражения:

$$Д_{ис} = Д_{раб.г.} \times a_{г}, , \quad (10)$$

где $Д_{раб.г.}$ – число дней работы предприятия в году;

$a_г$ – коэффициент технической готовности ($a_г$= 0,93).

$$Д_{ис} = 305 \times 0,93 = 284 дня$$

Рассчитываем трудоемкость ЕО для трех групп и данные заносим в таблицу 4.

$$T_{\text{ео г.}}^{1)} = 0{,}8 \times 16 \times 284 = 3635{,}2 чел.-ч.;$$

$$T_{\text{ео г.}}^{2)} = 0{,}7 \times 3 \times 284 = 596{,}4 чел.-ч.;$$

$$T_{\text{ео г.}}^{3)} = 0{,}7 \times 5 \times 284 = 994 чел.-ч.;$$

Общая трудоемкость ЕО составит 5225 чел.-ч.

Годовую трудоемкость ТО-1 и ТО-2 для каждого автомобиля находим из выражения:

$$T_{1.\text{г}} = \sum N_{1\text{г}} \times T_1; \quad (11)$$

$$T_{2.\text{г}} = \sum N_{2\text{г}} \times T_2; \quad (12)$$

где $\sum N_{1\text{г}}$, $N_{2\text{г}}$,– соответственно годовое количество ТО-1 и ТО-2 по каждому автомобилю;

T_1 и T_2 – соответственно скорректированная расчетная трудоемкость ТО-1 и ТО-2.

Так для автомобиля КамАЗ-53215 гаражный номер 001, годовая трудоемкость ТО-1 составит:

$$T_{1.\text{г}} = 5 \times 6 = 30 чел.-ч.;$$

$$T_{2.\text{г}} = 2 \times 28{,}2 = 56{,}4 чел.-ч.$$

Годовая трудоемкость для других автомобилей находится аналогичным способом.

Данные трудоемкости ТО-1 и ТО-2 заносятся в таблицу 3. Общая годовая трудоемкость находится суммированием графы «9» и «10», которая соответственно составила 650,6 и 940,5 чел.-ч.

Годовая трудоемкость сезонного обслуживания для первой группы автомобилей составит:

$$T_{\text{ео г.}}^{1)} = 32 \times 5{,}6 = 179{,}2 чел.-ч.;$$

для второй группы:

$$T_{\text{ео г.}}^{2)} = 6 \times 3{,}5 = 27 чел.-ч.;$$

для третий группы:

$$T_{\text{ео г.}}^{3)} = 10 \times 3{,}4 = 34 чел.-ч.$$

Общая годовая трудоемкость $T_{\text{общ.со}}$=234,2 чел.-ч.

Годовой объем работ по диагностированию Д-1 составляет 8% от годового объема работ по ТО-1, а Д-2 – 9% от годового объема ТО-2.

Таким образом, трудоемкость Д-1 будет:

$$T_{Д-1} = 650{,}6 \times 0{,}08 = 52 чел.-ч.$$

Трудоемкость Д-2 составит:

$$T_{Д-2} = 940{,}5 \times 0{,}09 = 84{,}6 чел.-ч.$$

Работы по диагностированию из-за небольшого объема работ целесообразно проводить с помощью универсальных приборов при проведении ТО-1 и ТО-2.

Годовой объем работ по устранению отказов определяют из выражения:

$$T_{уот} = (T_{ео г.} + T_{1г.} + T_{2г.} + T_{ео.} + T_{тр г..}) \times K_{уто}, \quad (13)$$

где $K_{уто}$ – объем работ по устранению отказов, (10 …30%).

$$T_{уот} = (5225,6 + 650,6 + 940,5 + 234,2 + 3078,4) \times 0,3 = 3038,8 чел. - ч.$$

Годовой объем работ определяется путем сложения трудоемкостей по всем видам ТО и ТР:

$$T_г = T_{ео г.} + T_{1г.} + T_{2г.} + T_{ео.} + T_{тр г..} + T_{уто}, \quad (14)$$

$$T_г = 5225,6 + 650,6 + 940,5 + 234,2 + 3078,4 + 3038,8 = 13168,1 чел. - ч.$$

Явочное число производственных рабочих определяется из выражения:

$$M_{яв} = \frac{T_г \times K}{Ф_{нр} \times K_{нв}}, \quad (15)$$

где $T_г$ – годовой объем работ , чел.-ч.;

$Ф_{нр}$ – номинальный годовой фонд времени рабочего (1840 ч.);

$K_{нв}$ – коэффициент перевыполнения нормы выработки, (1,1);

K – доля постовых работ (для ЕО, ТО-1, ТО-2 –1; для ТР-0,5).

Явочное число производственных рабочих будет составлять :

$$M_{яв} = \frac{13168,1 \times 1}{1840 \times 1,1} = 6,5 \approx 7 чел.$$

Исходя из нормативов, при численности производственных рабочих до 50 чел., количество вспомогательных рабочих составляет 30% от производственных.

Таким образом, количество вспомогательных рабочих составит:

$$M_{ВСП} = M_{яв} \times 0,3 = 2,1 \approx 2 чел.$$

Определяем число слесарей, выполняющих работы на постах ЕО, ТО-1, ТО-2, ТР:

$$M_{ЕО} = \frac{5225,2 \times 1}{1840 \times 1,1} = 2,58 \approx 3 чел.;$$

$$M_{ТО-1} = \frac{650,6 \times 1}{1840 \times 1,1} = 0,32 \approx 1 чел.;$$

$$M_{ТО-2} = \frac{940,5 \times 1}{1840 \times 1,1} = 0,46 \approx 1 чел.;$$

$$M_{ТР} = \frac{6117,2 \times 0,5}{1840 \times 1,1} = 0,5 \approx 2 чел.$$

Количество рабочих на участках:

$$M_y = \frac{6112{,}2 \times 0{,}5}{1840 \times 1{,}1} = 0{,}5 \approx 2 чел.$$

Для выполнения работ, связанных с техническим обслуживание и ремонтом, целесообразно организовать комплексную бригаду, состоящую из рабочих-универсалов. Все работы будут выполняться на универсальных тупиковых постах.

В данном случае возможно следующее распределение слесарей по видам работ внутри комплексной бригады:

- по ремонту двигателей – 1 сл.;
- по ремонту электрооборудования – 1 сл.;
- проведении ЕО, ТО-1, То-2 – 2 сл.;
- текущий ремонт – 2 сл.;
- моечные работы – 1сл.

Загруженность слесарей по отдельным видам работ будет регулироваться бригадиром.

Возглавляет службу технической и коммерческой эксплуатации заведующий гаражом. В его подчинение находится инженер по технической эксплуатации, диспетчер и специалист по обработке путевой документации. Инженеру по технической эксплуатации непосредственно подчиняются слесари и вспомогательные рабочие. Диспетчер организует работу на линии, выдает и принимает путевые листы и контролирует постановку автомобилей на ТО и ТР.

Для постановки автомобилей на техническое обслуживание необходимо ежедневно вести учет пробега по каждому автомобилю с нарастающим итогом (табл.4). Целесообразно это делать помесячно [1].

Таблица 4 – **Пробег автомобилей, км**

№ п/п	Марка автомобиля	Гаражный номер	Пробег с начала эксплуатации на 01.01, км	Январь, дн						
				1	2	3	4	5	6	…
1	2	3	4	5						…
1	КамАЗ-53215	001	23979	24129[1] / 150	24269 / 140	24399 / 130	24544 / 145	24694 / 150	24854 / 160	…
2	КамАЗ-53215	002	2083	2288 / 205	2483 / 195	2682 / 199	2885 / 203	3095 / 210	3310 / 215	…
3										…

В таблице 4 приведен пример ведения учета пробега автомобилей, где в числителе пробег с нарастающим итогом, а в знаменатели за день. Учет пробега автомобиля с нарастающим итогом позволяет с помощью шкалы периодичности определить дату проведения ТО и его вид (табл.2). Вид ТО обозначаем цифрами «1» – ТО-1 или «2» – ТО-2.

Так для автомобиля с гаражными номерами 001 ТО-1 проводится 1 января, что и отмечено цифрой «1».

Учет пробега автомобилей можно вести с помощью компьютера, что значительно облегчает работу.

Исходя из изложенного видно, что предлагаемая методика не представляет трудности для применения на производстве.

Список использованных источников:

1. Карасев П.И., Крынов М.Г. Техническое проектирование организаций с малой численностью автомобильного транспорта: учебно-методическое пособие по выполнению дипломного проекта (П.И. Карасев, М.Г. Крынов. – Псков: Псковский Государственный университет, 2013. – 36 с.

2. Масуев М.А. Проектирование предприятий автомобильного транспорта: учеб: пособие для студентов высш. учеб. заведений/ М. А. Масуев. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 224 с.

3. Положение о техническом обслуживании и ремонту подвижного состава автомобильного транспорта. М.: Транспорт,1986. – 72 с.

ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

ОЛЬГА КОВАЛЬОВА, кандидат економічних наук, доцент
Сумський національний аграрний університет, Україна

Сьогодні вже не залишилося жодних сумнівів щодо важливості інноваційних процесів для економічного розвитку країн. Досвід розвинених країн свідчить, що їх високі темпи розвитку та високі рівні життя обумовлені тим, що їх ВВП формується за рахунок виробництва та торгівлі наукоємними видами продукції та технологій. При чому безвідносно до типу економічної моделі. Так, особливістю американської економічної моделі є лібералізація інноваційних процесів та дієвий вплив на них ринкового механізму регулювання. Особливістю японської моделі розвитку є використання державних регуляторних механізмів при визначенні пріоритетних наукових напрямів та визначенні напрямів фінансування інноваційних процесів. Досвід інших розвинених країн свідчить, що незалежно від механізмів регулювання, якщо країна обрала шлях економічного розвитку на інноваційних засадах, то вона має й високі рівні життя. Можна згадати навіть досвід колишнього СРСР, в якому самими розвиненими галузями були галузі, де здійснювалися наукові дослідження, а це: військово-промисловий комплекс та галузь освоєння космосу.

Не менш важливими інноваційні процеси є й для підприємств. Досвід таких світових гігантів, як «Microsoft», «Apple» та багатьох інших свідчить також, що основою їх розвитку та місця на світовому ринку є наукові дослі-

дження та інновації, які обумовлюють продаж високотехнологічної продукції.

Таким чином, Україна в цілому та вітчизняні підприємства також мають за основу мати впровадження наукових досягнень у виробництво та освоєння виробництва наукоємних видів продукції.

Далі проаналізуємо тенденції інноваційних процесів в Україні.

Таблиця 1 - **Впровадження інновацій на промислових підприємствах**

Показники	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Впровадження інноваційних видів продукції, найменувань	2685	2408	3238	3403	3138	3661
у т.ч. нових для ринку	719	606	900	672	640	540
нових тільки для підприємства	1966	1802	2338	2731	2498	3121
Впровадження нових технологічних процесів	1893	2043	2510	2188	1576	1743
з них маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних	753	479	517	554	502	447

За даними Державної служби статистики України

Позитивним явищем є збільшення впровадження інноваційних видів продукції на 36%. Однак, новою, в більшості випадків, ця продукція є лише для підприємства (кількість нових видів зросла на 58%), оскільки, кількість видів продукції, нових для ринку зменшується на 25%. Таке явище можна охарактеризувати скоріше як негативне в загальному масштабі. Так, для підприємства придбання нової технологічної лінії чи придбання нового апарату УЗД для лікарні є, безумовно, інноваціями для даного підприємства чи організації і забезпечить йому конкурентні переваги, але на короткостроковий період. В довготривалій же перспективі конкурентоспроможність як такого підприємства, так і країни в цілому зменшиться, оскільки в основному таке обладнання є імпортованим і кошти наших підприємств чи держави є доходом закордонних компаній. Вкладення у власну науку відсутні.

Таблиця 2 - **Кількість промислових підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію**

	Кількість підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію		У тому числі продукцію, що є новою				Кількість підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію за межі України	
			Для ринку		тільки для підприємства			
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Україна	1031	905	248	213	887	787	344	295

За даними Державної служби статистики України

За два роки зменшилася не лише кількість підприємств, що впроваджували інновації, а й кількість промислових підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію. Так, їх чисельність зменшилася на 12% і склала в 2014 році 905 підприємств. При чому зменшення відбулося як по продукції новій для ринку, так і новій лише для підприємства. Кількість підприємств, що реалізовували інноваційну продукцію за межі України зменшилася на 14% і склала 295 підприємств в 2014 році.

Таблиця 3 - **Реалізація інноваційної продукції за межі України**

	Кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію за межі України		Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України			
			тис. грн.		у відсотках до загального обсягу реалізованої інноваційної продукції	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Україна	344	295	16053359,7	7486442,7	44,8	29,2

За даними Державної служби статистики України

Таку саму тенденцію демонструють дані таблиці 3, з якої бачимо, що зменшується не лише кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію за межі України, а й обсяг реалізованої інноваційної продукції у вартісному вираженні, який зменшився на 53% і склав у 2014 році 7486442,7 тис. грн., відповідно, зменшується й питома вага цієї продукції.

Відмітимо, що частка промислових підприємств, що займалися інноваціями, коливалася за аналізований період від 13 до 17%, а в 2014 році вона склала в 16,1% [1;2]. А порогове значення частки інноваційних підприємств має складати не менше 25%, а реалізованої інноваційної продукції – не менше 50 %, тобто Україна не витримує ці нормативи, що свідчить про низькі темпи інноваційного розвитку.

Таблиця 4 - **Кількість заявок на видачу охоронних документів та отриманих охоронних документів**

Орган охорони інтелектуальної власності	Подано заявок на видачу охоронних документів		Отримано охоронних документів	
	2013	2014	2013	2014
У Державній службі інтелектуальної власності України	8348	8029	8432	7864
У патентних відомствах іноземних держав	90	51	72	62

За даними Державної служби статистики України

Про уповільнення темпів інноваційних процесів в 2014 році свідчать і показники кількості поданих заявок на видачу охоронних документів та отриманих охоронних документів. Так, на 4% зменшилася кількість поданих за-

явок у Державну службу інтелектуальної власності України, та на 43,3% зменшилася кількість поданих заявок у патентні відомства іноземних держав. Також зменшується і кількість отриманих охоронних документів на 7%. Позитивним є те, що кількість виданих охоронних документів патентними відомствами іноземних держав на винаходи майже дорівнює кількості поданих заявок в 2014 році. Однак, загальна тенденція до зменшення кількості заявок та отримання охоронних документів свідчить про зменшення зацікавленості науковців у своїй праці.

Таблиця 5 - **Джерела фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт**

Джерела коштів	2010 р.		2013 р.		2014 р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Усього	8995,9	100	11161,1	100	10320,3	100
кошти бюджету	3750,9	41,7	4826,8	43,2	4088,4	39,6
кошти фондів спец. призначення	48,3	0,5	20,6	0,2	20,7	0,2
власні кошти	872,0	9,7	1466,6	13,1	1927,8	18,7
кошти замовників-підприємств України	1961,2	21,8	2306,6	20,7	2152,4	20,9
іноземних держав	2315,9	25,7	2411,5	21,6	2043,0	19,8
кошти інших джерел	47,5	0,6	128,9	1,2	88,0	0,8

За даними Державної служби статистики України

Обсяг фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у 2014 році збільшився порівняно з 2010 роком на 14,7%, але зменшився порівняно з 2013 роком на 7,6%. Як бачимо, кошти державного бюджету завжди складали переважну частину у фінансуванні, але в 2014 році їх частка зменшилася на 2,1 процентних пункти внаслідок загального скорочення бюджетного фінансування наукових та соціальних потреб. Також зменшилася частка фінансування коштами фондів спеціального призначення, коштами замовників-підприємства та іноземних держав. В результаті значно зросла частка фінансування наукових робіт власними коштами на 9 процентних пункти.

Зменшення фінансування має наслідком згортання інноваційних процесів у вітчизняних підприємствах та Україні в цілому, підтвердження чому ми бачили в попередніх таблицях. Фінансування власними коштами хоч і зростає, але власних коштів не вистачає, особливо в умовах фінансової скрути, в якій сьогодні знаходяться більшість підприємств. Особливо страждає сектор фундаментальних досліджень, потреби якого мають фінансуватися тільки державою. За даними [1;2] кількість наукових організацій зменшилася з 1378 у 2008 р. до 999 у 2014 році, а чисельність спеціалістів, що виконували наукові та

науково-технічні роботи зменшилася за вказані роки з 94,1 тис. осіб до 69,4 тис. осіб тобто майже на 30%.

Красномовним показником, що свідчить про те, як країна цінить свій науковий потенціал є частка витрат у ВВП на потреби науки.

Питома вага витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у ВВП в Україні в 2014 році склала 0,66%, при чому це складає ⅔ від рівня цього показника у 2005 році. В середньому по ЄС цей показник за останні 10 років зріс з 1,76% до 2,01%, що є позитивним явищем і свідчить про те, що країни все більше уваги приділяють зміцненню наукового потенціалу [1].

Прикладом для України мають стати країни Південно-Східної Азії, які за невеликий проміжок часу із відсталих перетворилися на передові країни, що експортують високотехнологічну продукцію. Зокрема Сінгапур витрачає 3-3,5% на фінансування наукових потреб від ВВП. Сінгапур – країна набагато менша від України, але виробляє більший ВВП (площа 622 км^2, населення 5,2 млн.чол, ВВП в 2013 – 277 млрд долл). А Україна має площу 603,2 тис.км^2, але виробляє менший обсяг ВВП. Так, в 2013 році - 177 млрд. долл. Причиною швидкого розвитку Сінгапуру є саме те, що пріоритетом є розвиток та фінансування високотехнологічних галузей економіки.

Таким чином, аналіз показав, що інноваційна активність вітчизняних підприємств останнім часом значно уповільнилася. Причиною є загальноекономічна та політична криза, непослідовність та незакінченість реформ, відсутність державної підтримки, застаріла матеріально-технічна база на більшості підприємств, високий рівень корупції, низький рівень інвестиційної привабливості України через наявність багатьох ризиків та багато інших негараздів.

Однак, Україна має середні рейтинги за оцінками Міжнародних агентств.

Таблиця 6 – **Підіндекс “інновації“ та його складові для України**

Показники	2008-2009		2009-2010		2010-2011		2012-2013	
	рейтинг з 134 країн	бал (1-7)	рейтинг з 133 країн	бал (1-7)	рейтинг з 134 країн	Бал (1-7)	рейтинг з 144 країн	Бал (1–7)
Інновації	**52**	**3,4**	**62**	**3,21**	**63**	**3,11**	**71**	**3,16**
Інноваційна спроможність	31	3,8	32	3,7	37	3,5	58	3,3
Якість науково-дослідних інститутів	48	4,2	56	3,9	68	3,6	64	3,7
Видатки компаній на дослідження і розвиток (ДіР)	52	3,3	68	3,0	69	3,0	104	2,7

Продовження таблиці 6

Взаємозв'язки університетів з промисловістю у сфері ДіР	49	3,6	64	3,5	72	3,5	69	3,6
Державні закупівлі новітніх технологій і продукції	54	3,7	85	3,3	112	3,1	97	3,2
Наявність вчених та інженерів	54	4,4	50	4,4	53	4,3	25	4,8
Кількість патентів, отриманих у США (на 1 млн. населення)	65	0,3	64	0,5	64	0,4	51	2,1

Як свідчать дані таблиці, на жаль, рейтинг України майже по всіх показниках погіршився. Однак, все рівно, Україна знаходиться в першій половині списку серед 144 країн. За такими показниками як наявність вчених та інженерів та кількість патентів, отриманих у США Україна навіть значно піднялася у рейтингу з 54 на 25 місце та з 65 на 51 місце відповідно. Це свідчить, що Україна все ще має значний потенціал науковців.

Слабкою стороною України є витрати на фінансування досліджень і розробок (104 місце) та Державні закупівлі новітніх технологій і продукції (97 місце).

Враховуючи все вище наведене констатуємо, що окреме підприємство звичайно не зможе подолати всіх негараздів, в першу чергу через відсутність належних умов та власних фінансових ресурсів. Отже, спочатку поштовх для інноваційного розвитку має задати держава.

Україна повинна взяти за основу модель розвитку країн, де домінують державні механізми та інституціональні фактори, оскільки ринкове інноваційне середовище недостатнього розвинене.

Безпосередньо держава має визначати пріоритетні напрями наукового та інноваційного розвитку (як Японія), здійснювати фінансування фундаментальних наукових досліджень та підготовку наукових кадрів, створювати сприятливі умови для інноваційних підприємств, сприяти формуванню попиту на інноваційну продукцію, мотивувати працю науковців тощо. І лише після того, як підприємства почнуть експортувати не лише сировину, а й наукоємну продукцію, можна обрати ринкові механізми регулювання інноваційних процесів.

Звичайно, в Україні є приклади підприємств, які вже є експортерами унікальної в світі наукоємної продукції, наприклад, технопарк «Інститут електрозварювання ім. Є.Патона», але таких підприємств одиниці. В цілому ж повинен запрацювати дієвий державний механізм регулювання інноваційних процесів.

Список використаних джерел:
1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2014 році. Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – Київ, 2015.
2. Статистичний збірник «Україна у цифрах у 2014 році» / Державний комітет статистики України; за ред. І.М. Жук. – Київ, 2015. – 238 с.

ИССЛЕДОВАНИЕ ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ КОМПЛЕКСОВ ВОССТАНОВЛЕНИЯ ЛОПАТОК СЛОЖНОЙ ГЕОМЕТРИИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО ОБОРУДОВАНИЯ, С ПРИМЕНЕНИЕМ ПЛАЗМЕННОЙ ЭНЕРГИЕЙ

СЕРГЕЙ КОЛИСНИЧЕНКО, магистр, старший преподаватель
ДМИТРИЙ КОПТЯЕВ, старший преподаватель
СВЕТЛАНА КОЛИСНИЧЕНКО, магистр, преподаватель
Северо-Казахстанский Государственный университет им. М. Козыбаева, Республика Казахстан

В мировой практике современности сделаны попытки проведения восстановительных работ лопаток. Но результаты пока не имеют широкого применения. По факту, изношенные лопатки выработавшие ресурс заменяются новыми, что вызывает колоссальные материальные затраты. Замена изношенных лопаток новыми сопряжена с высокой стоимостью, длительными сроками доставки и значительными трудовыми издержками. До определенного времени технологии восстановления эрозионно изношенных лопаток не было в Казахстане вообще. Поэтому чаще всего последние ряды лопаток ротора низкого давления просто срезают. При этом снижается КПД и растет себестоимость электроэнергии [1].

По результатам аналитических исследований предлагается выбрать технологию восстановления, имеющую наибольшую технико-экономическую привлекательность. Алгоритм разработки технологии плазменного восстановления представлен на рисунке 1.

Основными требованиями, предъявляемыми к лопаткам паровых турбин после восстановления, является соответствие их геометрических и размерных параметров требованиям чертежей, высокий уровень физико-механических свойств (прочность, твердость, сопротивления усталости, фреттинг-стойкость, эрозионной и коррозионной стойкости).

Рабочие лопатки турбин, восстанавливают различными способами (гальваникой, напылением, шлифованием, сваркой, наплавкой, деформированием и др.). Все методы восстановления направлены на восстановление геометрических форм и физико-механических свойств рабочей поверхности. Отличие между ними заключается в технологических режимах, используемом эксплуатационном материале и применяемом оборудовании или комплексов [2,4].

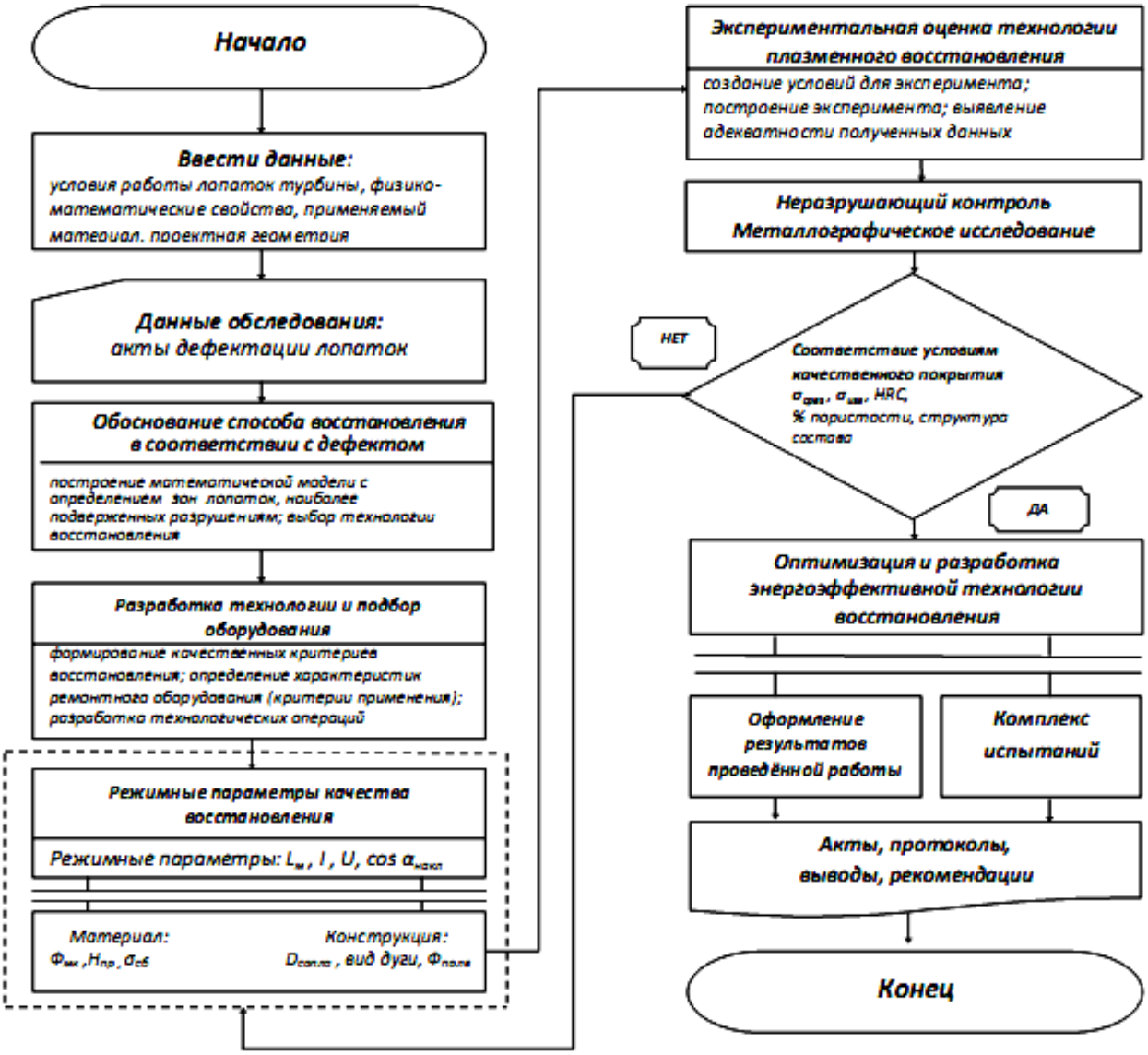

Рисунок 1 – **Блок схема алгоритм по разработке эффективного способа восстановления**

В настоящее время в странах СНГ наиболее широко используются плазменные технологии восстановления энергетического оборудования с применением плазматронов, многокомпозитных порошков и проволок.

Предъявляемые требования к лопаткам газовых турбин регламентируют жаропрочные и жаростойкие никелевые и кобальтовые сплавы типа ЗМИ-3У, ЖС-6, U-5000, Fsx-414, др. Структура сплава состоит из Y-матрицы и относительно равномерно распределенной в ней упрочняющей мелкодисперсной $g^{/}$-фазы. В результате длительной наработки при высоких температурах на рабочем теле лопаток возникают разнообразные дефекты (трещины, выбоины, эрозии и т.д.). Кроме того, сплав претерпевает структурные превращения, выражающиеся, как правило, в коагуляции и изменении морфологии упрочняющей $Y^{/}$-фазы и карбидов в теле и по границам зерен. В результате невозможна дальнейшая эксплуатация лопаток, хотя ресурс их работы не исчерпан. Классическая схема ремонта лопаток следующая: досварочная термообработка, нагрев выше температу-

ры начала растворения упрочняющей $Y^{/}$-фазы для обеспечения максимальной пластичности сплава; сварка и размерная обработка дефектных участков; окончательная термообработка.

Основным недостатком этой схемы является снижение механических свойств сварочного шва, околошовной зоны и, следовательно, не формируется оптимальная структура.

Следовательно, стоит важная инженерно-техническая задача по разработке энергоэффективной технологии восстановления геометрических, структурных и физико-механических свойств лопаток турбин ТЭЦ и ГЭС. Энергоэффективность так же во многом будет зависеть от степени адаптации системы управления и контроля качества процесса восстановления [6].

Таким образом, можно сделать вывод, что каким бы совершенным не был энергетический гидроагрегат, в процессе работы его детали изнашиваются, а основные эксплуатационные и технологические параметры восстановления могут изменяться в обширных пределах и иметь различные критерии оценки.

Поэтому установление четких требований к конструктивным характеристикам, влияющих на физические и механические свойства лопаток турбин, а также установление основных технологических параметров восстановления лопаток сложной геометрии, требуют научного обоснования и корректировки с учетом перечисленных факторов.

Список использованных источников:

1. Рыженков В.А. Состояние проблемы и пути повышения износостойкости энергетического оборудования ТЭС // Теплоэнергетика. - 2000. - №6. - С.20-21.

2. Харвин В.С. Научно – технические разработки для восстановления и упрочнения деталей машин / Всероссийский научно – исследовательский институт технологии упрочнения, восстановления и изготовления деталей. – М. : Транспорт, 2002. – С. 27.

3. ГОСТ 28969-91. Турбины паровые стационарные малой мощности. Общие технические условия.

4. Волков Е. Л. Справочник по восстановлению деталей. – М. : Колос, 1981. – 351 с.

5. Пряхин. В.В., Поваров О.А., Рыженков В.А. Проблемы эрозии турбинных рабочих лопаток // Теплоэнергетика. - 1984. - №10. - С.25.

6. Гонсеровский Ф.Г., Силевич В.М. Технико-экономическое обоснование способа ремонта эрозионно-изношенных паротурбинных лопаток в условиях электростанций // Тяжелое машиностроение. - 2001. - №9. - С.21-22.

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА М'ЯСА ПТИЦІ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

ДМИТРО МАХОВСЬКИЙ, асистент кафедри економіки і організації виробництва
Дніпродзержинський державний технічний університет, Україна

Підвищення рівня продовольчої безпеки держави на основі нарощування виробництва продуктів харчування, поліпшення їх якості та збалансованості за поживними елементами, а також забезпечення захисту інтересів вітчизняного виробника є стратегічним пріоритетом соціального та економічного розвитку України в умовах ринкових перетворень. В розв'язанні харчової проблеми продукти птахівництва, зокрема, виробництво м'яса птиці, за співвідношенням ціни та якості, враховуючи купівельну спроможність населення України, завжди займало провідні позиції. Однак в агропромисловому виробництві України галузь птахівництва залишається проблемною, хоча в той же час стрімко розвивається. Створити сприятливі умови для підвищення ефективності птахівництва в цілому, забезпечити населення високоякісними продуктами харчування, витримати значну конкуренцію на внутрішньому ринку і знайти шляхи виходу на зовнішній ринок - ось перелік далеко не всіх питань, які стоять перед галуззю на сучасному етапі розвитку [1].

В організаційно-технологічному розвитку тваринницьких галузей птахівництво є галуззю, яка найбільшою мірою відповідає умовам застосування інтегрованої моделі селекція – споживач кінцевої продукції, спрямованої на тісне поєднання всіх ланок виробничого процесу і забезпечення економічних інтересів учасників спільної діяльності в одержанні високих результатів. Характерними особливостями цієї галузі в порівнянні з іншими галузями є обмеження територіальної потреби розміщення виробництва м'яса птиці і яєць, висока біологічна скоростиглість птиці та швидкий відтворювальний цикл, що має надзвичайно велике значення для ритмічного постачання цінної і незамінної свіжої висококалорійної продукції споживачам у великі міста, промислові центри, курортні зони. Особливості утримання птиці при застосуванні сухого комбікорму для годівлі, як основної складової технологічного процесу виробництва продукції птахівництва, сприяють впровадженню комплексно-механізованих і автоматизованих безвідходних технологій в інтегрованих господарських структурах [2].

Широкі можливості забезпечення високої територіальної концентрації поголів'я із застосуванням сучасних індустріальних методів утримання птиці, інноваційних досягнень сприяють зростанню продуктивності праці в галузі. Птахівництво досить ефективно реагує на розвиток інтенсифікації виробництва, і належить до числа галузей, які мають можливість здійснювати розширене відтворення за рахунок впровадження прогресивних технологій, застосування інновацій і випуску конкурентоспроможної продукції. Тут виробляються цінні, необхідні для населення м'ясо птиці та яйця, які можуть

відповідати світовим стандартам. У розвитку цієї галузі світова економіка в цілому набагато випередила країни, що розвиваються, або звільнилися від тоталітарного режиму [2]. В Україні ця галузь потребує прискореного технічного переоснащення, застосування прогресивних новітніх технологій. Світова практика доводить, що країни, в яких широко застосовують інноваційні досягнення, знаходяться в авангарді розвитку. Кожна національна інноваційна система несе в собі певну історичну спадщину нації, але інноваційні системи кожної країни не можуть існувати без інтеграційних взаємовідносин зі світовими системами, а також з окремими країнами [3].

Інноваційні системи мають бути міждержавними з елементами національних особливостей, але інноваційні системи кожної країни не можуть існувати без інтеграційних взаємовідносин зі світовими системами, а також з окремими країнами. Інноваційні напрями підвищення ефективності галузі птахівництва дають змогу поліпшити життєвий рівень населення; зміцнити фінансовий стан підприємств і розширити їх можливості щодо подальшого розвитку інноваційної діяльності, вирішити соціальні проблеми сільських територій, сприяти збереженню й оздоровленню навколишнього природного середовища [3].

Процес вирощування всіх видів птиці включає наступні операції: племінна селекція, підготовка яєць до інкубації, інкубація, вивід молодняку, вирощування молодняку, утримання та годівля птиці, лікування і нарешті, забій та переробка кінцевого продукту. При цьому необхідно врахувати такі чинники як біологічні особливості сільськогосподарської птиці технологічного призначення, особливості племінної роботи, технології інкубації, вирощування та утримання м’ясного молодняку. Тобто технологічний процес, як зазначалося вище – багатоступінчастий, вимагає значних інноваційних вкладень, а також використання новітніх технологій для утримання конкурентоспроможності на внутрішньому та світовому ринках [4].

Основними факторами розвитку галузі, окрім інвестицій є технічне переоснащення й розширення виробничих потужностей птахівничих підприємств, якісне поліпшення племінних ресурсів, сучасний менеджмент і державна підтримка. Усе це повинно здійснюватися шляхом запровадження спеціальних режимів оподаткування податком на додану вартість та введення фіксованого сільськогосподарського податку, доплатою сільськогосподарським підприємствам за проданих на забій кондиційних курей-бройлерів, частковим фінансуванням програми селекції у птахівництві, здійсненням фінансової підтримки підприємств через механізм здешевлення коротко- і довгострокових кредитів, частковою компенсацією 30% вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва, кліткового обладнання й придбання його за умовами фінансового лізингу [5].

У свою чергу це вимагає залучення інноваційних технологій у машинобудівну галузь України для виробництва вітчизняного обладнання птахівничої галузі. Як зазначають науковці, це приведе до наступних наслідків: інноваційні витрати, враховуючи високу прибутковість птахівницької галузі,

дадуть швидку віддачу; виникне можливість залучення в українську економіку іноземного капіталу та інновацій через створення спільних підприємств. Стане можливою розробка й реалізація державних програм розвитку птахівництва й виробництва обладнання для даної галузі, застосування пільгового оподаткування та кредитування; створення сприятливих умов для розвитку сільськогосподарського машинобудування; виробники отримають допомогу з боку держави для розвитку селекції у птахівництві; наукові установи та виробники надаватимуть допомогу у розробці сучасного обладнання і технологічних процесів у цій галузі саме вітчизняним конструкторам [5].

Невелика тривалість періоду вирощування птиці та швидка окупність вкладених ресурсів, а також скорочення пропозиції інших видів м'яса - (яловичини та свинини) сприяли відновленню та створенню великих птахофабрик та птахокомплексів, у результаті чого відбулося збільшення поголів'я птиці всіх видів сільськогосподарських підприємствах.

Збільшення обсягів виробництва м'яса птиці зумовлене, насамперед, зростанням попиту з боку населення та підприємств харчової промисловості. Крім того, м'ясо птиці стало замінником для більшості споживачів м'яса інших видів тварин м'яса з огляду на те, що останніми роками відбувається суттєве скорочення пропозиції м'яса великої рогатої худоби та свиней, а відповідно зростають і ціни на них. Крім того, чимало споживачів змінило свої смаки і вподобання відносно того чи іншого м'яса на користь дієтичного м'яса птиці.

Україна завдяки сприятливим агрокліматичним умовам має один з найбільших у світі потенціалів для розвитку агропромислового комплексу (АПК), як у галузі рослинництва та продуктів його переробки, так і у сфері тваринництва та виробництва м’ясопродуктів, та птахівництва. Тож слід намагатися реалізувати цей природний та людський потенціал. Знайти своє місце в світовому виробництві з залученням наукових досягнень різних напрямів.

Список використаних джерел:

1. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції. – К.: ІАЕ УААН, 2000. – 556 с.
2. Савчук В.К. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. – К. : Урожай, 1995.
3. Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навч.посіб.- К.:КНЕУ, 2008. - 520с.
4. Організація виробництва в с.-г. підприємствах за ред. П.С.Березівського. – Львів: Українські технології, 2002 р. – 448 с.
Должанський І.З., Загорна Т.О Конкурентоспроможність підприємства: Навч.посіб.-К.:Центр навчальної літератури, 2006. - 384с.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДА Н.А. АНЕЛИ ПРИ МОНИТОРИНГЕ ЗЕЛЕНЫХ НАСАЖДЕНИЙ г. ПЕТРОПАВЛОВСК

ИННА САВЕНКОВА, к.с.-х.н., доцент
АНАСТАСИЯ МОРОЗОВА, студент
Северо-Казахстанский государственный университет им. М. Козыбаева, Республика Казахстан

В настоящее время зеленые растения используются в качестве индикаторов загрязнения окружающей среды. Большой интерес в последнее время вызывают вопросы комплексной устойчивости растений к техногенным нагрузкам, а также ответные реакции организма на разных уровнях организации [1].

Проблема загрязнения окружающей среды стала одной из актуальных задач современности в связи с интенсивным развитием промышленности и транспорта, выбрасывающих огромные количества токсичных веществ в атмосферу, гидросферу и почву. Зеленые растения гораздо сильнее реагируют на вредные вещества, чем животные организмы. В связи с этим они используются в качестве индикаторов загрязнения окружающей среды. Большой интерес в последнее время вызывают вопросы комплексной устойчивости растений к техногенным нагрузкам, а также ответные реакции организма на разных уровнях организации [2].

Мониторинг состояния древесных растений городских территорий представляет собой относительно новое мероприятие, имеющее большое экологическое, санитарно-гигиеническое, экономическое, природоохранное и лесохозяйственное значение [3].

Теоретическое обоснование уровня биологической организации, на котором следует основывать систему мониторинга деревьев, базируется на различных уровнях биологической организации дерева. Наиболее часто применяемые на практике методы биоиндикации основаны на учете морфологических и анатомических изменений органов растений.

Изучение поверхности листа, например, структуры эпидермиса, проводится давно, фактически с начала использования микроскопической техники. Однако в последние годы интерес к барьерным свойствам эпидермиса возрос, активно изучаются его экологические функции.

Известны несколько способов отделения эпидермиса листа: мацерация и кипячение листа [4,5]. Недостатком этих способов является то, что для отделения эпидермиса листа от мезофилла применяют химические вещества и растворители, часто дорогостоящие, которые во многих случаях растворяют мезофилл (полная мацерация) и изменяют структуру эпидермиса.

Н. Анели разработан способ получения прижизненного (не требующего изъятия листьев) «отпечатка» (слепка) эпидермиса листьев древесных растений при нанесении на них на непродолжительное время (1-7 мин) «застывающих» веществ (клей, лак, латекс). Этот метод позволяет

получать «рисунок» эпидермиса с любой поверхности листа без изменения характеристик его структуры [6].

Сведения об анатомическом строении эпидермы листьев древесно-кустарниковой растительности г. Петропавловска отсутствуют.

Цель исследований: изучить анатомическое строение и структуру эпидермального комплекса листовой пластинки лиственных древесных пород.

*Задачи исследований***:** изучить анатомо-морфологические параметры эпидермальных и устьичных клеток листьевой части лиственных древесных растений; обосновать возможность использования метода Н. Анели при проведении мониторинговых анатомо-морфологических исследований по живым образцам.

Основу эпидермальной ткани составляют клетки, не имеющие общепринятого названия. Чаще всего их называют эпидермальными клетками [7, 8]. Однако и все другие типы клеток – устьица, волоски, окремнелые бугорни и т. д. – так же являются эпидермальными. Поэтому при описании эпидермиса вознинают большие трудности.

Форма основных эпидермальных клеток в значительной мере обусловливается характером роста органа, который они покрывают. Антиклинальные стенки клеток эпидермиса могут быть прямыми или волнистыми. Чаще всего волнистость наблюдается у изодиаметрических клеток. Степень волнистости стенок эпидермальных клеток зависит от условий произрастания растений. В литературе имеются попытки классифицировать эпидермальные ткани различных растений по форме составляющих их основных клеток. Н. А. Анели [9], например, выделяет три основные группы эпидермиса, которые он называет кланами: прямолинейный, криволинейный, разнолинейный. В этой связи следует упомянуть и работу С. Ф. Захаревича [10], в которой дается хорошо разработанная методика описания основных эпидермальных клеток и терминология, используемая при их характеристике.

Результаты исследований представлены в таблице 1.

Таблица 1 – **Морфология клеток эпидермального комплекса**

Вид	Клетки верхнего/нижнего эпидермиса			
	Характер клеточных стенок[1)]		Форма[2)]	
Береза пушистая	ПР		ПД	
Береза повислая	ПР		ПД	
Барбарис обыкновенный	ПР	СлВ	ПД	РП
Боярышник обыкновенный	ПР	СВ	ПД	РП
Вяз гладкий	ПР	СлВ	ЯВ	ПД
Вяз мелколистный	ПР	СлВ	ПД	
Дуб черешчатый	СИ	В	РП	ПД
Ива ломкая	ПР	СлВ	ПД	ПД
Калина обыкновенная	ПР	СВ	ПД	РП

Продолжение таблицы 1

Карагана древовидная	СИ	СлВ	РП	РП
Клен ясенелистный	ПР	СВ	О	РП
Липа мелколистная	ПР	В	ЯВ	РП
Рябина обыкновенная	ПР		ПД	
Сирень обыкновенная	ПР	СлВ	ЯВ	РП
Тополь бальзамический	ПР	СлВ	ПД	ПД
Шиповник обыкновенный	ПР	В	ПД	РП
Яблоня сибирская	ПР	СВ	О	РП

[1)] ПР – прямолинейный, СВ – сильноволнистый, СлВ – слабоволнистый, СИ -слегка изогнутый, В - волнистый
[2)] ПД – продолговатая, ЯВ – яйцевидная, РП – распластанная, О - овальная

Установлено, что у большинства изученных растений листья амфистоматические, однако у ряда объектов – гипостоматические (таблица 2).

Таблица 2 – **Морфология клеток устьичного комплекса**

Вид	Устьица верхнего/нижнего эпидермиса					
	Тип листа[1)]	Погруженность[2)]		Тип устьичного аппарата[3)]		
Береза пушистая	ГС	СП		СфЦ		
Береза повислая	АС	СП	П	СфЦ		
Барбарис обыкновенный	ГС	СП		СфЦ		
Боярышник обыкновенный	ГС	-	НП	-	СфЦ	
Вяз гладкий	АС	П	НП	СфЦ		
Вяз мелколистный	АС	П		СфЦ		
Дуб черешчатый	АС	П	НП	СтЦ		
Ива ломкая	АС	НП	НП	СфЦ		
Калина обыкновенная	ГС	-	НП	-	АнЦ	
Карагана древовидная	АС	П		АкЦ		
Клен ясенелистный	ГС	-	НП	-	СфЦ	
Липа мелколистная	ГС	-	НП	-	СфЦ	
Рябина обыкновенная	АС	НП		СфЦ		
Сирень обыкновенная	АС	П	НП	СфЦ		
Тополь бальзамический	АС	НП		АнЦ		
Шиповник обыкновенный	АС	СП	НП	СфЦ		
Яблоня сибирская	АС	П	НП	СфЦ		

[1)] АС – амфистоматические, ГС - гипостоматические
[2)]НП – непогруженные; П – погруженные; СП - сильно погруженные
[3)] СфЦ – стефаноцитный, СтЦ – ставроцитный, АнЦ – аномоцитный, АкЦ – актиноцитный

Заключение. Выявлены особенности строения эпидермы листьев деревьев и кустарников, являющихся основой зеленого строительства г. Петропавловск. Виды отличаются типом листа, морфологией основных эпидермальных клеток. Выявленные особенности строения эпидермы могут

использоваться в качестве дополнительных диагностических признаков при мониторинговых анатомо-морфологических исследований по живым образцам.

Список использованных источников:
1. http://www.dissercat.com/content/vozdeistvie-#ixzz2w9TrOrRI
2. http://www.vozdeistvie-promyshlennykh-vybrosov-na-strukturno-funktsionalnuyu-organizatsiyu-odnoletnikh-#ixzz2w9TrOrRI
3. Ярошенко Ю. Экологический мониторинг. - Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2003. - С. 300
4. Haworth M., Mc Elwain J. Hot, dry, wet, cold or toxic. Revising the ecological significance of leaf and cuticular micromorphology. 262, 2008. - P. 79-90
5. Koch K., Bhushan B., Barthlott W. Multifunctional surface structures of plants: An inspiration for bimimetics // Progress in Materials Science. V.54, 2009. - P. 137-178
6. Анели Н. А., Лоладзе М. С., Каралашвили В. Ш. Об основоположных клетках эпидермы листа // Сообщения АН ГрузССР. - Тбилиси, 1970. - С. 168
7. Александров В.Г. Анатомия растений. - М. : Высшая школа, 1966. - 431 с.
8. Эсау К. Анатомия растений. – М.: Мир, 1969 . – 564 с.
9. Анели Н. О составе и функциональности эпидермального комплекса листа / уч. зап. Юго-Осет. гос. пед. ин-та, 1970, 65, 1:144-151.
10. Greb H. Der Einflus tiefer Temperatur auf die Wasser- und Stickstoffaufnahme der Planzen und Bedeutung fur das «Xeromorphieproblem», Planta, 1957, 48, 5: 523-563
11. Мирославов Е.А. Структура и функция эпидермиса листа покрытосеменных растений. – Л.: Наука, 1974. -184 с.

ИССЛЕДОВАНИЕ ЭНЕРГОНАПРЯЖЕННОГО СОСТОЯНИЯ ЛОПАТКИ ГИДРОГЕНЕРАТОРА ТУРБИНЫ МЕТОДОМ ИМИТАЦИОННОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ

ВИТАЛИЙ САВИНКИН, кандидат технических наук, заведующий кафедрой «Транспорт и машиностроение»
АНДРЕЙ ДЕРМАН, магистр, ст. преподаватель кафедры «Транспорт и машиностроение»
Северо-Казахстанский Государственный университет им. М. Козыбаева, Республика Казахстан

С целью разработки адекватных мероприятий по диагностики и восстановлению лопаток турбины ТЭЦ необходимо исследовать причинно-следственные связи появления дефектов и влияние на них эксплуатационных характеристик и нагрузочных режимов. Одна из важнейших задач - это исследование влияния нагрузочных режимов на техническое состояние и концентрацию внутренних напряжений в лопатках последней ступени турбины, определяющие ее энергонапряженное состоя-

ние. В качестве объекта исследования рассматривалась турбина ПТ-100/120-130, номинальной мощностью 100 МВт, максимальной мощностью 120 МВт, с начальным давлением 12,8 МПа (130 кгс/см^2), начальная температура пара 555^{0}С.

Расчет элементов рабочих лопаток турбины на прочность выполняли при наиболее неблагоприятном сочетании нагрузок действующие на элементы энергетического оборудования: при работе лопаток в переходных фазовых состояниях пара, переменной частоте вращения ротора и максимальном угле раскрытия управляемой лопатки.

Детальное исследование напряженно-деформированного состояния лопаток турбинного агрегата основано на эммитационном моделировании методом конечных элементов. Представлены основные процедуры работы с виртуальной моделью рабочей лопатки турбины. Симуляция нагрузок производилась в среде SolidWorks в ПО Ensamblaje1. Из таблиц 1 и 2 видно, что каждый участок лопатки имеет свою нагрузочную характеристику.

Таблица 1 – **Формирование прилагаемой нагрузки и места крепления**

Имя крепления	Изображение крепления	Данные крепления
Зафиксированный-1	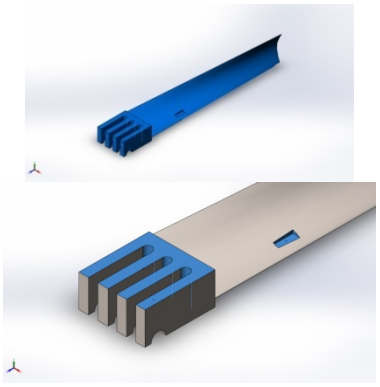	Объекты: 9 грани Тип: Зафиксированная геометрия

Результирующие силы

Компоненты	X	Y	Z	Результирующая
Сила реакции(N)	1.78267	-998.849	0.937698	998.851
Реактивный момент(N.m)	0	0	0	0

Таблица 2 – **Статический анализ напряженного состояния лопатки**

Имя	Тип	Мин	Макс
Напряжение1	VON: Напряжение Von Mises	0.214793 N/m^2 Узел: 130	3.12768e+008 N/m^2 Узел: 15086

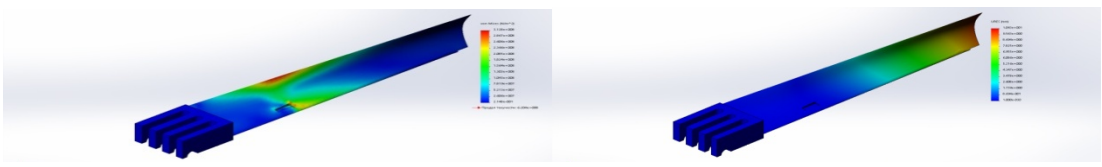

На рисунке 1 представлена трехмерная модель лопатки турбины Т-100/120, импортированная из системы КОМПАС-3D в препроцессор подготовки моделей для конечно-элементного анализа АРМ SolidWorks.

По результатам моделирования с приложением заданных нагрузок спектральный анализ показал места распределения напряжений в элементах лопаток, работающих при критических нагрузках (рисунок 2). Синий цвет информирует о нормальном «спокойном» состоянии металла, когда напряжения практически отсутствуют и варьируются до 7 – 14 МПа.

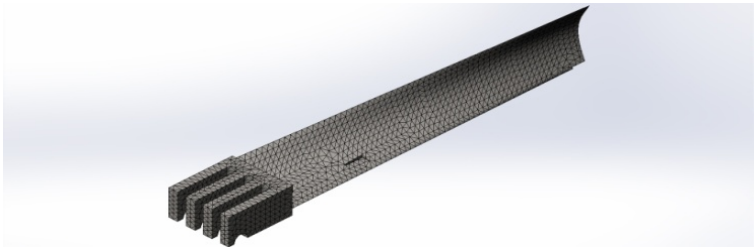

Рисунок 1 - **Трехмерная модель лопатки турбины Т-100/120**

Данное состояние металла вполне удовлетворяет условию предела текучести и имеет существенный запас прочности. Участки практически не испытывают нагрузку. Зеленый цвет характеризует нормальные условия работы лопатки, при которых внутренние напряжения достигают значений в пределах 27 – 47 МПа. Указанные напряжения характеризуют естественные процессы, протекающие при действии сил и моментов, они не опасны, т.к. согласуются с физико-механическими свойствами металла.

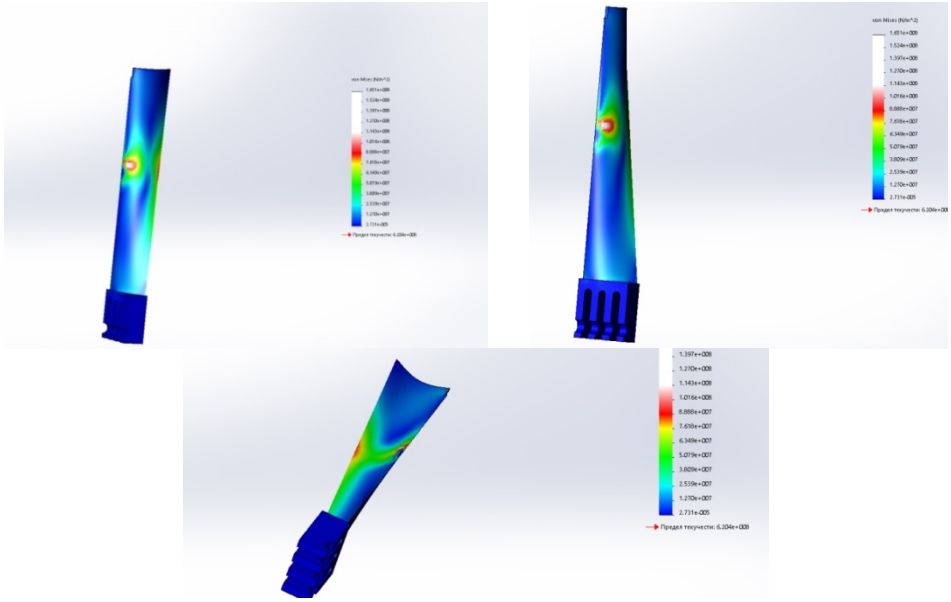

Рисунок 2 – **Модель рабочей лопатки с действующими напряжениями по длине пера, входной и выходной кромкам**

Желтый цвет информирует о начале нарастания напряженного состоя конструкции при 55 – 95 МПа, при котором рабочий орган начинает работать на границе критических значений модуля упругости *E* и предела текучести [σ^{-1}] металла. Красный цвет свидетельствует о превышении допустимых напряжений на выделенных участках лопатки до 190 МПа. Действие данных нагрузок приводит к усталости ме-

талла проявляемой в виде трещин, изломов и сколов стеллитовых пластин на входных кромках лопаток. При изменении схемы нагружения рабочей поверхности пера лопатки, наблюдается изменение и значений напряжений, переменно действующих в короткий интервал времени. Однако при любом угле расположения рабочей поверхности лопатки турбины значения напряжений изгиба и деформации изменяются (цветовая гамма «желтый-красный»), а места концентрации остаются постоянными.

Анализ полученных результатов позволяет составить условную спектральную картограмму. На рисунке 3 представлены напряжения в лопатке при нагрузке по 75 кН на каждый участок длины.

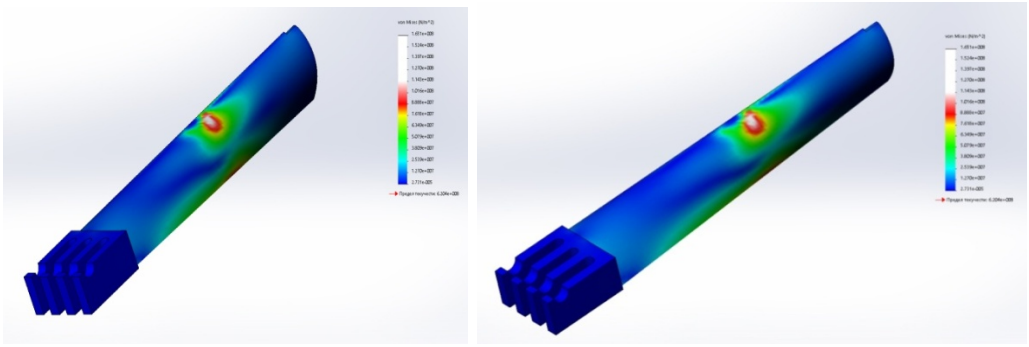

Рисунок 3 – **Напряжения в лопатке при нагрузке по 75 кН**

В лопатке возникают напряжения 7 – 14 МПа (неотмеченные места). При эксплуатации лопаток и воздействии на них давления пара, наиболее подверженные усталостным напряжениям металла участки лопатки от середины пера до верхнего торца и входной кромке. По мере длительности работы турбины распределение нагрузки по длине лопатки происходит не равномерно. Очаги концентрации усталостных напряжений соответствуют данным теоретического расчета и действия инерционных сил и моментов. С увеличением рычага воздействия нагрузки увеличиваются и растягивающие или сжимающие напряжения. Усугубляет условия эксплуатации переходные режимы от среднего к тяжелому в короткий интервал времени. Данное явление вызывает рост внутренних напряжений изгиба, смещения и деформации металла. В местах, обозначенных красным цветом, возникают напряжения 35-45 МПа, в местах желтым – 70-100 МПа, в местах зеленым – до 190 МПа (рисунок 3).

Результаты моделирования нагруженных участков лопатки согласуются с теоретическим расчетом максимальных сил, действующих при заданном положении ротора турбины энергетического оборудования. Установлено, что наиболее энергонапряженными участками являются центральная часть, вершина лопатки и входная кромка пера.

Вывод. Пиковые напряжения указанных участков лопатки объясняется циклически изменяющейся нагрузкой в период вибрационных возмущений и инерционных моментов. Именно в эти периоды работы действуют максимальные силы сопротивления давлению насыщенного пара вращательному движению. На основании полученных результатов исследований обоснована возможность идентификации дефектов, определения их мест локализации и выбора способа восстановления и упрочнения с учетом возникающих концентраций внутренних напряжений. Полученные результаты усталостных напряжений позволят шире взглянуть на адаптацию мето-

дов диагностики и более корректно и обоснованно разработать технологию восстановления учитывающую изменения физико-механических свойств лопатки происходящих при эксплуатации.

Сисок использованных источников:

1. ГОСТ 28969-91. Турбины паровые стационарные малой мощности. Общие технические условия.
2. Гонсеровский Ф.Г. Семнадцатилетний опыт эксплуатации лопаток паровых турбин после ремонта с применением сварки // Теплоэнергетика. - 2000. - №4. - С. 39-48.
3. Деев В.А., Линкин Л.Д. Приближенная оценка усталостной прочности упрочненных и напыленных цилиндрических деталей // Вестник машиностроения. - 1973. – №3. – С. 11-12.
4. Васильев, Л.В. Развитие математического моделирования гидроагрегатов на основе применения элементов теории подобия / Л.В. Васильев // Приводная техника. – 2001. – № 1. – С. 30 – 43.

МОЖЛИВОСТІ ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ

СВІТЛАНА ЧЕРНИХ, кандидат сільськогосподарських наук, доцент
НІНА ГРЕКОВА, доцент
ВОЛОДИМИР ПЕТРОВЕНКО, викладач
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Україна

На якість продукції підприємств хлібобулочної галузі в Україні так як і на підприємства будь якої галузі виробництва, постійно впливають зовнішні та внутрішні фактори. Тому якість знаходиться безперервно в залежності від них. Цю закономірність необхідно враховувати при управлінні якістю та плануванні заходів щодо її підвищення і ефективної діяльності підприємства. На сьогодні успішність роботи хлібопекарського підприємства залежить від конкурентоспроможності його продукції.

Основними факторами, які впливають на якість хлібобулочних виробів в системі менеджменту якості є технічні, організаційні, соціально-економічні, правові, які мають різний вплив на якість хлібобулочної продукції. Остання тісно пов'язана з належною якістю сировини, розширенням сировинної бази, впровадженням раціональних ресурсо- і енергозберігаючих технологій, технічним переоснащенням виробництва. Отже, необхідно згрупувати їх та відобразити схематично в таблиці 1 [1, с. 49]. Проблема якості сировини є найгострішою. З року в рік спостерігається зниження вмісту білка в зерні, збільшення кількості борошна з низькими хлібопекарськими властивостями.

Підвищення хлібопекарських властивостей пшеничного і житнього борошна може здійснюватися за кількома напрямками: покращення якості

зерна при заготівлі, зберіганні та переробці в борошно, правильне складання помельних партій зерна з урахуванням його технологічних властивостей; застосування оптимальних режимів кондиціонування зерна; в умовах хлібозаводів – за наявності кількох партій борошна, різних за властивостями, правильно робити змішування борошна в межах одного сорту; використовувати короткочасний прогрів борошна до температури 60°С; аерацію борошна повітрям з підвищеним вмістом кисню; використання різних поліпшувачів при замісі тіста.

Таблиця 1 – **Основні фактори, які впливають на якість хлібобулочної продукції**

Фактори, що впливають на якість хлібобулочних виробів	Основна характеристика факторів
Рівень матеріально-технічної бази	Технологічне оснащення, автоматизація виробництва, технологічне обслуговування, знос виробництва
Якість сировини	Відповідність нормативним вимогам, умови зберігання, умови транспортування.
Якість роботи працівників	Трудова дисципліна, відношення до роботи, рівень кваліфікації кадрів, технологічна дисципліна
Рівень організації виробництва	Структура виробництва, умови праці, ритмічність і своєчасність поставок сировини, методи стимулювання праці
Рівень контролю якості	Організація роботи підрозділів, відповідальність за якість, засоби контролю, оперативність, систематичність, надійність
Інші фактори	Виробництво експериментальних партій нової продукції, апробація нової продукції

Таким чином, із сукупності факторів, що впливають на якість хлібобулочної продукції, першочерговими необхідно вважати чотири фактори, а також фактор контролю якості, який відіграє значну роль для забезпечення високої якості продукції та має безпосередній вплив на інші якості хліба може йти кількома шляхами, тому що залежить від ряду чинників: якості сировини, способу його підготовки до виробництва, обраної технологічної схеми, застосування різних поліпшувачів.

В даний час в сучасному хлібопеченні в якості поліпшувачів застосовуються кілька десятків різних речовин як біологічного, так і хімічного походження. Вони використовуються з урахуванням хлібопекарських властивостей борошна і особливостей обраного технологічного режиму. Поліпшувачі за природою їх дії умовно можна розділити на такі групи: 1) поліпшувачі окисної дії; 2) поліпшувачі відновної дії; 3) ферментні препарати; 4) поверхнево-активні речовини; 5) комбіновані поліпшувачі.

Поліпшувачі окисної дії, в порівнянні з іншими хімічними поліпшувачами хліба, знайшли найбільш широке поширення в приготуванні тіста і хліба. Механізм їх дії обумовлений тим, що ці речовини окислюють вільні групи в молекулах білків і ферментів з утворенням дисульфідних містків. Це спричиняє значні зміни білково-протеїназного комплексу: знижується

активність протеолітичних ферментів, активаторів протеолізу, зміцнюється четвертинна і третинна структура білка і, як наслідок, підвищується сила борошна, поліпшуються структурно-механічні властивості тіста. В результаті поліпшення газо- і формоутримної здатності тіста збільшується об'єм хліба і зменшується розпливаємість подових виробів. Крім того, поліпшувачі окисної дії взаємодіють з глікопротеїнами і впливають на активність амілолітичних ферментів.

Ці поліпшувачі є сильнодіючими речовинами, тому вони застосовуються в дуже невеликих дозах. Їх якість залежить від якості борошна, в основному від розтяжності клейковини. Зазвичай їх застосовують для борошна з надмірно розтяжною клейковиною та середньої якості. Для борошна з коротко розривною клейковиною застосування поліпшувачів даного виду є недоцільним. У хлібопекарській промисловості широке застосування отримали такі поліпшувачі окисної дії, як бромат і йодат калію, персульфат амонію, аскорбінова кислота, а також пероксид водню, кисень, пероксид ацетону, азодікарбонамід.

Йодат калію виявляє свої властивості відразу після замісу, а бромат калію – через 2 години після замісу, його окислювальна дія більш помітна в кислому середовищі. Бромат калію вносять у кількості 0,001-0,004% до маси борошна, йодат калію – 0,0004-0,0008% до маси борошна в тісті. Характерним є точність дозування, так як зайве внесення окислювачів може настільки зміцнити клейковину, що тісто втратить свої еластичні і пластичні властивості. Застосовуючи бромат калію при звичайних способах тістоприготування, слід мати на увазі, що його додавання, яке поліпшує структурно-механічні властивості тіста, викликає необхідність досить істотного (на 10-40%) подовження процесу остаточної розстійки. Без цього не буде досягнуто максимальний ефект поліпшення якості хліба.

При оптимальному дозуванні бромат і йодат калію сприяють різкому збільшенню об'єму хліба (на 10-40%), підвищенню пористості і поліпшенню структурно-механічних властивостей м'якушки. М'якуш стає світлішим, кірка більш рум'яною, значно знижується розпливаємість подових виробів.

Актуальною проблемою сьогодення є можливість поліпшення якості продукції хлібопекарської галузі, яка потребує сумісної праці науковців, виробників і, безумовно, підтримки держави. Покращання якості продукції тісно пов'язане з технічним переоснащенням підприємств, розробкою нових технологій та поліпшувачів якості хліба.

Список використаних джерел

1. Чурсінов Ю.О, Черних С.А., Петровенко В.В. Оцінка впливу роботи машин та обладнання на якість хлібобулочних виробів/ Хранение и переработка зерна. – 2014. - №3. – с. 45-49.

2. Менеджмент якості: Підручник/ М. І. Шаповал.- 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2007. – с. 471.

Організатори конференції:

- Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
- Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
- Північно-Казахстанський державний університет імені академіка Манаша Козибаєва

Робочі мови конференції: українська, казахська, російська, англійська

ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

1. Сучасний стан та шляхи розвитку менеджменту
2. Актуальні проблеми менеджменту, економіки і права в умовах глобалізації
3. Напрями розвитку державного управління
4. Сучасні аспекти економіки природокористування
5. Економіко-організаційні аспекти розвитку підприємств
6. Інноваційний розвиток сучасного освітнього менеджменту
7. Інноваційні технології у виробництві і на транспорті

Електронна адреса **confdsau@gmail.com**

В конференції прийняли участь 143 учасника, які виступили з 111 доповідями.

Учасники конференції:

Республіка Казахстан

- Північно-Казахстанський державний університет імені академіка Манаша Козибаєва
- Північно-Казахстанська територіальна інспекція лісового і мисливського господарства Комітету лісового і мисливського господарства Міністерства сільського господарства Республіки Казахстан
- Петропавлівський філіал СГА

Федеративна республіка Німеччина

- Association 1901 SEPIKE, Poitiers – Frankfurt (France-Germany)

Росія

- ЧОУ ВПО «Камский институт гуманитарных и инженерных технологий»
- Псковский государственный университет

Україна

- Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
- Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
- Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова
- ДВНЗ Херсонський державний аграрний університет
- Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
- Національна металургійна академія України
- Луцький національний технічний університет
- Університет митної справи та фінансів
- ОКВНЗ «Інститут підприємництва «Стратегія»
- Національний транспортний університет
- Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля
- Сумський національний аграрний університет
- Брацлавський агроекономічний коледж ВНАУ
- Криворізький економічний інститут ДВНЗ «КНУ»
- Національний гірничий університет
- Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
- Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
- КВНЗ Київської обласної ради «Академія неперервної освіти»
- Верхівський сільськогосподарський коледж Вінницького національного аграрного університету
- Полтавська державна аграрна академія
- ННЦ «Інститут аграрної економіки»
- ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж»
- Міжнародний університет бізнесу и права
- КЗО «Загальноосвітня санаторна школа-інтернат № 3» Дніпропетровської обласної ради»
- Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені М.В. Остроградського
- Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
- Дніпродзержинський державний технічний університет